

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YENİLEVENT/İSTANBUL

HATAY'IN ANA VATANA KATILMASI STRATEJİSİNİN ANALİZİ

STRATEJİ VE STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
İpek LÖR

Tez Danışmanı
Dr. P. Kur. Alb. Ahmet KÜÇÜKŞAHİN
Yrd. Doç. Dr. Orhan ÇEKİÇ

İSTANBUL-2010

(BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.)

TEZ TANITIM FORMU

TEZİN TARİHİ: 17.6.2010

TEZİN TİPİ: Yüksek Lisans

TEZİN BAŞLIĞI: Hatay'ın Anavatanına Katılması Stratejisinin Analizi

TEZİN YAPILDIĞI BİRİM: Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü

DAĞITIM LİSTESİ: Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü "Tez Hazırlama ve Değerlendirme Yönergesi"nde belirtilen yerlere.

TEZİN ÖZETİ: Bu çalışmada stratejinin ne olduğu ve stratejiye şekil veren unsurlar izah edildikten sonra, örnek olay olarak Hatay'ın ana vatana katılması stratejisi incelenerek Hatay'ın ana vatana katılması stratejisinin nasıl oluşturulduğunun incelenmesi amaçlanmaktadır.

ANAHTAR KELİMELELER: Strateji, Kriz Yönetimi, Hatay (İskenderun Sancağı), Türk-Fransız ilişkileri, manda yönetimi.

SAYFA SAYISI: 158

GİZLİLİK DERECESESİ: Tasnif Dışı

Bu tezin ihtiva ettiği hususlar şahsi görüşlerim olup; Türk Silahlı Kuvvetlerinin resmî görüşünü yansıtmamaktadır.

İmza

İpek LÖR

2'nci Snf. Öğc.

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
YENİLEVENT/İSTANBUL

HATAY'IN ANA VATANA KATILMASI STRATEJİSİNİN ANALİZİ

STRATEJİ VE STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ANA BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

İpek LÖR

Tez Danışmanı

Dr. P. Kur. Alb. Ahmet KÜÇÜKŞAHİN

Yrd. Doç. Dr. Orhan ÇEKİÇ

İSTANBUL-2010

**HARP AKADEMİLERİ KOMUTANLIĞI
STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE**

İpek Lör'ün "Hatay'ın Ana Vatana Katılması Stratejisi" konulu tez çalışması, jürimiz tarafından Strateji ve Stratejik Araştırmalar Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

(imza)
Başkan -----
Prof.Dr.

(imza)
Üye -----
Prof.Dr.....
(Danışman)

(imza)
Üye -----
Dr.....

(imza)
Üye -----
Dr.....

(imza)
Üye -----
Dr.....

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

... / ... / 2010

(imza)

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu tezde Hatay'ın ana vatana katılmasında nasıl bir strateji izlendiği incelenmiştir. Hatay, Misak-ı Milli esasları çerçevesinde Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması'ndan sonra Lozan Antlaşması'nda karara bağlanamayan sorunlardan biri iken, Türk tezine uygun olarak ve barışçıl bir şekilde çözülmüştür. Buna bağlı olarak, tezin amacı, örnek bir olay niteliğinde olan ve barışçıl yöntemlerle çözülmüş olan bir milli meselenin çözümleri stratejisini ve bu stratejide gerekli durumlarda uygulanan kriz yönetimini ortaya koyabilmektir.

Strateji, hedefe giden yolda takip edilen adımlar olarak kısaca izah edilebilir. Böylesi bir incelemenin yapılabilmesi için Hatay'ın ana vatana katılmasında uygulanan strateji ile stratejiye yön veren olaylar arasındaki etkileşim incelenmiştir. Strateji; dinamik, sürekli gözden geçirilmeyi gerektirmektedir. Hatay'ın ana vatana katılması stratejisinin incelenmesi için öncelikle Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti topraklarından nasıl ayrıldığı incelenmiş, daha sonra ise stratejinin dayanak noktasını oluşturan bir gereklilik olan Hatay'ın bağımsızlığına kavuşmasının nasıl gerçekleştiği açıklanmıştır. Hatay'ın anavata katılma süreci, Misak-ı Milli'nin ilan edildiő tarihinden yani 18 Ocak 1920 tarihinden Hatay'ın ana vatana katılma kararının alınmasına yani 23 Haziran 1939 tarihine kadar uzanan bir olaylar bütünüdür. Temelindeki itici gücü ise liderin strateji anlayışından almıştır. Kısacası, Misak-ı Milli'nin ilan edildiği tarih olan 18 Ocak 1920'den Hatay'ın ana vatana katılmasına kadar geçen süre zarfında Hatay için sürekli kendini yenileyen bir strateji mevcuttur. Söz konusu stratejinin bir hedefi vardır. Bu hedef Hatay'ın bağımsızlığını kazanması değil; ana vatana geri kazandırılmasıdır.

SUMMARY

In this dissertation, Hatay's joining to the mother land and the strategic plan of Turkish Republic is analyzed. While Hatay was an unsolved problem after the Treaty of Ankara till the Treaty of Lozan, it could be solved in a peaceful and legal way by fallowing Turkish argument. As a result, the purpose of this dissertation is to show how Turkish Republic set an example with the peaceful solution of a national problem and the management of crisis management.

Strategy can be defined as the all steps to reach a certain goal. To make such a research, the interaction between the strategy that was followed during Hatay's joining to the mother land and the events that leads to that certain strategy is analyzed. Strategy is dynamic; it has to be looked over continuously. To analyze Hatay's joining to the mother land; first of all, the departure of Hatay from the main land has to be examined. Secondly, the necessity of Hatay's freedom for the basic strategy is explained. The period of Hatay's joining to the mother land begins with National Vow in January 18th 1920, and ends with the pact in June 23th 1939. The leading power of it is taken by the leader's understanding of strategy. In other words, in the process from the date 18th of January 1920 that Misak-ı Milli was proclaimed, to Hatay's join to the mother land, a renewal strategy always exists for Hatay. Strategy has a target. This target is not gaining independence of Hatay but is gaining Hatay back to mother land.

İÇİNDEKİLER

	SAYFA
ÖZET	I
SUMMARY	III
İÇİNDEKİLER	IV
TABLolar LİSTESİ	VI
ŐEKİLLER LİSTESİ	VII
KISALTMALAR LİSTESİ	VIII
ÖNSÖZ	IX

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN DURUMU

1. PROBLEMİN DURUMU	1-1
2. ARAŞTIRMANIN AMACI	1-8
3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ	1-9
4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI	1-10
5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI	1-10

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	2-1
2. VERİLERİN TOPLANMASI	2-1
3. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI	2-2

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. STRATEJİ KAVRAMI, UNSURLARI, BOYUTLARI	3-1
a. Amaç, Araç ve Yöntem Unsurlarıyla Strateji	3-3
b. Stratejinin Boyutları	3-5
(1) Diplomatik Strateji	3-6

TASNİF DIŞI

(2) Askeri Strateji	3-6
2. STRATEJİK BİR YAKLAŞIM NASIL OLUŞTURULUR?	3-7
a. Vizyon	3-8
b. Stratejik Yaklaşımın Oluşturulmasının Bir Model Yardımıyla Analizi	3-10
3. KRİZ YÖNETİMİ	3-12
a. Kriz Yönetiminin Uygulanması	3-13
b. Gücün İki Yüzü: Yumuşak ve Sert Güç	3-20
c. Strateji ve Kriz Yönetimi	3-23
4. MÜZAKERE VE STRATEJİNİN OLUŞTURULMASINDA LİDERİN ROLÜ	3-24
a. Müzakere ve Müzakerecilik Tarzları	3-25
b. Liderlik Nedir?	3-29
(1) Liderliğin Kuralları	3-29
(2) Etkili Bir Lider Nasıl Olunur?	3-31
(3) Lider ve Hedefe Giden Yol	3-32
(4) Strateji, Kriz ve Lider Üçgeni	3-32

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

1. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDAN LOZAN ANTLAŞMASI'NA KADAR OLAN DÖNEMDE İSKENDERUN SANCAĞI	4-1
a. Mondros Ateşkes Antlaşması'nda Misak-ı Milli'nin İlanına Kadar Olan Süreçte İskenderun Sancağı	4-1
b. Misak-ı Milli'nin İlanından Lozan Antlaşması'na Kadar Olan Süreç	4-5
(1) Misak-ı Milli	4-5
(2) San Remo Konferansı	4-8
(3) Ankara Antlaşması	4-9
(4) Sancakta Yaşayan Halkın İkiye Bölünmesi	4-10
(5) Türk Tarafının Bölgeye Olan İlgisi	4-12
2. LOZAN ANTLAŞMASI'NDAN HATAY MESELESİ'NİN TEKRAR TÜRKİYE'NİN GÜNDEMİNE OTURTULMASINA KADAR OLAN SÜREÇTE İSKENDERUN SANCAĞI	4-14
a. Türkiye-Suriye Dostluk Antlaşması	4-17
b. Değişen Dünya Dengeleri	4-18

TASNİF DIŞI

(1) Değişen Dünya Dengeleri İle Paralel Gelişen Türkiye'nin Yeni Görüş ve Tutumları	4-21
(2) 'Yurtta Sulh Cihanda Sulh' İlkesinin Türkiye'nin Politikasına Etkisi	4-23
3. HATAY'IN YENİDEN TÜRKİYE'NİN GÜNDEMİNE OTURTULMASI	
a. Atatürk'n Meclis Açış Konuşmaları çerçevesinde lke Gündemini Oluşturan Konular	4-24
b. Cumhurbaşkanı Atatürk'n 1 Kasım 1936 Tarihli Meclis Açış Konuşması	4-30
(1) TBMM Açılış Konuşması'ndan Sonra Türkiye'nin Tutumu	4-32
(2) TBMM Açılış Konuşması'na Fransa'nın Tutumu	4-34
c. Hatay Anayasası ve Statüsü	4-36
. 23 Haziran 1938-23 Haziran 1939 Arası Dönemde Hatay	4-38
4. ATATÜRK VE HATAY	4-40
a. Atatürk'n Sergilediği Kararlı Tutum	4-40
b. Atatürk'n 'Asım Us' İmzasıyla 'Kurun' Gazetesinde ıkan Yazıları	4-42
c. Atatürk'n Sağlığından dn Vermesi ve Hasta İken Gerçekleştirdiği Güney Gezisi	4-45
. Hatay'ın Bağımsızlığına Kavuşması ve Atatürk	4-48
SONUÇ VE DEğERLENDİRME	5-1
KAYNAKÇA	6-1
EKLER	7-1
ZGEMİő	8-1

TABLÖLAR LİSTESİ

	SAYFA
TABLO-1: Müzakerecilik Tarzları	3-26
TABLO-2: İlke Anlaşması ya da Değerler Üzerinde Pazarlık Yöntemi	3-27
TABLO-3: PROBLEM: Durum Üzerinde Pazarlık	3-28
TABLO-4: Liderliğin Kuralları	3-30

ŐEKİLLER LİSTESİ

	SAYFA
ŞEKİL-1: Stratejinin Unsurları	3-5
ŞEKİL-2: Hedefe Giden Yol Olarak Strateji	3-9
ŞEKİL-3: Ascher ve Overholt'un Stratejik Planlama Modeli	3-11
ŞEKİL-4: Kriz Anı yönetimi	3-20
ŞEKİL-5: Zorlama Yöntemleri Modeli	3-22
ŞEKİL-6: Strateji, Kriz Yönetimi ve Hedef	3-23
ŞEKİL-7: Strateji ile Kriz Yönetimi Döngüsü	3-24
ŞEKİL-8: Müzakere Tarzına Etki Eden Unsurlar	3-25

KISALTMALAR LİSTESİ

A.	: Arşiv Numarası
Arş.	: Arşiv
Bkz.	: Bakınız
BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
C.	: Cilt
CA	: Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi
Çev.	: Çeviren
Der.	: Derleyen
D.	: Dosya
Ed.	: Editör
F.	: Fihrist
No.	: Numara
S.	: Sayfa
SS.	: Sayfalar

ÖNSÖZ

Kurtuluş Savaşı başlarında, Misak-ı Milli sınırları dâhilinde bulunan İskenderun Sancağı (Hatay), Ankara Hükümeti ile Fransa Hükümeti arasında 20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması'nın 7. Maddesi uyarınca "özel" bir statüye kavuşturularak, o günkü konjonktür gereğı sınırlarımızın dışında bırakılmıştır.

Lozan görüşmeleri esnasında bu konu tekrar ele alınmış ve Lozan Antlaşması'nın 16. Maddesi, yukarıda belirtilen Ankara Antlaşması hükümlerinin burada da aynen geçerli olduğunu belirlemiştir. Böylece Hatay, bu "özel statü" ile verilen haklar aynen korunmak koşuluyla, Fransa mandası altındaki Suriye'ye bırakılmıştır.

Fransa Suriye'deki manda yönetimine son vereceğini 1936 senesinde ilan edince, "özel statü" hususunu gündeme getiren Atatürk, tamamen barışçı ve müzakereye dayanan bir strateji izleyerek, Türkiye için önemi büyük olan bu toprakların ana vatana katılmasını sağlamıştır. Oysa aynı dönemde örneğin İtalya, Habeşistan'ı silah zoruyla işgal ederken, Atatürk'ün izlediğı yol ve elde ettiğı sonuç, bu tezin konu olarak seçilmesini anlamlı kılmıştır.

Bununla beraber, gerçekleştirilmesi zor olan bir hedefin, nasıl bir strateji izlenerek gerçekleştirildiğinin analizinin benzer durumlarda örnek alınabilmesi adına önem taşıdığı düşünülmektedir. Bu şekilde, alternatif çözümler üretilerek, hedefe giden yolda başarıya ulaşılabileceğı söylenebilir.

Yaklaşık bir sene süren bu çalışmanın en büyük şansı, Dr. P. Kur. Alb. Ahmet Küçükşahin ve Yrd. Doç. Dr. Orhan Çekiç'in danışmanlığında yürütölmüş olmasıdır. Dr. P. Kur. Alb. Ahmet Küçükşahin'e çalışmamın başından sonuna kadar şahsıma göstermiş olduğı anlayış ve yardımlarından dolayı ve stratejinin nasıl incelenmesi gerektiğini adım adım öğreterek takip ettiğı için teşekkürü borç bilirim. Yrd. Doç. Dr. Orhan Çekiç'e ise, nasıl bir strateji izlendiğinin analizi için örnek olay olarak Hatay'ı ele almamı sağladığı için ve bu konudaki bütün bilgilerini benimle paylaştığı, geçirmekte olduğı sağlık problemlerini hiç konu etmeden her aşamayı ilgiyle takip edip yardımcı olduğı için teşekkürü borç bilirim. Tez danışmanlarım haricinde çalışmanın çeşitli aşamalarında benden yardımlarını esirgemeyen Dnz. Alb. Abdullah Köktürk ve Top. Alb. Arif Tekbıyık'a; bana olan inançlarını her defasında dile getirerek içimdeki çalışma azmini yineleyen başta Harp Tarih ve Strateji Bölümü'ndeki arkadaşlarım olmak üzere Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'ndeki tüm

TASNİF DIŞI

arkadaşlarıma ve tüm eğitim hayatım boyunca bana göstermiş oldukları fedakarlıktan ötürü aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

1. PROBLEMİN DURUMU

Bu tezde Hatay'ın ana vatana katılmasında uygulanan strateji incelenmiştir. Böylesi bir incelemenin yapılabilmesi adına oluşturulan araştırma sorusu Hatay'ın ana vatana katılmasında uygulanan strateji ile stratejiye yön veren olaylar arasındaki etkileşimin ne derecede olduğudur. Bununla beraber, göz önünde bulundurulması gereken bir nokta; Hatay'ın ana vatana katılması bir strateji izlenerek gerçekleştirilmiştir. Strateji dinamiktir, sürekli gözden geçirilmeyi gerektirir. Bu tezin hipotezi stratejinin, uzun vadeli bir planlama olması nedeniyle Hatay'ın ana vatana katılma sürecinin; Misak-ı Milli'nin ilan edildiği 18 Ocak 1920 tarihinden Hatay'ın ana vatana katılma kararının alındığı 23 Haziran 1939 tarihine kadar uzanan bir olaylar bütünü olduğu, temelindeki itici gücü liderin strateji anlayışından aldığıdır. Başka bir şekilde de izah edilmesi gerekir ise, Misak-ı Milli'nin ilan edildiği tarih olan 18 Ocak 1920'den Hatay'ın ana vatana katılmasına kadar geçen süre zarfında Hatay için sürekli kendini yenileyen bir strateji mevcuttur. Söz konusu stratejinin bir hedefi vardır, bu hedef de Hatay'ın bağımsızlığını kazanması değil, ana vatana geri kazandırılmasıdır. Tezin araştırma sorusunu iyi analiz edebilmek için öncelikle Hatay'ın bağımsızlığına kavuşmasını sağlayan gelişmelerin neler olduğuna değinilecektir.

Birinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, Osmanlı Devleti'nin bu savaştan yenik çıkmasından ötürü, bütün cephelerde olduğu gibi Filistin ve Suriye'de dövuşen Osmanlı Ordusu da, 1918 Eylül ayı sonlarına doğru görev bölgesinden çekilmeye başlamıştır. Suriye'de, 7. Yıldırım Ordusu'nun yöreden ayrılmasından sonra İtilaf Devletleri'nin desteği ile Hicaz Emiri Faysal'ın başkanı olduğu bir Arap-Suriye hükümeti kurulmuştur. İngilizler, 30 Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Antlaşması hükümlerine dayanarak 25 Kasım 1918'de İskenderun Sancağı'na bir miktar asker çıkarmışlardır. Aynı Antlaşma hükümlerine göre, Osmanlı yönetimine bırakılmış olmasına rağmen İskenderun Sancağı'nı işgal eden İngiliz birlikleri, 5-6 gün kentte kaldıktan sonra çekilerek 7 Aralık 1918 tarihinde, Antakya'ya giren Fransız askerlerine işgali devretmişlerdir.

Mondros Antlaşması ile bu toraklarda görevi bitmiş olan 7. Yıldırım Ordusu Komutanı Mustafa Kemal Paşa geri geldiği Adana'da bu işgal hareketini müttefik orduları kumandanı Mareşal Allanby nezdinde protesto etmiş, ileride Hatay Meselesi haline gelecek olan bu konuya, o tarihten itibaren ilgi duymaya başlamıştır.

Yerli halkın ileri gelenlerinden bir grubun Fransız yönetimine karşı mücadele kararı alması ile sancakta ilk direniş hareketinin çekirdeği oluşturulmuştur. Bu grubun liderliğinde hareket eden mücahitler, zaman zaman Fransız işgalcileri ile silahlı çatışmaya da girmişlerdir. 13 Temmuz 1919'da İskenderun Sancağı'na gelerek halka Fransız yönetiminden memnun olup olmadıklarını soran Amerikan heyetine büyük çoğunluğun Türk idaresini istedikleri şeklindeki beyanı, Fransız yönetimine karşı başlatılan direniş hareketinin haklılığını göstermektedir.

Misak-ı Milli kavramının ilk esasları Sivas Kongresi'nde meydana çıkmıştır. Misak-ı Milli kavramı ile ilgili olarak yabancı bir devletin işgaline karşı olan direniş hareketinin önde gelen isimlerinden Tayfur Ata Bey (Sökmen) ile Ankara arasında yapılan yazışmalarda, İskenderun Sancağı ve havalisinin de (Hatay) bu hudutlar içerisinde olduğu Mustafa Kemal tarafından belirtilmiştir. Bir süredir Misak-ı Milli hududu dışında kaldıkları kuşkusuz içinde olan bölge halkının maneviyatı bu bilgiyi öğrendikten sonra yükseltmiştir.

Güneydoğu Anadolu ve İskenderun Sancağı'nda iki yıldır süregelen ve Fransız hükümetini huzursuz eden direniş hareketleri ve çatışmaları mevcuttur. Bunların sona erdirilmesi amacıyla, Ankara Hükümeti ile 9 Haziran 1921 tarihinde görüşmeler başlamış, 20 Ekim 1921 tarihinde Ankara Antlaşması imzalanmıştır. Bu şekilde bir uzlaşma ortamına girilmesi üzerine, Antakya'da Fransız yönetimine karşı sürdürülen direniş faaliyetine bir süre ara verilmiştir. Ancak, antlaşmanın imzalanmasından kısa bir süre önce, 26 Ağustos 1921 tarihinde, Fransızlar bütün Suriye'yi işgal ederek, daha önce kurmuş oldukları Faysal başkanlığındaki Suriye Hükümeti'ne son vermiş ve ülkede manda yönetimini uygulamaya başlamışlardır.

Gene Ankara Antlaşması hükümlerine göre Fransızlar, Adana, Mersin, Osmaniye, Kilis ve Antep'i boşaltırken, İskenderun, Antakya, Kırıkhan, Reyhanlı, Altınözü ve Samandağ'dan çekilmeyip bu beldeleri İskenderun Sancağı adı altında ve özel bir statü içinde, Fransız mandası olarak yönetilmekte olan Suriye Devleti'ne bağlamışlardır. Dolayısıyla Ankara Antlaşması ile İskenderun Sancağı'nın kurtuluş ümitleri gelecekte belirsiz bir zamana bırakılmıştır. Bahsi geçen belirsizlik nedeniyle de Hatay'da yaşayan Türklerin geleceklerine ilişkin üzüntü ve şüpheleri artmıştır.

Ankara Antlaşması hükümlerine göre, İskenderun Sancağı dâhilindeki okullarda Türkçenin okutulması, Arapçanın yanında Türkçenin de resmi mahiyette bir dil olması, Türk kültürünün yayılması, sancak bayrağının Türk bayrağına benzer bir bayrak olması gibi maddeler bulunmasına rağmen Fransızlar bu maddeleri hiçbir zaman uygulamamışlardır. Özellikle eğitim ve sağlık hizmetlerinde, Hristiyan nüfus,

Türk nüfustan daha öncelikli tutulmaktaydı. Türkler açısından olumsuz yönde ilerleyen bu gibi olaylar, sancakta yaşayan farklı etnik grupların, farklı dili konuşanların ve farklı siyasi akımlara mensup olanların çatıştığı karışık bir ortam yaratmıştır.

Bahsi geçen karışık ortam direniş örgütünün tekrar faaliyete geçmesine sebep olmuştur. Fransızlar, İskenderun Sancağından çekilmemişler ancak İskenderun Sancağı'nda yaşayan Türk nüfusa karşı davranışları adil olmamıştır. Bunun üzerine tekrar faaliyete geçen direniş örgütü, merkezi Adana'da olan, Tayfur Ata Bey (Sökmen) başkanlığında, İskenderun ve Havalisi Müdafaa-ı Hukuk Cemiyeti'ni kurmuşlardır. Daha sonra Ankara ile ilişkilerini devam ettirerek bir heyet halinde Ankara'ya gitmiş, Mustafa Kemal'den bölge ile ilgilenmesini istemişlerdir.

1922'de Fransızlar tarafından Suriye Devletleri Federasyonu kurulmuş ve bunun sonucunda İskenderun Sancağı, Federasyona bağlı olan Halep Devleti içinde yer almıştır. Hatay Meselesi, esas amacı ülkenin bağımsızlığını ve bütünlüğünü garanti altına almak ve yeni Türkiye Devleti'nin sınırlarını çizmek olan Lozan Antlaşması'nda esaslı bir şekilde ele alınmamış ve bu nedenle de yöre halkının umutsuzluğa sevk etmiştir. Fakat Hatay Meselesi, Atatürk'ün 15 Mart 1923 günü Adana'da yaptığı konuşmada, "... kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalamaz" sözü üzerine yeni bir dinamizm kazanmış ve Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin gündemine ciddi olarak girmiştir.

Gelişen olaylar karşısında bölgede yaşayan diğer etnik gruplara karşı da örgütlenme ihtiyacı duyan Türk nüfus tarafından Türkiye ile birleşme temasını işleyen Altın-Özü isimli bir gazete ile faaliyeti çok kısa süren Antakya Halk Fıkrası adlı bir de parti kurulmuştur. Bölgedeki huzursuzluklar bir süre sonra Milletler Cemiyeti'ne intikal etmeye başlamıştır. 1926 yılında, Milletler Cemiyeti'nde yaptığı etkiler sonucu Fransızlar, İskenderun'da bir hükümet kurulması teklifini gündeme getirmişlerdir¹. Bu karardan dört gün sonra ise Anayasaları gereği İskenderun Sancağı'nın bağımsızlığı için yemin etmiş olan Kuzey Suriye Meclisi milletvekilleri,

¹ Söz konusu teklife göre, İskenderun'daki bu hükümet Beyrut'taki yüksek komiserliğe bağlı olarak çalışacaktı ve yine bu hükümetin kendi anayasası, kendi meclisi ile seçilmiş bir başkanı bulunacaktır. Hükümet merkezi olarak öngörülen yer İskenderun olmuştur. Bu hükümetin teşkili amacıyla seçimler yapılmıştır. Seçimlerin sonucunda, Arapların çoğunlukta olduğu bir meclis oluşturulmuştur. Başkanlığına da Ahmet Türkmen'in adaylığına karşılık, İskenderun Sancağı'nda Fransız olağanüstü komiserinin delegeliğini yapan H. Duriex'in getirilmiştir. Bağımsız İskenderun hükümeti, gördüğü tepkiler karşısında kısa bir süre sonra ismini, Kuzey Suriye Hükümeti olarak değiştirme kararı almıştır.

İskenderun Sancağı'nı Şam'daki Merkezi Suriye Hükümeti'ne bağlama kararı almıştır.

Ortaya çıkan bu yeni durum üzerine uluslararası sistemde yine bir takım karışıklıklar oluşmaya başlamıştır. 1935 senesinde Fransa'nın Suriye üzerindeki manda yönetimi sona erecektir. Bu tarihten sonra da Türklerin isteği, İskenderun Sancağının geleceğini, Türk nüfusun çıkarlarına uygun bir neticeye ulaştırmak olmuştur. Bu yüzden, Türkler Fransızların engelleme gayretlerine rağmen hedeflerine ulaşmak adına yoğun bir propaganda faaliyetine girmişlerdir.

Bahsi geçen zamanlarda özellikle ana vatanda gerçekleştirilmiş olan Atatürk ilke ve inkılâpları örnek alınmıştır. Mesela, Latin harflerini öğreten kurslar açılmış, fes yerine şapka giyilmeye başlanmış, ayrıca herhangi bir faaliyet gösteremeyerek, sembolik bir kuruluş halinde kalan Halk Partisi kurulmuştur. Türk nüfusun yaptığı bu gayretli ve ısrarlı çalışmalar olumlu sonuçlar vermeye başlamış, bir süre sonra da Fransızlar, İskenderun Sancağı'nda Türk hâkimiyeti kavramına sıcak bakmaya başlamışlardır.

Sancakta yaşayan Türklere gelince; Ankara'ya gönderdikleri heyetler ile zamanın başbakanı İsmet İnönü ve Mareşal Fevzi Çakmak aracılığı ile Atatürk'e bir kere daha ilettikleri davaları için Ulu Önder'den daha yakın ilgi ve destek istemişlerdir. Türk hükümeti, 1936 Eylül ayında Cenevre'de yapılan Milletler Meclisi toplantısında konuyu gündeme getirerek, İskenderun Sancağının bağımsızlık talebini Fransız Hükümeti'ne resmen bildirmiştir.

Hatay'ın bağımsızlığına nasıl kavuştuğuna değindikten sonra da tezin esas önemini oluşturan husus, ana vatana dâhil olmak emelini sağlayan gelişmelerin incelenmesi yerinde olacaktır: Hatay nasıl Türkiye Cumhuriyeti toprakları sınırlarına ilhak olunmuştur?

Atatürk, 1936 yılı TBMM'nin açış konuşmasında, "... Fransızlar ile aramızda senelerdir sürüp giden davanın neticelenmesinin zamanı gelmiştir" diyerek Sancak'ın bulunduğu bölgeye Hatay ismini vermiştir. Bu tutumu ile Hatay Meselesi'ni ciddi olarak ele aldığını ifade eden Atatürk, o sırada faaliyette olan Antakya-İskenderun Yurdu Cemiyeti'nin adını da Hatay Egemenlik Cemiyeti olarak değiştirmiştir.

Olayların hızlı bir gelişme içine girdiği günlerde, Fransız başbakanı Leon Blum'un, Suriye'ye bağımsızlık verileceğini açıklaması, Hatay'ın Suriye'ye geçmeden ana vatana katılması için yapılacak çalışmaların hızlandırılmasını gerekli

kılmıştır. Aynı zamanda Türk nüfusun aleyhine gelişeceği öngörülen, 14-15 Kasım 1936 genel seçimlerine Türkler katılmayarak seçimi boykot etmişlerdir.

1937 senesinin başında, Hatay'daki huzursuzluğu gündemine alarak görüşen Milletler Cemiyeti,"...her Hataylı dilediği cemaat listesine yazılmak ve rey vermek hakkına sahiptir" maddesini içeren Türk tezini kabul etmiştir ve de yapılacak halk oylaması için Antakya'ya bir gözlemci heyeti göndermiştir. Heyetin halk oylaması konusunda olumlu bir kanı ile Cenevre'ye dönmesinden ve raporlarını 27 Ocak 1937'de Milletler Cemiyeti'ne vermelerinden sonra, İskenderun Sancağı için yeni bir statü ve anayasa taslağı hazırlanmış, Sancak'ta Millet Meclisi seçimi yapılmasına karar verilmiştir². Komisyon tarafından 15 Mayıs 1937'de tamamlanan tasarı Milletler Cemiyeti'nce 29 Mayıs 1937'de kabul edilmiştir³. Milletler Cemiyeti'nce kabul edilen tasarı esasları çerçevesinde Ekim 1937'de Antakya ve İskenderun'da Türk konsoloslukları açılmıştır. 15 Nisan 1938'de başlayan ve ileride yapılacak Millet Meclisi seçimine esas olacak sayım işleminde, adilane hareket edilmeyip, Türkler aleyhine bir tavır takınılması üzerine söz konusu davranışlar, Türkiye Cumhuriyeti'ne, Fransız Hükümetine ve Milletler Cemiyeti'ne duyurulmuştur. Sayım sırasında yer yer kanlı olayların da çıkması üzerine sıkıyönetim ilan edilmiş, toplum düzenini sağlamak amacıyla Fransız milislerinden oluşan Albay Collet komutasında bir birlik Antakya'ya gelmiştir. Albay Collet tarafından düzen sağlanıncaya kadar, sayım işlerine beş gün ara verilmiştir. Askeri tedbirlere rağmen olayların devam etmesi üzerine Fransız delegesi Carreaux, Hatay'ın yönetimini Türklere bırakmayı teklif etmiştir. Bu teklif üzerine Ankara'nın görüşü ve onayı alınarak, İçişleri Müdürlüğü mahiyetinde olan İskenderun Sancağı Valisi görevine Dr. Abdurrahman Melek atanmış, Abdurrahman Melek 6 Haziran 1938 tarihinde görevine başlamıştır. Bu tedbirlere rağmen yine de etnik gruplar arasında sürüp giden gergin ortamların, bazen ölümle sonuçlanan olayların devam etmesi üzerine, sayım işleri tamamen durdurularak seçim komisyonu 26 Haziran 1938'de Sancak'tan ayrılmıştır. Duruma bir çözüm bulmak amacıyla Türkiye ve Fransız heyetleri arasında Antakya'da yapılan ve bir hafta süren görüşmeler neticesinde, 2500 Türk ve 2500 Fransız askerinden oluşacak birliklerin Hatay'a girmeleri ve sayımın bu birliklerin denetimi altında yapılması kararı alınmıştır.

² Bu anayasa taslağı hazırlama komisyonuna Türkiye adına Numan Menemencioğlu katılmıştır. Komisyon ise Fransız, İngiliz, Belçikalı ve Hollandalı diplomatlardan meydana gelmekteydi.

³ Bu taslağa göre Sancak, içişlerinde bağımsız, dışişleri, maliye, gümrük işlerinde ise Suriye'ye bağlı kalacaktır. Sancağın toprak bütünlüğü de, Türkiye ve Fransa'nın garantörlüğüne verilmiştir.

Bu karar gereğince, 5 Temmuz 1938'de Kurmay Albay Şükrü Kanatlı komutasındaki Türk alayı törenle Antakya'ya girmiştir. Alınan tedbirler ile sayım işlerine 22 Temmuz 1938 tarihinde yeniden başlanmış, sayım işlemi 1 Ağustos 1938 tarihinde tamamlanmıştır⁴.

2 Eylül 1938 günü toplanan Hatay millet Meclisi, daha önce Atatürk tarafından aday gösterilen Tayfur Sökmen'i Hatay Devleti Cumhurbaşkanı seçmiştir. Tayfur Sökmen, Abdurrahman Melek'i milli hükümeti kurmak ile görevlendirmiştir. Dr. Abdurrahman Melek başbakanlığa atanırken, Abdülgani Türkmen meclis başkanı olmuştur. 5 Eylül'de Abdurrahman Melek Hükümeti kurulmuştur. Beş bakandan oluşan Hatay Devleti Hükümeti, Hatay Millet Meclisi'nin 6 Eylül 1938'deki oturumunda güvenoyu almayı başarmıştır.

20 Ekim 1938'in gece yarısı Fransızlar, kendilerine çıkarılan güçlükleri bahane ederek, Suriye Devleti'nin Hatay Devleti ile var olmayan sınırını kapatmışlardır ve Hatay Devleti ile olan ilişkilerini dondurmışlardır. Böylesi bir hareketten beklentileri Türkiye ile sınırı kapalı olan Hatay Devleti'ni ekonomik açıdan güç duruma sokup kendi istekleri doğrultusunda hareket etmeye zorlamaktır. Dönemin Cumhurbaşkanı Tayfur Sökmen bu olay üzerine derhal Türkiye ile olan hududun açılmasını ve orada bir gümrük kurulmasını söylemiştir. Aynı zamanda, Hatay Meclisi de Türk kanunlarının Hatay'da da geçerli olması için kararlar alıyorlardı. Bu şekilde Hatay'ın ana vatan ile birleşmesi için daha kolay bir zemin hazırlanıyordu. 23 Haziran 1939 tarihinde Türkiye ile Fransa arasında "Hatay Mıntıkası'nın Türkiye'ye İadesine Dair Antlaşma" imzalanmıştır. Bunun üzerine, Fransızlar son askerlerini de Hatay'dan çekmişlerdir ve İskenderun kışlasını Hatay hükümetine devretmişlerdir. Antlaşmanın imzalandığının duyulması üzerine de, resmi dairelerde Hatay bayrakları yerine Türk bayrakları çekilmişlerdir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde 1939 yılında yapılan milletvekili seçiminde, Hatay Devlet Başkanı Tayfur Sökmen Antalya'dan, Başbakan Abdurrahman Melek ise Antep'ten milletvekili seçilerek TBMM'ne girmişlerdir. Bu olay Hatay'ın ana vatana katılması hedefinin bir diğer adımını oluşturmaktadır. Zaten Fransa da bu konuya son zamanlarda olumlu bakmaya başlamıştır. Kamuoyunda ise bu çözümün

⁴ Sayım sonuçlarına göre seçmen sayısı: Türkler 35.847, Aleviler 11.319, Ermeniler 5.504, Araplar 1.845, Ortodoks Rumlar 2.098, diğerleri ise 395 kişi olarak tespit edilmiştir. Bu sayılara göre Millet Meclisi için: Türklerden 22, Alevilerden 9, Ermenilerden 5, Araplardan 2, Ortodoks Rumlardan 2 olmak üzere toplam 40 milletvekilleri adayları, seçilecek milletvekili sayısı kadar olduğu için, seçim yapılmamış, bu adayların tümü milletvekili olarak meclise girmişlerdir.

bölgedeki istikrar ve her iki devletin geleceği için en uygun yol olacağı görüşü iyicene ağırlık kazanmaktaydı. Nihayet Fransa Hükümeti ile Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti arasında yapılan anlaşmaya uygun olarak, Hatay Millet Meclisi'nin 29 Haziran 1939'da oybirliği ile aldığı karar gereğince Hatay Devleti, Türkiye Cumhuriyeti'ne katılmıştır. Hemen uygulamaya konan bu karara göre, Hatay'da görevli son Fransız birliği 7 Temmuz 1939 günü Antakya kışlasında yapılan törenle Hatay'dan ayrılmıştır. Antakya'da, 23 Temmuz 1939 tarihinde TBMM adına gelen heyetle beraber ana vatana katılma törenleri yapılmıştır. 7 Temmuz 1939 tarihinde 3711 sayılı kanun ile de Hatay, Türkiye Devleti'nin bir ili olmuştur.

Hatay'ın ana vatana katılması süreci izah edildikten sonra bu sürece tekrar dönüp bakıldığında birkaç önemli nokta dikkat çekmektedir. Bu noktalar problemin çözülmesi adına büyük önem arz etmektedirler.

Öncelikle 20 Ekim 1921'deki Ankara Anlaşması'nın bahsi geçen yedinci maddesi çok önemlidir. Bu maddenin önemi şöyle izah edilebilir: Söz konusu madde yani *“İskenderun mıntakasında usul-i idare-yi mahsusa tesis olunacaktır. Mıntaka-yı mezkurenin Türk ırkından olan sekinesi harslarının inkişafı için teshilata müstefid olacaklardır. Türk lisanı orada mahiyet-i resmiyeyi haiz olacaktır.”* maddesi⁵ konulmasaydı İskenderun Sancağı'nın Türkiye'ye ilhakı sağlanamayabilir miydi? Sorusu akıllara gelmektedir. Yani, yedinci madde sayesinde mi Hatay'ın ana vatana ilhakı gerçekleştirilebilmiştir? Böyle bir sorunun oluşmasının nedeni Fransızların ilerleyen zamanlarda anlaşmanın şartlarına uymamaları, halka her türlü işkence yapmaları, bunun üzerine de konunun TBMM'de Lozan Anlaşması hususundaki görüşmeler yapılırken gündeme gelmesidir.

Buna ek olarak Suriye'nin ve Lübnan'ın bağımsızlıklarını kazanmalarından sonra aynı hakkın İskenderun Sancağı için de talep edilmesi yine başka bir soruyu da beraberinde getirmektedir. Fransa Suriye'ye bağımsızlığını tanımasaydı Sancak meselesi çözümlenemeyebilir miydi? Böylesi bir düşüncenin oluşma nedeni de Suriye ve Lübnan'ın bağımsızlıklarına ulaştıktan kısa bir süre sonra 1 Kasım 1936 tarihinde TBMM'deki açılış konuşmasının önemidir. Başka bir deyişle Suriye'nin bağımsızlığına kavuşması ile Hatay'ın ana vatana kavuşması arasında nasıl bir ilişkinin olduğu üzerinde durulmaya değer bir noktadır.

⁵ Söz konusu madde İskenderun Sancağı için özel bir idare sistemi öngörmektedir. Ayrıca, bölgedeki Türklerin kültürlerinin gelişmesi için her türlü kolaylıkların sağlanmasını ve Sancak'ta Türkçe'nin resmi dil olarak kabul edilmesini öngörmektedir.

Ayrıca, bir başka ilgi çekici nokta da Misak-ı Milli ile alakalıdır. İskenderun Sancağı'nın Suriye'ye bırakılması Misak-ı Milli'den taviz verilmesi olarak mı yoksa Sancak'ın ileride Türkiye'ye katılması olarak yorumlanmalıdır?

Yukarıdaki hususlar üzerinde durularak Hatay'ın ana vatana katılma stratejisi incelenmiştir. Bu doğrultuda öncelikle stratejinin analiz edilebilmesi adına "Söz konusu dönemde Türkiye'nin en önemli dış politika sorunlarından biri olarak ifade edilebilecek olan bir sorun nasıl çözümlenmiştir?" sorusuna cevap aranmıştır. Soruya çözüm bulunabilmesi adına Hatay Meselesi'nin çözümü örnek olay olarak ele alınmıştır. Bütün bu adımlardan sonra da, tezin esas araştırma sorusu olan "Hatay'ın ana vatana katılmasında uygulanan strateji" ile Atatürk'ün asker ve devlet adamı nitelikleri arasında nasıl bir paralellik olduğu sorusuna cevap aranmıştır.

Tarih ve strateji kavramları birleştirilerek böylesi bir konuda Hatay'ın örnek alındığı bir incelemeye Türkçe yazınında henüz rastlanmamıştır. Ülkenin kurucusu olan Atatürk'ün bir sorun karşısında nasıl davrandığı, daha sonraki benzer durumlarda nasıl davranılabileceğine örnek olması adına Hatay Meselesi örnek teşkil etmektedir. Yukarıda bahsi geçen tarihi olaylar sorunun gerçekleştiği dönemdeki ülke ve dünya durumunu incelemektedir. Araştırma sorusu da bu bilgiler doğrultusunda oluşturulmuştur. Bu çalışma ile güçlü bir iç politika ile dış politikada da nasıl bir başarı sağlanabildiği, Atatürk'ün kişiliğinde bütünleştirilerek ulusal sorunların Atatürk'ün "Yurtta sulh cihanda sulh" ilkesine uygun olarak ve savaş yapılmadan nasıl geri kazanıldığı ortaya konulmuştur.

2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Hatay, Misak-ı Milli esasları çerçevesinde Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması'ndan sonra Lozan Antlaşması'nda karara bağlanamayan sorunlardan biri iken, Türk tezine uygun olarak ve barışçıl bir şekilde çözülmüştür. Dolayısıyla bu tezde amaç, örnek bir olay niteliğinde olan ve barışçıl yöntemlerle çözülmüş olan bir milli meselenin çözüm stratejisini ve bu bağlamda kriz yönetimini ortaya koyabilmektir. Bunun yanı sıra, Atatürk'ün bir asker ve devlet adamı olarak nitelikleri değerlendirildiğinde, Hatay'ın ana vatana katılması ile arasındaki etkileşimin nasıl olduğu detaylıca analiz edilmiştir.

Atatürk 10 Kasım 1938 tarihinde vefat etmiş, 2 Eylül 1938 tarihinde Bağımsız Hatay Devleti kurulmuş, Hatay ise Türkiye Cumhuriyeti sınırlarına 23 Haziran'da yapılan "Hatay'ın Türkiye'ye İlhakı ve İttifaka Yönelik Türk-Fransız Deklarasyonu" sonucunda dâhil edilebilmiştir. Hedef Atatürk'ün ölümünden sonra elde edilmiş olsa

da amaç 18 Ocak 1920'de Misak-ı Milli'nin ilan ediliş tarihinden itibaren belirlidir. İzlenilecek yol belirlidir. Ancak ne yazık ki Atatürk'ün sağlık sorunları sonucu vefat etmesi nedeniyle bu beklenen sonucu görmesi mümkün olamamıştır. Ayrıca, Hatay davasını çözüme ulaştırmaya çalışırken diplomatik bir yöntem izleyerek Atatürk'ün barışçıl ve hukuka saygılı imajından ödün vermediği izah edilecektir. Üzerinde durulacak hususlarda bu konu ile hep paralellik kurulmaya çalışılmıştır.

Son olarak da; dönem özelliklerinin önemi vurgulanmıştır Başta Atatürk olmak üzere Türk devlet adamları, İkinci Dünya Savaşı'nın eşiğinde, Orta Doğu ve Balkanlar'daki güç dengesinde Türkiye'nin taşıdığı ağırlığı, yani jeopolitik konumunu çok iyi değerlendirmesini bilmiş, ödün vermeden ve herhangi bir savaşa yol açmadan Hatay'ı elde etmeyi başarmışlardır. Bu sonucun elde edilmesini sağlayan, başından itibaren Hatay davasını şahsi meselesi olarak niteleyerek sahip çıkan ve Türkiye'nin politikasını uluslararası dengeleri iyi tartarak belirleyen, kan dökmeden en son aşamasına varıran Atatürk olmuştur.

Bu noktada cevap aranılmış sorular şunlardır: Hatay Meselesi nasıl bir strateji izlenerek çözümlenmiştir? Bu stratejide liderin rolü nedir? İzlenilen stratejiyi oluşturan faktörler nelerdir? Stratejinin şekillenmesinde ulusal ve uluslararası ortamın etkisi olmuş mudur? Bunlara ek olarak şu soru da her zaman tekrarlanarak açıklığa kavuşturulmaya çalışılmıştır. Hedefin Misak-ı Milli ile belirlenmiş olduğu farz ve kabul edilirse neden çözüme ulaşılması 1939 senesini bulmuştur?

3. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Birinci Dünya Savaşı yapıldıktan sonra dünya yeni bir paylaşıma uğramıştır. Bu savaşın sonucunda ne galipler ne de mağluplar yeterince tatmin olmamıştır. Örneğin; İtalya Birinci Dünya Savaşı bittikten on beş sene sonra istediklerini elde edemediği için tekrar savaş yolunda ilerlemiştir. Birinci Dünya Savaşı'nda yer alan tüm büyük devletler dünyayı yeniden paylaşmak için yeni bir hazırlık safhasına girmişlerdir. Nitekim uzun süren bir gerginliğin ardından İkinci Dünya Savaşı patlak vermiştir.

Bütün bu gerilim cereyan ederken özellikle İtalya tatminsizliğin verdiği dürtü ile kendisi için ideal gördüğü Habeşistan'ı (bugünkü Etiyopya) işgal politikasından ve aynı zamanda da Akdeniz üzerindeki emellerinden vazgeçmemiştir. Mussolini'nin Akdeniz politikası Türkiye'yi ve Atatürk'ü yakından ilgilendirmiştir.

Avrupa'daki bu gelişmelere rağmen Atatürk Lozan Anlaşması'ndan kalan çözülememiş bir sorunu yani Hatay Meselesi'ni barışçıl ve hukuka saygılı bir yöntem

ile başarıyla sonuçlandırmıştır. Yani, zamanının medeni devletler olarak anılan ülkelerinin başaramadığını Mustafa Kemal Atatürk başarmıştır. İtalya Habeşistan'a saldırırken, aynı yıl İspanya'da rejim değişirken ya da ihtilaller olurken, Ankara başka bir politika izliyordu. Türkiye'nin sloganı "Yurtta Sulh Cihanda Sulh" idi. Atatürk Avrupalı devletleri takip etmeyerek tamamen barışçıl ve hukuka dayalı bir yöntem izleyerek Hatay Meselesi'ni sonuca ulaştırmıştır.

Bu nokta, hem bahsi geçen zaman için hem de günümüz için son derece örnek ve önemli bir olaydır. Bu nedenle bilimsel bir araştırmaya konu olmayı hak etmektedir. Hatay Meselesi çözülmüştür. Hatay öncelikle bağımsızlığını kazanmış, sonra ise Türkiye Cumhuriyeti topraklarına dâhil edilmiştir. Bu gelişmeler bir strateji izlendiğini anlatmaktadır. Bu yüzden de incelenmeye değer bir konudur.

Buna ek olarak, bir ülke için çok büyük önem arz eden uluslararası boyuttaki bir sorunun nasıl çözüme ulaştırılabildiği çok önemlidir. Yukarıda ifade edildiği üzere, bir sorunun çözümü için bir strateji belirlenmelidir. Belirlenen strateji koşullar doğrultusunda değişmektedir. Döneme ait arşiv belgeleri, makaleler, kitaplar, anılar ve elektronik kaynaklar tespit edilerek araştırma sorusu yani sorunun nasıl çözüme ulaştırıldığı incelenmiş, Hatay Meselesi de örnek olay olarak detaylarıyla izah edilmiştir.

4. ARAŞTIRMANIN VARSAYIMLARI

Stratejinin temelindeki itici gücü liderden aldığı varsayılmıştır.

5. ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Arşiv belgeleri olarak Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivi'nden ve Başbakanlık Cumhurbaşkanlığı Arşivi'nden yararlanılmıştır.

Hatay Meselesi'nin başlangıcı Misak-ı Milli'nin ilan edildiği 18 Ocak 1920 tarihinden itibaren ele alınmıştır. İncelenecek dönemin sonu ise Hatay'ın ana vatana katıldığı 23 Haziran 1939 tarihiyle son bulmuştur.

Taranacak kaynaklarda İngilizce, Fransızca, Türkçe ve Osmanlı Türkçesi dillerinden yararlanılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Araştırma, ilişkisel tarama modeli esas alınarak hazırlanmıştır. Hatay'ın ana vatana katılmasında uygulanan strateji ve bu stratejiye yön veren faktörler ile hedef arasındaki ilişki incelenmiştir.

2. VERİLERİN TOPLANMASI

Verilerin toplanmasında öncelikle Başbakanlık Cumhuriyet ve Cumhurbaşkanlığı Atatürk Arşivleri'ndeki belgelerden, resmi yayınlardan, gazetelerden, akademik veri tabanlarındaki kaynaklardan ve yerli-yabancı telif eserlerden istifade edilmiştir.

Araştırma, nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, "şey"leri doğal ortamda, fenomenleri, insanların onlara attettikleri anlamlar sayesinde anlama girişimidir. Nitel araştırma, bireylerin yaşamlarındaki anlamları tanımlamaya çalışan, vaka incelemesi, görüşme, kişisel deneyim, içebakış, gözlemsel, tarihsel ve görsel metinler içermektedir. Bu çalışma tarihsel bir olayı ve zaman dilimini; Hatay'ın ana vatana katılmasında uygulanan stratejiyi incelemiştir.

Nitel araştırmanın özellikleri şöyle ifade edilebilir: Betimleme, bağlamsallık, süreç.

Betimleme: İncelenen sosyal çevrenin ayrıntılı betimlemesi yapılmalıdır. Ayrıca, yapılan betimleme sosyal çevredeki katılımcıların perspektifi ile uyumlu olmalıdır. Betimleyici detay, olan bitene ilişkin öznenin yorumlarını anlamada bir çerçeve sağlar, gözlem ve görüşmenin yapıldığı çerçeveye dair analiz ve açıklama imkânı verir.

Bağlamsallık: Nitel araştırmada olayları ve davranışları bağlamlarında anlamak önemlidir. Amaç, olayların daha geniş bir bağlamda değerlendirilerek geniş bağlamlarda anlaşılmasıdır.

Süreç: Nitel araştırmalarda yaşam statik değil, süreçsel olarak görülmektedir.

Nitel araştırmanın bu üç özelliği göz önünde bulundurularak tez konusuyla şu şekilde bir uygulama ortaya çıkmıştır. Betimlemede sosyal çevrenin ayrıntılı betimlemesinin yapılması adına uluslararası ortam ve söz konusu dönemde Türkiye izah edilecektir. Bağlamsallıkta, bütünün yani tezin esasını oluşturan sorunun yanı sıra olayların cereyan ettiği süre zarfında gözlemlenen olaylar da tek tek

incelenmiştir. Süreçte ise strateji konusu öne çıkmıştır. Strateji için dinamik bir olgu denilmektedir. Burada da yaşamın statik olmadığı, süreçsel olarak görüldüğü söylenmektedir. Bu tezde de strateji de içinde bulunduğu duruma bağlı olarak devamlı değişen bir olgu olarak ele alınmıştır. Buna ek olarak, strateji bir sürecin analizi olarak ele alınmıştır.

Nitel araştırmada, dolayısıyla yapılan araştırmada üç tür veri çeşidi mevcuttur: Çevresel veriler, süreçle ilgili veriler ve algılara ilişkin veriler.

Çevresel veriler: Araştırmanın yer aldığı sosyal, psikolojik, kültürel, fiziksel, demografik özelliklere ilişkindir. Diğer verilere temel teşkil ederler ve diğer ortamlar ile karşılaştırılma yapma imkânı sağlarlar.

Süreçle ilgili veriler: Araştırma süresince olanlara ve olanların araştırma konusunu nasıl etkilediğine ilişkindir.

Algılara ilişkin veriler: Araştırma konusunda rol oynayan aktör veya aktörlerin süreç hakkındaki düşüncelerine ilişkindir.

3. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Araştırmanın bu bölümünde elde edilen veriler, betimsel analiz tekniği kullanılarak çözümlenmiş ve yorumlanmıştır. Bu kapsamda yöntem esasa ilişkin ve şekle ilişkin olmak üzere iki farklı açıdan değerlendirilebilir.

a. Esasa İlişkin Yöntem

Hatay'ın ana vatana katılmasında uygulanan strateji isimli tezde uygulanacak metodolojinin açıklanmasına geçmeden önce söz konusu stratejinin tanımlanması ve sınırlarının tespiti önem arz etmektedir.

“Uygulanan strateji nedir?” sorusuna verilecek cevap seçilen hareket tarzının ne olduğu ile yakından ilintilidir. Strateji askeri gücü siyasi amaca bağlayan bir köprüdür. Strateji ne kendiliğinden tek başına askeri bir güç, ne de siyasal bir amaçtır. Strateji zaman, mekân ve kuvvet unsurlarından oluşmaktadır. Dolayısıyla askeri ve diplomatik amaçlara ulaşabilmek için stratejinin bu üç unsurunun etkin ve etkili bir şekilde kullanımı önem arz etmektedir.

Strateji ile varılmak istenilen nokta, siyasi anlamlar için güç ve güç tehdidinin kullanımıdır. Bu tanımdan hareketle tezin açıklanmasında seçilen hareket tarzı

askeri ve diplomatik strateji başlığı altında olmak üzere iki farklı ama birbiriyle ilintili bakış açısından irdelenmiştir.

Arşiv belgeleri ve telif eserler yorumsamacı bir bakış açısı gözetilerek tümünden gelim metodu ile değerlendirilecektir. Bununla beraber, bu değerlendirmede söylem analizi ağırlık noktasını teşkil edecektir. Son olarak da, 1920-1939 seneleri arasında gerçekleşen olayların birbirleriyle olan ilintilerini incelemek adına nedensellik ilişkisine başvurulacaktır.

Söylem analizi: Araştırma yöntemi olarak söylem analizi söylemi esas almakta ve günlük cümlelerin veya metinlerin söylenme bağlamında incelenmesine dayanmaktadır. Probleme ilişkin kesin çözümler sunulmaz ancak probleme yukarıdan bakılarak, daha kavrayıcı bir bakış açısı ile algılama imkanı sağlanır. Söylem analizinin temelini “değişkenlik” oluşturmaktadır. Zira, söylem kullanıldığı fonksiyona bağlı olarak sistematik bir biçimde değişkenlik göstermektedir. Söylem analizinin önemi, davranış ve konuşma arasındaki ilişkinin ortaya konmasıdır. Bunun sonucunda da yorumlamaya gidilerek iletişimin etkili olarak gerçekleşip gerçekleşmediği ortaya konulabilir. Söylem analizinden yararlanılarak Misak-ı Milli’nin ilan ediliş tarihinden Atatürk’ün vefatına kadar olan dönemdeki yazılı ve sözlü basın verileri incelenecek, Atatürk ile Hatay’ın ana vatana katılmasında uygulanan strateji arasındaki etkileşim incelenecektir.

b. Şekle İlişkin Yöntem

Şekle ilişkin yöntem ise verilerin çözümü ve yorumlanmasında izlenecek metod anlamına gelmektedir. Bu bağlamda:

- İncelenecek döneme ilişkin genel bir çerçeve çizilecektir.
- Elde edilen bilgiler, çizilen genel çerçevenin doğrultusundaki temalarla incelenecektir.
- Bahsi geçen temalar bir bütünlük oluşturacak şekilde birbirleriyle olan ilişkilerine yer verilecek; yorum ve bulgular ortaya konacaktır.
- Analizin son bölümünde ise çerçeveye ilişkin genel bir değerlendirme yapılacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KURAMSAL ÇERÇEVE

1. STRATEJİ KAVRAMI, UNSURLARI VE BOYUTLARI

Strateji, gerçekleştirilmek istenilen bir hedef doğrultusunda birtakım güç, kaynak ve çabanın kullanılma güdümü ile bu doğrultuda nasıl bir yol izleneceğine yön verilmesi için uygulanan görüş, hareket ve düşünce tarzıdır (Akad, 2003, ss. 13, 15). Stratejinin önemli bir özelliğı sadece çeşitli alanlarda başvurulmuş bir yöntem olmasıdır. Hayatın tüm alanlarında farklı nedenlerden ötürü gerçekleştirilmek istenilen bir amaç doğrultusunda başarılı ve planlı olmak adına bir strateji gerçekleştirilmektedir.

Clausewitz, stratejiyi “*savaşta amaca ulaşmak için, muharebeleri bir araç olarak kullanma sanatı*” (Clausewitz, 2007, s. 99), “*muharebenin düzenlenmesi ve yönetimi*” (Clausewitz, 2007, s. 98) olarak tanımlamıştır. Yani stratejiyi; savaş planı oluşturan, her harekât için öngörüler hazırlayan, muharebeleri düzenleyen bir sanat olarak izah etmiştir. Stratejiyi hep savaşa hizmet eden bir araç olarak gördüğü için, Clausewitz stratejiyi genelde ‘savaş sanatı’ olarak yorumlamıştır (Marcelle, 2010, s. 14). Strateji bu şekilde yorumlandıktan sonra, Clausewitz ‘bilim’ ile ‘sanat’ arasındaki farka değinmek istemiş, aralarında belirgin bir fark olsa da, bir konunun bilim mi yoksa sanat mı olarak yorumlanmasının zorluğunu ifade etmiştir. Aralarında belirgin bir fark yaratılabilmesi adına bilim; bilginin söz konusu olduğu durumlar, sanat; amacın yapabilmek olduğu durumlar olarak açıklanmıştır. Bilim ile sanat bahsi geçen şekilde tanımlanıyor olsa da, Clausewitz tarafından her sanat teorisinin bazı temel bilgiler içerebileceğı ve sanatsız bir bilim olamayacağı da vurgulanmıştır (Clausewitz, 2007, s. 126). Bu durumda stratejinin bir ‘bilim’ mi yoksa bir ‘sanat’ mı olduğu günümüzde hala cevaplandırılmamış olan bir bulmacadır.

Bu çalışmada amaç, bir hedefe ulaşmak için izlenilen yoldaki hareket ve tutumların tümünü izah etmek olduğu için, yani bir başarıya ya da sorun çözme planını analiz etmek olduğu için stratejinin ‘bilim’ olarak değil, ‘sanat’ olarak değerlendirilmesinin amaç ile paralellik içerisinde olduğu söylenilebilir. Sanatın alanı, amacın yaratmak, meydana getirmek olduğu durumlar şeklinde izah edildiğı için; araştırma ve bilginin hedef alındığı bilim alanı konuyu incelerken yeterli olamayabilir. Bunun nedeni, hedefe ulaşmak için oluşturulan yoldaki hareketlerin yani meydana getirilen davranış ve tutumların değerlendirilecek olmasıdır. Clausewitz de bu şekilde bir açıklama ile stratejinin ‘savaş bilimi’ olarak değerlendirilmesinden ziyade,

TASNİF DIŞI

'savaş sanatı' olarak nitelendirilmesinin daha uygun olacağı vurgulanmıştır (Clausewitz, 2007, s. 127).

Liddell Hart, Clausewitz'in stratejiyi 'savaş sanatı' olarak tanımlamasını eleştirmektedir. Liddell Hart'a göre; siyaset, hükümet tarafından görevlendirilmiş olan askeri harekâtı yöneten askeri liderin sorumluluğunda değil, hükümetin sorumluluğundadır (Hart, 2003, s. 443). Bir diğer eleştiri ise stratejinin tanımının sadece 'muharebeden yararlanma sanatı' şeklinde yapılması, stratejinin siyaset ile de doğrudan ilişkili olduğudur (Hart, 2003, ss. 443-444). Clausewitz'in fikirleri değerlendirildikten sonra, strateji Liddell Hart tarafından "*siyasal amaçlara ulaşmak için, askeri imkânların dağıtımı ve uygulanması sanatı*" olarak şekillendirilmiştir (Hart, 2003, s. 447).

Strateji alanında büyük önem teşkil eden Clausewitz ile Liddell Hart stratejinin tanımını birebir aynı yapmamaktadırlar. Liddell Hart, Clausewitz'in tanımına siyaseti de eklemiştir. Fakat ikisinin ortak bir noktası vardır. İkisi de stratejiden 'bilim' olarak değil, 'sanat' olarak bahsetmektedirler. Liddell Hart'ın bu konudaki Clausewitz ile paralellik gösteren açıklaması şu şekilde izah edilebilir: "*Bilim, uygulanması bakımından sanata dayanacaktır. Sanat ise amacı araca sadece yaklaştırmakla kalmaz, araçlara daha üstün bir değer kazandırarak, amacın genişletilmesini de sağlar*" (Hart, 2003, s. 449).

Modern strateji yirminci yüzyılda siyasi amaçlara ulaşmak için eldeki gücün kullanımı ya da eldeki gücü kullanma tehdidi ile ilgili uygulamaları kapsamaktadır (Gray, 2008, s. 19). Ayrıca strateji, politika doğrultusunda tespit edilen hedeflerin gerçekleştirilmesi için takip edilecek yolu planlamak ve uygulamak için oluşturulmaktadır. Bu yüzden, politika stratejiyi şekillendiren bir unsur olarak da izah edilmeye başlanmıştır (1981, s. 43). Strateji terimine eklenen bahsi geçen modern kelimesi, modern strateji kavramını oluşturarak yeni bir bakış açısı sunmuştur. Stratejik tarih ve bilimin beraber incelenmeye başladığı bu yeni terimin bakış açısı daha detaylıdır. Bahsi geçen yeni bakış açısıyla; siyaset bilimciler, politikayı yönlendirenler, stratejiyi oluşturanlar, askeri komutanlar ve mevcut düzene dâhil olan tüm aktörler sadece strateji ve savaş kavramı ekseninde değerlendirilmekten bir adım öteye taşınmaktadırlar. Böylesi bir yaklaşımın nedeni gerçekleşen olayların olanak, problem ya da ihtimaller olarak gözlemlenmelerinin yanı sıra, yapılarının da incelenerek üzerlerinde teşhiste bulunulmalarıdır.

Bir stratejinin değerlendirilmesi için gerekli üç temel nokta vardır. Bu noktalar; *uygunluk* (ya da *yeterlilik*), *kabul edilebilirlik* ve *yapılabilirlik* olarak izah edilebilir.

Uygunluk (yeterlilik), stratejinin arzu edilen sona ulaşabilip ulaşamadığını inceler. İstenilen sonuca varılamaması ise uygulanan stratejinin potansiyel bir strateji olmadığı anlamına gelmektedir. Kabul edilebilirlik hedefe ulaşmak için izlenen yolları test etmektedir. Burada test edilen nokta, kaynakların yani araçların ne ölçüde tüketildiği ve de kaynakların kullanılmasının uygun bulunup bulunmadığıdır. Yapılabilirlik, başka bir deyişle olurluk ise amaçların gözden geçirilmesi olarak açıklanabilir. Uygulanması öngörülen karar ve hareketlerin amaçlara ulaşmak için iyi düşünülmesi gerekmektedir. Bahsi geçen bu üç esas noktanın, uygulanan stratejide istenilen amaçlar doğrultusunda şekillenmiş olması sağlam bir yol izlendiği demektir. Böylesi bir inceleme; en iyi karara varılması ya da en etkili yolun seçilmesi açısından stratejinin sağlam bir şekilde analiz edilebilmesini sağlamaktadır (J. Boone Bartholomees, 2008, s. 16).

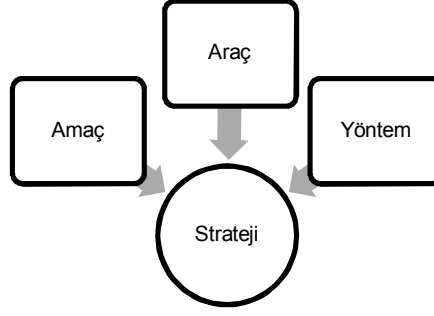
a. Amaç, Araç ve Yöntem Unsurlarıyla Strateji

Stratejinin Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi'ndeki tanımı iki şekilde yapılmaktadır. Birincisi, *önceden belirlenen bir amaca ulaşmak için tutulan yol* olarak tanımlanmaktadır. İkincisi ise, *bir ulusun veya uluslar topluluğunun, barış ve savaşta benimsenen politikalara en fazla desteği vermek amacıyla politik, ekonomik, psikolojik ve askeri güçleri kullanma bilimi ve sanatı* olarak tanımlanmaktadır (Aydinel, 2008, s. 9). En eski tanımlarından birine göre strateji, *harbin hedeflerine ulaşmak için orduların sevk ve idaresi ya da politik amaçlara (harp hedeflerine) ulaşmak için askeri imkânların tahsis ve kullanma sanatı* olarak kullanılmıştır (Clausewitz, 2007, s. 98). Esas ilgili alanı harp olan strateji kavramı ilk tartışılmaya başlandığında tanımdan da anlaşılacağı üzere harbin sevk ve idaresi ile ilgili hususlar için kullanılmıştır. Ancak, daha sonraları strateji kavramı sadece harp alanında kullanılmanın yanı sıra herhangi bir hedefe ulaşmak için takip edilen yol, karar verilen davranışlar kavramlarını da incelemek için kullanılmaya başlanmıştır.

Stratejiyi açıklamak adına kullanılmaya başlanan bu yeni tanım ile beraber strateji artık sadece askeri bir anlamda değil, aynı zamanda siyasi bir anlamda da yani siyaset kelimesinin kapsadığı konuların bütününe karşılık gelen bir şekilde de kullanılmaya başlanmıştır (Tezkan, 2000, s. 11). Siyaset kelimesi ise günlük politikadan farklıdır, bu yüzden; yüksek siyaset olarak adlandırılmaktadır. *Siyaset, milli güç unsurlarının geliştirilmesi ve milli hedeflerin temini istikametinde kullanılması maksadıyla uygulanabilecek hareket tarzlarının tespiti ve bu hareket tarzlarından uygun olanların tatbiki için yapılan faaliyetlerin bütünüdür* (Tezkan, 2000, s. 10). Bahsi geçen hareket tarzlarının gerçekleştirilebilmesi için toplumun

ikna edilmesi, topluma kazanç sağlayacak gelişmeler, milli gücün milli hedeflere ulaşılabilmesi adına nasıl bir yol izleneceği veya siyasetle uğraşan kişinin devlet adamlığı özellikleri gibi noktalar önem arz etmektedir (Tezkan, 2000, s. 10). Bu noktalar, bir stratejiyi oluşturan faktörlerin neler olduğunun ve bir stratejinin nasıl oluşturulduğunun incelenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Strateji amaç, araç ve yöntem unsurlarının temel alınarak etkili bir planlama yapılmasıdır (Yarger, 2008). Amaca ulaşmak için izlenilen yol olarak tanımlanan strateji tanımı aynı zamanda amaçlar ile araçlar arasındaki dengenin oluşturulması olarak da izah edilebilir (Akad, 2003, s. 9). Ayrıca, düşünülmesi gereken tek nokta amaçlar ile araçlar arasındaki doğru orantı değildir. Hedef belirlendikten sonra, stratejinin nasıl oluşturulacağı kritik bir süreçtir. Eğer hedef gerçekleştirilmesi çok zor bir hedef ise yani hedef belirlenirken gerçekçilikten uzak bir tutum sergilenmiş ise, eldeki araçların (kaynakların) çokluğu veya çeşitli alternatif yöntemlerin düşünülmüş olması bile hedefin gerçekleştirilmesi için yeterli olmayabilir (J. Boone Bartholomees, Appendix 2: Guidelines For Strategy Formulation, 2008). Bu doğrultuda şöyle bir çerçeve oluşmaktadır. Stratejiyi oluşturan üç esas husus vardır: Amaç, araç, yöntem. Amaç gerçekleştirilmesi istenilen hedefler, araç stratejinin oluşmasında etkili olan faktörler, yöntem ise amaca ulaşmak için izlenilen yol olarak incelenecektir. Nasıl bir yöntem izlendiği, strateji uygulanırken nasıl bir yol izlendiği olarak da ifade edilebilir. Devletin içinde bulunduğu hal ve koşullara göre savaşın ne olması gerektiği ve neler olabileceğine karar verildikten sonra izlenilecek yol kolay olarak nitelendirilebilir fakat burada çok önemli bir ayrıntı vardır. Uygulanacak olan yol kararlı bir şekilde takip edilmelidir. Çeşitli nedenlerden ötürü plandan dönülmemelidir (Clausewitz, 2007, s. 169). Strateji günümüzde artık siyaset için de kullanıldığından, bir önceki cümlede geçen 'savaşın ne olması gerektiği' tabiri, karşılaşılabilecek zorlukların neler olabileceği ve ne elde etmek istenildiği olarak da yorumlanabilir. Kısacası, eğer bir hedef belirlenmiş ise, bu hedefi gerçekleştirmek için gerekli güç var ise, mevcut güç ile istenilen hedefin nasıl elde edileceği düşünülmüş ise bir strateji var demektir (Eslan, 2005, s. 71).

Şekil-1: Stratejinin Unsurları

b. Stratejinin Boyutları

Strateji politik, ekonomik, sosyo-psikolojik ve askeri güçlerin kullanılması doğrultusunda geliştirilmektedir. Bahsi geçen güçlerin ne şekilde kullanılacağına karar verilmesinde politikanın önemi büyüktür çünkü bu noktadaki yol gösterici faktör politikadır (Yarger, 2008). Güvenlik anlayışında incelendiğinde stratejinin iki ayrı boyutta incelendiği görölmektedir. Bunlardan birincisi; politik-diplomatik, ekonomik ve psikolojik güçlerin birleşmesinden oluşan, ulusal politikanın belirlediği hedefleri gerçekleştirmeyi amaçlayan stratejik boyuttur. Stratejinin önemli bir noktası politik amaçlar doğrultusunda şekillenmesidir. İkinci boyut ise; askeri stratejidir. Askeri strateji, askeri gücün doğrudan kullanılarak veya kullanılması tehdidine bağlı olarak oluşmuştur. Bu bağlamda ulusal hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır. Bahsi geçen iki stratejik boyut da aynı amaç uğruna oluşturulmuştur. İkisi de ulusal hedeflerin gerçekleştirilmesini amaçlamaktadırlar (Eslen, 2005, s. 73). Bu doğrultuda, strateji için politik amaca bağlı olarak yönlendirilir denilebilir.

Bu çalışmada, büyük stratejinin yani politik-diplomatik, ekonomik ve psikolojik stratejinin oluşturduğu ulusal güvenlik stratejisinin sadece diplomatik kısmına değinilecektir. Bu çalışmanın amacı ekonomiyi ya da psikolojik tutumları değerlendirmek olmadığı için bir stratejinin nasıl uygulandığını iyi analiz edebilmek adına askeri stratejinin yanı sıra bir de diplomatik stratejiden yararlanılacaktır.

Stratejinin bu iki farklı boyutu (diplomatik strateji ve askeri strateji) izah edilmeden önce vurgulanması gereken bir diğer önem arz eden husus da stratejinin durağan olmadığı, dinamik olduğudur (Yarger, 2008). Dönemin ya da mevcut düzenin iç ve dış etkenleri sürece bağlı olarak değişebilirler. Stratejinin bir sanat olarak değerlendirilmesi de burada ortaya çıkmaktadır. Değişen güçlere, etkenlere

ve ortama uygun olarak strateji devamlı gözden geçirilmelidir (Eslen, 2005, s. 76-77).

(1) Diplomatik Strateji

Diplomatik strateji ile birlikte bir ulusun mevcut güçlerinin imkânları, politik hedefin başarıyla sonuçlandırılabilmesi için nasıl koordine edildiklerini ve yönetildiklerini konu almaktadır (Eslen, 2005, s. 92). Diplomatik strateji kavramını incelemeye devam etmeden önce kısaca diplomasi kelimesinin anlamına değinmek çalışmanın hangi bilgiler doğrultusunda oluşturulduğunun anlaşılması için yararlı olabilir. Diplomasi, uluslararası ilişkilerin her aktör tarafından kendi çıkarlarına uygun olarak yürütölme sanatıdır. Bu bağlamda, diplomasi devletlerarası anlaşmazlıkları, barış yoluyla çözmeyi amaçlayan bir dış politika aracı olarak değerdendirilebilir. Diplomasinin ilk adımı ise her zaman müzakeredir (Dağ, 2009, s. 150). Müzakere, çözümleri hedeflenen konular üzerinde aktörler tarafından görüşölmesi ve bu görüşlerin birbirleriyle paylaşılması demektir. Amaç, sorunun barış yoluyla çözümleri, karşı tarafı masa başında oyalayarak zaman kazanmak ya da kendi görüşleri doğrultusunda propaganda⁶ yapmak olabilir. Sonuçta, temel hedef müzakere yoluyla uzlaşmaktır (Dağ, 2009, s. 323). Bu noktada, uluslararası düzen mevcut güçlerin analizinin yapılabilmesi için ve olası bir güçler dengesinin değışmesine bağlı olarak stratejinin kendini yenilemesine neden olacağı için çok büyük bir önem taşımaktadır.

Strateji, siyasal hedeflere ulaşmak için izlenirken, askeri imkânlardan da yararlanma sanatı şeklinde düşünölmektedir çünkü askeri araçlar politik hedeflere ulaşmak için kullanılmaktadır. Bu bağlamda, sadece güç değil, gücün stratejiyi oluşturan devlet ile çevre devletler arasındaki dağılımı, mevcut ilişkiler, aktörlerin birbirlerinden beklentileri, aktörlerin birbirleri üzerindeki yaptırım gücü gibi hususlar önemlidir (Hart, 2003, s. 447). Bu noktalar stratejinin oluşmasındaki etkisi bağlamında düşünöldüğünde diplomatik stratejinin önemini ifade etmektedir.

(2) Askeri Strateji

Askeri strateji, politik hedefleri gerçekleştirmek için askeri imkânların belirlenmesi ve kullanılması sanatıdır (Eslen, 2005, s. 92). Hedefe giden yol, eldeki

⁶ Ahmet Emin Dağ'ın Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü'ne göre propaganda; Hükümet, siyasi parti, grup ya da örgütlerin halkın beğenisini kazanma ve kendilerine olan desteğini artırma amacına yönelik olarak yaptıkları sistematik yönlendirme faaliyetidir. Uluslararası ilişkilerde rakip ülkenin kamuoyunu etkilemeye yönelik olarak psikolojik savaşın bir uzantısı olarak da kullanılabilir.

araçlar doğrultusunda düşünölmelidir, imkânlar izlenilen yolu karşılayabilecek seviyede olmalıdır. Bununla beraber, araçlar da elde edilmek istenilen hedef ile orantılı olmalıdır. Bu noktada amacın ana amaç mı yoksa yardımcı amaç mı olduğu sorusu oluşmaktadır. Eğer bir yardımcı amaç uğruna eldeki araçlar yani kaynaklar gereğinden fazla tüketilir ise ana hedefin gerçekleştirilebilmesi için sahip olunması gereken araçlar yetersiz duruma gelebilir. Bu yüzden, amaçlar ile araçlar arasındaki dağılım amacın önemine göre iyi planlanmalıdır. Bu plan izlenilecek yöntem olarak izah edilebilir. Strateji dinamik olduğu için bir askeri lider ne kadar başarılı olursa olsun öngörölemeyen çeşitli pürüzler ortaya çıkabilir. Dolayısıyla, istenilen hedefe en yakın orantı korunmaya çalışılır (Hart, 2003, s. 448).

Politik stratejinin de askeri stratejinin de tanımlarından yola çıkıldığında iki önemli nokta göze çarpmaktadır: Politik hedefler ve politik hedefleri gerçekleştirebilmek için gerekli görölen askeri hedefler. Askeri araçlar diplomatik hedefler doğrultusunda avantaj kazanmak adına şekillendirilmektedir (Fenzel, 2001). Bu yüzden, bu çalışmada strateji oluşturulurken izlenilen yolu izah eden yöntem unsuru incelendiğinde, strateji kavramının sadece askeri strateji ve diplomatik strateji olarak stratejinin iki farklı boyutunun üzerinde durulmaktadır.

2. STRATEJİK BİR YAKLAŞIM NASIL OLUŞTURULUR?

Stratejik yaklaşım oluşturulması için amaç, araç ve yöntem arasında bir denge bulunmalıdır. Gerçekleştirilmek istenilen hedef belirli olabilir fakat hedefe ulaşmak kolay olmayabilir. Durum muhakemesi yapılarak amaçlar araçlara göre ayarlanmalıdır. Amaçların araçlara göre ayarlanması eldeki imkânlar kadarıyla hedefe ulaşılabilceğı demek değildir. Gerçekleştirilmek istenilen tek bir hedef var ise, karşı taraf çok umutsuz olmadığı taktirde elde edilmesi güçtür. Bu yüzden, alternatif hedefler olarak tanımlanan alt hedefler de belirlenmelidir ki eldeki mevcut araçlar kullanarak kademeli olarak ana hedefe doğru gidilebilsin. Burada yine stratejinin bir süreç olduğu ve ilerleyen zamana bağlı olarak amaca ulaşmak için farklı yollar izlenebileceğı ortaya çıkmaktadır. Hem stratejik yaklaşım hem de mevcut düzen değişen koşullara uyum sağlayabilir olmalıdır. Ayrıca, strateji mevcut şartlara göre düzenlenirken daima amaç da mevcut şartlara uyum sağlamalıdır. Yapılacak her hamle amaç ile doğru orantılı olmalıdır. Detaylar düşünölürken ana hedeften sapmamak gerekmektedir (Hart, 2003, ss. 465-466). Stratejik bir planın uygulanmasında yön açıklaması, stratejik hedefler, öncelikli konular ve eylem planları önem teşkil etmektedir (Press H. B., 2010, s. 20). Çalışmada stratejinin askeri ve diplomatik olarak iki farklı boyutta incelenmesi de bu konuya bağlı olarak

gelişmiştir. Başka bir ifade ile istikrarlı bir şekilde, gerçekleştirilmek istenilen hedefe ulaşmak için aynı doğrultuda farklı yollar belirlenebilir, ya da hedefe ulaşmayı kolaylaştırmak için alt hedefler oluşturulabilir ki eldeki imkân ve kabiliyetler amaca başarıyla ulaşılmasını sağlayabilsin.

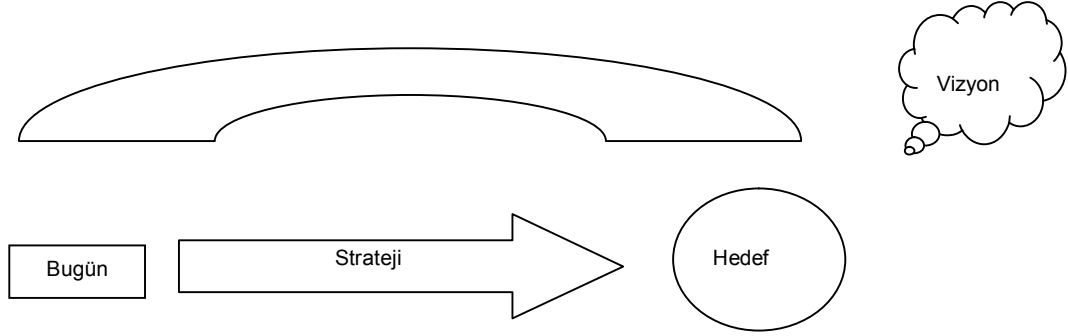
Söz konusu bilgilerden yola çıkıldığında uzun vadeli bir süreç oluşturulmaya çalışıldığı kolayca fark edilmektedir. Aynı zamanda, yaratıcı bir bakış açısıyla hedefe ulaşmak adına bir çözüm bulup geliştirmek adına alternatif gelecek ve alternatif ihtimaller üzerinde durulması gerektiği de gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, gelecek üzerine nasıl düşünülmesi gerektiği veya gelecek ile öngörü bağlamında günlük kararların nasıl alınacağı önem arz etmektedir. Uzun vadeli planlama için planın, çalışma koşullarına ve mevcut şartlara bağlı olarak değişebileceği daima göz önünde bulundurulmalıdır. İçinde bulunulan durum iyileştirilmeye çalışılırken aynı zamanda da mevcut duruma bağlı olarak oluşan memnuniyetsizliğin nasıl düzelebileceği için çeşitli fikirler geliştirilmelidir. Bu şekilde, hedefe ulaşan yoldaki ana hatlar oluşturulmuş olurlar (Blades, 1986, s. 39). Stratejik bir yaklaşım oluşturmak durum muhakemesi, avantaj ve dezavantajların hesaplanmasının yanı sıra çok karışık ve dinamik, belirli bir düzene dayanarak ilerlemeyen bir süreçtir (Mintzberg, Ahlstrand ve Lampel, 1998, s. 121).

a. Vizyon

Çeşitli kaynaklarda strateji açıklanırken ‘fili görmek’ deyiminden bahsedilmektedir. Fili görmek deyimi geleceği görmek anlamına gelmektedir ve de burada sorumluluk lidere aittir. Geleceğin yaratılabilmesi için de öncelikle geleceğin görülebilmesi gerekmektedir (Sullivan ve Harper, 1997, s. 101). Gelecek anlayışı ile birlikte ‘vizyon’ kelimesi de kullanılmaya başlanmıştır. Strateji bugün ile hedef arasındaki köprü olarak tanımlanmaktadır. Vizyonun gücü, stratejik yaklaşımı oluşturan lidere eylemlerinde bir dayanak noktası sağlamaktadır. Vizyon birinci adım olarak nitelendirilmektedir çünkü burada ana konu günlük olaylar değil, günlük olayların ötesine bakılarak içinde çalışılabilecek bir yolun oluşturulmasıdır (Sullivan ve Harper, 1997, ss. 103-104). Bu noktada düşünmek ve yapmak arasındaki önem ortaya çıkmaktadır. Geleceği yaratmak için çaba sarf edilirken, vizyonun gerçekleştirilebilmesi adına yakın zamandaki beklentilerin de gerçekleştirilmesi gerekmektedir çünkü yarına giden yol bugünden geçmektedir. Stratejik yaklaşımın oluşturulmasının zorluğu bugünden yarına uzanan köprüde gözlemlenmektedir (Şekil 2). Mevcut zamanda bir sürü yol düşünülebilir fakat hangisinin doğru yol olduğundan emin olunamayabilir. Düşünmek ve yapmak birbirini kolayca takip edebilen iki

TASNİF DIŞI

kavram değildir, neyin yapılacağına karar veren düşünme safhası çok büyük bir önem arz etmektedir. Vizyon yaratılırken belirlenen amaç yani hedef daha önce durum muhakemesi terimi altında anlatıldığı üzere eldeki olanak ve mevcut durumun özelliklerine göre orantılı ve gerçekleştirilebilir olmalıdır ki yolun sonunda başarıya ulaşılabilsin (Sullivan ve Harper, 1997, s. 106). Fili görmek deyiminin kullanıldığı kaynaklarda vizyon terimi, görmenin temel dayanağı olarak gösterilmektedir. Söz konusu terim, izlenilen stratejide nelerin yapılması gerektiğine karar vermektedir. (Mintzberg, Ahlstrand ve Lampel, 1998, s. 124).

Şekil-2: Hedefe Giden Yol Olarak Strateji

Hedefe giden yolda başarılı olmak adına ve sağlam adımlar atılması adına yapılan durum muhakemesinde her olayın ya da her beklentinin önemli birer nokta oldukları ve de beraberlerinde yeni avantaj ya da dezavantaj getirdikleri bilinmektedir. Bu durumda vizyon belirlendikten ve de mevcut ile istenilen durumun şekli netleştirildikten sonra, yani düşünmek ile yapmak arasındaki ince çizgi çizildikten sonra, yapmak safhasına geçilmektedir. Bu safhada bir adım atılıp atılmayacağına karar verilir. Strateji oluşturulurken temel oluşturan düşünmek ve yapmak arasındaki denge karar verici aktör ya da örgütün fikrinin nasıl şekillendiğinin bir diğer açıklaması olarak da nitelendirilebilir (Mintzberg, Ahlstrand ve Lampel, 1998, ss. 161-162). Başka bir şekilde söylenirse; stratejik bir modelin oluşturulabilmesi ve şekillendirilebilmesi için gerekli olan özellikler; stratejik yaklaşımın oluşmasında karar vericinin rolü, oluşturulan vizyon, beklentiler ya da olanaklar şeklinde açıklanabilir (Mintzberg, Ahlstrand ve Lampel, 1998, s. 170).

Öncelikle, geleceği görebilmek için geçmişe de bakılması gerekmektedir. Çünkü iyi bir gelecek oluşturulabilmesi ancak iyi bir geçmiş analizi ile mümkündür. Ayrıca, mevcut durumun analizi, detayların bilinmesi de önemlidir. Bunun yanı sıra, stratejinin tümevarım metodu ile şekillendiği gerçeği göz önünde bulundurulur ise, her stratejinin farklı aktör ya da örgütler tarafından şekillendirildiği ve dolayısıyla da çeşitli şekillerde farklı farklı oluşturuldukları ortaya çıkmaktadır. Tüm farklı aktör ya

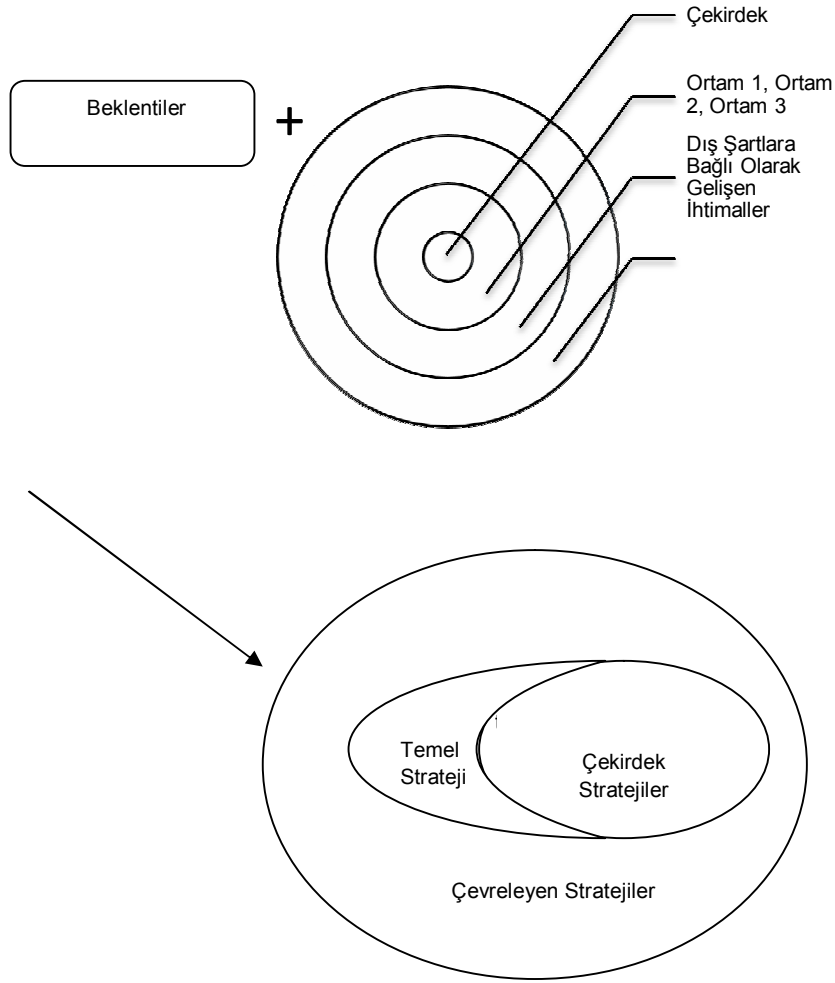
da örgütlerin nelere bağlı olarak hangi kararları verdiği de önem arz etmektedir. Yani, hem stratejilerin oluştuğu mevcut durumun analizi, hem de mevcut durumun hangi şartlar ya da özelliklere dayalı oluşturulduğu üzerinde durulmalıdır. Fakat yine de bu özellikler yeterli değildir, belirli bir yaratıcılık da gerekmektedir. Durum muhakemesinde sadece ana faktörler değil, daha az önemli görünen yan faktörler de analiz edilmelidir. Bununla beraber, geleceğe bakılırken geleceğin ötesi de düşünülmelidir, mevcut durumun ötesinde istenilen durum ve hedef bu şekilde oluşturulur. Tüm bu sayılan adımlar da beraberinde gerçekten görmeyi sağlamaktadır. Nasıl düşünüleceği üzerinde bu çalışmalar devam ederken her zaman akıllarda kalması gereken en önemli nokta ise, devamlı üzerinde durulduğu gibi esas hedefin ne olduğu, hangi amaç uğrunda bir strateji oluşturulduğudur (Mintzberg, Ahlstrand ve Lampel, 1998, ss. 127-128).

b. Stratejik Yaklaşımın Oluşturulma Aşamasının Bir Model Yardımıyla Analizi

Stratejik yaklaşımın oluşturulmasında izlenilecek adımlar iyi analiz edilmelidir. Ascher ve Overholt'ın stratejik yaklaşım modeline göre, strateji oluştururken üzerinde fazla durulmadığını fark ettikleri 'beklenti'lerin tanımla, beklentilerden yola çıkarak da stratejik yaklaşım modellerinin açıklamasıyla başlamaktadır. Onlara göre, beklentiler çok önemli ve bir o kadar da karmaşıklardır. Önerdikleri çözüme göre, öncelikle gerçekleştirilmek istenilen hedefe ulaşmak adına beklentiler listelenmelidir. Ardından, beklentiler tartılarak bir durum muhakemesi yapılmalıdır. Daha sonra, beklentilere ilişkin bölgedeki ve süreçteki istekler değerlendirilmelidir. Son olarak da bölgeye ve sürece bağlı olarak şekillenen beklentilerin birbirlerini hangi şekillerde tamamladıkları ya da birbirleriyle ne derece çeliştikleri anlaşılmaya çalışılmalıdır. Söz konusu modelde beklentilerin ortamın incelenmesinden önce tanımlanmaları önemlidir. İkinci adım kısaca ortamın analiz edilmesi olarak da açıklanabilir. Modelin döngüsü şu şekilde işlemektedir. Mevcut ortam ve ortamı etkileyebilecek faktörlere bağlı olarak gelişen ve daha ilk başta listelenmiş olan beklentiler ile içinde bulunulan ortam arasında güçlü bir etki vardır. Buna ek olarak, her ne kadar dış faktörler düşünülmüş olsa da yine de kontrol dışında gerçekleşebilecek bir takım olayların etkili olabileceği de tekrarlanmaktadır. Birbirlerini kapsayan üç tane daire düşünülecek olunursa, en ortadaki çekirdek olarak adlandırılmaktadır. Ortamın çekirdek olarak adlandırılan bu bölümü, aktif unsurlardan yani etkili olabilecek olaylardan bağımsız olarak dengeli olan, ya da beklentilerin büyük ölçüde kontrol edilebildiği kısmı yaratır. Çekirdek kısmını kapsayan ikinci daire çekirdek unsurdan bağımsızdır. Bu dairede çeşitli ortamlar bulunmaktadır. Bu bölümlerdeki ortamlar hem birbirlerinden hem de çekirdekten bağımsızlardır. Buna bağlı olarak da aktif

TASNİF DIŞI

unsurun üzerinde çekirdeğe nazaran daha az etkileri bulunmaktadır. Üçüncü daire de en dıştaki dairedir. Burası ortamı çevreleyen bölge olarak adlandırılmaktadır. Bu bölge, dış şartlara bağlı olarak gelişen ihtimallerden oluşmaktadır. Dolayısıyla, rastgele, kontrol dışında gelişen ve önceden tahmin edilemeyecek olan olayları kapsamaktadır. Çok kısa bir şekilde izah etmek gerekirse, bu şekil, belirlenen ve kontrol altında olan unsurları, muhtemel unsurları ve önceden tahmin edilemeyen unsurları içermektedir(Şekil 3)

Şekil-3 (Smith, Allen, Stewart ve WhiteHouse, s. 42)

Ascher ve Overholt'un Stratejik Planlama Modeli

Yine Ascher ve Overholt'un stratejik planlama modelinde, tasvir ettikleri durumun daha iyi analiz edilebilmesi adına bir çözüm üretildiği gözlemlenmektedir.

Uluslararası ilişkiler gibi çok yönlü yani birden fazla ortamdan oluşan bir alanda, beklentilerin karşılanması için yeni bir şekil düzenlemesi görülür. Bu çözüm üç kısımlı bir stratejidir. Stratejinin kısımları çekirdek strateji, temel strateji ve çevreleyen strateji olarak adlandırılmaktadır(Şekil 3). Çekirdek strateji, izah edilen çekirdek ortamda aktif unsurların beklentilerinin karşılandığı, kontrol edilebilen veya olması beklenen gelişmelerden oluşmaktadır. Temel strateji, en çok istenilen ya da en olası ortamları kontrol edebilmek için vurgulanmaktadır. Çekirdek strateji ile temel strateji beraber düşünüldüğünde aktif unsurların birincil stratejisini tanımlamaktadır. Çevreleyen strateji tasarısı ise, temel strateji ve dış şartlara bağlı olarak oluşan olasılıklar tarafından göz ardı edilen ortamların göz önünde bulundurulmasını sağlamak içindir. Böylesi bir stratejik yaklaşım, önemli aktif bir unsur için yani elde edilmesi istenilen amaç için, bilinmesi en muhtemel olan olaylardan ve gerçeklerden yani çekirdek bölgesinden başlayarak olasılıklar bölgesinden geçmektedir. Olasılıklar bölgesinden sonra da önceden tahmin edilemeyenler bölgesine kadar ilerlemektedir. Bu şekilde şöyle bir kazanç oluşmaktadır: Karmaşık ya da çözülmesi zor görünen gerçeğin zor görünümünü birbirine uyum sağlayabilecek bir şekilde yansıtılabilir (Smith, Allen, Stewart ve WhiteHouse, ss. 42-43).

3. KRİZ YÖNETİMİ

Bir stratejinin oluşturulması mevcut durumun kriz ile sona ermeyeceği demek değildir. Kriz sözcüğü şu şekilde tanımlanabilir:

Düzgün olmayan bir nedenle reform gerektiren istikrarsız bir durum”, “Beklenmeyen ve önceden sezilemeyen, acele cevap verilmesi gereken, örgütlerin önleme ve uyum mekanizmalarını etkisiz hale getirerek, mevcut değerlerini, amaçlarını ve işleyiş düzenini tehdit eden gerilim durumu” ya da “Beklenmeyen ve ani olarak ortaya çıktığı zaman var olan düzeni bozan, yıkıcı özelliği olan olaylar (Pira, 2004, s. 24).

Tehlikenin önlenmesi için duruma karşılık verilmesi, bununla beraber de karar vericilerin dikkatlerini olabildiğince etkin şekilde tutmaları gerekmektedir. Açıklaması yapılan bu durum bir kriz durumunda ne yapılacağı olarak da izah edilebilir. Diplomasi yani dolayısıyla stratejinin diplomatik boyutu kriz dönemlerini de içine almaktadır. Buna karşın, diplomasi gereklilikleri ile kriz yönetiminin gereklilikleri birbirlerinden farklıdır (Öztürk, ss. 137-138). Bu yüzden kriz yönetimi ayrı bir kavram olarak incelenmelidir.

a. Kriz Yönetiminin Uygulanması

Genel anlamıyla krizin, aniden ya da kademeli olarak gelişip önemli bir soruna neden olan değişik ya da beklenmedik bir zamanda ortaya çıktığı için hiç zaman kaybetmeden müdahale edilmesi gerektiği izah edilmiştir (Press, 2008, s. 14). Fakat bu çalışmada kriz sözcüğü genel anlamının yanı sıra daha belirgin bir boyuttaki tanımı ile ele alınacaktır. Uluslararası ilişkilerde çerçevesinde krizin tanımı ise şu şekildedir:

1) Ülke içinde beklenmedik bir siyasal, ekonomik ya da toplumsal gelişme karşısında normal ilişkilerin ciddi olarak sarsılması sonucu karşılaşılan sorunun çözümü konusunda mevcut yolların yetersiz kalması ile ortaya çıkan gerilim durumu. 2) İki ülke arasında baş gösteren gerilim ve güven bunalımının çıkmaza girmesi durumu. Krizin boyutuna göre, karşılıklı nota vermekten, elçilerin çekilmesine ve hatta ilişkilerin tamamen koparılmasına kadar boyutları olabilir (Dağ, 2009).

Kriz yönetimi, kriz olarak tanımlanan durumun sona erdirilmesi için planlı ve sistemli olarak uygulanan faaliyetlerdir (Aksu, 2009). Bir ülkenin güvenliğine, ulusal çıkarlarına ve mevcut düzenine yönelik tehditleri belirtmek için kullanılan kriz durumu ile başa çıkabilmek için kriz yönetiminin uygulanması gerekmektedir. Bu şekilde kriz durdurulabilir, çatışma önlenabilir, krizin şiddeti azaltılabilir ya da kriz durumundan önceki noktaya geri dönülebilir. Krizin genel özellikleri şunlardır: Tehdit, aciliyet, zaman baskısı, belirsizlik, artan yoğunluk ve sürpriz. Buna karşın, bir kriz durumunda sözü geçen tüm özelliklerin mevcudiyeti zorunlu değildir. Krizin olmaz ise olmaz iki özelliği tehdit ve zaman baskısıdır (Tarakçı, 2005, ss. 14-15). Tehdit ve zaman baskısının kriz yönetiminin uygulanmasında büyük önem arz etmesinin nedeni çalışmanın ilerleyen kısmında incelenmiş olan karar alma mekanizmasında karar veren aktör üzerinde yarattığı stres ve baskıdır ki bu unsurlar da stratejinin oluşmasında izlenen yolu etkileme ihtimaline sahiptir.

Her krizin farklı bir çıkış nedeni vardır. Bu nedenle, krizler çıkış noktaları ve rolleri bakımından beş farklı bölümde toplanabilirler (Çakmak, 2004, ss. 33-40). Bu bölümler gelişen kriz, ani kriz, dolaylı kriz, planlanmış kriz ve kaza krizidir. *Gelişen kriz* adından da anlaşılacağı üzere krizin oluşmasına sebep veren nedenlerin belirli bir zaman içinde üst üste gelmesi sonucunda oluşan krizdir. Bu sebeple, bu çeşit krizlerin hazırlık dönemleri uzun zaman alabilir. *Ani krizler* ise çok karşılaşılan kriz türlerinden biridir. Kısa sürerler ve de etkileri çevredeki aktörlere göre değişmektedir. Ani oldukları için önceden tahmin edilmeleri zordur, bu yüzden de önlenmeleri için tedbir alınması pek mümkün değildir. *Dolaylı krizlerde* kriz ortamına doğrudan dâhil olan bir ülke değil, dolaylı olarak dâhil olan yani üçüncü bir ülke

olarak da tanımlanabilecek bir ülkenin çıkarları ve güvenliği tehdit edildiği bir durumda oluşmaktadır. Söz konusu üçüncü ülke, kendini olumsuz etkileme olasılığı olan gelişmelere karşı krizde aktif rolü olan aktörlere karıştığı zaman dolaylı kriz oluşmaktadır. Buna bağlı olarak, üçüncü ülkenin etkinliği genelde krizin çözümü için diplomatik yollara başvurarak aracılık yapmaktır. *Planlanmış krizlerde*, bir ülkenin ya da aktörün, kendisi için olumsuz sonuçlanabileceğini düşündüğü bir olayı veya mevcut düzeni düzeltmeye çalışması için planlanan bir kriz çeşididir. Bu çeşit planlara herhangi bir uluslararası anlaşmazlığın çözümü için de başvurulabilir. *Kaza krizleri* ise bir yanlış anlaşılma, yanlış yorumlanma ya da yanlış bilgilendirilme gibi nedenlerden dolayı oluşmaktadır (Çakmak, 2004, ss. 33-40). Bir krizin çıkış nedeninin bilinmesi önem taşımaktadır. Çünkü eğer kriz beklenmedik bir anda aniden çıkmış ise krizin yönetilmesi ve de sonlandırılması için uygun bir çözüm bulunması zor olabilir. Fakat eğer krizin oluşması bir ülke ya da aktör tarafından planlı ve istekli bir şekilde oluşturulmuş ise, bu durumda istenilen hedefin gerçekleştirilmesi için avantajlı bir konuma sahip olunacaktır.

Krizin aşamaları incelenecek olursa, krizin dört safhası vardır. Başka bir şekilde açıklanacak olunursa, kriz kavramı dört farklı aşamadan oluşmaktadır. Bu safhalar kriz öncesi safha, tırmanma safhası, yumuşama safhası ve patlama safhasıdır (Çakmak, 2004, ss. 29-32). *Kriz öncesi safhada*, kriz olarak nitelendirilen olaya dâhil olan taraflar arasındaki ilişkilerin durumu olası bir krizin ortaya çıkabileceğinin sinyallerini vermektedirler. En çok stresin olduğu bu safha kriz yönetiminin en önemli aşaması olarak da adlandırılabilir. Belirleyici faktör tehdidin algılanması ve ne derecede tehdit olarak nitelendirildiğidir. Kriz öncesi safhada olumsuz olarak nitelendirilebilecek olan gelişmeler devam ettiği taktirde krizi *tırmanma safhasına* taşımaktadırlar. Buna bağlı olarak, artık sadece olası bir krizi belirten sinyaller yoktur, somut gelişmeler de gözlemlenmektedirler. Ardı sıra yaşanan gergin ilişkiler, devlet adamlarının olumsuz açıklamaları, basının aktif ve olumsuz tavrı, askeri yürüyüşler ve gösteriler gibi tepkiler bu safhaya yön veren başlıca hususlardır. Bu safhanın önemli bir özelliği karar vericilerin üzerlerinde hissettikleri zaman baskısına bağlı olarak artan strestir. Krizin oluşmasında rol oynayan aktörler mevcut durumun devam etmesinin kendileri için olumsuz sonuç vereceğini düşünüp anlaşmaya varmaya karar verirler. Böylesi bir anlaşmaya bağlı olarak da güç tehdidi veya güç kullanımı seçeneği ortadan kalkmaktadır. Dolayısıyla, ilişkilerde bir *yumuşama* görülmektedir. Krizin *patlama safhası*, yumuşama safhası olmadığı taktirde savaştan veya sıcak çatışmadan önceki aşamadır (Öztürk, s. 143). Krizin aşamalarının bilinmesi, krizin değerlendirilmesinde

TASNİF DIŞI

yardımcı olmaktadır. Krizin başladığı noktadan itibaren, hangi yeni gelişmeler ile ortaya çıktığı, ilerleyen zamanlardaki hangi olayların krizi tırmanma safhasına taşıdığının incelenmesi önemlidir. Krizi tırmanma safhasına taşıyan nedenler karşı taraftaki aktör ya da ülke için en önem verdiği noktalar şeklinde değerlendirilebilir. Bu yüzden, krizin sonlandırılması, karşı tarafın değerlerinin, şartlarının iyi analiz edilmesi ile istenilen şekilde olabilir.

Bir krizle karşı karşıya kalındığında karar almak en mühim noktalardandır. Kritik olaylarla ilgili belirsizlikler mevcuttur. Krizde karar almanın en belirgin özelliği stres faktörüdür. Stresten etkilenildiği taktirde kararlar etkilenebilir ve de performans düşebilir. Üstelik stresin etkisi sadece olumsuz yönde incelenmemektedir. Eğer stres çok yoğun ise panik gözlemlenmektedir fakat stres düşük seviyede ise de probleme gereken önem verilmemektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde, başarının en yüksek olduğu nokta, stres düzeyinin en yoğun olduğu, performans düzeyinin de en yüksek olduğu nokta olarak tanımlanmaktadır. Stres altında karar vermede izlenebilecek beş farklı yol vardır: İhtiyat stratejisi, sabit strateji, mücadelesiz değişim stratejisi, savunmacı kaçınma stratejisi ve aşırı ihtiyat stratejisidir. *İhtiyat stratejisinde* karar veren aktör bilgiyi toplayıp değerlendirmektedir. Amaç olasılıkların incelenmesi ve de kararların en iyi sonuç elde edebilmek adına verilmesidir. *Sabit strateji* ise daha farklıdır, karar veren aktör bütün bilgileri toplayarak önemsemeden karar almaktadır. *Mücadelesiz değişim stratejisinde* karar verici aktör sıkı bir çalışma ve değerlendirme yapmadan sadece son duyduğu tavsiye doğrultusunda hareket etmektedir. *Savunmacı kaçınma stratejisinde* karar veren aktör ya kararları yavaşça alarak karar vermekten kaçınmaktadır ya da karar alıyor gibi görünmektedir. *Aşırı ihtiyat stratejisinde* ise karar verici aktör çok fazla ihtiyatlı davranarak önemli hatalar yapmaktadır. Stresi çok fazla olan karar verici aktör bir alternatiften diğer alternatife geçerek panik halindedir. Bu bağlamda, kriz şartlarında karar verilirken, stres nedeniyle izlenilen stratejide yanlış kararlar alınmaması adına çeşitli önlemler alınabilir. Bu önlemlerden ilki kriz anında izlenecek bir kriz yönetim planı hazırlamaktır. Bir diğer önlem emin olmadan hiçbir kararın alınmamasıdır. Ayrıca, aşırı ihtiyat yüzünden yanlış karar almamak adına kararlar ekip olarak alınmalıdır. Son olarak da, tüm bilgiler araştırılmalı, değerlendirilmeli ve de alternatifler de göz önünde bulundurulmalıdır (Tüz, 2008, ss. 106-108). Karara bağlı olarak karar verici olumlu ya da olumsuz etkileneceğinden, ayrıca karar vermek için kısa bir süreye sahip olduğundan bu aşama önemli olduğu kadar zor da bir aşamadır. Hedefe ulaşmak için takip edilen yolda, stres altında kısa sürede alınan kararlar istenmeyen sonuçlar doğurabilir. Bir olay için oluşturulan strateji ve stratejinin bir aşaması olan

TASNİF DIŞI

kriz yönetimi incelenirken, verilen kararın mevcut durumda alınan en iyi karar olması gerekmektedir. İzah edilen karar verme stratejilerinden 'ihtiyat stratejisi' kriz durumu ve kriz durumunda etkisi olan tüm bilgileri toplayıp incelediği, karar vermeden önce bütün alternatifleri gözden geçirdiği için diğer karar verme stratejilerine oranla daha avantajlı olarak değerlendirilebilir.

Daha önceden de değinildiği üzere kriz yönetiminin temel amaçlarından biri kriz sinyallerinin ortaya çıkması ya da sezilmesi durumunda kriz ortamını önlemektir. Esas amaç olası bir krizden kaçınmak olsa da eğer tüm çabalara rağmen bir kriz ortamına girilmiş ise, bu noktadan sonra artık en az zararla kriz ortamının son bulması için uğraşmaktadır. Bir kriz yönetimi stratejisini ne gibi özellikler iyi ya da kötü olarak tanımlamaktadır?

Kriz yönetimi stratejisinin hangi özellikler doğrultusunda iyi veya kötü değerlendirildiği sorusunun cevabı kriz yönetiminin incelenmesini doğuran nedendir. Kriz yönetiminde karar verme yetkisine sahip aktör arabuluculuk ya da örgütler arası iletişim ile kriz durumundan çatışma yönetimine, krizin sonlandırılmasına ve krizin çözümüne geçişlerde bulunabilir (Fenzel, 2001). Bu doğrultuda, krizleri engelleme ya da çözme olarak iki temel yaklaşım bulunmaktadır. *Krizi engelleme yaklaşımında*, kriz ortamının olası etkilerinden korunmak ana hedeftir. Söz konusu faktörlerin etkilerinden korunabilmek adına güdülen amaç ve fikirlerin anlaşılması bu yaklaşımın temelini oluşturmaktadır. *Krizi çözme yaklaşımında* ise ana hedef krizin başarıya dönüştürülmesidir. Bu yaklaşım modelinde, hem kriz öncesi durumun tahmini hem de problemlerin çözülmesi için harekete geçilecek uygun zaman belirlenmektedir. İstenilen, krizden zarar görmeden kurtulabilmektir (Sumer ve Pernsteiner, 2009, ss. 44-45). Bir müdahale ancak ulusal politika ve sahip olunan araçlarla uyum içerisinde olursa başarıya ulaşabilir (Fenzel, 2001). Kriz yönetimi stratejisinde, krizin engellenmesinin de çözülmesinin de, gerek ulusal politika gerek eldeki imkânlar doğrultusunda uygulanacağı düşünülürse, buna bir de kısa sürede stres altında karar verme baskısı eklendiğinde kriz yönetiminin olumlu sonuçlandırılabilmesinin zorluğu ortaya çıkmaktadır.

Kriz yönetimi çok boyutlu siyasal bir kavram olarak nitelendirilebilir. Bu kavram içerisinde farklı aşamalar ve farklı durumlarda başvurulacak adımlar bulundurmaktadır. Kriz yönetimi kategorileri şu şekilde izah edilebilir: Önleyici diplomasi (Preventive diplomacy), barışı sağlama (Peace making), barışı koruma (Peace keeping) ve barışı kurma (Peace building) (Dedeoğlu, 2003, ss. 219-220). *Önleyici diplomaside* çıkacağı önceden tahmin edilen kriz durumunda, krizin gerçekleşmemesi adına

TASNİF DIŞI

uygulanen diplomatik girişimleri kapsamaktadır. Kriz yönetiminin ilk safhalarında izlenen önleyici diplomasi, Birleşmiş Milletler ya da Avrupa Birliği gibi örgütlerin girişimleriyle beraber yürütölmektedir. Arabuluculuk çalışmaları ya da demokratik oluşumlar desteklenerek çeşitli program ve fikirler öne sürölmektedir (Dedeoğlu, 2003, s. 220). *Bariőı sağlamada*, önleyici diplomasinin uygulanmasına rağmen yine de bir çatışmadan kaçınılamadığı taktirde başvurulmaktadır. Bu noktada askeri güç kullanılması da ortaya çıkmaktadır çünkü mevcut őiddetin son bulması adına güdülen barış kurma operasyonları devreye girmektedir. Burada, barışın sağlanması için çalışıldığından, sadece diplomatik, ekonomik ve siyasi araçlar değil, askeri araçlar da kullanılmaktadır (Dedeoğlu, 2003, s. 220). *Bariőı korumada*, çatıőan taraflar arasındaki anlaşmazlıklar giderildikten sonraki safha belirtilmektedir (Dedeoğlu, 2003, s. 220). *Bariőı kurmada*, çatıőmanın durdurulmasından ve de korunmasından sonraki safha söz konusudur. Burada, amaç problem yaşanan bölgelerde kalıcı barışın sağlanmasıdır. Bariőı kurmanın özelliği ileri vadedeki çatışma ihtimallerini önlemektir. Söz konusu çaba; iç ve dış güvenliğin sağlanması, politik kurumların etki ve katılımının güçlenmesi ya da ekonomik ve sosyal yapılanmanın güçlenmesi ile gerçekleştirilebilir (Doyle, 2007). Bariőı kurmak için yürütölen faaliyetler, hem devletler arası ortaklıklar hem de örgütler arası işbirliği anlamına gelmektedirler. Başka bir şekilde ifade edilirse, Balkanlar söz konusu olduğunda genel kuralların BM tarafından konulduğu, örneğin NATO'nun askeri harekât gücü, BM Bariő gücünün lojistik destek gücü, AGİT'in ise siyasal işbirliği denetim gücü olarak çalıştığı gözlemlenmektedir (Dedeoğlu, 2003, s. 221). Ne yazık ki, yukarıda sıralanılan aşamaların sırasıyla uygulanması pek sık karşılaşılan bir durum değildir. Çatıőmalar durdurulduktan sonra diplomasi yardımıyla yeni bir düzenlemeye gidilse de, tekrar çatıőmaların oluşması meydana gelebilir.

Tüm bu bilgilere rağmen, sadece krizin ne olduğunun, kriz çeşitlerinin, kriz safhalarının ya da karar alma yöntemlerinin neler olduklarının bilinmesi yeterli değildir. Bu çalışmada strateji ile kriz yönetimi arasındaki ilinti inceleneceği için, kriz yönetim stratejileri en önemli noktalardandır. Kriz yönetim stratejileri kriz yönetiminde taarruz ve kriz yönetiminde savunma stratejisi olarak ikiye ayrılmaktadır.

Kriz yönetiminde taarruz stratejileri şantaj stratejisi, kontrol edilmiş baskı stratejisi, oldu-bitti stratejisi ve yıpratma stratejisi olarak dört farklı çeşitten oluşmaktadır. *Şantaj stratejisi* gözdağı vermek için kullanılmaktadır. Amaç, őantajı gerçekleştiren aktörün avantajlı durumundan yararlanarak silahlı bir çatışma olmadan hedeflerini karşı tarafa kabul ettirebilmektir. Bununla beraber, şantaj

TASNİF DIŞI

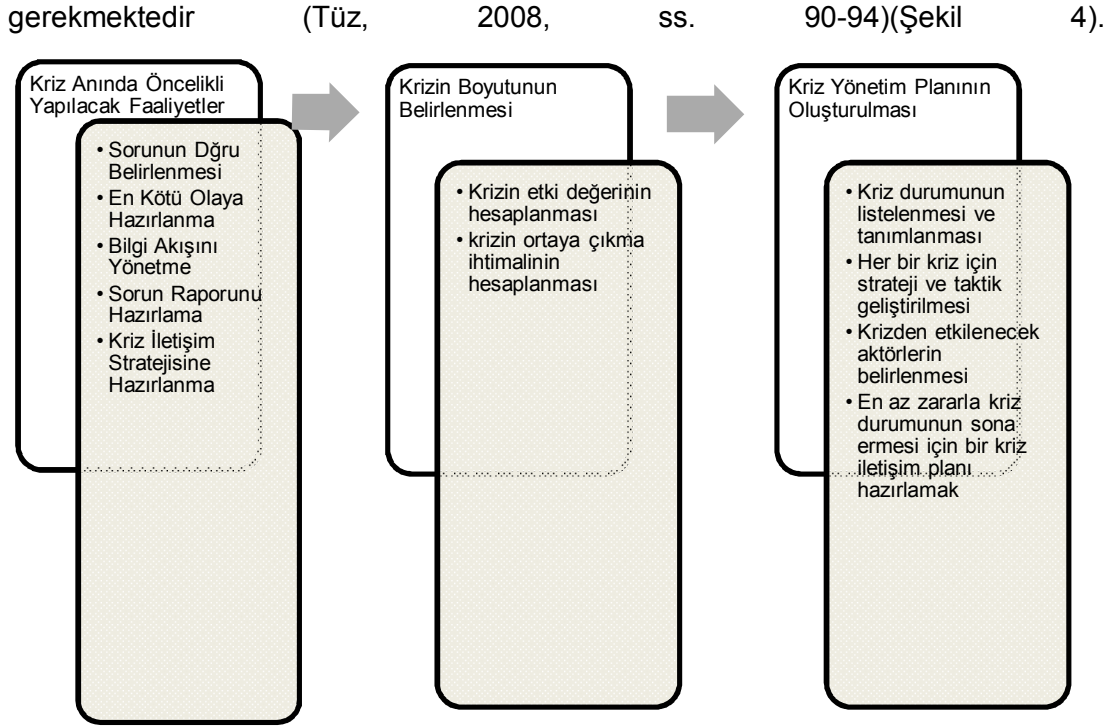
stratejisi karşı taraf istenileni yerine getirmediği taktirde ceza niteliğinde bazı uygulamalara başvurulabileceğini de belirtmektedir. *Kontrol edilmiş baskı stratejisi* mevcut durumdan memnun olmayan aktörler tarafından uygulanmaktadır. Söz konusu ülkeler güç dengesini göz önünde bulundurarak krizin tırmanmasını ve de silahlı bir çatışmaya dönüşmesini istememektedirler. Dolayısıyla, uygulama küçük adımlardan ve baskılardan oluşmaktadır. Her adımda durum muhakemesi yapılarak devam edip edilmeyeceğine karar verilir. *Oldu-bitti stratejisi* ani ve kararlı hareketlerle karşı taraf için olumsuz nitelendirilebilecek olan oldu-bittilerin yaratılmasıdır. *Yıpratma stratejisi* çıkarları birbirleriyle örtüşmeyen iki aktör tarafından uygulanmaktadır. Bu stratejinin özelliği güç olarak daha zayıf olan ülke tarafından daha kuvvetli olan ülkelere karşı kullanılmasıdır.

Kriz yönetiminde savunma stratejileri tırmanmayı sınırlama stratejisi, göze göz dişe diş stratejisi, imkânları deneme stratejisi, hat çekme stratejisi ve zaman kazanma stratejisi olarak beş farklı çeşit stratejiden oluşmaktadır. *Tırmanmayı sınırlama stratejisi* karşı tarafın taarruz stratejisine bir cevap olarak uygulanmaktadır ve taarruz stratejisini uygulayan tarafı zayıf konuma getirmek hedeflenir. Stratejide esas amaçlanan kamuoyunu kazanmak ve karşısına almamaktır. *Göze göz, dişe diş stratejisinde* krizin tırmanmasını arzu etmeyen aktör, diğer tarafın her türlü kışkırtmasına karşı önlem olarak çok iyi hesap edilmiş aynı şiddetteki önlemleri uygulamaktadır. Bu strateji taraflar arasında bir güç dengesini gerektirmektedir. Tarafların kriz yönetiminden savaş yönetimine geçme riski fazla olduğundan riskli bir stratejidir. Böyle bir durum fark edildiğinde tırmanmayı sınırlama stratejine dönüş yapmak uygun bir hareket şekli olabilir. *İmkânları deneme stratejisinde* amaç karşı tarafı, mevcut düzeni değiştirme isteklerinden vazgeçirmektir. Bunun için karşı tarafa beklemediği zaman ve konularda çeşitli tehlikelerle karşılaşabileceği hissi oluşturulmaya çalışılır. *Hat çekme stratejisinde* savunmadaki aktör, mevcut düzeni değiştirmek isteyen aktörün tahrik ve taleplerinin sınırlarını belirleyen bir hat çizer. Bunun anlamı, 'İsteklerinde bahsi geçen bu sınır aşılar ise her şey göze alınacaktır' hissi yaratmaktır. *Zaman kazanma stratejisinde* savunmayı yapan aktör için zaman çok önemli bir unsurdur. Yeterince zaman yok ise hazırlıklar tamamlanamaz ve eksikler giderilemez. Buna bağlı olarak karşı taraftan gelen haberlere hemen cevap vermek yerine geç cevap verilmesi zaman kazanma stratejisine iyi bir örnek olabilir (Öztürk, ss. 147-154).

Kriz anı yönetimi bir şema ile açıklanacak olunursa kısaca şu şekilde ifade edilebilir. Öncelikle *kriz anında ilk olarak yapılacak faaliyetlere* karar verilmektedir. Kriz planı uygulamaya konduktan sonra, yani hangi kriz yönetim stratejisine

TASNİF DIŞI

başvurulacağına karar verildikten sonra etkili bir kriz yönetimi için bir takım noktalar önem arz etmektedir. *Sorun veya sorunların tanımlanması* nasıl bir durum ile karşılaşıldığı ve ne zaman olduğu, sorunun ne denli ciddi olduğu, acil bir müdahale gerektirip gerektirmediği ya da sorunun kaç kişiyi etkilediğinin anlaşılması için gereklidir. Bununla beraber, sorunun çözülebilmesi için hangi tür bilgilere gerek olduğu, içinde bulunulan durumun iyi analiz edilebilmesi için kimlere ya da nelere ihtiyaç bulunduğu noktaları da önemlidir. İkinci olarak, *en kötü olaya hazırlanmak* gelmektedir. En kötü ihtimalin ne gibi sonuçlar doğuracağı hakkında bir taslak hazırlanmalıdır. Böylesi bir hazırlık, benzer bir durumda kalındığında yararlı olacaktır. Ayrıca, *bilgi akışının yönetilmesi* kriz yönetiminde çok önemli bir role sahiptir. Yönetime katılan her bireyin bir sorumluluğu olmalıdır. İletişimin sağlam olması adına da sorun raporu ve kriz iletişim stratejisi oluşturulmalıdır. *Sorun raporunda* krizin ve sorunun kısa bir tanımına değinildikten sonra, olası bir sorun üzerinde çalışmalar yapılmaktadır. Olası sorunun tanımı, olası sorunun ne zaman ve nasıl ortaya çıkacağı, hangi unsurların bahsi geçen soruna neden olabileceği, en kötü senaryo ve de temel aktörler bu raporun maddeleri arasındadırlar. Sorun raporunun hazırlanmasını takiben, buna ilişkin stratejiler belirlenmelidir. *Etkili bir kriz iletişim stratejisinde* iç ve dış aktörler, hedeflerin neler olduğu, hedefin dış dünyaya nasıl yansıtılacağı, yansıtılan mesajın inandırıcılık oranı, mesajın ne şekilde bildirileceği gibi unsurlar üzerinde durulmaktadır (Tüz, 2008, ss. 89-90). İkinci olarak krizin *boyutları belirlenmektedir*. Krizin boyutlarının belirlenmesi acil bir durum olduğunda durumun özelliklerini incelemektedir. Krizin boyutlarının belirlenmesi iki aşamadan oluşmaktadır: *Krizin etki değerinin hesaplanması ve krizin ortaya çıkma ihtimalinin hesaplanması*. Krizin etki değerinin hesaplanması şu şekilde gerçekleşmektedir: Krizin şiddeti gittikçe yükselmekte ise daha ne kadar idare edilebilir? Medyanın ve ilgili aktörlerin krize ilgisi ne orandadır? Kriz mevcut düzeni ne derecede kesintiye uğratmaktadır? Kamuoyu imajı tehlikede midir? Ve krizden yarar sağlanabilir mi? Bu beş soruya cevap verildikten sonra iç ve dış aktörler doğrultusunda krizin gerçekleşme olasılığına karar verilmektedir. Krizin boyutunun durumuna göre de müdahale etme seçeneği ve maliyeti hesaplanmaktadır. Bu şekilde krizi çözmek adına bir adım atılıp atılmayacağına karar verilmektedir. Üçüncü olarak da *kriz yönetim planı* oluşturulmaktadır. Kriz yönetim planının oluşturulması için ilk olarak kriz durumları listelenerek belirlenmektedirler ve de olası en kötü senaryoya göre düşünülmektedir. Ardından, krizlerle baş edebilmek için değişik strateji ve taktikler geliştirilmektedir. Krizin etki edeceği aktörler tanımlanmaktadır. Ayrıca, en az zararla kriz durumunun sona ermesi için kriz iletişim planının hazırlanması ile kriz yönetim planının tüm detaylarıyla şekillenmesi

Şekil-4: Kriz Anı yönetimi (Bu şekil belirtilen sayfalar doğrultusunda oluşturulmuştur)

b. Gücün İki Yüzü: Yumuşak Güç ve Sert Güç

Güç unsuru, siyaset kelimesi ile birlikte anılmaktadır. Bir ülke ekonomik, askeri ve siyasi gücünden ne kadar faydalanabilirse, bu güçleri kullanabilme oranında daha sağlam siyaset yapabilir. Siyasetin sağlam olarak nitelendirilmesi, hem iç hem de dış politika uygulanırken inandırıcı olması ve kabul görmesi şeklinde açıklanabilir. Bununla beraber; siyaset elde kullanmaya hazır bulunan güç ile de doğru orantılıdır (Küçükşahin, 2008).

Uluslar arası ilişkilerde büyük bir önem arz eden *güç* terimi doğrudan ve dolaylı olarak iki şekilde icra edilebilir. *Sert güç* yani gücün doğrudan kullanımı herkes tarafından bilinmektedir. Gücün doğrudan kullanımı söz konusu olduğunda askeri ve ekonomik gücün genelde karşı taraftaki aktörlerin davranışlarını değiştirdikleri bilinmektedir ki bu iki unsurdan biri olan askeri güç çalışmada stratejinin incelenen boyutlarından biri olarak önem arz etmektedir. Bununla beraber, somut tehdit ya da maddi araçlar kullanılmadan da hedefe ulaşabilmenin yolları vardır. Hedefe dolaylı yoldan ulaşmak '*gücün ikinci yüzü*' olarak nitelendirilmektedir. Bu bağlamda, sadece askeri güç tehdidi ya da ekonomik yaptırımlar kullanılarak karşı taraftaki aktörler kendilerini değiştirmek zorunda hissetmezler. *Yumuşak gücün* önemi, karşı taraftaki aktörlerin yumuşak güç

TASNİF DIŞI

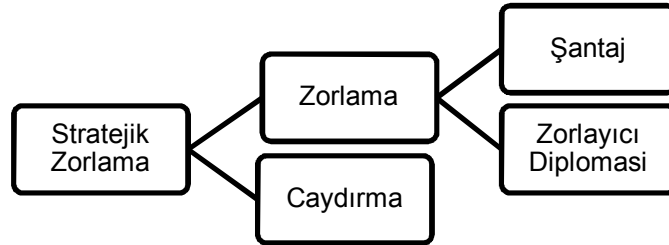
uygulayan aktörün istediklerini istemelerini sağlamaktır. Başka bir deyişle zorlamak değil, yandaş kazanmaktır (Nye, 2005, ss. 14-15). Stratejinin oluşma nedeni olan hedefe ulaşmak için izlenilen yolda kullanılan yumuşak ya da sert güç yani gücün doğrudan veya dolaylı kullanımı bu çalışmada stratejinin diplomatik ve askeri boyutu ile açıklanabilir.

Uluslararası krizlerde kriz yönetimi, esas olarak caydırıcı askeri güç gölgesinde siyasal çözüm bulmayı ifade ettiğinde mevcut durumdaki aktörler arasında caydırıcı güce sahip olmak büyük önem arz etmektedir (Dedeoğlu, 2003, s. 219). Yukarıda değinildiği üzere, kriz yönetimi stratejileri taarruz ve savunma stratejisi olarak ikiye ayrılmıştır. Bahsi geçen bu kriz yönetimi stratejilerinde mevcut duruma göre kimi zaman güç, kimi zaman da güç kullanma tehdidi kullanılmıştır. Doğrudan güç unsurunu içinde barındıran stratejik boyut askeri stratejidir. Bununla beraber yine bahsi geçen kriz yönetim stratejilerinde güç unsuruna değinmeden sadece uluslararası güç dengesi ve mevcut durum göz önünde bulundurularak diplomasiden yararlanıldığı da olmuştur. Diplomasiden yararlanılan stratejik boyut da diplomatik stratejidir.

Diplomatik stratejinin tanımından önce kısaca diplomasinin tanımına da değinilmiştir. Burada, diplomasinin temel ögesi olan müzakerenin çeşitli amaçlar adına yapıldığına da değinilmiştir. Bu amaçlar arasında karşı taraf ile anlaşmak, karşı tarafı masa başında oyalamak veya bir tarafın kendi görüşleri doğrultusunda propaganda yapması vardır. Müzakerenin, dolayısıyla da diplomatik stratejinin vazgeçilmezi olan diplomasinin gerçekleştirilmesinde rol oynayan faktörler kriz yönetimi stratejileri ile de genelde örtüşmektedir. Karşı taraf ile anlaşmak zaten öncelikli hedef olarak ortaya konulur ise, karşı tarafı masa başında oyalama hedefi kriz yönetiminde savunma stratejilerinden biri olan zaman kazanma stratejisidir. Propaganda yapılması ise kriz yönetiminde yararlanılan unsurlardan, yani medyanın kullanılması ya da kamuoyunun desteğinin kaybedilmemesi gibi araçlardan yararlanılarak gerçekleştirilmektedir.

Kriz yönetiminde uygulanan strateji yöntemlerinden biri diplomasinin kullanımıyla beraber uluslararası yazında *zorlayıcı strateji* olarak adlandırılabilir (Fenzel, 2001). Uluslararası yazında aktörlerin askeri ya da ekonomik araçlarını nasıl kendi lehlerine çevirip olumlu sonuç sağlamaya çalıştıkları zorlayıcı diplomasi terimi altında incelenmektedir (Lebow, 2006). Başka bir deyişle, zorlayıcı diplomasi karşı taraftaki aktörün davranışlarını etkilemek için tehdidin kullanılmasıdır (Bratton, 2005). Zorlayıcı stratejinin anlamına yer verilmesinin nedeni şöyle ifade edilebilir.

Söz konusu strateji gücün doğrudan ya da dolaylı kullanımını konu aldığı için ve askeri strateji de aynı şekilde gücün doğrudan ya da dolaylı kullanımıyla izah edildiği için stratejinin iki boyutundan biri olan askeri strateji ile kriz yönetimi stratejisinde uygulanan zorlayıcı diplomasi arasındaki paralelliği açıklığa kavuşturmak için. Buna ek olarak, zorlayıcı tehditlerin savunma ya da saldırı amacıyla kullanımı ön plana çıkarılarak diplomatik bir strateji olarak kullanılabileceği literatüre eklenerek yeni bir bakış açısı yaratmıştır (Aksu, 2008, s. 23). Bahsi geçen açıklama somut bir örnek ile açıklanacak olursa, zorlayıcı stratejinin amacı kriz yönetiminde taarruz stratejilerinden biri olan şantaj stratejisinin amacı ile büyük oranda örtüşmektedir. Diplomaside kuvvet kullanmaya ilişkin tehditlerin kullanılması stratejik zorlama olarak nitelendirilmektedir. Karşı aktörün eyleminin önlenmesinin amaçlanmasına caydırma, eylemin durdurulmasının ya da eylemden vazgeçilmesinin sağlanmasına ise zorlama denmektedir(Şekil 5). Her ikisinde de güç kullanma tehdidi vardır (Aksu, 2008, s. 23). Zorlayıcı diplomaside kuvvet kullanmak aşamalı olarak oluşmaktadır. Öncelikle sadece kuvvet kullanma tehdidi mevcuttur, sonrasında gösterişsel olarak kuvvet kullanılır, en sonunda da tam olarak kuvvet kullanılır (Aksu, 2008, s. 27). Bu kuvvet kullanma ya da tehdidi, şantaj stratejisinde güç kullanılması ile paralellik göstermektedir.

Şekil-5: Zorlama Yöntemleri Modeli (Aksu F. , 2008, s. 25)

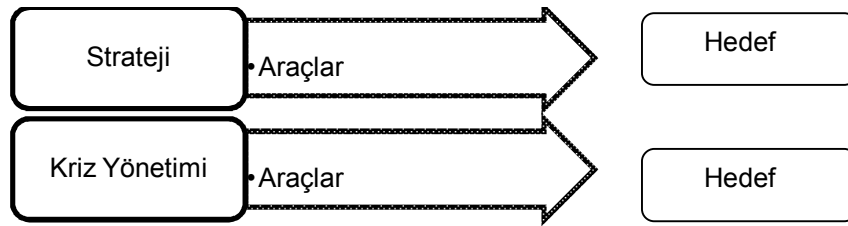
Değnilmesi gereken çok önemli bir nokta daha vardır. Kriz yönetimi çeşitli kategorilerde incelenirken önleyici diplomaside amacın arabuluculuk ya da demokratik uygulamalar ile problemlerin çözümüyle barışı sağlamak olduğu belirtilmiştir. Çatışma çözümü (conflict resolution) uluslararası ilişkiler yazınında çok sık kullanılan bir terimdir. Problem çözümü yaklaşımı genelde çatışma çözüm yaklaşımı olarak da ifade edilmektedir ve de önleyici diplomasinin de amacının problemleri çözmek olduğu düşünülür ise çatışma çözümü ile önleyici diplomasi

dolayısıyla da kriz yönetimi beraber düşünülebilir (Sönmezoğlu, 1998, s. 169). Çatışma çözümünün öneminin vurgulanması diplomasideki yerinin yadsınamayacak olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu çıkarımlar doğrultusunda kriz yönetimi ile strateji arasındaki ilişki açıklanabilir. Stratejinin değişik durumlarda mevcut araç ve hedefler doğrultusunda iki boyutunu da kriz yönetim stratejisinin yine mevcut araç ve hedefleriyle örtüşen bir çeşidini seçtiği, bu doğrultuda bir yol izleyerek stratejik yaklaşımın oluşturulduğu söylenebilir.

c. Strateji ve Kriz Yönetimi

Kriz durumunda uygulanan kriz yönetimi stratejisinde takip edilen tutum, uluslararası yazında şu şekilde açıklanmaktadır. Kriz diplomasisi kriz döneminde uygulanan diplomasidir. Kriz diplomasisi (crisis diplomacy), devletler arasında yaşanan ilişkilerde bir kriz olduğu gözlemlendiği zamanlarda bahsi geçen olumsuz durumu aşmaya yönelik uygulanan diplomasidir (Dağ, 2009, s. 124). . Bu çalışmada stratejinin diplomatik ve askeri olarak iki boyutta incelendiği göz önünde bulundurulduğunda kriz yönetimi ile strateji arasında çeşitli ortak noktalar ortaya gözlemlenmektedir. İlk ve en önemli ortak noktalarından biri her ikisinin de eldeki araçlar doğrultusunda bir hedefi gerçekleştirmek için oluşturulmasıdır(Şekil 6).

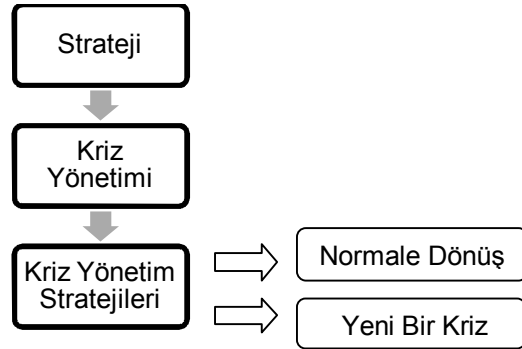

Şekil-6: Strateji, Kriz Yönetimi ve Hedef

Krizler önceden tahmin edilemeyeceği için etkili bir kriz yönetim planlaması ve becerisi gerektirmektedir. Belirlenen hedefi gerçekleştirmek için gerekli alt yapı sistemi, uygulamanın nasıl olacağı ve strateji oluşturulması zorunludur (Sezgin, 2003). Kriz yönetiminde, beklenmeyen durumların en az zararla atlatılabilmesi için kriz öncesinde ve sonrasında yapılacakların stratejik planlaması oluşturulmaktadır (Demir, 2008-2009). Başka bir şekilde ifade edilecek olunursa, kriz ortamının sonlandırılması için izlenilen planlı adımlar stratejik yaklaşım oluşturulurken izlenilen sistemli adımlar ile paralellik göstermektedir. Kriz yönetiminde de neler yapılması gerektiğine karar verilmesi için bir strateji oluşturulmalıdır. Şekil 4'te

gözlemlenebileceği üzere kriz yönetim planı oluşturulurken izlenilen adımlardan birisi her bir kriz için farklı stratejilerin oluşturulmasıdır.

Yine bir krizin unsurlarının neler olduğuna değinildikten sonra olmazsa olmaz iki özelliğin tehdit ve zaman baskısı olduğuna değinilmiştir. Krizin bu iki özelliği bir stratejinin oluşum sürecini etkilemektedir çünkü tehdit ve zaman baskısı stratejiyi şekillendiren karar verici aktör üzerinde baskı oluşturmaktadır ki bu baskının olumlu ya da olumsuz sonuçlanması da stratejinin iyi analiz edilerek etkili olabilmesi ya da acele karar verildiği için başarısız sonuçlanması ile sonuçlanabilir. Buradan çıkarılabilecek bir başka sonuç ise şöyle izah edilebilir. Strateji olumsuz sonuçlandığı taktirde ortaya çıkan kriz durumunun sona erdirilebilmesi için uygulanan kriz yönetiminde de izlenilecek adımlara karar vermek adına bir strateji oluşturuluyor ise de, krizin tehdit ve zaman baskısı özellikleri dolayısıyla her bir kriz durumu için oluşturulması gereken strateji iyi şekillenememiş ise tekrar bir kriz durumu ile karşılaşılabilir. Bu bağlamda, stratejinin bir parçası olarak görülebilen kriz yönetimi ile strateji arasında şartlara bağlı olarak birbirlerini izleyen bir döngünün ortaya çıkabileceği söylenebilir(Şekil 7).

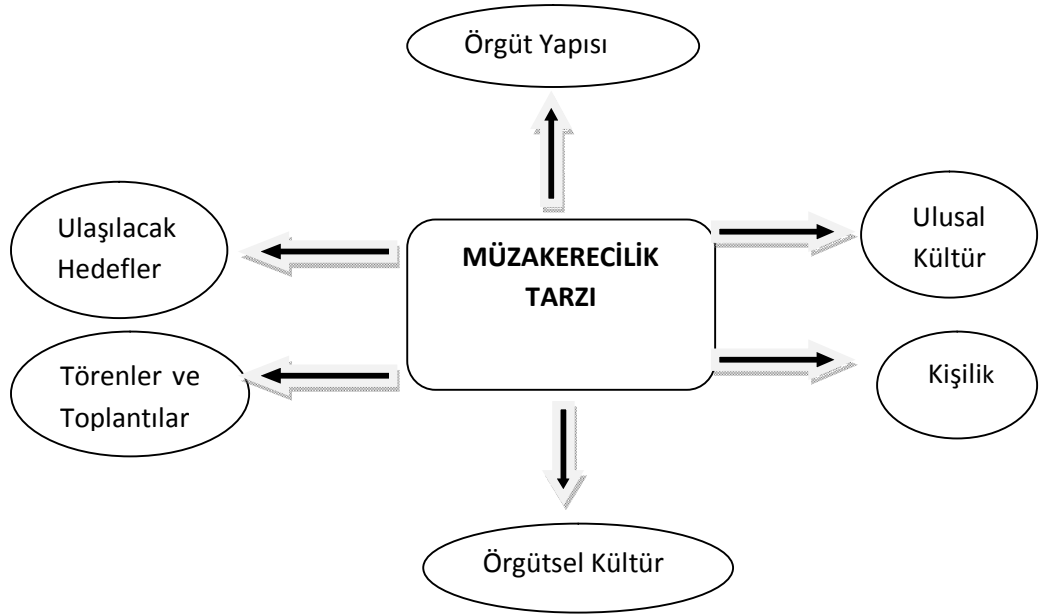
Şekil-7: Strateji ile Kriz Yönetimi Döngüsü

4. MÜZAKERE VE STRATEJİNİN OLUŞTURULMASINDA LİDERİN ROLÜ

Tezin konusu “Hatay’ın Ana vatana Katılma Stratejisinin Analizi” olduğu için, konunun iyice analiz edilebilmesi adına strateji oluşturulurken liderin rolü de incelenmelidir. Stratejinin boyutları izah edilirken, bu çalışmada stratejinin sadece diplomatik ve askeri boyutları incelendiğine değinilmiş, diplomatik strateji açıklanırken ise diplomatik stratejide önemli bir rol oynayan diplomasinin ilk durağının müzakere olduğu belirtilmiştir. Buna bağlı olarak, müzakere ile lider arasındaki etkileşimin açıklanması çalışmanın yeterliliği açısından önemlidir.

a. Müzakere ve Müzakerecilik Tarzları

Kısaca müzakere hatırlanacak olunursa; müzakere aktörlerden birinin diğerine isteklerini zorla kabul ettirmesi olarak değil, karşılıklı bir anlaşmaya varılması olarak değerlendirilebilir. Müzakerenin zorlu yanı, tarafların çıkarları genellikle birbirleriyle örtüşmediği için, bir tarafın artan avantajının diğer tarafın azalan avantajını simgeliyor olmasıdır. Ana hedef olan uzlaşma, aktörlerin ikna kabiliyetleri çerçevesinde elde edilen bir çözüm yoludur. İki taraf da kendi isteklerinden çok fazla fedakârlık yapmadan, ortak bir çözüm bulunması adına çalışmaktadırlar (Varoğlu ve Sığırı, 2008, s. 9). Müzakere esnasında, kişilerin iki farklı seçenekleri vardır: Yumuşak ve katı müzakerecilik tarzları. Söz konusu müzakerecilik tarzlarından hangisinin uygulanacağı ise çeşitli unsurlara bağlıdır(Şekil 8).

Şekil-8: Müzakere Tarzına Etki Eden Unsurlar (Varoğlu ve Sığırı, 2008, s. 11)

Yumuşak müzakere tarzında; çabuk ikna olunur, taviz kolay verilir ve de müzakereye verilen öncelik fazla değildir. Bununla beraber, ilk olarak yapılması istenilen nokta karşı tarafın hoş tutulmasıdır. İrade savaşlarına yer verilmez, görüşler kolaylıkla değişebilirler. Başka bir deyişle, baskıya boyun eğilmemesi için fazla bir mücadele gözlemlenmez. Bahsi geçen özelliklerden yola çıkıldığında, yumuşak müzakerecilik tarzı için anlaşmaya varılması adına çeşitli tavizlerin verilmesine yatkın olduğu ya da kişisel uyumsuzlukların tehlikeli sayıldığı çıkarımları yapılabilir(Varoğlu ve Sığırı, 2008, s. 12). *Katı müzakerecilik tarzında* adeta isteklerin yarıştırılması olarak değerlendirilebilir. Bu nedenle, hedefleri

TASNİF DIŞI

gerçekleştirmek uğruna aşırı hareketlerde bulunulabilir ya da iyi ilişkilerin bozulması göze alınabilir. Bu müzakerecilik tarzında taviz verilmez, taviz veren tarafın hep karşı taraf olması amaçlanır. Kişisel saldırılar kullanılabilir. Hedef mutlak zafer kazanmaktır. Karşı tarafa baskı uygulanır ve de irade savaşlarından çekinilmez (Varoğlu ve Sığı, 2008, s. 13) (Bkz: Tablo 1).

<i>YUMUŞAK MÜZAKERECİLİK TARZI</i>	<i>SERT MÜZAKERECİLİK TARZI</i>
<i>Katılanlar dosttur</i>	<i>Katılanlar hasımdır</i>
<i>Amaç anlaşmadır</i>	<i>Amaç zaferdir</i>
<i>İlişkileri geliştirmek için ödün verin</i>	<i>İlişki için koşul olarak ödün isteyin</i>
<i>İnsanlar ve problemler hakkında yumuşak olun</i>	<i>Probleme ve insanlara karşı sert olun</i>
<i>Diğerlerine güvenin</i>	<i>Diğerlerine güvenmeyin</i>
<i>Durumunuzu kolayca değiştirin</i>	<i>Durumunuzu korumak için savaşın</i>
<i>Önerilerde bulunun</i>	<i>Gözdağı verin</i>
<i>Taban çizginizi açıklayın</i>	<i>Taban çizginiz şaşırtıcı olsun</i>
<i>Anlaşmaya varmak için tek taraflı kaybı kabul edin</i>	<i>Anlaşma bedeli olarak tek taraflı kazançta ısrar edin</i>
<i>Tek çözümü araştırın; karşı tarafın kabul edeceği çözüm</i>	<i>Tek çözümü araştırın; işinize gelen çözüm</i>
<i>Anlaşma için ısrar edin</i>	<i>Durumunuz üzerinde ısrar edin</i>
<i>Bir istek yarışmasını önlemeye çalışın</i>	<i>Bir istek yarışmasını kazanmaya çalışın</i>
<i>Baskıları alttan alın</i>	<i>Baskı yapın</i>

Tablo-1: Müzakerecilik Tarzları (Fisher ve Ury, ss. 19-20)

Eğer yumuşak müzakerecilik tarzı da sert müzakerecilik tarzı da kullanılmak istenmiyor ise, bu durumda üçüncü bir alternatif ortaya sürülebilir. Yeni planlanmış bir tartışma yöntemi, akılcı ve dostça istenilen hedefe ulaşmakta yardımcı olabilir. Bu yöntemin adı *ilke anlaşması ya da değerler üzerinde pazarlıktır* ve de dört temel nokta ile kısaca izah edilebilir (Fisher ve Ury, s. 21) (Bkz: Tablo 2). Yumuşak ve sert müzakerecilik tarzları orta yolu bulmaktan ziyade sadece karşı tarafa ödün vermek ya da vermemek gibi bir emele dayandığı için, başarısız olmamak adına daha temkinli olmalı, karşı tarafın yararlanabileceği müzakere oyunlarının farkında olunmalıdır (EK-A). Bu farkındalık sayesinde hem gerektiği zaman bu taktiklere başvurulabilir, hem de karar verirken daha detaylı düşünülebilir ki bu iki nokta da bir stratejinin şekillenmesinde çok büyük önem arz etmektedirler.

İnsanlar	<i>İnsanları problemden ayrı tutun</i>
Çıkarlar	<i>Fikrinizi durumlar üzerinde değil, çıkarlar üzerinde durun</i>
Seçimler	<i>Bir karara varmadan önce ortak kararlar için seçenekler yaratın</i>
Kriter	<i>Sonucun objektif kriterlere dayandırılmasında ısrar edin</i>

Tablo-2: İlke Anlaşması ya da Değerler Üzerinde Pazarlık Yöntemi (Fisher ve Ury, s. 21)

Karşı tarafın nasıl hareket edebileceğini etraflıca gözden geçirdikten sonra ilke anlaşması ya da değerler üzerinde pazarlık tartışma yönteminin dört ilkesinin açıklanması ve hangi konularda müzakereyi kontrol eden kişiye ki bu kişi aynı zamanda stratejiyi oluşturan lider olarak de değerlendirilebilir, yardımcı olacağı açıklanabilir. Öncelikle, insanlar birer bilgisayar olmadıkları, her türlü duyguya sahip oldukları ve de iletişimde zorluk çekebilecekleri için içinde bulunulan durum belirlendikten sonra kişilerin bencillikleri ortaya çıkarak durum daha da kötüye gidebilir. Bu nedenden dolayı, problemin durumu üzerinde odaklanılmasından önce, insanlar problemlerden ayrı tutulmalıdırlar çünkü insanlar birbirlerine değil probleme saldırmalıdırlar. Daha sonra, tartışmanın gidişatı üzerinde tekrar düşünülmelidir. Bunun nedeni, problemin üzerinde tartışıldıkça esas hedefin ne olduğundan uzaklaşılmasını önlemek olarak izah edilebilir. Sorunun ne olduğu üzerinde tekrar durulmasının ardından, bir sorunun çözülme sürecinde baskının ne denli zorluk çıkarabileceği üzerinde durulmalıdır. Diğer aktör ile karşı karşıya iken daha çalışmanın ilk bölümünde değinilen vizyon unsuru daralabilir, stratejinin iyi şekillenmesi için oluşturulması gereken çeşitli alternatifler atlanabilir. Yaratıcılığın da daralması ile beraber problemin olumlu yönde çözülmesi de tehlikeye girebilir. Bu yüzden, bir karara varmadan önce ortak çıkarlar için seçenekler yaratılmalıdır. Son olarak da, karara varılan sonucun objektif kriterlere dayandırılmasında ısrar edilmelidir. Eğer iki tarafın çıkarları birbirleriyle tamamen tezat ise, daha inatçı olan taraf avantajlı bir sonuç kazanabilir. Bunu önlemek adına, taraflar anlaşmanın başında neyi yapıp neyi yapmak istemediklerini belirtirler ise anlaşmanın sonucunda da bahsi geçen makul ölçüler içerisinde davranılıp davranılmadığı değerlendirilebilir (Fisher ve Ury, ss. 21-23). Bu noktaların yumuşak ve sert müzakerecilik tarzlarına ne şekilde olumlu katkı sağladığının anlaşılması adına Şekil 10'daki tabloya yeni unsurların da eklenmesi yararlı olacaktır(Bkz. Tablo 3).

TASNİF DIŞI

YUMUŞAK MÜZAKERECİLİK TARZI	SERT MÜZAKERECİLİK TARZI	PRENSİPLİ MÜZAKERECİLİK TARZI
<i>Katılanlar dosttur</i>	<i>Katılanlar hasımdır</i>	<i>Katılanlar problem çözen kimselerdir</i>
<i>Amaç anlaşmadır</i>	<i>Amaç zaferdir</i>	<i>Amaç dostça ve verimli bir şekilde sağlanmış akılcı bir sonuçtur</i>
<i>İlişkileri geliştirmek için ödün verin</i>	<i>İliști için koşul olarak ödün isteyin</i>	<i>İnsanları problemden uzak tutun</i>
<i>İnsanlar ve problemler hakkında yumuőkak olun</i>	<i>Probleme ve insanlara karőtı sert olun</i>	<i>İnsanlar üzerinde yumuőkak, problem üzerinde sert olun</i>
<i>Diğerlerine güvenin</i>	<i>Diğerlerine güvenmeyin</i>	<i>Tartıőmanızda güvene bağı olmayın</i>
<i>Durumunuzu kolayca değıőtirin</i>	<i>Durumunuzu korumak için savaőtın</i>	<i>Savunmanızı durumlar üzerinde değıil, çıkarlar üzerinde toplayın</i>
<i>Önerilerde bulunun</i>	<i>Gözdağı verin</i>	<i>Çıkarları araştırın</i>
<i>Taban çizginizi açıklayın</i>	<i>Taban çizginiz őaőtırtıcı olsun</i>	<i>Bir taban çizginizin belirlenmesini önleyin</i>
<i>Anlaőtmaya varmak için tek taraflı kaybı kabul edin</i>	<i>Anlaőtma bedeli olarak tek taraflı kazançta ısrar edin</i>	<i>Ortak kazançlar için seçenekler yaratın</i>
<i>Tek çözüümü araştırın; karőtı tarafın kabul edeceğı çözüüm</i>	<i>Tek çözüümü araştırın; iőtinize gelen çözüüm</i>	<i>İçlerinden birini seçmek üzere çeőtitli seçenekler geliőtirin, kararı sonra verin</i>
<i>Anlaőtma için ısrar edin</i>	<i>Durumunuz üzerinde ısrar edin</i>	<i>Objektif kriterler kullanılması üzerinde ısrarcı olun</i>
<i>Bir istek yarıőtmasını önlemeye çalıőtın</i>	<i>Bir istek yarıőtmasını kazanmaya çalıőtın</i>	<i>Standartlara dayalı bir sonuç elde etmeye çalıőtın</i>
<i>Baskıları alttan alın</i>	<i>Baskı yapın</i>	<i>Makul olan, makul davranıőtılara açık bulunun. İkelere boyun eğıin, baskıya değıil.</i>

Tablo-3: PROBLEM: Durum Üzerinde Pazarlık; Hangi Oyunu Oynamalısınız?
ÇÖZÜM: Oyunu Değıőtirin, Değerler Üzerinde Tartıőtın (Fisher ve Ury, ss. 24-25).

b. Liderlik Nedir?

İnsanlar geçmişten itibaren toplumlar olarak yaşamakta olan sosyal varlıklardır. Bahsi geçen toplulukların yönetilebilmesi için ve belirli amaçlar çerçevesinde hareket etmelerini sağlayabilmek adına da liderlere ihtiyaç duyulmaktadır. Geçmişten günümüze kadar devam eden bu ihtiyaç, içinde bulunduğumuz dünyanın değişen çevre koşulları ve artan belirsizlik durumları da göz önünde bulundurulduğunda liderin önemini tekrar vurgulamaktadır. İnsanların, kendilerini izlerinden yürütebilecek, potansiyellerine inanıp onlardan yararlanmayı bilen liderlere ihtiyaçları vardır (Tokmak, 2003). Liderlik tanımı çok eski zamanlardan beri kullanılan bir terim olduğu için bir sürü farklı açıklaması vardır, her geçen gün yeni tanımları da ortaya çıkmaktadır. Yine de liderin ne demek olduğunun kısaca izah edilebilmesi adına birkaç tanımına yer vermek yeterli olacaktır. Bir liderin hangi özelliklere sahip olduğunun incelenmesinden sonra, stratejide liderin rolü yani liderin stratejinin oluşturulmasındaki etkisi incelenecektir. Bu şekilde, Hatay'ın ana vatana katılma stratejisinde liderin oynadığı rol analiz edilebilecektir.

Sorumluluğun, sezginin, bilginin ve zekânın bir karar alınırken ve aynı zamanda da uygulanırken kullanılması, ayrıca bu bilgi ve yeteneklerin topluma yarar sağlamak adına sergilenmesi şu şekilde izah edilebilir: Bahsi geçen hareketler bir lider tarafından yürütülmektedir. Lider; hem elindeki gücü dengeli bir oranda kullanmasını bilen, hem de çevresini etkileyen kişidir. Bununla beraber, lider, bütün yaptıklarının arkasında güçlü bir şekilde durabilmelidir (Sütçü, 2008, s. 32).

Liderlik hedeflere ulaşılabilmesi adına moral birliğin sağlanması ve korunması olarak tanımlandığı için; liderlik, insanları ikna ederek, insanlara istediklerini yaptırabilme sanatı olarak da değerlendirilebilir (Erçetin, 2000, s. 5). Aynı zamanda, bir lider yetkilerini kullanarak çevresindeki kişiler adına karar alan kişidir (Erçetin, 2000, s. 6).

(1) Liderliğin Kuralları

Liderliğin en önemli noktalardan bazılarına değindikten sonra, lider olmanın kurallarının hepsinin uzun uzun yazılmasının yerine, iyi bir liderin sahip olması gereken on altın kuralın şeklinin çizilmesi liderliğin esaslarını ortaya çıkaracaktır (Bkz. Tablo 4). Fakat öncelikle tablodaki dolaylı ve doğrudan liderlik tanımlarının ne anlama geldiğinin izahı yerinde olacaktır. Dolaylı liderlik, liderin değil birlikte hareket edilen grubun ne yapılacağının planlanmasında ve karar verme sürecinde etkili olmasıdır. Yine de bu tablonun gösterdiği bir gerçek vardır. Liderin başarılı

TASNİF DIŞI

olması için grubun da belirli bir yeteneğinin ve motivasyonunun olması şarttır (Blades, 1986, s. 86). Aksi takdirde, ne birlikte hareket edecek kişiler, ne de hedefin gerçekleştirilmesi için yararlanılacak araçlar stratejinin olumlu sonuçlanmasını sağlayamazlar.

Kural 1	<i>Dolaylı liderliğin yüksek grup yeteneği ve motivasyonu ile birleşmesi</i>
Kural 2	<i>Doğrudan liderliğin yüksek liderlik yeteneği ve yüksek grup motivasyonu ile birleşmesi</i>
Kural 3	<i>Liderin standartların maksimum yakalamaya çalışmasının yüksek grup yeteneği ve yüksek grup motivasyonu ile birleşmesi</i>
Kural 4	<i>Yüksek grup zekâsının dolaylı liderlik ve yüksek grup motivasyonu ile birleşmesi</i>
Kural 5	<i>Yüksek grup yeteneğinin dolaylı liderlik ve yüksek grup motivasyonu ile birleşmesi</i>
Kural 6	<i>Yüksek lider zekâsının doğrudan liderlik ve yüksek grup motivasyonu ile birleşmesi</i>
Kural 7	<i>Yüksek lider yeteneğinin doğrudan liderlik ve yüksek grup motivasyonu ile birleşmesi</i>
Kural 8	<i>Yüksek grup yeteneği ve yüksek grup uyumu ile birleşmesi</i>
Kural 9	<i>Yüksek lider motivasyonunun yüksek lider yeteneği ve liderin standartları iyi yakalamaya çalışması ile birleşmesi</i>
Kural 10	<i>Yüksek grup uyumu ile yüksek grup yeteneği ve motivasyonunun birleşmesi</i>

Bu kuralların her biri başarılı bir performans oluşturmaktadır.

Tablo-4: Liderliğin Kuralları(Bu tablo kaynak gösterilen kitaptaki şeklin içerik aynı olarak tabloya uyarlanmış halidir) (Blades, 1986, s. 86).

Tablodaki kurallardan yola çıkıldığında, doğrudan liderliğin yani liderin ağırlıklı olduğu bir liderliğin, sadece liderin çok yetenekli olduğu zamanlarda etkili olabileceğine kanaat getirilmektedir. Böyle bir durumda, liderin iyi fikirleri ve bilgileri amaca ulaşılmasında olumlu bir etki sağlamaktadır. Bununla beraber, her ne kadar hem lider hem de grup üyeleri yetenekli olsalar da, eğer grup üyelerinin motivasyonu yüksek değil ise, liderin etkili özellikleri bile amaca ulaşılmasını kesin sağlayamayabilir. Grup üyelerinin de lider ile birlikte yeteneklerini liderin belirttiği

hedef doğrultusunda araç olarak kullanmaya gönüllü olmaları gerekmektedir (Blades, 1986, s. 87).

Sonuç olarak, nasıl bir liderlik şeklinin uygulanacağı iki temel noktaya dayanmaktadır: Liderin yeteneği ile grup üyelerinin yetenekleri ve motivasyonu. Bahsi geçen unsurlar haricinde başka özelliklere dayandırılmaya çalışılan bir liderliğin kötü sonuçlanacağı kaçınılmazdır. Ayrıca, mevcut durum ve zamandan daha iyi olanaklar için hem kişisel hem de profesyonel ilerleme zorunludur. Stratejiye yön veren kişinin karar anı, değişimin başladığının işaretidir. Değişim başladıktan sonra, liderin çevresindeki kişiler de gelişmek adına liderin fikir ve hareketlerini izlemeye başlayacaklardır (Cox ve Hoover, 2003, s. 331).

(2) Etkili Bir Lider Nasıl Olur?

Liderliğin tanımından ve kurallarından yola çıkıldığında, bir liderin nasıl olması gerektiğinin kısıtlı tanımının olmadığı, bir sürü özellikle karşılaşıldığı fark edilmektedir fakat bu çalışmada temel dört özellikten yararlanılacaktır: *Farkında olmak, uyum, başkalarına saygı ve dürüstlük.*

Farkında olmak; bir liderin kendisinin ve çevresinde gerçekleşen olayların bilincinde olması, dolayısıyla da iyi bir anlayışa sahip olmasıdır. “Ben kimim?” ya da “Ben ne istiyorum?” gibi sorulara cevap verilebilmesi bu anlayışa sahip olunduğunun göstergesidir. Böylesi bir lider kendi değerlerinin, ihtiyaçlarının ve yargılarının gerçekten farkında olan bir yöneticidir. Kişinin bu özelliği ne kadar yüksek olursa, çevresini ve çevresindekileri bir o kadar daha iyi analiz edebilir. Bu şekilde de olası bir gerilim durumunda daha başarılı olabilir.

Uyum yani liderin söyledikleri ile yaptıklarının birbiri ile tutarlı olması, bir ahenk çerçevesinde hareket etmesi, istikrarın göstergesidir. Ne istediğini açık bir şekilde ifade eden lider, söyledikleri ile davranışları birbirlerini tutmayan bir lidere göre her zaman daha fazla saygı görmektedir. Tutarlılık için bir kişinin önce kendi fikir ve değerlerinin bilincinde olması gerektiği de bilinmektedir.

Başlarına saygısı olan bir lider verdiği kararların farkında olan kişidir ki bu özellik kendisine büyük sorumluluk yüklemektedir. Otoriteye sahip bir lider yani stratejiyi yönlendiren kişi, içinde bulunulan zor koşulları iyiye döndürebilmeli, önemli olan konulara yoğunlaşmalıdır fakat asla düşündüğü çözümleri zorla kabul ettirmeye çalışmamalıdır. Fikirler ve hareketler çevredeki insanlar ile kurulan ilişkiler doğrultusunda şekillenmelidir.

Doğruluk, dürüstlük ilişkilerdeki güven duygusunun sağlanmasında büyük bir paya sahiptir. Çevredekileri yönetirken dürüst olmak güven duygusunu oluşturmaktadır. Bu şekilde, lider fikirlerinde net ve kararlı olduğunu vurgulamış olmakla beraber diğerlerinin fikirlerini de düşündüğünü belirtmektedir. Stratejinin oluşturulmasında liderin dürüstlüğünün etkisi yadsınamaz. Dürüstlüğü ile güven kazanan bir lider, çevresindekiler ile daha rahat iletişim kurabilir (1988, s. 306).

(3) Lider ve Hedefe Giden Yol

Günümüzde NLP olarak adlandırılan Sinir Sistemini Programlama (Neuro Linguistic Programming), hedefe ulaşmak için düşünme, dil ve davranış unsurlarının incelenerek nasıl etkin kullanılacaklarının öğretildiği bir çalışma alanıdır. Bahsi geçen unsurlar, her bireyde bilinçli ya da bilinçsiz olarak var olan özelliklerdir (Gökçül, 2005, s. 37). Bu çalışmada NLP hiçbir şekilde incelemenin bir parçası olmayacaktır. NLP'nin açıklanmasındaki amaç; liderlik için çok önemli olan noktaların halen incelenmekte olduğudur. Söz konusu inceleme tezin konusu ile şu şekilde paralellik göstermektedir: Düşünme, dil ve davranış unsurları aynı zamanda da liderin amacına ulaşmak için kullandığı niteliklerdir. Stratejinin amaç, araç ve yöntem olarak üçe ayrıldığı hatırlanacak olunursa, amaca ulaşmak için izlenilen yöntemde birer silah olarak kullanılan araçlar hatırlanacaktır. NLP'nin açıklamaları düşünme, dil ve davranış unsurları ile araçlar arasında güzel bir köprü kurmaktadır. Önemli olan, potansiyeli yüksek olan bu özelliklerin iyi birer araç olarak kullanılmalarının başarılmasıdır.

(4) Strateji, Kriz ve Lider Üçgeni

Hedefe ulaşmak için belirli bir strateji izleyen lider eğer çevresindeki kişiler tarafından seçilmiş ya da bahsi geçen göreve atanmış bir kişi ise 'resmi lider' olarak, eğer strateji lider tarafından çevresindeki kişilerin ihtiyacının karşılanması için kişisel olarak uygulanıyor ise, bu durumda lider 'resmi olmayan lider' olarak adlandırılmaktadır. Davranışsallık ekolünün bakış açısına göre, liderlikte önemli olan etkili olmak ve elde edilen kazançlardır (John R. Schermorn, Hunt ve Osborn, 2005, ss. 241-242). Bu yüzden, davranışların incelenmesi liderliğin yorumlanabilmesi için gereklidir. İncelenecek olan davranışlar, aynı zamanda stratejiyi de şekillendirdiği için, liderin davranışları ile strateji birbirlerine paralel olarak gelişmektedirler denilebilir. Ohio Devlet Üniversitesi'nde yapılan bir araştırmanın sonucunda, liderliğin iki türünün olduğu söylenmiştir. Bunlardan ilki; çevresindekilerin düşüncelerine duyarlı olan ve öncelikler onları mutlu etmeye çalışan lider çeşididir. İkincisi ise; hangi görevlerin yapılması gerektiğini ve nelere ulaşılması gerektiğini

açıklamaya daha fazla önem veren lider çeşididir. Fakat daha sonra varılan ortak bir karara göre, etkili bir lider bahsi geçen iki lideri çeşidinin de özelliklerini taşımalıdır (John R. Schermorn, Hunt ve Osborn, 2005, s. 243).

Stratejide düşünmek ile yapmak arasında ince bir çizgi olduğu, bir sürü alternatifin düşünülmesi gerektiği fakat hangisinin uygulamaya koyulacağına karar vermenin zor bir süreç olduğu daha önce izah edilmiştir. Karar vermenin ‘bir problemi çözmek ya da bir fırsattan yararlanmak için ne yapılacağıının düşünüldüğü süreç’ olarak da nitelendirildiği göz önünde bulunduğunda, lider ile kriz arasında da bir paralellik olduğu gözlemlenmektedir (John R. Schermorn, Hunt ve Osborn, 2005, s. 314). Kriz, ‘istenilen hedefe ulaşılmasına engel olan bir durum’ olarak izah edilmiştir. Karar verme süreci de bir problem çözme olarak açıklandığından, krizde ne yapılması gerektiğine liderin yön verdiği söylenebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

1. BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI SONRASINDAN LOZAN ANTLAŞMASI'NA KADAR OLAN DÖNEMDE İSKENDERUN SANCAĞI

Birinci Dünya Savaşı sona erdikten sonra, 1919 senesinin başında, günümüzde Hatay olarak adlandırılan bölgenin bulunduğu yerde istikrar ve düzenin sağlanması pek kolay görünmüyordu. Öncelikle, iki işgalci güç olan İngiltere ve Fransa, çeşitli bölgelerde geçici manda yönetimleri oluşturmuşlar fakat bu bölgelerin yönetimlerinin kendi aralarında paylaşımı konusunda henüz bir mutabakata varmış değillerdi. Ayrıca, Türk ve Arap milliyetçileri, dönemdeki karışıklıktan yararlanarak beklentilerini gerçekleştirebilmek adına bir takım çabalara girişmeye başlamışlardır. Bu karşı çıkışlar ile işgalci devletlerin stratejileri uyuşmamaktaydı. Beklenti ve çıkarları birbirlerinden farklı ve bağımsız olan aktörler, bazı olaylarda birlikte hareket edebiliyor, bazı olaylarda ise düşmanca tavırlar sergileyebiliyorlardı. Böylesi karışık ve içinden çıkılması zor bir uluslararası düzene bağlı olarak Osmanlı Devleti ya da daha sonraları Osmanlı Devleti'nin yerini alan Büyük Millet Meclisi ile kesin bir barış antlaşmasının imzalanabilmesi 1923 senesini bulmuştur (Ada, 2005, s. 28).

a. Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Misak-ı Milli'nin İlanına Kadar Olan Süreçte İskenderun Sancağı

Birinci Dünya Savaşı sırasında, Cemal Paşa'nın Mısır-Sina Cephesinde başarısız olmasının ardından, İngiltere karşı saldırıya geçerek Osmanlı ordularını yenilgiye uğratmıştır. 19 Eylül 1918'de İngiltere'nin saldırısı sonucunda kurulan Filistin Cephesi'nin de yarılmasının ardından Türk kuvvetleri kuzeye çekilmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa'nın çabaları ile de Antakya'nın güney kısmından Halep'e, oradan da Fırat'a kadar uzanan yerlerde yeni bir cephe oluşturulmuştur. Bu noktada İngiltere Türk ordusunun geri çekildiği yerlerde kalmayı daimi kılmak amacı ile Osmanlı Devleti aleyhinde girişimlerde bulunmaya başlamıştır. Bu çalışmalar azınlıkların yani gayri Müslimlerin, hatta Müslüman Arapların bağımsızlık vaatleriyle Osmanlı Devleti aleyhinde kışkırtılması, siyasi ve ekonomik düzenin bozulmaya çalışılması şeklinde izah edilebilir (Karakoç, 2004, ss. 117-118). Bu girişimler Osmanlı Devleti'ni Birinci Dünya Savaşı'nda olumsuz yönde etkilemiştir. Çünkü Osmanlı Devleti'nin İtilaf Devletleri'ne karşı beraber savaştığı devletler 1918 senesinin Mayıs ayı ile Kasım ayı arasında farklı zamanlarda savaştan çekilmişlerdir. Romanya; 7 Mayıs 1918'de, Bulgaristan; 29 Eylül 1918'de, Osmanlı Devleti; 30 Ekim 1918'de, Avusturya-Macaristan; 3 Kasım 1918'de, Almanya ise 11

TASNİF DIŞI

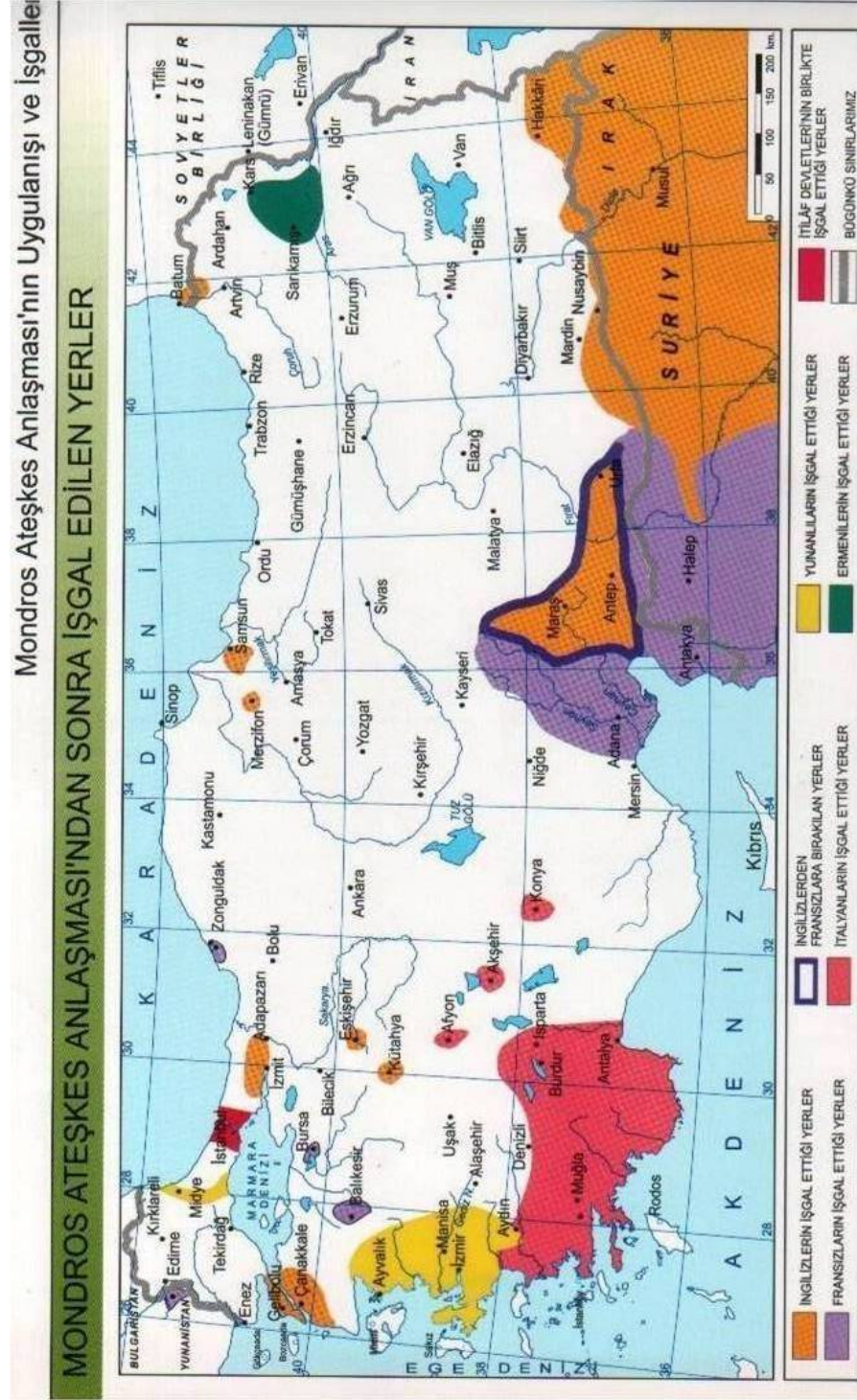
Kasım 1918’de savaştan çekilmişlerdir. Bahsi geçen devletler savaşta mağlup olduktan sonra İtilaf Devletleri ile antlaşma imzalamaya başlamışlardır. Bunun sonucunda, Osmanlı Devleti’nin imzalamak zorunda kaldığı antlaşma Mondros Ateşkes Antlaşması’dır (eki, 2007a, ss. 170-175). Birinci Dünya Savaşı’nın sonlarına doğru, 27 Eylül 1918’de şam’da ilk Arap Hkmeti kurulmuştur. 4 Ekim 1918’de Emir Faysal’ın şam’a gitmesi ile Suriye’de bir Haşimi Devleti kurulmuştur. Bölgedeki yeni dönem, Osmanlı Devleti’nin güçsüzleşmesi ile gler dengesini değiştirmiştir, İngiliz-Fransız ilişkilerinin önemli bir rol oynamasıyla devam eden bölgede Arap-Fransız ekişmesi artmıştır (Uçarol, 2008, s. 672). 30 Ekim 1918 tarihli Mondros Antlaşması’nın ardından İngiltere İtilaf Devletleri adına politikalar belirlemeye başlamış, özellikle dönemin başbakanı Lloyd George Osmanlı Devleti’ne karşı yrtlen tutumda etkili olmuştur (Yılmaz, 2000, s. 12). İtilaf Devletleri Anadolu’nun çeşitli yerlerini işgale başlamışlardır (Bkz. Harita-1). Bu işgallerden duyulan rahatsızlıklara bağlı olarak da Kuva-yı Milliye adı altında milli kuvvetler olarak da açıklanabilen direniş örgütleri kurulmuş ve çeşitli bölgelerde ya da şehirlerde faaliyetlerine başlamışlardır. Arap isyancılar ile işgal kuvvetlerinin Birinci Dünya Savaşı sonunda Suriye’yi işgal etmesinin zerine, Anadolu’daki Türklerin yaptıkları gibi Suriye’deki Türkler de Kuva-yı Milliye rgt kurmaya yönelmişlerdir (Umar, 2004, ss. 427-428).

İtilaf Devletlerinin mütarekeye uymayan davranış ve tutumları ilk olarak İskenderun’da başlamıştır. 3 Kasım 1918 tarihinde, antlaşmanın imzalanmasından sadece üç gün sonra, bir Fransız komutanının İskenderun Limanı’na gelerek limandaki mayınları tarayacağını söylemesi, mayınların taranmasını sağlamak amacıyla da limana girip çıkma emniyetinin sağlanacağını İskenderun Limanı reisine bildirmiştir. Türk Hkmeti savaş sona erdiği için bahsi geçen bu işteğin gerçekleştirilmesinde bir sakınca görmemiştir. Dolayısıyla, 4 Kasım 1918 günü limandaki mayınlar Fransız kumandanı tarafından kaldırılmıştır. Ne yazık ki Fransızların bu hareketi sadece mayınların taranmasıyla kalmamıştır. Olayın hemen arkasından Fransız deniz birlikleri İskenderun’a çıkarak bölgeyi işgal etmiştir (Saral ve Saral, 1970, s. 26) (EK-B).

Başka bir şekilde izah edilirse, Birinci Dünya Savaşı’nda, Fransızlar Almanlar ile Batı Avrupa Cephesi’nde, İngilizler ise Türkler ile Çanakkale, Suriye ve Irak cephelerinde arpışmışlardır. Suriye Bölgesi’ne bakıldığı zaman, Suriye ile Irak Bölgeleri’nde Fransız kuvvetlerinin olmadığı gözlemlenmektedir. Fakat, 30 Ekim 1918 Mondros Antlaşması’ndan hemen sonra, aynı senenin Kasım ayının hemen öncesinde, önce İngiliz, sonra Fransız birlikleri İskenderun’a girmişlerdir. İngiliz

TASNİF DIŞI

birlikleri bölgeyi boşattıktan sonra bölgeye giren Fransız birlikleri, Suriye ve Adana Bölgesi'ni işgal etmeye başlamışlardır (Saral ve Saral, 1970, s. 25) (Bkz. Harita-2).

Harita-1: Mondros Ateşkes Antlaşması'ndan Sonra İşgal Edilen Yerler (13 Nisan 2010 tarihinde <http://aygunhoca.com/images/harita3/mondrosa-gore-ısgaller.jpg> adresinden alınmıştır)

TASNİF DIŞI

Krallığı kabul edilmiştir. Bu şekilde, Şam merkezli, Lübnan ve Filistin'i de içinde barındıran Suriye Krallığı kurulmuştur. Fakat 24 Nisan 1920'de, Müttefik Devletler arasında yapılan San Remo Konferansı'ndaki görüşmelerde Suriye'de öngörülen bu Devletin kuruluşu onaylanmamıştır. Bunun sonucu, Suriye Krallığı İngiltere ile Fransa arasında paylaştırılmıştır. Bahsi geçen Devlet'i kapsayan bölgelerden Filistin İngiltere'nin, Suriye ve Lübnan ise Fransa'nın mandası altına verilmiştir. Bu şekilde, 8 Mart 1920'de kurulan büyük Suriye Devleti üçe ayrılmış olmaktadır (Uçarol, 2008, s. 673). 25 Temmuz 1920'de Şam'ı işgal eden Fransa, Faysal Krallığı'na son vermiştir. Fransız askerlerinin Şam'a girmesi ile Emir Faysal da 28 Temmuz 1920'de Şam'dan ayrılmıştır. Aynı zamanda, Halep'e 25 km uzaklıkta olan Katma'da bulunan dört tabur Fransız askerinin Halep üzerine doğru harekete etmesi ile Şam'dan sonra Halep de Fransızlar tarafından işgal edilmiştir (Umar, 2004, s. 453). İşte bütün bu gelişmelerden sonra, 20 Ekim 1921 Ankara Antlaşması imzalanmıştır.

Kısaca izah edilecek olunursa, 1918 yılında, Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiye uğrayarak ayrılmıştır ve de Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik çıktığı için İtilaf Devletleri tarafından yürütülen bir bölünme tehdidinin altındadır. Dört yüz yıldır imtiyazları sayesinde büyük bir sömürü gücüne ulaşmış olan Fransa ise, İngiliz-Arap işbirliğinin ortasında sıkışmış durumdadır. Osmanlı Devleti'nin yenilgisi ve Fransa'nın güçlü yandaşı İngiltere ile İngiltere'nin desteklediği Arap milliyetçiliğine nazaran Fransa'nın daha güçsüz olan durumu iki taraf arasında farklı bir denge oluşturmuştur (Ada, 2005, s. 22). Bu gelişmeler, hem Fransa ve İngiltere arasındaki ilişkileri hem de İskenderun Sancağı'ndaki (Hatay'daki) gelişmeleri doğrudan etkileyebilecek bir güç dengesi yaratmıştır.

a. Misak-ı Milli'nin İlanından Lozan Antlaşması'na Kadar Olan Süreç

(1) Misak-ı Milli

Misak-ı Milli ile İskenderun Sancağı arasında önemli bir bağ vardır. Misak-ı Milli belgesi, İskenderun Sancağı ile ilgili sorunların ya da günümüzde 'Hatay Meselesi' olarak da değerlendirilen husus ile ilgili sorunların başlangıç zamanından çözümüne kadar alınan karar ve atılan adımları etkilemiştir. Türkler, İskenderun Sancağı'nın vatanın ayrılmaz bir parçası olduğunu, Misak-ı Milli belgesinin bir temel koşulu olarak değerlendirmişlerdir. Önceleri İtilaf Devletleri tarafından fazla ciddiye alınmayan bu belge, ilerleyen tarihlerde Lozan Antlaşması ile devam eden süreçte Türk tarafının vazgeçilmez koşulları olarak algılanmıştır (Ada, 2005, s. 37). Bu belgenin önemi Mustafa Kemal Atatürk'ün "*Mütareke imza edilirken işgal altında*

TASNİF DIŞI

bulunmayan Osmanlı toprakları bir bütündür. Bu topraklar kabul edilmez” sözleriyle desteklenebilir (Öymen, 2007, s. 392). Bunun nedeni, Mustafa Kemal Atatürk’ün bu sözlerinin İskenderun Sancağı’nın Misak-ı Milli sınırlarının içinde olduğunu kanıtlamasıdır.

Misak-ı Milli belgesi 25 maddeden oluşan Mondros Ateşkes Antlaşması’nın ardından şekillenmiştir. Mondros Ateşkes Antlaşması Osmanlı Devleti’nin egemenlik haklarını ortadan kaldırmış, devlet gelirleri kontrol altına alınarak ekonomik baskı kurulmuş ve ordunun terhisi ile silahların teslim edilmesi istenerek ülkenin güvenliği de yok edilmiştir. Mondros Ateşkes Antlaşması’ndan sonra hep bu tarihteki sınırlar esas alınmıştır. İstiklal kavramı belirtilirken Amasya Tamimi’nde, Erzurum Kongresi’nde de Sivas Kongresi’nde de bahsi geçen sınırlar yine bu sınırlardır (Yılmaz , 1998, s. 38). Kısaca; Misak-ı Milli 30 Ekim 1918 tarihinde ateşkes imzalandığı sırada orduların tuttukları yerlerin, kurulması istenilen yeni devletin sınırları olarak belirtilmesidir.

Misak-ı Milli belgesinin tek önemi sınırları tayin etmesi değildir. Bununla beraber; düşman devletlerinin işgali altında kalan Arap çoğunluğunun yaşadığı yerlerdeki halka kendi geleceklerini belirleyebilme olanağının da tanınması talep edilmiştir. Ayrıca, çizilen sınırın içinde ve dışında din, ırk ya da amaç olarak birbirlerine bağlı olan ve çoğunluğu oluşturan Osmanlı-İslam çoğunluğunca yerleşik bölgelerin tümünün bölünmez bir bütün olduğu ileri sürülmüştür (Alp, 2002, s. 293). Bu şekilde, anlaşmanın imzalandığı tarihte Osmanlı Devleti’nin elinde bulunan topraklardan kesinlikle taviz verilmeyeceği, hatta çizilen sınırların dışında kalan ve Müslüman milletlerin yerleşik bulunduğu bölgelerin de Osmanlı Devleti’nin bir uzantısı olduğu belirtilmiştir.

Osmanlı devleti halkının savaş sonunda yorgun ve umutsuz olması Mustafa Kemal Paşa’yı bir çözüm bulmaya teşvik etmiştir. Ona göre esaret kabul edilemezdi. Bu yüzden Mustafa Kemal Paşa ülkenin ve milletin kaderini değiştirmek adına 19 Mayıs 1919 günü Samsun’a çıkmıştır. 22 Haziran 1919’da Amasya Genelgesi ilan edilerek tam bağımsız yeni bir Türk devletinin ancak topyekûn bir savaş ve beraberlikle kazanılabileceği vurgulanmıştır. Önce Osmanlı Devleti’nin bağımsızlığı, sonra Hatay Türklerinin bağımsızlığı Mustafa Kemal milletin geleceğini kendi azim ve kararları ile kurtarabileceğini söyleyerek esir yaşamaktansa hiç yaşamamaya inandığını da eklemiştir (Tanfer, 1996, s. 341). Erzurum ve Sivas Kongreleri ile hem Türk milleti idari, askeri ve siyasi olarak yeni bir otorite ile karşılaşmış, hem de bu otorite Mustafa Kemal Atatürk’ün liderlik özellikleriyle tamamlanmıştır.

TASNİF DIŞI

23 Temmuz 1919'da toplanan Erzurum Kongresi'nin amacı Doğu illerinin kendilerini kurtarmalarına yönelik çalışmalar yürütülmesini başlatmaktır (eki, 2007b, ss. 27-28). 7 Ağustos 1919'da, bahsi geçen kongrede vatanın bölünmez bir bütün olduğu, mandanın kabul edilemez olduğu ve de diğer devletlere siyasi imtiyazların verilmeyeceği ilan edilmiştir. Fakat sadece Doğu illeri için kararlar alınması yeterli değildir, bütün Türkiye'yi temsil eden, tüm ülke ve ulus adına sorumluluk alıp yürütebilecek bir kongreye ihtiyaç vardır (eki, 2007b, ss. 51-54). Bu sebeple Erzurum Kongresi'ni yapan heyet Sivas'a giderek Sivas Kongresi'ni yapmışlardır. 4 Eylül-11 Eylül tarihleri arasında gerçekleşmiş olan bu kongreye, Erzurum Kongresi tarafından seçilen kişilerden beşi (Temsilciler Heyeti) dâhil olmak üzere, on bir başka ilden gelen delegeler ile birlikte otuz sekiz kişi katılmıştır (ekib, 2007, s. 85). Sivas Kongresi kararlarına göre, Erzurum Kongresi'nde alınan kararlar aynen uygulanacaktır. Ayrıca, Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti ile Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti birleştirilerek Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti olarak adlandırılmıştır (eki, 2007b, s. 93). Bunun nedeni, Türkiye'nin bir bütün olarak nitelendirilmesidir. Bununla beraber, bu kongrede de yine mandanın kabul edilemez olduğu ve diğer devletlere artık ayrıcalıklı imtiyazların tanınmayacağı belirtilmiştir (eki, 2007b, ss. 94-95).

Sivas Kongresi'nden sonra Mustafa Kemal Atatürk Ankara'ya gitmiştir. Ankara'ya gitmesinin nedeni Sivas'tan bütün Anadolu'nun kontrol edilebilmesinin ve yönetmesinin mevcut dönemde zor olmasıdır. Dönemin iletişim olanakları açısından yetersizliği de dşnldğnde bütün Anadolu'ya hakim olabilme düşüncesinin zorluğu daha da belirgin olmaktadır. Amaç zellikle Batı Anadolu'ya yaklaşmaktır çünkü doğuda kaldığı taktirde iletişim güçleşecektir. Sivas ile İstanbul arası mesafe fazladır ve de Meclisin toplanma yeri İstanbul olacaktır. Sivas ile haberleşme İstanbul'dan çekilen telgrafların öncelikle Ankara'da okunması, önemli yerlerin daha sonra Sivas'a özetlenmesi şeklinde yrtlmektedir. Ayrıca Ankara'da bir kolordu vardır. Orada bir kolordunun var olması ile tren yolunun Ankara'ya kadar ulaşım sağlayabilmesi asker sevki için ulaşım ve iletişimin sağlanması açısından da Mustafa Kemal'in Kurtuluş Mücadelesi'ni yönlendirmek için Ankara'yı seçmesinin nedenlerindendir. Bu nedenlerden ötürü, Temsil Heyeti'nin Ankara'ya taşınması kararına varılmıştır (eki, 2007b, ss. 142-144).

Mustafa Kemal'in Kurtuluş Savaşı için ilk olarak ortaya koyduğu 'bağımsızlık' fikrinin çalışmalarının başarıyla sonlanabilmesi yani bağımsızlık hedefi güden stratejinin iyi şekillendirilmesi için ilk gereklilik yani Temsil Heyeti'nin Ankara'ya taşınması gerçekleştirildikten sonra ikinci aşama Misak-ı Milli'nin millete iyice

TASNİF DIŞI

açıklanmasıdır. Mustafa Kemal, Temsil Heyeti'ne seçilen vekillerin Meclis'te nasıl hareket etmeleri gerektiğini konuşmak üzere onları bilgilendirmek istemektedir. Bu yüzden, 5 Ocak 1020 tarihinden itibaren İstanbul'a gitmeden Ankara'ya uğramalarını sağlamıştır (Çekiç, 2007b, ss. 168-169). Buradaki amaç Misak-ı Milli'nin tüm detaylarıyla herkese anlatılarak kabullenilmesini sağlamaktır. Hedefe giden yolda birlik sağlayabilmek için stratejiye yön veren kişinin çevresindekilerle iletişimi koruyabilmek adına bulduğu bahsi geçen alternatif çözüm ve çabalar hem hedefin herkes tarafından kabul edilebilir olması, hem de başarılı olmak adına büyük önem arz etmektedir.

(2) San Remo Konferansı

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Müttefik ve Ortak Devletler Yüksek Meclisi 25 Nisan 1920 tarihinde toplanarak mandalar hakkında bir karara varmışlardır:

Yüksek Akit Devletler, Milletler Cemiyeti Misakı'nın birinci kemsinin 22. maddesinin 4. Fıkrasına tevîkan, Suriye ile Mezopotamya'nın kendilerini bizzat idareye yetkili oluncaya kadar, bir mandater tarafından idarî tavsiyelerde ve yardımlarda bulunulması şartıyla, geçici olarak bağımsız devlet tanınmaları hususunda mutâbık kalmışlardır. Mezkûr devletlerin hudutları tespit edilecek ve mandaterlerin seçimi başlıca Müttefik Devletler tarafından yapılacaktır (Erkin, 1987, s. 85).

Bu konferansta alınan kararlara göre, İngiltere; Irak, Ürdün ve Filistin'i, Fransa ise Suriye ve Lübnan'ı egemenlikleri altına almışlardır. Buna ek olarak, 10 Ağustos 1920 tarihinde yapılan Sevr Antlaşması'na göre, Anadolu'daki her devlet için bir 'nüfuz bölgesi' kurarak, bütün Anadolu'yu başka devletlerin egemenliği altında bölüşürmüşlerdir (Uçarol, 2008, s. 663). Kısacası, güney kesimindeki büyük bir toprak parçasını kaybeden Osmanlı İmparatorluğu'nun sınırları değişmiştir, Suriye, Filistin, Arabistan ve Irak Osmanlı İmparatorluğu'nun toprakları dışında kalmıştır. Ayrıca, Suriye ile Irak İngiliz mandasına girse de geçici bir dönem için bağımsız hükümetler olarak tanınırken, Filistin ise bütünüyle İngiliz egemenliği altına girmiştir (Öztoprak, 1989, s. 91). Daha açık bir şekilde izah edilecek olunursa; Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika Birleşik Devletlerinin yalnızcılık politikasına dönerek diğer devletlerle olan ilişkilerini azaltması üzerine, İngiltere ile Fransa Orta Doğu'yu serbestçe hareket ederek kendi aralarında bölüşmüşlerdir.

(3) Ankara Antlaşması

20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması'nın önemi Türkiye'nin savaş durumunda olduğu devletlerden birinin Ankara Hükümetini tanımış olmasıdır. Bununla beraber, bu antlaşma ile Türk istekleri yine ilk defa Batılı devletlerden biri

tarafından tanınmıştır. On üç maddeden oluşan bu antlaşmaya göre; bugünkü Suriye sınırı Hatay ili hariç tespit edilmiştir. Fransa, İskenderun Sancağı hariç, işgal ettiği Türk topraklarından çekilmiştir (Durmuş Yalçın, 2009, s. 252) (Bkz. Harita-3). İmzalanan Türk-Fransız Antlaşması ile Fransızlar Adana, Mersin, Osmaniye, Kilis ve Gaziantep'ten çekilmeyi kabul etmişlerdir (Bkz. Harita-4). İskenderun Sancağı'nı terk etmek istememeleri üzerine artan Türk baskısı sonucunda ise Fransa; İskenderun Sancağı'nda 'özel bir idare' kurulmasını kabul ederek, buralarda Türk kültürüne hizmet edileceğini kabul etmiştir. İstenilen özel idare Türkçenin İskenderun Limanı'nda resmi dil olması, 'Türk Bayrağı'na benzer' bir bayraklarının olması ve okullarda Türkçenin okutulması gibi Türk isteklerinin yerine getirilmesinin kabul edilmesiyle kurulmuştur. Ankara Antlaşması'nda İskenderun Sancağı ile ilgili bu hükümler ileriki tarihlerde Lozan Barış Antlaşması'yla da onaylanmıştır (Öymen, 2007, s. 393). Hatay'ın ana vatana kavuşması hedefinin gerçekleşebilmesi için öncelikle Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması gerekmektedir. Bir stratejinin istenilen hedefe ulaşabilmesi için iyi düşünülerek hazırlanması gerektiğinden, Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Ankara Antlaşması'nın İskenderun Sancağı ile ilgili bahsi geçen hükümleri sayesinde Hatay'ın öncelikle bağımsızlığına kavuşması, daha sonra ise ana vatana katılması gerçekleşmiştir.

Kısacası, Hatay Fransızlarla yapılan Ankara Antlaşması doğrultusunda özel bir statüye sahip olmuştur. Osmanlı topraklarında yaşayan Suriye kendi kendini idare edebilecek duruma gelinceye kadar da bir devletin egemenliği altında yönetilecektir (Durmuş Yalçın, 2009, s. 381). Bu antlaşmaya göre Türk dilinin orada resmi dil olması, okullarda Türkçenin de okutulması, Türk kültürünün gelişmesinin temin edilmesi ve Suriye sınırına yakın olup da çoğunluğu Türk olan bölgelerde de bu hususların uygulanması gibi maddeler de kararlaştırılmıştır (Sökmen, 1992, s. 61). Fakat değinilmesi gereken bir nokta daha vardır. Zamanla İskenderun Sancağı Şam'ın yani Suriye Hükümeti'nin başkentinin kontrolü altına girmiştir (Melek, 1991, s. 11). Halep mıntıkası artık Fransız mandasında olan Suriye'ye devredilmiştir ki; Halep Anadolu'nun ayrılmaz bir parçası olarak görülmekteydi çünkü Suriye'deki Kuva-yı Milliye faaliyetleri çok sayıda Türk'ü barındırması ve Türkiye sınırlarına yakın olması nedeniyle çoğunlukla Halep şubesinden yürütülmekteydi (Umar, 2004, s. 429).

Harita-3: Ankara Antlaşması ile Fransız Birlikleri'nin Çekildikleri Bölgeler (13 Nisan 2010 tarihinde <http://yazarlikyazilimi.meb.gov.tr/Materyal/kastamonu/kasim2008/grup3/kurtulussavasi/resimler/guneycephesi-1.jpg> adresinden alınmıştır)

(4) Sancakta Yaşayan Halkın İkiye Bölünmesi

İskenderun Sancağı'nın Şam'ın kontrolü altına girmesinin ardından yeni bir fikir ile karşılaşmıştır. Bu mıntıkanın Suriye'nin bir parçası olduğunu, kayıtsız ve şartsız olarak da Şam'a bağlı kalması gerektiğini iddia eden bir kesim ortaya çıkmıştır. Bu yüzden İskenderun Sancağı ve ahalisi ikiye bölünmüştür: Sancağın müstakil olmasını isteyenler ve Şam'a bağlı kalmasını isteyenler. Türklerin çoğu, bir kısım Aleviler ve Ermeniler sancağın müstakil olmasından yana olan topluluk iken, Sünni Araplar, Arap olduğunu öne süren birkaç aile, Arapça konuşan Hristiyanlar ve bir kısım Aleviler ise sancağın Şam'a bağlı olmasından taraftırlar. Bu gruplaşma, Suriye ve Lübnan gazetelerine de yansımıştır. İskenderun Sancağı'nda Arap çoğunluğun olduğunu, bu yüzden Şam'dan ayıramayacağını ileri süren Arap gazeteler bu iddialarını uzun süre savunmuşlardır (Melek, 1991, s. 11).

Harita-4: 20 Ekim 1921 Ankara Antlaşmasına Göre Sınırlar (Unat, s. 55)

(5) Türk Tarafının Bölgeye Olan İlgisi

Ankara Antlaşması'nın imzalanmasından önce, Tayfur Sökmen tarafından antlaşmaya eklenmesi istenilen bir husus vardır. Tayfur Sökmen, Dışışleri Bakanı'ndan bölgede bir genel affın ilan edilmesini istemiştir. Bunu istemesindeki gerekçe de, eğer bir af ilan edilmez ise, Fransızların bölgede mücadele eden kişileri bir takım kayıt ve şartlara tabi tutacaklarını düşünmesidir. Oysa Tayfur Sökmen tarafından istenilen genel af maddesi konulur ise, bölgeye dönmek isteyen mücahitler vatanlarına rahatça ve hiçbir tehlike tehdidi olmadan girebileceklerdir. Yusuf Hikmet Bayur, Tayfur Sökmen'e affın antlaşmaya konmadığını, sadece şifahen taahhüt edildiğini söylemiştir (Sökmen, 1992, s. 61). Bunun üzerine, Tayfur Sökmen davaya başlarken tüm detayların hesap edildiğini fakat kendi hükümetlerinin davanın önemi ile bu kadar az ilgileneceğini tahmin etmediğini açıklamıştır. Çünkü düşüncelerine göre bu genel affın uygulanmaya konması çok önemli bir noktadır. Ve eğer yürürlüğe konmaz ise herkes için olumsuz neticelenebilirdi. Olayları tekrar değerlendiren Yusuf Kemal Bey ertesi gün Tayfur Sökmen'i yanına çağırarak son gelişmeleri bildirmiştir. Geçen konuşmanın hemen ardından Frank Buillon'un yanına giden ve ısrarlı bir tutum sergileyen Yusuf Kemal Bey, affın antlaşmaya değil ama Umumi Protokol'e konduğunu izah ederek sevincini dile getirmiştir. Ayrıca, protokolün antlaşmanın gayri resmi bir kısmı olduğunu da eklemiştir (Sökmen, 1992, s. 62).

Kısa bir süre sonra yine Tayfur Sökmen ve arkadaşları Mustafa Kemal Paşa'ya giderek teşekkürlerini iletmek istemişlerdir. 2 Kasım 1921 günü Faruk Cengiz ile Meclis'e giden Tayfur Sökmen, Mustafa Kemal Paşa'ya saygı ve teşekkürlerini iletmıştır. Bu harekete Mustafa Kemal Paşa'nın cevabı ise meseleye ne kadar yakından ilgi duyduğunun adeta bir belgesidir. Mustafa Kemal Paşa şu sözleri söylemiştir:

Memleketimizin içinde didiştği davaları biliyorsunuz, dünyanın bizimle muhasama halinde bulunduğu bir durumdayız. Böyle bir zamanda Avrupa'nın büyük devletlerinden birisi olan Fransızlarla bir antlaşma yaptık. İşgal ettikleri Adana, Mersin, Osmaniye, Kilis, Antep'i tahliye edecek ve bize harp malzemesi de verecekler. En mühimi Mersin Limanı'nı bize iade edeceklerdir. Bu arada İskenderun Sancağı ve havalisinin de (Hatay'ın) tahliyesi üzerinde büyük gayret sarf ettikse de şimdilik bir şey yapamadık. Ancak orası için hususi bir idare tatbik edebileceklerini taahhüt altına alabildik. İnşallah ileride sizleri de kurtaracağız. Şimdi memleketinize giderek çalışsınız. Bir işiniz olur veya müşkülâtla karşılaşırsanız arkadaşlara müracaat edersiniz (Sökmen, 1992, s. 63).

TASNİF DIŞI

Bu konuşmanın ardından Tayfur Sökmen Fransızların İskenderun Sancağı ve havalisi için anlaşmaya varılan sözlü hususu uygulamayacaklarını düşündüğünü belirtmiştir. Bunun üzerinde de Mustafa Kemal Paşa, böylesi bir durumda kendisine başvurabileceklerini eklemiştir. Üzgün olan İskenderun Sancağı halkı için bu durum mutluluk sağlamıştır (Sökmen, 1992, s. 63).

Abdurrahman Melek'in kaleme aldıklarından yola çıkıldığında ortaya çıkan bir gerçek vardır. Ankara Antlaşması'nda İskenderun ve havalisi için özel bir idareden ve Türk bayrağını andıran bir bayraktan bahsedilmesi her ne kadar söz konusu dönemde ana vatanın bu mıntıka ile fazla ilgilenemeyeceğini göstermekte idiyse de, en azından üzerinden hareket edilecek bir dayanak noktası olduğu düşünülmektedir (Melek, 1991, s. 6) (EK-C). Büyük İzmir zaferi kazanıldıktan sonra, Abdurrahman Melek İstanbul'a gitmiştir. Burada arkadaşı Baha Miski ve diğerleri ile yaptıkları konuşmalar sonucunda verilen bir karar doğrultusunda Ankara'daki Büyük Millet Meclisi'ne, Mustafa Kemal Paşa'ya telgraf çekerek Antakya mıntıkası ile ilgilenmesini rica etmişlerdir. Bu telgrafı takiben; Antakya ve Reyhanlı'dan Tayfur Sökmen, Rasim Yurtman, İlayet Mürseloğlu ve Samih Azmi Ezer bir heyet olarak Ankara'ya gitmişlerdir. Mustafa Kemal Paşa'ya heyetin havalide gerçekleşen çetecilik faaliyetlerinden bahsedilmesinin üzerine, Mustafa Kemal Paşa olanların kendilerine resmen bildirilmesini söylemiştir. Heyetin Ankara'ya gitmesi gazetelerde de yer almıştır. Bunun üzerine de, Fransız idarecileri, heyete dâhil olan kişileri, tekrar söz konusu havalie sokmamak için bir mahkûmiyet kararı çıkarmışlardır. Böylesi bir kararı takiben, bahsi geçen kişiler Adana'da 'Antakya-İskenderun ve Havalisi Birliği'ni kurmuşlardır. Birlik uzun süreli faaliyet gösterememiş olsa da, sağladığı bir kazanç olmuştur. Mustafa Kemal Paşa, 1923 yılının Mart ayında Hataylı genç bir kızın kendisinin önünde ağlayarak, başka bir devletin egemenliği altında olmanın verdiği üzüntüyü dile getirmesi ve kendilerini kurtarmasını istemesi üzerine, *"Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalmaz"* diyerek bu mıntıkaya olan ilgisini dile getirmiştir (Melek, 1991, s. 8-9).

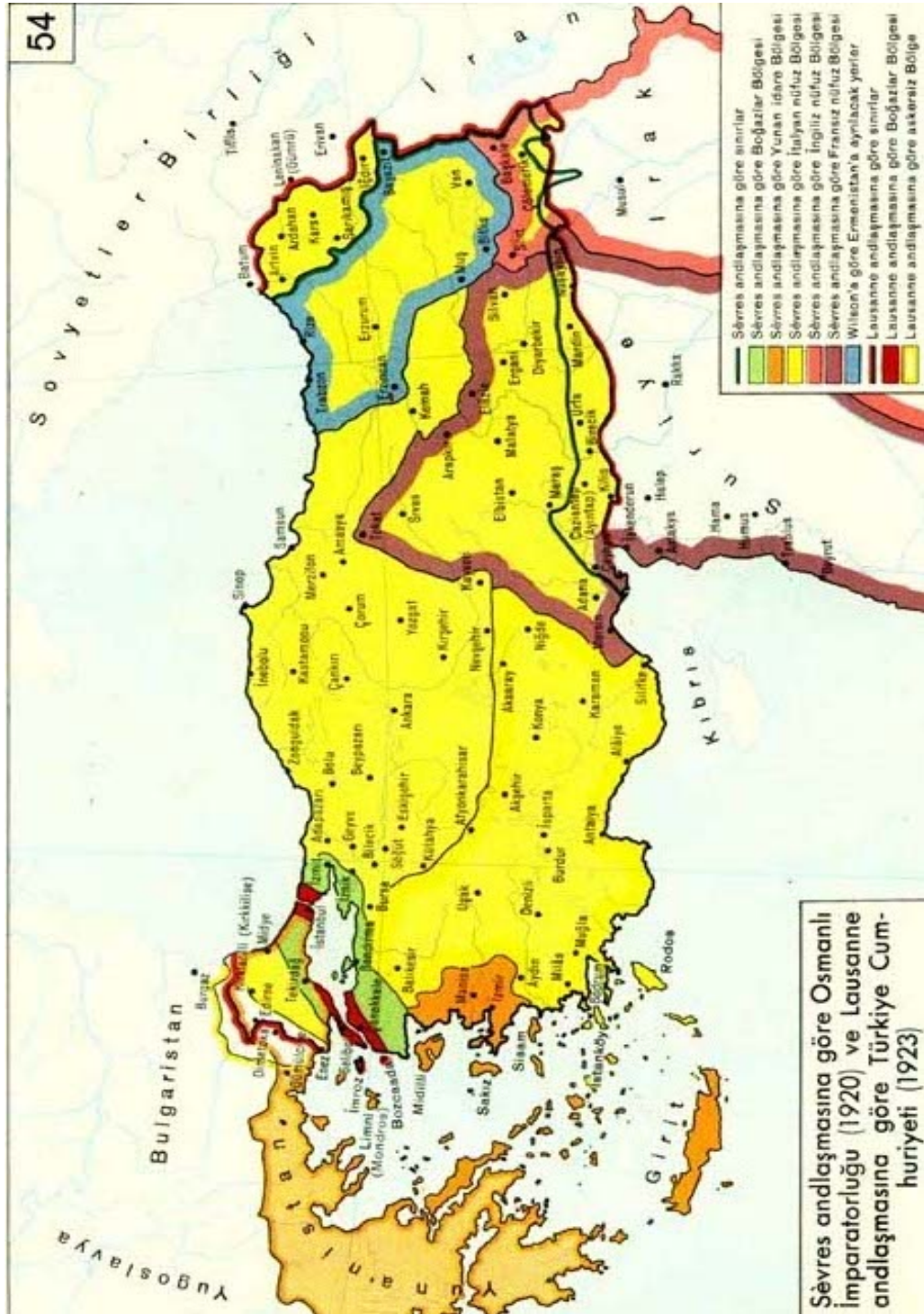
Atatürk'ün *"Kırk asırlık Türk yurdu düşman elinde esir kalmaz"* cümlesi Hataylılar tarafından büyük bir mutlulukla karşılanarak müjde olarak nitelendirilmiştir. Aradan kısa bir süre sonra, Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması için çabalar devam ederken, Atatürk'ün umumi kâtibi Hasan Rıza Soyak güney vilayetlerine bir geziye çıkmıştır. Çıktığı gezide Dört Yol beldesine de uğrayan Hasan Rıza Soyak, Dört Yol'da oturmakta olan Tayfur Sökmen ile tanışmıştır. Hasan Rıza Soyak ile tanışmanın önemli bir şans olduğunun farkında olan Tayfur Sökmen bu tanışmayı Atatürk ile tüm yurdun gerçekleştirmek istediği Hatay'ın bağımsızlığı hedefi için olumlu

kullanmaya gayret etmiş, nitekim düşündüklerini iletmeyi başarmıştır. Hasan Rıza Soyak'a Hatay'ın durumunu, Hatay'da cereyan eden gelişmeleri, Türklerin çektiği acıları teker teker anlatmıştır. Hasan Rıza Soyak da Ankara'ya geri döndüğü zaman edindiği yeni mühim bilgileri Atatürk'e iletmıştır. Son gelişmeleri dikkatle dinleyen Atatürk hükümete derhal bahsi geçen mevzularla ilgilenilmesi talimatını vermiştir (Selçuk, 1972, s. 77). Atatürk'ün kâtabinin Hatay ile ilgili konuları büyük bir dikkatle dinlemesi Atatürk'ün bu konuya duyduğu ilgiden kaynaklanmaktadır. Konu kendisine iletildikten sonra hükümete hemen bu konuyla ilgilenilmesini buyurması ise çevresindeki tüm kişileri de bu konuyla alakadar etmesi şeklinde yorumlanabilir. Bu husus belirlenen stratejinin başarılı sonuçlanabilmesi için çok önemlidir çünkü eğer stratejiye yön veren kişi yani lider ve çevresindekiler aynı emel uğruna beraber çalışıyorlar ise motivasyon yüksek olur. Bir stratejinin istenilen hedefe ulaşabilmesi için en büyük olanağın hem liderin hem de çevresindekilerin yüksek motivasyona sahip olmaları gerektiği liderlik konusu incelenirken belirtilmiştir.

2. LOZAN ANTLAŞMASI'NDAN HATAY MESELESİ'NİN TEKRAR TÜRKİYE'NİN GÜNDEMİNE OTURTULMASINA KADAR OLAN SÜREÇTE İSKENDERUN SANCAĞI (24 Ağustos 1923-1 Kasım 1936)

24 Ağustos 1923'de yürürlüğe giren Lozan Barış Antlaşması, on bir yıl süren savaş döneminin nihayet son bulması ile Türk tarihi için büyük önem taşımaktadır. Osmanlı Devleti yerine artık çağdaş bir Türk Devleti kurulmuştur. Bu vesile ile uluslararası ilişkilerde de yeni bir dönem başlamıştır. Lozan Barış Antlaşması, Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsızlığını dünyaya kabul ettirmesinin belgesidir. Çünkü söz konusu antlaşma ile Türkiye'nin bugünkü sınırları tanınarak istiklal ve egemenliği onaylanmıştır (Akin, 2002, s. 315) (Bkz. Harita-5).

Üstelik Lozan Barış Antlaşması, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra, bahsi geçen savaşı yenik bitiren devletlerden birinin, bu savaşı zaferle bitiren devletlere kendi koşullarını kabul ettirerek imzalattığı tek antlaşmadır. Bununla beraber, bu sırada Müttefik Devletlerin kendi aralarındaki bir takım anlaşmazlıklardan yararlanılmıştır. Musul ve Boğazlar gibi uluslararası sorun olarak nitelendirilen ve kısa bir sürede çözülmesi imkânsız olan konuların halledilmesi daha ileri bir tarihe, rahat çözülebilmeleri için ertelenmiştir (Yalçın ve diğ. , 2009, s. 309). Hatay Meselesi de, bahsi geçen çözümü daha sonraya bırakılan fakat önemi unutulmayan konulardandır. Ayrıca, önceleri Mustafa Kemal Atatürk'ün temellerini oluşturduğu istiklal ve bağımsızlık emelleri artık gerçekleştirilmiş olduğundan yeni bir hedef belirlenmiştir. Yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin bu hedefi 'çağdaş medeniyetler seviyesine' ulaşmaktır.

Harita-5: Lozan Antlaşmaları'na Göre Sınırlar (Unat, s. 54)

Ankara Antlaşması'nın imzalanmasının ardından, Fransızlar bahsi geçen antlaşmayı tüm maddeleriyle uygulamamışlardır. Antlaşmanın yedinci maddesini yok sayarak halka çeşitli işkenceler yapmışlardır. Bu konular, TBMM'de Lozan Antlaşması üzerine fikirler belirtildiği zaman önem arz etmiştir (Umar, 2000).

Uygulanmasında problemler yaşanan 7. madde şu şekildedir: “*İskenderun mıntıkası için bir usul-u idare-i mahsusa tesis olunacaktır. Mıntika-i mezkûrenin Türk ırkından olan senekesi harşlarının inkişafı için her türlü tehsilattan müstefîd olacaklardır. Türk lisanı orada mahiyet-i resmîyeyi haiz olacaktır*” (BCA1), (EK-Ç). Başka bir şekilde açıklanacak olunursa; İskenderun bölgesi için ‘özel bir idare’ kurulacaktır. İskenderun Bölgesi’nin Türk ırkından olan sakinleri, Türkçeyi resmi dil olarak kullanabilecek, kültürlerinin gelişmesi için her türlü kolaylıklardan yararlanacaklardır.

İdari olarak Ankara Antlaşması’nın tüm esaslarıyla tatbik edilmemesinin yanı sıra, yeni bir gelişme gündeme gelmiştir. Müstakil İskenderun Sancağı’nı Halep’e bağlanması suretiyle, tayinlerin Halep Devleti tarafından yapılması, bununla beraber İskenderun Sancağı’nın güney kısmındaki köy ve kasabaların ise Lazkiye’ye verilmesi sağlanmıştır. 5 Aralık 1924 tarihli yeni bir karar ile ise Halep ve Şam Devletleri birleştirilerek Suriye Devleti oluşturulmuştur (Umar, 2000). Bahsi geçen yeni karar şu şekilde izah edilebilir; “*Halep ve Şam Devletleri 1 Ocak 1925’ten itibaren Suriye Devleti adını alan tek bir devlettir*” (Umar, 2004, s. 459). Alınan yeni karar ile Suriye Devleti Şam, Humus, İskenderun, Deyri Zor ve Havan Sancakları ile Halep vilayetlerinden oluşmaktadır. Bu şekilde Halep’in İskenderun Sancağı üzerindeki etkisi zayıflayarak sancak ilk zamanlara nazaran daha bağımsız bir hale gelmiştir. İskenderun Sancağı’nda, dönemin sömürge politikasını uygulayan devletleri tarafından yürütülen ‘parçala-böl-yönet’ taktiğinin devreye girdiği bu noktada, mali ve idari konularda özel bir rejimin tatbikine karar verilmiştir. Artık Türkçe de Fransızca ile Arapça ile beraber aynı konumda olacaktır (Umar, 2000).

Ankara Antlaşmasının maddeleri, Fransız Baş Delegatesi’nden Türk Baş Delegatesi’ne gönderilen bir yazı ve bildirge ile Lozan Antlaşması’nın 16. maddesinin son fıkrasında da onaylanmıştır. Bahsi geçen Lozan Antlaşması’nın 16. maddesinin ilgili fıkrası şu şekildedir. “*İşbu maddenin hükümleri, 20 Ekim 1921 tarihli Ankara Antlaşması’nın 7. maddesi ile maddeye ilişkin olarak Fransız Temsilcisi’nin aynı tarihli ek mektubunun hükümlerine ve yukarıda sözü geçen antlaşmanın imza tutanakları hükümlerine hâlel vermez*” (Meray, 1972, s. 31). Lozan Antlaşması’ndan sonra, ilerleyen tarihlerde, 30 Mayıs 1926’da Fransa ile Türkiye arasında Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi imzalanmıştır (Erkin, 1987, s. 86).

a. Türkiye-Suriye Dostluk Antlaşması

20 Ekim 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşması'nın 8. maddesince, antlaşmanın imzalanmasından bir ay sonra Türkiye-Suriye sınırı karma bir koalisyonun kurulması ile kesin olarak belirlenecektir. Bu maddenin tatbiki ne yazık ki başarılı olamamış, komisyon ancak 1926 senesinin Eylül ayında kurulabilmiştir. Yine de, bu tarihte de sınırlar çizilirken çeşitli anlaşmazlıklar olmuştur. Bu yüzden, Türk ve Fransız Hükümetleri doğrudan görüşmelere başlamış, 18 Şubat 1926 tarihli bir antlaşma ile sorunu çözmüşlerdir. 18 Şubat 1926 tarihinde öne sürülen ve 30 Mayıs 1926'da Fransa tarafından kabul edilen Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi ile hem Türkiye-Suriye sınırı çizilmiş, hem de Türk-Fransız ilişkileri düzenlenmiştir (Yalçın, 2009, s. 387). Dostluk ve İyi Komşuluk Sözleşmesi'nde alınan karar, Suriye Devleti'ne ilişkin yürütülecek hareketler ne olursa olsun, Ankara Antlaşması ile İskenderun'a özel bir idare kurma yetkisi veren 7. maddenin her zaman uygulanacak olmasıdır (Erkin, 1987, s. 86).

Stratejiyi yönlendiren önemli hususlardan olan beklenti ve istekler bu dönemden sonra daha belirgin olarak gözlemlenmeye başlanacaktır. Suriye ve Fransız Yüksek Komiseri De Jouvenel 1926 yılında Türkiye'ye gelerek Türkiye ile Suriye arasında iyi komşuluk ve dostluk antlaşmasını imzalamıştır. Bu antlaşmada mevzu olan bir kararname ise merkezi İskenderun'da olan bir hükümetin kurulabileceğidir ki bu da Türkiye'nin hedefe ulaşmak için izlediği yolu şekillendirmekte etkili olmuştur. Bu yeni gelişme ile Türkler yeni taleplerde bulunmak için bir neden yakalamış olmuşlardır. Antlaşmayı takiben Fransızlar himayesinde kurulan 'Müstakil İskenderun Hükümeti' sonraları yeni bir karar ile 'Şimali Suriye Hükümeti'ne dönüşmüştür. Yeni beklenti ve istekler ile şekillenen stratejinin buraya kadar hedefe ulaşmak için olumlu yönde ilerlediği düşünülse de devlet başkanlığına bir Fransız'ın getirilmesine Suriye'nin itiraz etmesi üzerine yolun sonuna varılamamıştır. Ahmed Nami'nin, Suriye Devlet Başkanı'nın, murahhasları gözetiminde tekrar Şam'a iltihak kararı verilmiştir. 'Müstakil Sancak' davası olumlu neticelendirilememiştir (Umar, 2000). Fakat Türkler kendi isteklerinin gerçekleşebilmesi için pes etmeyerek çalışmaya devam etmişlerdir. Doğru zaman ve doğru adımların atılması için acele etmeden ortamın analiz edilmesi, bu doğrultuda karar vermek gerekmektedir.

1926 yılında gerçekleştirilmek istenilen müstakil bir İskenderun Sancağı hedefi neden başarısız olmuştur ve nasıl 1939 senesinde başarıya ulaşmıştır?" Bu soru

irdelenmesi gereken çok önemli bir husustur ve de cevaplanabilmesi için dönemde etkin olan tüm aktörlerin ve dünya dengelerinin iyi anlaşılması gerekmektedir.

b. Değişen Dünya Dengeleri

1930'lardan sonra, İngiltere'nin takip ettiği politika gibi Fransa da ekonomik zorluklardan dolayı Orta Doğu'dan çekilme yanlısı olmaya başlamıştır. Suriye'de Fransızlar tarafından yürütülmekte olan manda yönetimi, 1930'lu senelerin ikinci yarısına doğru dünyada gelişen olaylar doğrultusunda gözden geçirilmeye başlanmıştır. Bahsi geçen dönemde Avrupa'nın dolayısıyla dünyanın siyasi ve askeri gündemi kısaca şu şekilde izah edilebilir: 1933 senesinde Almanya'da revizyonist politika takip eden Hitler iktidara gelmiştir. 1935 senesinde İtalya Habeşistan'ı işgal etmiştir. Almanya 1936'nın Mart ayında Ren bölgesini silahlandırmıştır. 1936'nın Temmuz ayında İspanya'da iç savaş çıkmıştır (Dağıstan ve Sufuoğlu, 2005, s. 4).

İtalya, Birinci Dünya Savaşı'nda galip gelen devletler tarafında olmasına rağmen yorgun çıktığı muharebenin ardından yapılan savaşlarda isteklerinin çoğuna kavuşamamıştır. İtalyan kamuoyunda müttefiklerine karşı kızgınlık ve kırgınlık yaratan bu durum, savaşın getirdiği maddi ve manevi zararların da etkisiyle çoğalmış, İtalya'daki devlet otoritesinin zayıflamasına sebep olmuştur. Böylesi bir durumda, ülkede liberalizm akımının yanı sıra, sosyalizm ve komünizm gibi akımlar da görülmeye başlanmıştır. Kötü giden ekonomi yüzünden ülkede sorun yaratan işsizliğe çare bulunamamaktaydı. Ayrıca, sayısı 500.000'e yakın asker kaçakları da ayrı bir problem yaratmaktaydı. İtalya'nın içinde bulunduğu bu karışık durum, 1919 senesinde kurulmuş olan Benito Mussolini önderliğindeki Faşist Partisi tarafından değerlendirilmiştir. Gittikçe daha çok milletvekili çıkaran ve taraftar çıkaran Faşistler, koyu ulusçuluk politikasına dayandırdıkları partilerini güçlendirmeye başlamışlardır. Mussolini yönetimindeki Faşistler, İtalya'yı bahsi geçen karışık durumdan ve komünist ihtilalinden kurtaracaklarını ileri sürerek harekete geçmişleridir. 30 Ekim 1922'de Başbakanlığa getirilen Mussolini ile İtalya'da Faşist yönetim kurulmuş, kısa bir süre sonra demokrasi kaldırılmıştır. Ülke içinde İtalyan olmayan ırkları zorla İtalyanlaştırmaya çalışan yeni politika, ülke dışında ise Akdeniz çevresinde bir sömürge kurmayı hedeflemiştir (Uçarol, 2008, ss. 645-646). Mussolini Akdeniz'de 'Eski Roma İmparatorluğu'nu yaratmak istemekte, İtalyan milletine kendilerine milli bir benlik vereceğini söylemektedir. Bu isteğini her fırsatta dile getiren Mussolini Akdeniz'e 'Bizim Deniz' (Mare Nostrum) diye hitap etmeye başlamıştır. Hatta Başbakan olduktan sonra 1923 senesinde *"Şunu söylemek cesaretine sahip*

olmamız gerekir ki, İtalya bir tek denizde ebediyen kapanıp kalamaz, bu deniz Adriyatik olsa bile, Adriyatik'ten başka Akdeniz vardır" diyerek Akdeniz'e egemen olmak istediğini daha sık tekrarlamaya başlamıştır (Armaoğlu, 2007, ss. 173-174).

İtalya'nın bu genişleme ve yayılma politikası, çevre devletlerde ve Doğu Akdeniz ülkelerinde huzursuzluk yaratmıştır. Bu sırada İtalya, Yugoslavya ve Yunanistan ile toprak yüzünden anlaşmazlıklara düşmüş, 1927 yılında da Arnavutluk Devleti'ni koruyuculuğu altına almıştır. Anadolu'da yayılma hedefi güden Mussolini, Türk-İtalyan ilişkilerinde bir soğukluğa neden olmuştur. Bu soğukluk, 1934 senesinde Balkan Pakti'nin kurulmasında etkin olmuştur. Öte yandan, İtalya Orta Doğu'ya sokulmaya çalışarak Habeşistan'ı işgal etmiştir. Diğer taraflarda ise, Kuzey Afrika'da da, Akdeniz egemenliğine kavuşmak için bir çekişmenin başladığı görülmektedir (Uçarol, 2008, ss. 645-646). Ayrıca, Mussolini 19 Mart 1934 günü yapılan Faşist Kongresi'nde "*İtalya'nın tarihsel emelleri Asya ve Afrika'dır*" demiştir. Mussolini'nin bu konuşmasının ardından Türkiye Cumhuriyeti attığı adımlardaki temkininin nedensiz yere olmadığını açıkça görmüştür (Soysal, 1985).

Birinci Dünya Savaşı'ndan yenik ayrılan Almanya iç sorunlarla karşılaşmıştır. 1918 senesinin Kasım ayı başlarında olan askeri ayaklanmanın ardından, 9 Kasım 1918'de İmparatorluğa son verilmiş ve Cumhuriyet ilan edilmiştir. Yine de grevlerin ve ayaklanmaların devam etmesinden ötürü Almanya'nın iç politika ve ekonomisi büyük bir çıkmaza girmiştir. 28 Haziran 1919 tarihinde imzalanan Versailles Antlaşması ise ülkeye daha ağır koşullar getirmiş, Almanya'nın iç düzenindeki sıkıntıları daha da belirgin kılmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında güçlü olan akımın sol akım olmasına rağmen, Cumhuriyetin ilanından sonra iç ve dış politikadaki başarısızlıklar, devam eden işsizlik sorunu ve huzursuzluk sağ akımının güçlenmesine neden olmuştur. Bir de Fransızların, 1923 yılında, Almanya'nın savaş tazminatını ödememesini bahane ederek Ruhr bölgesini işgal etmesi üzerine, Versailles Antlaşması'na duyulan tepki daha da artmıştır. Böylesi karışık bir durumda, Almanya'da Nasyonal-Sosyalist Parti (Nazi Partisi) iktidara gelmiştir. 1919 yılında Adolf Hitler'in bu partiye üye olması ve ilerleyen tarihlerde liderliği eline alması üzerine bu parti daha da güç kazanmıştır. 1920'de Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi olarak adlandırılan Nazi Partisi 1930 seçimlerinde aldığı oylar ile ülkenin en büyük partisi halini almıştır. Dönemin Cumhurbaşkanı Hindenburg, 30 Ocak 1933'te Hitler'i Başbakanlığa atamıştır ve de Nazi Partisi iktidara gelerek genel politikanın yegâne amacının politik gücün tekrar kazanılması olduğu şeklinde belirtmiştir (Uçarol, 2008, ss. 646-647).

TASNİF DIŞI

1936 senesinden itibaren İngiltere, Almanya'nın şiddete dayalı bir değişiklik geçirme amacından kuşkulananmaya başlamış, önlem almak istemiştir. İngiltere'nin emeli, Avrupa'da yaşanan sorunların barışçıl düzenlemeler ile çözümlenmesinin sağlanmasıdır. Hatta bunun için zorunda kalırsa Almanya'ya ödün vermekten bile çekinmeyecektir. Bu düşünce ile sömürgeler sorununu Almanya ile görüşebileceğini dile getirerek, bazı sömürgelerin idaresinin Almanya'ya bırakılabileceğini ifade etmiştir. Düşüncelerinin karşılığı olarak ise talebi Almanya'nın Milletler Cemiyeti'ne ve Silahsızlanma Konferansı'na yeniden katılmasıdır. Almanya'nın dolayısıyla Hitler'in sömürgelerin geri verilmesini İngiltere ile devam eden görüşmelerde yaptırım aracı olarak kullanabileceği bir nokta yaratmıştır (Canbolat, 2003, s. 86). Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan dengenin Almanya tarafından tekrar şekillendirilmeye başlanması üzerine, mevcut durum ve dengenin korunmasından yana olan devletler Almanya'ya karşı harekete geçmişlerdir. Bu yüzden, devletler arasında yeni sorunlar ortaya çıkmıştır (Uçarol, 2008, s. 648).

1933 senesinden sonra Hitler Almanya'sının güçlenerek çevresini tehdit etmesi, Sovyet Rusya'da da endişe uyandırmıştır. Aynı zamanda, Sovyetler silahsızlanma taraftarı olarak görünerek, Avrupa'da cereyan eden yeni olaylara seyirci kalmayı tercih etmişlerdir. Bu şekilde, Rusya kapitalist devletler ile faşist devletler arasında ileride çıkması muhtemel görünen savaşın sonucunda dünya ihtilali amaçlarına ulaşacaklarını düşünmektedir. Rusya, böylesi bir düşünce doğrultusunda, yeni bir dış politika izleyerek Almanya ile görüşmelere başlamış, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen öncesinde Almalar ile bir anlaşma imzalanmıştır (Uçarol, 2008, s. 650).

Aynı zamanda Suriyelilerin de bu dönemde bağımsızlık talepleri yoğunlaşmıştır. İşte bu baskılar doğrultusunda, 9 Eylül 1936 tarihinde Fransa ile Suriye arasında olan manda yönetimine son verilmiş ve bu tarihten sonra Fransa Suriye üzerindeki uluslararası hak ve görevlerinin tümünü Suriye hükümetine devretmiştir (Umar, 2000). Fransa, Suriye üzerindeki haklarını Suriye'ye bırakarak aynı zamanda İskenderun üzerindeki hak ve görevlerini de Suriye'ye bırakmış oluyordu (Gönlübol ve Sar, 1963, s. 80). Bu gelişme çok önemlidir çünkü Fransa'nın Suriye üzerindeki manda yönetimini Suriye'ye terk ettiğine ilişkin olan bu antlaşmada İskenderun Sancağı'ndan hiç bahsedilmemesi üzerine Atatürk duruma müdahale etme gereği duymuştur. Eğer stratejiye yön veren lider tarafından dünyada olup biten gelişmeler düzenli olarak incelenmiyor olsaydı ve de hangi olayların birbirlerini etkileyebileceği üzerine fikirler üretilmiyor olsaydı, göz ardı edilen gerçekler hedefin gerçekleştirilememesi yönünde sonuç verebilirdi.

1936 senesinin Eylül ayında Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlığını vereceğini söylemesinden sonra Hatay bölgesini temelleri atılacak yeni Suriye Devleti içerisinde gördüğü anlaşılmıştır. Bu gelişme Kurtuluş Mücadelesi'ne yön veren ve temel alınan Misak-ı Milli belgesine ters düşen bir husustur. Fransa ile Türkiye'nin Hatay Meselesi'ni Milletler Cemiyeti'ne taşımalarından ve de 1937 senesinde İskenderun Sancağı'na bir heyet gönderilmesinden sonra bölgede yapılan seçimlerde Türklerin çoğunlukta olduğu sonucuna varılmıştır. Bu noktada İngiltere'nin büyük bir rolü olmuştur çünkü giderek artan İtalyan tehlikesini de göz önünde bulundurarak Fransa ile Türkiye arasındaki iyi ilişkilerin kesilmesini istememiştir. Bunun üzerine konuya müdahale ederek bir anlaşmaya varılmasını sağlamıştır. Yeni karara göre Hatay dış işlerinde Suriye tarafından temsil edilecek, iç işlerinde ise kendi kararlarını verebilecek 'bağımsız bir varlık' olacaktır (Zürcher, 2002, ss. 294-295).

(1) Değişen Dünya Dengeleri ile Paralel Gelişen Türkiye'nin Yeni Görüş ve Tutumları

1930'lu yılların başlarında, Türkiye Lozan Barış Antlaşması'nda halledilemeyen meselelerin büyük çoğunluğunu çözmeyi başarmıştır ve de 1932 yılında Milletler Cemiyeti'ne katılarak uluslararası işbirliğinde rol oynamaya başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti, devletler ile takip ettiği ilişkilerde devletler hukukuna hep bağlı kalmış, anti revizyonist bir politika izlemiştir. Yukarıda izah edilen İtalyan ve Alman tehlikesinin yarattığı yeni dünya düzeninde, Türkiye ile Batılı devletler arasındaki ilişkiler iyiye doğru gelişmeye başlamıştır. Hele 1933 senesinde Hitler Almanya'da iktidara geldikten sonra Fransa, Türkiye'yi kendi tarafında tutmak istemiştir. Dolayısıyla Fransa Balkan Pakti'nı desteklemiştir. Özellikle 1935 yılında İtalya'nın Habeşistan'a saldırması üzerine Türkiye, İngiltere ve Fransa beraberce Milletler Cemiyeti'nin yaptırımlarının bir parçası olmuşlardır. Bu gelişmeler Türkiye için olumlu koşullar sağlamaktadır çünkü Türkiye İngiltere ve Fransa'nın desteğini kazandıktan sonra, uluslararası hukuk kuralları doğrultusunda hareket ederek Boğazlar'da kesin hâkimiyeti garanti altına alan Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ni gerekli devletlere kabul ettirebilmiştir.

Atatürk, Avrupa'da siyasi koşulların kendi lehlerine döndüğünden emin olduktan sonra, Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlığını vermeyi planladığı anda, Hatay sorununu hem iç hem de dış kamuoyunda etraflıca düşünülmüş planlarla gündeme getirmeye başlamıştır. Atatürk'ün zamanın Hatay'ın bağımsızlığını kavuşması için uygun olduğunu düşünmesi Paris'te Fransa-Suriye görüşmelerinin yapıldığı zamandır. Ancak, yine de Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin neticelenmesini

bekledikten sonra adımını atmış, Afet İnan'a "*Şimdi Antakya, İskenderun yani Sancak meselemiz var*" demiştir (Pehlivanlı, Sarıay, ve Yıldırım, 2001, ss. 46-47).

Manda yönetimi altında olan devletlerin bağımsızlıklarını kazanmaları üzerine Türkiye de aynı talepte bulunmuştur. Suriye'nin Fransa ile imzaladığı bağımsızlık antlaşması içeriğinde bir antlaşmanın İskenderun için de imzalanması isteği Fransa'ya iletilmiştir. Dışişleri Bakanı Tefvik Rüştü Aras Milletler Cemiyeti'nin 26 Eylül 1936 tarihli oturumunda İskenderun Sancağı meselesinin çözümü için Fransa'ya ikili görüşme talebinde bulunmuştur. Bir nota ile sancak bölgesi adına gerçekleştirilmek istenilen hususlar Türk hükümeti tarafından Fransa'ya iletilmiştir. Paris Büyükelçisi Suat Davaz Fransa Dışişleri Bakanı Delbas'a Fransa'nın Suriye ve Lübnan'a tanıyacağı bağımsızlık hakkının, halkının çoğunluğunun Türkler tarafından oluşturulduğu İskenderun Sancağı'na da verilmesini talep etmiştir (Pehlivanlı, Sarıay, ve Yıldırım, 2001, s. 49). Bu yeni talep devamlı kendini yenileyen, dönemin şart ve koşullarına uyum sağlayan stratejiye yön veren yeni bir etkindir ve de hedefe ulaşmak adına ayrıntılı düşünülüp karar verilmiş olan bir husustur. Ne var ki, Fransız Hükümeti bu notaya 10 Kasım 1936'da olumsuz yanıt vermiştir ve bu yüzden Türk Hükümeti isteklerini gerçekleştirememiştir (Akçora, 1995, s. 393).

1 Kasım 1936 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün İskenderun-Antakya ve havalisi meselesinin memleketin en önemli konusu olduğunu söylemesine rağmen, Fransa'nın Türkiye'ye verdiği notalardaki tutumunun konuya ilişkin olumlu yönde değişmemesine bir olumsuz gelişme daha eklenmiştir. Aynı senenin Aralık ayında Hatay'da ciddi olaylar çıkmıştır. Antakya'da gösteri yürüyüşünde bulunan Türkler Fransızlar tarafından engellenmeye çalışılmış, Türklerden ölen ve yaralananlar olmuştur (Öymen, 2007, s. 400).

Antakya'da gerçekleşen istenmeyen olayları incelemek ve durumu izah eden bir rapor hazırlamak için Beyrut Başkonsolosluğu'nda görev yapmakta olan Feridun Cemal Erkin'e Dışişleri Bakanı Tefvik Rüştü Aras tarafından bir telgraf yollanmıştır. Tefvik Rüştü Aras'ın telgrafı Antakya'da bağımsızlık isteklerini belirtmek üzere gösteri yürüyüşü yapmakta olan Türk topluluğunun bir Fransız subayı tarafından tanklarla karşılandığı, dağılın emrinin Türkler tarafından dinlenmemesi üzerine de bahsi geçen Fransız subayının göstericilere savaş açtığını bildirmektedir. Açılan ateş sonucunda birkaç Türk şehit olmuştur ve bu hadiseler memlekette büyük yankı uyandırmıştır. Bu yüzden, Feridun Cemal Erkin'in derhal İskenderun Sancağı'na giderek durumu incelemesi, daha sonra Halep'e giderek incelemelerini rapor haline getirmesi, hazırlanan raporun da Adana'daki Vali ile Ankara'ya gönderilmesine karar

verilmiştir. Feridun Cemal Erkin, raporunu durumu iye değerlendirmek adına Hatay'da yaşayan bütün ırk, din ve mezheptekilerle teker teker ve ayrı ayrı konuşarak hazırlamıştır (Erkin, 1987, ss. 87-89). Bahsi geçen bu rapor, birkaç gün sonra Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubu'nda görüşülmüştür.

Rapor Ankara'ya ileildiği zaman Atatürk raporu beklemektedir. Atatürk'ün İskenderun Sancağı'ndaki gelişmeleri an ve an takip etmesi, gelişmelerin bütün detaylarının öğrenilmesi için Beyrut Başkonsolosu'nun görevlendirilmesi ve de Sancak'taki olayların raporunun Meclis'te görüşülmesi Atatürk'ün konuya verdiği önemi belirlemektedir.

Raporun okunmasından sonra Atatürk raporu hazırlayan kişinin ismini öğrenmek istemiş ve de 'Feridun Cemal Erkin' olduğunu öğrenmiştir. Bu noktadan sonra Atatürk'ün söylediği cümle ise Hatay'ın ana vatana katılmasını başaran stratejiye yön vermiştir. Atatürk şu sözleri söylemiştir:

Tamam, ben bu çocuğu İstanbul'da görmüş ve beğenmiştim. O zamanki hissim şimdi büsbütün kuvvetlendi. Bu çocuğu memlekete getirip istifade etmeli, yüksek vazifelere tayin etmeli. Tefik Rüşdü'ye söyleyin, rapordaki mütalaalara hararetle katılıyorum. Biz, şimdiye kadar Sancak'ta genişletilmiş özerkliğe doğru gidiyorduk. Bundan sonra, Feridun'un belirttiği gibi, özerkliğe değil, düpedüz ilhaka gideceğiz (Erkin, 1987, s. 91).

Bu cümle, Ankara Antlaşması'nın 7. maddesi ile İskenderun Sancağı'na özerklik verilmesinin istendiği dönemin artık sona erdiği, hedefin Hatay'ın ilhaka dönüştüğünün kanıtı olduğu şeklinde değerlendirilebilir.

(2) 'Yurtta Sulh Cihanda Sulh' İlkesinin Türkiye'nin Politikasına Etkisi

Atatürk'ün dış siyasetinin kaynağı 'Yurtta Sulh Cihanda Sulh' ilkesiydi çünkü Atatürk sadece kendi ulusunun değil tüm dünya uluslarının da sorunlarını düşünüyordu. Fakat bu ilkenin gerçekleştirilebilmesi için bununla uyumlu bir dış politikanın da varlığı gereklidir. Bu dış politikanın temellerinin atılması 20 Nisan 1931 tarihli bir konuşması ile gerçekleşmiştir: "*Yurtta sulh cihanda sulh için çalışıyoruz*".

Yine 9 Mart 1935 günü yaptığı başka bir konuşma da bu ilkeye verilen önemi izah etmek adına önem taşımaktadır.

Dünyanın filan yerinde bir rahatsızlık varsa bana ne dememeliyiz. Böyle bir rahatsızlık varsa, tıpkı kendi aramızda olmuş gibi, onunla ilgilenmeliyiz. Olay ne kadar uzak olursa olsun bu esastan şaşmamak gerekir. İşte bu düşünüş, insanları, ulusları ve hükümetleri bencillikten

kurtarır. Bencillik, kişisel olsun, ulusal olsun, daima fena telakki edilmelidir (İnan, 1991, s. 150).

Atatürk, barışı kurma isteğini Lozan Antlaşması ile başlattıktan sonra, barışın korunması ve devamının sağlanması için çabalarını devam ettirmiştir. Atatürk dünya barışı ile ilgili fikrini 21 Haziran 1935 günü yaptığı bir konuşmada açıkça belirtmiştir. O'na göre sürekli bir barış isteniyor ise, tüm devletlerin durumlarını daha iyiye götürecek çeşitli tedbirler alınmalıdır, açlık ve baskı yerine insanların refahı gelmelidir. Bunun için de tüm bireyler açlık, kıskançlık ve nefretten uzak bir biçimde eğitilmelidirler (İnan, 1991, s. 315).

Atatürk, 'Yurtta Barış Dünyada Barış' ilkesini izlerken çok yönlü bir düşünce sistemi oluşturmuştur. O'na göre dünyadaki tüm ulusların mutluluğunu hedef almak aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti ulusunun da kendi huzur ve mutluluğunu sağlamak demektir. Bir ulus için huzur; ancak tüm ulusların barış içerisinde olmasıyla mümkündür çünkü kendi ülkemize uzak sandığımız bir yerde cereyan eden olayların daha sonra bizi de etkilemeyeceğinden asla emin olunamamaktadır. Bunun için, bütün insanların bir varlık olarak değerlendirilmesi, bir ulusun da bu varlığın bir parçası olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Tıpkı insan vücudundaki herhangi bir ağrının diğer yerlerde de bir etki bırakacağı gibi, dünyayı oluşturan tüm uluslar birbirleriyle bir etkileşim içindedirler (İnan, 1991, s. 315).

3. HATAY'IN YENİDEN TÜRKİYE'NİN GÜNDEMİNE OTURTULMASI

a. Atatürk'ün Meclis Açış Konuşmaları Çerçevesinde, Ülke Gündemini Oluşturan Konular (1 Kasım 1924-1 Kasım 1936)

Hatay Meselesi, 1 Kasım 1936 tarihi itibarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin gündeminin en önemli konularından biri olmuştur. Bu hususun izahı, 1 Kasım 1924-1 Kasım 1936 tarihleri arasındaki meclis açış konuşmalarının incelenmesinin yardımıyla yapılabilir. Atatürk tarafından yapılan meclis açış konuşmaları, sonuna gelen senede nelerin yapıldığına kısaca değinerek ilerisi için nelerin hedeflendiğini de konu almaktadır. Bu sayede, her senenin gerek iç politikada gerek ise dış politikada hangi şartlar altında idare edildiği incelenecektir.

1 Kasım 1924 senesinde meclisin ikinci dönem ikinci toplanma yılının açış konuşmasında öncelikle uzun seneler süren savaş yıllarının ardından barışı sağlayabilmiş olan ordunun gösterdiği çabalar takdir edilmektedir. Bununla beraber, bir diğer çok önemli konu ise sıtma mücadelesi ve halkın genel sağlığıdır. Senenin acil olarak görülen ve halledilmesi istenilen konusu ise; Ankara'nın yeterli ve zamana uygun muhabere araçlarıyla donatılması ile bahsi geçen vasıtaların sevk

edileceği yerin bir an önce inşa edilmesidir. İç politikada değinilen konular Erzurum ve Kars illerinin bazı kesimlerinde gerçekleşen olaylar, mübadeleden sonra ana vatanlarına kavuşan kişilerin ihtiyaçlarının karşılanması gerektiği, bahriyenin ciddi bir şekilde ıslah edilmesi ya da demiryolunun refah ve ümran yolu olduğu gibi hususlardır. Dış politika ile alakalı değinilen öncelikli konu ise; önceki sene imzalanan Lozan Barış Antlaşması'nı takiben, 'muallak' olarak bahsedilen Musul vilayetinin hak ve adalet çerçevesinde bir çözüme varılacağına ümit edilmesidir. Daha sonraları, yerleşik düzenin korunmasında meydana çıkacak anlaşmazlıkların Cemiyet-i Akvam Meclisi'nde geçici bir süre için anlaşmayı sağlamak adına görüşüleceği söylenmiştir. Dost olarak değinilen ülkeler Fransa, İtalya, Rusya, Lehistan Cumhuriyeti, İran ve Afganistan'dır. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilerisi için hedefi ise sonu gelen senede tasdik edilememiş bir antlaşmanın meclise sunulacağıdır. Bu antlaşma Amerika, İspanya, İsveç, Felemenk ve Çekoslovak Devletleri ile resmi ilişkilerin kurulması içindir. Cemiyet-i Akvam ile irtibata geçilmesi ve ortak kararların izlenmesi Lozan Barış Antlaşması'nın kesinlik kazanmasından sonra olarak değerlendirilmektedir (Atatürk, 2006, ss. 350-355).

1 Kasım 1925 tarihli meclisin ikinci dönem üçüncü toplanma yılının açış konuşmasına ilk olarak yine orduya değinerek, ordunun Cumhuriyet karşıtlarına olan tutumundan, Cumhuriyet için sarf edilen çaba ve kayıplar doğrultusunda askerlere duyulan güven ve takdirden bahsedilmiştir. Bir sonraki senede de tedavi edilen hastalıkların tedavisinin devamının mecburi olduğu söylenmiştir. Cumhuriyetin halka getirdiği huzur ve güven duygusu, vatandaşların sağlıklarının korunması için takip edilen mücadelenin neticeleri, köylüden alınan aşar vergisinin kaldırılması ile milletin daha çok üretme isteğinin oluşması bir önceki senede meydana gelen hususlardandır. Ayrıca, dönemdeki medeniyetlerin temelinde maden sanayinin olduğuna da değinilmiştir. Acil olarak değerlendirilebilecek olan mevzu, halkın sağlığının yanı sıra Cumhuriyet adliyesinin dayanağı olacak Ceza Kanunu, Medeni Kanun ve Ticaret Kanunu gibi kanunların bir an evvel oluşturulmasıdır. Dış politikaya bakıldığında, Türkiye Cumhuriyeti ile tam olarak kurulmuş bir ilişkisi olmayan devletler ile yeniden antlaşmalar yapıldığı görülmektedir. Bulgaristan, Sırp-Hırvat-Sloven krallıkları ile bahsi geçen antlaşmalar imzalanmıştır. İyi ilişkilerin olduğuna değinilen ülkeler Sovyet Cumhuriyeti, İran ve Afganistan'dır. Batılı devletler ile olan ilişkilerde de belirlenen sınırların takip edildiği söylenmiştir. Bununla beraber genel barış için bütün dünya devletlerinin huzurunun sağlanması gerektiğine değinilmiştir (Atatürk, 2006, ss. 355-361).

1 Kasım 1926 tarihli meclisin ikinci dönem dördüncü toplanma yılının açış konuşmasında, önceki senelerin en önemli meselesinin eskiye geri dönüşü isteyenlerin olduğu söylenmiştir. Bununla beraber, alınan tedbirler ile Cumhuriyet karşıtı bu gibi düşüncelerin önleniği de ifade edilmiştir. İç politika sadece huzur ve güvenlik ile ilgili değildir, ekonomik alanda da faaliyetler mevcuttur. Yol inşası için gösterilen çaba takdir edilmiştir. Yol Kanunu, Köy Kanunu, Borçlanma Kanunu, İskân ve Teşkilat-ı Mülkiye Kanunu gibi kanunların netice vermeye başladığına da değinilmiştir. İleriki sene için de ‘nahiye kanunları’ ve ‘belediye kanunları’ ile öğretim vergisinin düzenlenmesinin amaçlandığı söylenmiştir. Söz konusu çabalar muasır medeniyetlerin kanunları ile paralel olarak çağdaş medeniyetler seviyesine erişmek içindir. Dış politikaya bakıldığında; Rusya, İran ve Afganistan ile iyi ilişkiler olduğu, Sırp-Hırvat-Sloven, Romanya ve Arnavutluk ile dost ilişkiler olduğu, Batılı devletler ile olan dost ilişkilerin antlaşmadaki sınırlar doğrultusunda takip edildiği gözlemlenmektedir. Ayrıca, Balkanlar’daki huzur ve emniyet ile yakından ilgilenildiği de eklenmiştir. Yine Yunanistan, Bulgaristan, İtalya, Fransa, Almanya, Kuzey Amerika ve Arjantin ile farklı konularda imzalanan ya da imzalanması öngörülen antlaşmalar bu ülkeler ile de olumlu yönde ilişkilerin takip edildiğinin bir göstergesidir (Atatürk, 2006, ss. 362-367).

1 Kasım 1927 tarihinde Atatürk’ün Cumhurbaşkanı olarak ikinci kere seçilmesinden sonra yapılan meclisin üçüncü dönem birinci toplanma yılı açılış konuşmasına Atatürk ikinci defa Cumhurbaşkanı olarak seçilmenin kendisine verdiği onur ve mutluluğu dile getirerek başlamıştır. Cumhuriyet rejiminin temellerini ‘istiklal, milliyet ve muzafferiyet⁷’ olarak göstermiştir. 1927 senesinde yapılan bu konuşma diğerlerine kıyasla daha kısacadır ve de daha az detaylara sahiptir fakat çok açık ve net bir şekilde cumhuriyetin iç ve dış siyaseti izah edilmiştir. *Cumhuriyetin dâhili ve harici siyaseti, istikbalde dahi haysiyet, kuvvet ve istikametle ve Türk milletinin kudretlerini onun refah ve inkişafı⁸ için tevcih⁹ ve teksif¹⁰ eylemekle temayüz¹¹ edecektir* (Atatürk, 2006, s. 372). Bu sözlerden; cumhuriyet idaresinin yani halkın yönetiminin oluşturulması ve uygulanması için göz önünde bulundurulmuş amacın iç ve dış politikanın her zaman ülkenin önceliklerine uygun olarak hareket edileceği çıkarılmaktadır.

⁷ Üstünlük, düşmana üstün gelme, bir işi gereği gibi başarma (Devellioğlu, 2008, s. 698)

⁸ Açılma, meydana çıkma (Devellioğlu, 2008, s. 440). Bu metinde gelişme olarak değerlendirilebilir.

⁹ Çevirme, yöneltme, döndürme (Devellioğlu, 2008, s. 1100)

¹⁰ Koyu ve sık yapma, bir sıvıyı koyulaştırma (Devellioğlu, 2008, s. 1067)

¹¹ Yükselme, üstün olma, sivrılme, kendini gösterme (Devellioğlu, 2008, s. 1073)

TASNİF DIŞI

1 Kasım 1928 tarihli meclisin üçüncü dönem ikinci toplanma yılının açış konuşmasına sonu gelen sene boyunca memleket içinde gerçekleşen olayların huzur ve güvenliği bozmadığı, ilerlemenin devam ettiği, siyasi veya idari hiçbir olumsuz arıza ile karşılaşılmadığı belirtilerek başlanmıştır. Bazı illerde devam eden kuraklığa değinilirken aynı zamanda İzmir’de meydana gelen depremden zarar gören vatandaşlara yardım edileceği de belirtilmiştir. Yine memleketin güvenliği için doğu illerinde uygulanan genel müfettişliğin olumlu sonuçlandığına değinilmiştir. Şehir işlerinin idaresi için yeni ek kanunların oluşturulacağı söylenmiştir. Ceza Mahkemeleri Usulü, Deniz Ticareti, Ticaretle İflas ve İcra Kanunu bahsi geçen sunulacak olan yeni ek kanunlardır. Yeni senenin hedefi ise geçen senelerde güvenlik ve huzur olarak nitelendirilen hususların sağlanabilmesinin ardından toprağı olmayan çiftçilere toprak sağlanması olarak sunulmuştur (Atatürk, 2006, ss. 373-374).

1 Kasım 1928 tarihinde değinilen dış siyaset ile ilgili tüm konulardan sadece bir tanesi açıklanacak olunursa, en önemli hususun barışın sağlanması ile ilgili olduğu söylenebilir. Bir memleketin ilerlemesi için barışın çok önemli olduğu 1 Kasım 1925 senesindeki meclis açış konuşmasında da belirtilmiştir. Fakat bu hedefin gerçekleşmesi adına ileride yararlanılacak olan araçların çok önceden oluşturulmaya başlandığı gözlemlenmektedir. Bu çıkarımın yapılabilmesinin nedeni Atatürk’ün dış politika takip edilirken göz önünde bulundurulan noktanın memleketin masuniyeti, emniyeti ve vatandaşların hakları olduğunun söylenmesinin ardından, herhangi bir tecavüzle karşılaşma ihtimalinde söz konusu haksızlıklara karşı memleketin kendini müdafaa edeceğinin de belirtilmesidir. Ordu; bu fikir izah edildikten sonra konuşmaya eklenmiştir ve de kara, deniz ve hava ordularının memlekette barış ile emniyeti sağlayabilmek adına yeterli güce sahip olmasının lüzumu açıklanmıştır (Atatürk, 2006, s. 374). Bununla beraber, dış politikanın iki tane muallâk meselesinin olduğu; bunlardan birinin Suriye hududunda bir türlü sağlanamayan emniyet, diğerinin ise gayri mübadil vatandaşların hukukunun temin edilmesi olduğu eklenmiştir. Memleketin iç siyasetine damgasını vuran yenilik ise Latin harfleridir. Atatürk, memleketin ilerlemesi için okumanın şart olduğunu, okumanın kolay çözümünün ise Latin esaslarından alınan bir Türk alfabesi olduğunu belirtmiştir (Atatürk, 2006, s. 377). Bu amaç yükselme mücadelesinin önemli bir adımı olarak değerlendirilmektedir.

1 Kasım 1929 tarihli meclisin üçüncü dönem üçüncü toplanma yılının açış konuşmasına tamamlanması istenilen ilerlemenin medeni ve milli sınırlar haricinde gerçekleşmesinin prensiplere uymayacağı söylenerek başlanmıştır. Bir sene

TASNİF DIŞI

içerisinde yeni Türk harfleri tamamen yürürlüğe geçmiştir. Türk köylülerine işleyebilecekleri kadar toprak verilmesi de memleketin üretimini arttırmak için iyi bir yol olarak belirtilmiştir. Ayrıca, ticaretin gelişmesine devam edilmesi için gayretlerin daha da artacağına da değinilmiştir. Yeni ticaret antlaşmaları yapılması hedef iken, iktisadi kanunların önemi de göz önünde bulundurulmuş, İş Kanunu, Yeni Maden Kanunu ve Orman Kanunu gibi iktisadi kanunlar oluşturulmuştur. Yine önemi vurgulanan demiryolu yapımında ise son bir sene de 445 kilometre demiryolu döşenmiştir, ileriki seneye kadar ise 500 kilometre daha yol döşeneceğinin hedeflendiği açıklanmıştır. Dış siyasette güdülen temel noktanın özellikle barış fikrine dayandığı tekrarlanmıştır. Problemler öncelikle barış aracılığıyla çözüme ulaştırılmaya çalışılacaktır. Bunun dışında bir çözüme başvurulmaması için de barış yolunun takibi çok önemlidir (Atatürk, 2006, s. 378-380).

1 Kasım 1930 tarihli meclisin üçüncü dönem dördüncü toplanma yılının açış konuşmasına sonu gelen sene boyunca çok önemli badireler atlatıldığı söylenerek başlanmıştır. Dış devletler tarafından senelerdir devam eden 'fesat ve tecavüz emelleri' olarak adlandırılan istekler doğu vilayetlerindeki vatandaşların huzurunu bozmuştur. Huzuru bozan bu hareketler Cumhuriyet ordusu ve jandarması sayesinde vatan düşmanlarına karşı olumlu neticeye ulaştırılabildiği için cesaretlerine övgüler söylenmiştir, şehit olan askerler ve vatandaşlar için de hürmetler belirtilmiştir. 1929 senesinde tüm dünya çapında hissedilen Büyük Buhran'dan sonraki iktisadi bunalımın Türkiye Cumhuriyeti'ni de etkilediği söylenerek alınan tedbirlerin ileriki senelerde de devam ettirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Hem mali hem de iktisadi anlamda memleket için büyük bir önem taşıyacak olan Cumhuriyet Merkez Bankası'nın tesisi ve hisse senetlerinin vatandaşlara sunulmasına az zaman kaldığı bu sözlerden sonra eklenmiştir. Osmanlı Devleti'nden kalan borçlar yüzünden çok çaba sarf edilmesi gerektiği de belirtilmiştir. Dış siyasetin barış ve iyi ilişkiler doğrultusunda takip edildiği söylenmiştir. Dış ilişkilere bakıldığında, dış işleri bakanının Sovyet Rusya'ya gittiğinde gördüğü samimiyetin Türkiye Cumhuriyeti'ni mutlu ettiği söylenmiştir. Yunanistan ile olan ilişkilerde ise artık iki ülke arasında menfaatlerin birbirlerine ters olmadığı, aralarında samimi bir dostluk olduğu söylenmiştir (Atatürk, 2006, ss. 381-384).

1 Kasım 1931 tarihli meclisin dördüncü dönem birinci toplanma yılının açış konuşmasına bütün dünyayı etkileyen ekonomik buhranın etkileri yüzünden her ülkede yeni vergilere karşı tedbirler alınırken, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin çeşitli vergileri indirdiği belirtilerek başlanmıştır. İleriki senenin amacının mali ve iktisadi

TASNİF DIŞI

durumun yakından takip edilerek tedbirlerin zamanında alınması olduğu söylenmiştir. Hükümetin siyasette takip ettiği başlıca hedefin devletin iç ve dış güvenliği olduğu söylenmiştir. Dış siyasette ise komşu devletlerle takip edilen dost ilişkilere tekrar değinilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin memleketin emniyetini hedef aldığı, hiçbir milletin aleyhinde tutum izlenmeden sulh yolunda ilerlendiği yine açıklanmıştır. Yunanistan, Macaristan, Irak ve Sovyet Rusya ile olan iyi ilişkiler izah edildikten sonra Atatürk tarafından Balkan milletleri arasında barış ve anlaşmanın olmasının çok önemli olduğu belirtilmiştir (Atatürk, 2006, ss. 387-389).

1 Kasım 1932 tarihli meclisin dördüncü dönem ikinci toplanma yılının açış konuşmasına siyasi ve iktisadi buhranın etkilerinin tüm dünya tarafından hala hissedildiğine değinilerek başlanmıştır. Bunun için, yine barışa değinerek en azından barışın korunmasının devamının siyasi emniyet için olan önemi belirtilmiştir. Ekonomik güçlüklerle karşı alınan tedbirler hala devam etmektedir. Bununla beraber, demiryolu inşasının süreceği söylenmiştir. İhracat mallarına dış devletlerden alıcı bulup satışların genişletilmesi için çeşitli tedbirler alınmasının önem verilen konular arasında olduğu eklenmiştir. Milli kültürün yükselmesinin gerekliliği vurgulanmıştır. Ve de milletin her türlü güçlük ile zorluğa karşı durmadan ilerlemekte, yükselmekte olduğu söylenerek konuşma bitirilmiştir (Atatürk, 2006, ss. 389-390).

1 Kasım 1933 tarihli meclisin dördüncü dönem üçüncü toplanma yılı açış konuşmasına cumhuriyetin onuncu yılının kutlanmasının mutluluğuna değinilerek başlanmıştır. Daha sonra iktisadi alandaki gelişmelerin önemine değinilerek toprak mahsullerinin cins ve miktarı adına kaydedilen ilerlemelerin iyi durumda olduğuna değinilmiştir. Ayrıca, Büyük Millet Meclisi'nin gelir ile giderler konusunda söz sahibi olmasının devletin hem mali hem de genel siyaseti için olumlu olacağı söylenmiştir. Söz diğer devletlere geldiğinde, barış adına sarf edilen çabaların dünyanın bazı yerlerinde başarılı olamadığına değinilmiştir. Mesela, İktisat ve Silahları Bırakma konferanslarında da mevcut zamana kadar iyi bir netice sağlanamadığı eklenmiştir. Fakat Türkiye Cumhuriyeti'nin bu alanda hep ilerleme kaydettiği, elinden geleni yaptığı bir kere daha vurgulanmıştır. Konuşma esnasında hatırlatılan barış adımları şu şekilde özetlenebilir: Sovyet Rusya ile dostluğun on beş senedir sürmesi, Yunanistan ile dostluk paktı imzalanması ve bu sayede Balkanlar'da barışın daha kolay sağlanabilmesi, Bulgaristan ile iyi ilişkiler kurmak adına anlaşmaların kat edilmesi, Yugoslavya Hükümdarı ile iyi ilişkilerin olması ve Romanya ile Macaristan dış işleri bakanlarının Türkiye Cumhuriyeti'ni ziyaret edeceklerini söylemeleri. (Atatürk, 2006, ss. 391-393).

TASNİF DIŞI

1 Kasım 1934 tarihli meclisin dördüncü döneminin dördüncü toplanma yılının açış konuşmasına dış işlerinde sürekli olarak devam eden çalışmaların ulusal ölküye uygun olarak işlediği söylenerek başlanmıştır. Ülkenin ekonomik durumunun iyiye gitmesi için başvuru yöntemlerinden sanayi programı kesintisiz yürütülmektedir. Tasarlanan fabrikaların çoğunun temelleri atılmış durumdadır. Ticaret bağılıkları karşılıklı ve dengeli anlaşmalar doğrultusunda şekillenmiştir. Ekim işlerine, ürünlerin arttırılmasına verilen özenin daha da fazla olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. 1934 senesine gelindiğinde, medeniyetler seviyesine ulaşmak adına atılan adımların artık Türk musikisinde de gösterilmesi gerektiği, bunun bir ulusun değişmesi sırasında evrensel boyutların takibi açısından çok önemli olduğu söylenmiştir. Dış ilişkilere bakıldığında ise son senelerde ölkelerin kendilerini koruma endişesine düşmelerinden dolayı hız verilen silahsızlanmaya değinilmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin bu konudaki tutumu ise bir yandan ulusal koruma gücünü sağlamlaştırırken diğer yandan da barışın sarsılmaması için elinden geleni esirgememesidir. Balkan Devletleri ile daha yeni imzalanan Balkan Antlaşması sınırların korunmasında büyük önemli anlama sahip olan bir belge olarak yorumlanmıştır (Atatürk, 2006, ss. 394-396).

Atatürk, 1 Kasım 1935 tarihli meclisin beşinci dönem birinci toplanma yılı açış konuşmasına dünyadaki barışın bozulmasından duyduğu üzüntü üzerine Türk milletine iki önemli hususun önemini yeniden hatırlatarak başlamıştır. Bunlardan birincisi yurdun ve hakların müdafaa edilecek kuvvete sahip olunması, ikincisi ise barışı koruyacak ulusal çalışma birliğine önem verilmesidir. Yurdun doğu bölgelerinden başlayarak iç idare teşkilatının sağlamlaştırılmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Dersim bölgesinde yaşananlardan dolayı ise söz konusu bölge için ciddi bir ıslahat programının uygulanması lazım geldiği eklenmiştir. Demiryolu inşasının önemi ise doğu vilayetlerinin ana ihtiyacının orta ve batı illerine bu vesileyle bağlanması şeklinde izah edilmiştir. İç meselelerden üzerinde durulan çok mühim bir diğer husus köyler dâhil olmak üzere küçük büyük bütün bölgelerde birer bayındırlık görevinin olmasıdır. Bununla beraber, bir önceki sene maliyede dış ölkelerden alınan tuz ve şekerin fiyatlarının düşürülmesi gibi tedbirlerin ne kadar olumlu sonuç verdiği söylenmiştir (Atatürk, 2006, ss. 401-403).

b. Cumhurbaşkanı Atatürk'ün 1 Kasım 1936 Tarihli TBMM'ni Açış Konuşması

1 Kasım 1936 tarihli meclisin beşinci dönem ikinci toplanma yılının açış konuşmasına idare ile adliyede uygulanmaya başlanılan yeni kanunların vatandaşları sevindirdiği söylenerek başlanmıştır. Ayrıca halk ile hükümet arasındaki

yakınlık ile beraber çalışma gayretinden dolayı duyulan sevinç de dile getirilmiştir. Eğitim ve öğretimin yayılması için sade ve pratik tedbirlerin alınmasının gerekliliği vurgulanırken, Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu'nun her gün daha da ufuk aan çabaları takdir edilmiştir.

Memleketin belli baőlı i meseleleri şu şekilde özetlenebilir; ana vatanlarına kavuşan yeni göçmen vatandaşların yerleőmelerinin önemli konulardan biri olduğu söylenerek bir an önce onları üretime de geçirmek istenildiği belirtilmiştir. Demiryolları yapımına devam edilmektedir. Telefon şebekesi bir programa bağlı olarak geniőlemektedir. Ticari hava nakliyesinin önemi vurgulanmıőtir. Ziraat alanındaki kalkınmanın devamı için ise yeni usullerin ve yeni makinelerin kullanıldığı, kooperatif teőkilatlarından istifade edilebileceği eklenmiştir.  seneden beri ticareti düzenli olarak arttıran ticaret antlaőmalarının sonu gelen senede daha da geniőletildiėi söylenmiştir. Ayrıca, vergilerin indirilmesine devam edileceği de aıklanmıőtir.

Uluslararası alanda cereyan eden ilişkilerin anlatılmasına İngiltere Kralı'nın ziyareti ve Montreux Antlaşması ile Boğazlar'da uygulanmaya başlanan yeni rejimden dolayı duyulan olumlu duyguların bahsi ile baőlanmıőtir. Bu iki hadise çok önemlidir. Hem İngiltere Kralı'nın ziyareti ile iki ülke arasında samimi ilişkilerin inşası kesinleőmiőtir hem de Türkiye'nin Boğazlar konusunda savunmaya kararlı olduğu haklarının Montreux Antlaşması kararlarını takiben Türkiye'ye teslim edilmesi, barış sağlanmaya çalışılan bir dünyada barışın korunması için çok önemli adımlar olarak yorumlanabilir. Artık herhangi bir savaş gemisinin Boğazlar'dan geçmesinin yasak olmasından ötürü duyulan memnuniyet yenilenmiőtir. Sovyet Rusya, Afganistan ve Yugoslavya ile iyi ilişkiler devam etmektedir. Senelerdir arzu edilen Balkanlar'daki devletler arası kardeşlik ve dostluk artık elde edildiği vurgulanmıőtir.

Fakat bu konuşmanın çok önemli bir noktası vardır. Daima kendisi ile dostluğa önem verilen Fransa ile Türkiye Cumhuriyeti arasında çok önemli bir husus olduğu söylenmiştir. 'Hakiki sahibi Türkler olan İskenderun-Antakya ve havalisinin' geleceğinin ne olacağı milleti gece gündüz meşgul eden başlıca mesele olarak değerlendirilmiştir. Bu şekilde günümüzde Hatay Meselesi olarak adlandırılan olayların bütünü Türkiye'nin gündemine bahsi geçen konuşma ile oturmuőtur (Atatürk, 2006, ss. 404-410).

(1)TBMM Açılış Konuşması'ndan Sonra Türkiye'nin Tutumu

1 Kasım 1936 tarihli bu konuşma Fransa'nın Türkiye'ye haber bile vermeden Paris'te bir Suriye heyeti ile görüşmeye başlamasından sonra olmuştur. Bunun üzerine Türkiye bu konuyu Milletler Cemiyeti'ne taşımıştır. 26 Eylül 1936 tarihinde Dışişleri Bakanı Tefik Rüştü Aras tarafından Suriye'nin bağımsızlığının Türkiye tarafından desteklendiği belirtilmiştir. Fakat bu desteğin bir de şartı vardır: "*Sancağ halkının kendi kendisini yönetmesinin kabul edilmesi*" (Öymen, 2007, s. 397).

Türkiye, Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlık vererek İskenderun Sancağı üzerindeki haklarını Suriye hükümeti üzerine devretmesi üzerine sorunun çözümü için farklı bir yöntem izlemeye karar vermiştir. Hatay Meselesi'nin çözülmesinin Türkiye için bir toprak isteme talebi olarak değerlendirilmemesi gerektiğinin izahı üzerinde durulmuştur. Olayın çözülmesi adına toprak istemek değil, Suriye'ye tanınmış olan bağımsızlık hakkının İskenderun Sancağı bölgesi için de tanınması isteği ileri sürülmüştür. Kaldı ki, Türkiye Suriye'nin bağımsızlığını açıkça desteklemiştir. Dönemin uluslararası ilişkiler boyutundan ve Fransa'nın içinde bulunduğu zor durumdan yararlanılarak sorunun çözülebilmesi için böylesi bir tutum izlenmiştir (Pehlivanlı, 2001, s. 48).

Atatürk, Türkiye'nin kararlı tutumunun en iyi şekilde anlaşılmasının Fransızlar'a iletilmesinin Fransız Büyükelçisi Ponsot ile doğrudan iletişim yoluyla olacağına karar vermiş ve kendisiyle yemek yiyeceği bir akşam için plan yapmıştır. Manevi kızı askeri pilot Sabiha Gökçen'i askeri üniformasını giyerek yemek saatinde lokantaya çağırmıştır. Tam Hatay konusu konuşulur iken Sabiha Gökçen Fransa'yı eleştiren bir konuşma yapmış ve şöyle demiştir:

Hayır, Sayın Generalim, biz sizin kadar sabırlı olamayız... Fransa bir oyunun içine girmiştir ve bu oyunun sonunda bizim olan toprakları Suriye'ye vermeyi planlamıştır. İş işten geçtikten sonra sizin arzu ettiğiniz sabrın değeri kalmayacaktır. Bütün Türk gençliği adına diyorum ki: Hayır! Beklemeyeceğiz. İş uzatmayacağız. Hatay bizim canımız, feda olsun kanımız (Öymen, 2007, ss. 402-403).

Sabiha Gökçen'in bu konuşmayı yapması için kendisine destek veren Atatürk bu konuşma ile Fransızlara sabırlarının tükendiğini ve Hatay meselesinin tüm Türkler için büyük önem arz ettiğini kanıtlamıştır. Aynı zamanda, kanlarının akabileceğine değinilmiş olması da bu emelde savaşın göze alınabileceğini belirterek tehdide başvurulmuş olmasıdır.

Suriye'ye destek verilirken güdülen hedef; yandaş kazanmak ve dostça tavır sergilemektir. Suriye'nin bağımsızlığının desteklenmesi İskenderun Sancağı'nın ana vatana katılması hedefine ulaşılması için bir ön koşul olarak değerlendirilebilir. Stratejinin dinamik olduğu hususu göz önünde bulundurulduğunda, değişen dünya dengelerine uyum sağlayan alternatif çözüm yolları deneyerek başarılı olmak hedefin gerçekleştirilmesi adına önem arz etmektedir. Fakat stratejilerin her zaman başarıyla sonlandırılmayacağı, bu yüzden bazen bir kriz durumuyla karşılaşılabilceği göz önünde bulundurulur ise Fransa'nın 9 Ekim 1936 tarihinde Suriye'ye bağımsızlığının verilmesini söylemesi ile bir kriz durumu oluşmuş, 1 Kasım 1936 tarihli konuşmadan itibaren kriz yönetiminde tırmanma safhasına geçildiği söylenebilir. Kriz yönetiminin uygulanması da hedefe giden yolda uygulanan adımlardan dolayısıyla oluşturulan stratejinin parçalarından biridir. Durumun kriz olarak adlandırılması ise içinde bulunulan koşulların yani Fransa'nın Suriye'deki haklarından vazgeçmesinin Hatay Türkleri için olumsuz bir durum oluşturabileceği endişesine bir son verilmesi adına daha farklı bir tutum izlenmesi ile paralellik göstermektedir. Kısacası, Hatay'ın Türkiye topraklarının bir parçası olduğu hedefinin ilk adımı olan Hatay Türklerinin bağımsızlığı amacına ulaşmak için uygulanan alternatif yollardan biri de bahsi geçen dönemden itibaren kriz yönetiminin uygulanmasıdır.

Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, 27 Kasım 1936 Cuma günü, T.B.M.M.'nin İkinci Celse'sinde söz almış ve İskenderun Sancağı konusunda yaptığı açıklamada özetle aşağıdaki hususlara değinmiştir:

-Türkiye Cumhuriyeti olarak İskenderun Sancağı meselesinin çözülmesi gerektiği üzerinde Türk Hükümeti ısrar ederken amaç, bir arazi revizyonu gerçekleştirerek sınırlarımızı büyötmek değildir.

-Amaç,1921 Ankara Antlaşması'nın Ankara Hükümeti'ne tanımış olduğu 'özel statünün' gereğini yerine getirmektir. Zira bu antlaşmanın 7. maddesinin son fıkrasında 'Sancakta resmi dilin Türkçe olduğu' açıkça belirtilmektedir.

-Ayrıca, imza protokolünün 7., 8., 9., ve 10. fıkralarında Türkiye'ye özel haklar tanınmış olması, ayrıca limanda 'yeterli bir sahanın' uzun müddetli kiraya verileceği hükmü Türklere tanınan ayrıcalıkların bir diğer göstergesidir.

-Görüldüğü üzere bu ayrıcalıklar, İskenderun ve Antakya havalisinin, manda şartlarını gösteren usullere dâhil bulunmadığını kanıtlamaktadır.

-Bu nedenlerle de İskenderun Sancağı mıntıkasının, 1921 Ankara Antlaşması ile ilerde istiklale, (bağımsızlığa) kavuşmak üzere bir otonomiye tabi oldukları, işte şimdi o bağımsızlık zamanının geldiğini ifade etmiştir.

Bu konuşmanın ardından söz alan Yusuf Kemal Tengirşenk, Rasih Kaplan, Gündüz Aka, Refik İnce, Damar Arıklı gibi millet vekilleri açıklamayı yeterli bulmuşlar ve hükümetin izlemekte olduğu politikayı onayladıklarını ifade etmişlerdir (T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, 27 Kasım 1936).

(2) TBMM Açılış Konuşması'na Fransa'nın Tutumu

15 Aralık 1936 tarihinde Milletler Cemiyeti'nde yapılan bir toplantıda İskenderun Sancağı hususu görüşülmüştür. Bu toplantıda dönemin Dışışleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, yakın zamanda Mustafa Kemal Atatürk tarafından da dile getirilmiş olan Türkiye'nin isteğini kesin bir dille tekrar açıklamıştır. Fakat Fransa'nın izlediği yolda bir değişiklik gözlemlenmemiştir. Fransa Türkiye'nin talebini önemsemeyen bir tutum sergileyerek, İskenderun Sancağı meselesinin Fransa ile Milletler Cemiyeti arasında bir sorun olduğunu söylemiştir. Bunun üzerine Milletler Cemiyeti tarafından üç tarafsız gözlemci bölgeye atanmış, raportör olarak da bir İsveçli tayin edilmiştir.

Meselenin Milletler Cemiyeti'ne taşınması şu şekilde gerçekleşmiştir. Paris'te, Fransa ile Suriye arasında Türkiye'nin haberi olmadan yapılan görüşmelerin sonucunda bir antlaşma imzalanmıştır. Bu antlaşmanın sonucunda, 1939 tarihinden itibaren Suriye artık bağımsızlığına kavuşmuş olacak, Hatay da fiilen Suriye'ye bağlanacaktır (Öymen, 2007, s. 399). Bu gelişme Türkiye tarafından kabul edilebilir bir olay değildir çünkü 18 Ocak 1920 tarihinde beyan edilmiş olan ve Ulusal Ant olarak da adlandırılan Misak-ı Milli belgesinin açıkça belirttiği üzere İskenderun Sancağı Türkiye'nin sınırları içerisinde. Bunun üzerine 9 Ekim 1936 tarihinde Türkiye tarafından Fransa'ya bir nota verilerek Suriye'ye tanınan hak gibi İskenderun Sancağı halkına da bağımsızlıklarına kavuşmaları için bir hak tanınması talep edilmiştir. Fakat ne yazık ki bu nota da geri çevrilerek 10 Kasım 1936 tarihinde Fransa tarafından Hatay'a bağımsızlık verilmesi yetkisinin kendilerine ait olmadığı belirtilmiştir. Türkiye ile Fransa'nın birbirlerine verdikleri karşılıklı notalarda bir değişiklik olmaması üzerine, Fransa İskenderun Sancağı meselesinin Milletler Cemiyeti'ne götürülmesini teklif etmiştir (Öymen, 2007, s. 399).

Strateji açıklanırken her zaman istikrarlı bir şekilde hareket edilmesi gerektiği ve de asla hedeften şaşılması gerektiği izah edilmiştir. Suriye'ye tanınan hak gibi

Hatay'a da bağımsızlıkları için bir hak tanınmasının talep edilmesinden sonra Fransa'nın konuya ilişkin tutumunda bir değişiklik olmaması liderin ve çevresindekilerin motivasyonunu düşürseydi, stratejinin gerçekleştirmek istediği hedef başırlamayabilirdi. Çünkü hedefe giden yolda izlenilen adımlar kısa bir süre zarfında değil, seneler süren bir zamanı kapsamaktadır. Böylesi uzun bir sürede çeşitli olumlu ya da olumsuz gelişmeler olacaktır. Fakat stratejinin başarılı olabilmesi için sürekli alternatiflerin düşünülmesi gerektiği ya da hedefe ulaşmak için her türlü imkânın ve aracın kullanılması gerektiği düşünüldüğünde, umutsuzluğa düşmek yerine hedefe bağlı kalmanın önemi ortaya çıkmaktadır. Her türlü imkân yani eldeki araçlar sadece liderin olanakları değildir, birlik duygusu ve motivasyon destek sağladığı için büyük önem taşımaktadır. Hataylıların yüksek motivasyonu da Hatay'ın bağımsızlığa kavuşmasında etkili olmuştur. Bu motivasyon bir örnek ile izah edilebilir:

Paris'te Fransa ile Suriye arasında yapılmış olan antlaşmanın imzalanmasından sonra, Paris'ten geri dönen Suriye Heyeti'nin dönüşte İstanbul'daki Park Otel'de Dışışleri Bakan Vekili Şükrü Saraçoğlu tarafından karşılanacağı duyulmuştur. Bu gelişmeyi haber alan Hatay Türklerinden Abdurrahman Melek, Tayfur Sökmen, Selim Çelenk ve Ömer Türkmenelli Park Otel'i'ne gitmişlerdir. Burada Şükrü Saraçoğlu ile karşılaşan Hatay Türkleri, Saraçoğlu'ndan hükümet tarafından davalarının takip edilmesini rica etmiştir. Kendilerine Saraçoğlu'nun *"Hariciye Vekil Vekili sıfatıyla size şimdi hiçbir vaadde bulunamam. Hükümetle icâb eden şeyleri kararlaştırırız. Fakat Saraçoğlu Şükrü olarak sizinle her şeyi konuşalım"* demiştir (Melek, 1991, s. 29). Bunun üzerine Abdurrahman Melek ve arkadaşları Şükrü Saraçoğlu'na isteklerini kesin bir dille tekrarlamışlardır:

Ana vatanın selameti namına on yedi seneden beri esaret hayatına tahammül ettik. Suriye siyasi mukadderatının hukuken ve ahden değişeceği şu sırada eğer Türkiye Cumhuriyet Hükümeti bizi kurtarmaya çalışmazsa, davamızı kendimiz halletmek yolunu tutacağız. İcap ederse hepimiz öleceğiz. Fakat şuna eminiz ki, biz hududun öbür tarafında mevcudiyetimizi tehlikeye koyarak silah patlatınca sizler de burada rahat duramazsınız, oraya koşar gelirsiniz (Melek, 1991, s. 29-30).

Bu sözleri duyan Şükrü Saraçoğlu aniden ayağa kalkıp Abdurrahman Melek'in ellerini sıkış ve *"Arkadaş kurtulacağınıza şimdi inandım. Sizi bu imanınızdan, azminizden dolayı takdir ederim. Fakat sakın böyle bir harekete kendiliğinizden karar vermeyin. Hükümet elbette sizi düşünecektir"* demiştir (Melek, 1991, s. 30).

Fakat yine de grup motivasyonunu sağlamanın ve devam ettirebilmenin lider ile doğru orantılı olduğu, liderin çaba ve hareketlerinin çevresindekilere yön verdiği unutulmamalıdır. Bu gelişmelerden sonra Hataylılar'ın yalnız olmadığı vurgulanmak istercesine gazetelerde Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras tarafından Fransa ile Türkiye arasında gerçekleşen notalara yer verilmiştir. Yine, 1 Kasım 1936 tarihli TBMM Açılış Nutku Konuşması'nda Mustafa Kemal Atatürk tarafından Antakya, İskenderun ve havalisinin memleketi gece gündüz meşgul ettiği söylenmiştir.

c. Hatay Anayasası ve Statüsü

Hatay'ın ana vatana katılması hedefi izlenirken, hedefe ulaşılmasının tehlikeye girmesinin bir kriz durumu olarak değerlendirdiğinin tekrarı stratejinin incelenmesi açısından önemlidir. 9 Eylül 1936'da Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlığını vereceğini söylemesinden sonra, Suriye sınırları içerisinde 'özel bir idare' olarak varlığını sürdürmekte olan İskenderun Sancağı'nın ne olacağı endişe uyandırmış, 1936-1939 seneleri arasında Fransa ile Türkiye ilişkileri arasında gerginlik yaratmıştır. Suriye'ye bağımsızlık verilmesinin gündeme gelmesi üzerine, Türkiye 9 Ekim 1936 tarihinde Fransa'ya İskenderun Sancağı'nın bağımsızlığını istediğini bildiren bir nota vermiştir, Fransa ise konuya direkt dâhil olmak istemediği için Milletler Cemiyeti'ni devreye sokmayı önermiştir. 14-16 Aralık 1936 tarihinde Milletler Cemiyeti toplanarak günümüzde 'Hatay Meselesi' olarak adlandırılan İskenderun Sancağı'nın bağımsızlık talebi için üç kişilik gözlemci heyeti belirlemiştir. İlerleyen günlerde 20 Ocak 1937 tarihinde konsey tekrar toplanmış¹², İngiltere Türk tezini yani İskenderun Sancağı'nın bağımsızlığa kavuşmasını desteklemiş, Hatay'da ayrı bir statünün varlığına onaylanmıştır (Yalçın, ve diğ. , 2008, s. 439). Bahsi geçen tarihten sonra adı 'Hatay' olan İskenderun Sancağı, 27 Ocak 1937 tarihinde alınan yeni kararlara göre; İskenderun Sancağı içişlerinde tamamen bağımsız, dışişlerinde ise Suriye'ye bağlı, kendine ait bir anayasa doğrultusunda yürütülecek ve resmi dili Türkçe olacaktır. Buna ek olarak, Milletler Cemiyeti 'Hatay' için bir anayasa hazırlamak üzere harekete geçmiş, bunun için bir komisyon kurmuştur. Komisyon Fransa ile Türkiye'nin de fikirlerini almış, hazırlanan anayasa 29 Mayıs 1937 tarihinde Milletler Cemiyeti Konseyi tarafından kabul edilmiştir. (Armaoğlu, 2007, s. 349). Ayrıca, Fransa ile Türkiye İskenderun Sancağı'nın toprak bütünlüğünü garanti altına alan bir anlaşma yapmıştır (BCA2), (EK-D). 29 Mayıs 1937 tarihli anlaşmada hatırdan kalması gereken husus, İskenderun Sancağı'nın statüsü ve Anayasası'nın, Konsey tarafından ileride bu konuda alınacak karar ile hemen yürürlüğe girecek olmasıdır.

¹² Cenevre'de 20 Ocak 1937 günü Fransızlar ile Türkler arasında İskenderun Sancağı ile ilgili başlayan görüşmeler aynı zamanda "Sandler Raporu" olarak da adlandırılmaktadır.

TASNİF DIŞI

Ayrıca, uygulanacak olan maddeler Fransa'nın Suriye üzerindeki mandası sona erece kadar olan zaman diliminde geçerli olacaktır (BCA3), (EK-E).

Önemli olan bir başka husus ise İskenderun Sancağı'nın statüsünü belirleyecek olan seçimlerdir. Kabul edilen anayasanın bir maddesine göre, Hatay Meclisi 40 kişiden oluşacak ve iki dereceli sistem ile dört senede seçileceklerdir. Bahsi geçen raporda, ilk seçimin 15 Nisan 1938 tarihinden önce yapılması istenmiştir (Soyak, 2004, s. 603).

15 Nisan 1938 tarihine kadar yapılması istenilen seçimlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi için 1937 senesinin yazında Milletler Cemiyeti tarafından Hatay'a bir Seçim Komisyonu gönderilmiştir. Hatay'a giden Seçim Komisyonu, Türkiye ile hiçbir fikir alışverişinde bulunmadan, Fransız manda memurları ile beraber karar vererek bir Seçim Yönetmeliğı hazırlamıştır. Yılsonunda; Cenevre'de Konsey'e sunulan ve Türk topluluklarının aleyhine maddeler içeren bu rapor, Türkiye'ye sadece bilgi verilmesi için iletilmiştir. Bunun üzerine, Türkiye, Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliğı'ne ilettiğı itirazları ile beraber, Konsey'den Türk Hükümeti ile de iş birliğı yapılarak Seçim Yönetmeliğı'nin düzenlenmesini istemiştir. Ayrıca, Türkiye'nin haberi olmadan düzenlenen maddeler yüzünden sancak statüsünün yürürlüğe girme tarihi geciktiğı için, Türk-Fransız ilişkilerinde gerginlik artmıştır. Türk Hükümeti tarafından 1930 tarihinde Fransa ile imzalanan Dostluk Antlaşması'nın, 29 Aralık 1937 tarihinde bozulma kararı Fransız Hükümetine bildirilmiştir. (Soysal, 1986, ss. 92-93). İskenderun Sancağı konusundaki gelişmelere Türkiye'nin sert tepkisi üzerine Milletler Cemiyeti, 31 Ocak 1938 tarihinde Seçim Yönetmeliğı'nde çeşitli düzenlemeler yapmış, düzenlemeler 7 Mart 1938 tarihinde tamamlanmıştır (Pehlivanlı, Sarıay, ve Yıldırım, 2001, s. 95). Hatay'da yapılacak olan halk oylamasının kontrolleri dâhilinde yapılmasını isteyen Türkler, Cenevre'de yapılan görüşmelerde, kendilerinden oluşan bir heyetin halk oylaması esnasında Hatay'da bulunarak gözlemci olmaları isteklerini kabul ettirebilmiştir. Heyet; Abdurrahman Melek, Şükrü Kaya, Hasan Rıza Soyak ve Şükrü Sökmen Süer'den oluşmaktadır. Gerçekleştirilmek istenilen hedef, Türkiye'de oturan Hataylıların oylarını kullanabilmeleri için Hatay'a gelmelerinin sağlanabilmesidir (Karakoç, 2004, s. 134).

Milletler Cemiyeti'nin Seçim Yönetmeliğı'nde Türkiye'nin isteğı üzere bazı düzenlemeler yapmasından sonra, 1938 senesinin Nisan ayında, Milletler Cemiyeti Komisyonu'nun gözetiminde seçim işlemleri başlamıştır. Fakat seçimler ile alakalı hususların Hatay'da yürürlüğe girmesi kolay olmamıştır. Türkiye Cumhuriyeti yeni kararların bir an evvel uygulanmaya başlanmasını isterken, Hatay'daki Fransız

temsilcisi bunu önlemek için çeşitli girişimlerde bulunmuştur (Karakoç, 2004, s. 134). Ayrıca, Fransızlar Hatay'daki azınlıkları Türklere karşı kışkırtmaya çalışmışlardır. Türkiye açısından olumsuz yönde ilerleyen son gelişmeler üzerine, olaylar basın yoluyla kamuoyuna da yansımış ve Türk-Fransız ilişkilerinde gerginlik yaratmıştır. Fransa ile Türkiye arasında Cenevre'de yapılan görüşmeler ortak bir uzlaşmaya vesile olamamıştır. Bu husus Dâhiliye Vekili Şükrü Kaya tarafından yazılan raporda şu cümle ile anlatılmıştır: *"Fransızlar, son günlerde Türklere ve Türk taraflarına karşı yaptıkları tazyiki tahammül edilemeyecek bir tarzda arttırmışlardır. Bu şerait altında Hatay'da Cenevre akorlarının tatbikine katiyen imkân olmadığını saygı ile arz ederim"* (BCA4), (EK-F).

Olumsuz yönde gelişen Türk-Fransız ilişkilerinin Hatay'ın bağımsızlığı hedefinde başarısızlıkla sonuçlanmaması için, Atatürk bir güç gösterisinde bulunmuş, 1938'in Mayıs ayında Güney Gezisi'ne çıkarak orduyu denetlemiştir. 20 Mayıs'ta Mersin'e giden Atatürk, üç gün kaldığı bu şehirde Hatay meselesi ile ilgili bütün detayları öğrenmiş, 24 Mayıs günü oradan Adana'ya giderek askeri birliklerin resmigeçidini izlemiştir (Karakoç, 2004, s. 136). Türkiye'nin hedefe olan bağlılığını gösteren bu son hareket, Fransa'da istenilen etkiyi yaratmıştır. Fransa, Türkiye'nin konuya verdiği önemi anlamıştır. Ayrıca, 17 Haziran 1938 tarihinde Türk Hükümeti tarafından, hem Fransız Hükümeti'ne hem de Milletler Cemiyeti'ne protestolarda bulunulmuştur. Güney Gezisi'nin ardından gelen protestonun üzerine, Fransız Hükümeti'nin Milletler Cemiyeti'nin olayı idare etmesini istediği tutumda bir değişiklik olmuştur. Fransız ve Türk Hükümetleri, Konsey'den Milletler Cemiyeti Seçim Komisyonu'nun seçim çalışmalarına ara vermesini istemişlerdir. Bunun üzerine, 29 Haziran 1938 tarihinde Komisyon İskenderun Sancağı'ndan ayrılmıştır. Ayrıca, mevcut dönemde Türk Hükümeti konuya verdiği önemi ve gerekirse güce başvurabileceklerini göstermek üzere sınıra 30 bin kişilik asker yığmışlardır (Soysal, 1986, s. 95).

23 Haziran 1938 tarihinde ise, Orgeneral Asım Gündüz'ün başında bulunduğu Türk Heyeti, öncelikle General Hutzinger ile görüşmek için İskenderun'a, oradan da Antakya'ya gitmişlerdir. İki heyet arasında bir hafta süren görüşmeler yapılmıştır ve sonunda askeri bir protokol imzalanmıştır (Karakoç, 2004, s. 137).

ç. 23 Haziran 1938-23 Haziran 1939 Arası Dönemde Hatay

Milletler Cemiyeti Seçim Komisyonu Hatay'dan ayrıldıktan sonra seçimin, Türkiye ile Fransa tarafından oluşturulacak bir komisyonca yapılmasına karar

TASNİF DIŞI

verilmiştir (Kurun Gazetesi, 27 Haziran 1938, s. 1). Komisyon Hatay'ı terk ettikten sonra Türk Hükümeti ile Fransız Hükümeti, Hatay'da bulundurulacak Türk askerinin sayısı hakkında görüşecektir (Cumhuriyet Gazetesi, 28 Haziran 1938, s. 1). Antakya'da iki hükümet arasında yapılan görüşmelerin sonucunda, 3 Temmuz 1938'de bir anlaşma imzalanmıştır (BCA5) (EK-G). Bu anlaşma, Hatay'ın statüsünün ve toprak bütünlüğünün hem Fransız Hem Türk Hükümeti tarafından korunmasını içermektedir. Ayrıca, bu hususların gerçekleştirilebilmesi için her iki ülke de Hatay'a 2500 kişilik askeri kuvvet göndermek konusunda anlaşmışlardır. Bu sayede, 4 Temmuz 1938 tarihinden itibaren Türk askeri Hatay'da görev yapmaya başlamıştır (Pehlivanlı, Sarıay, ve Yıldırım, 2001, s. 101). Değinilmesi gereken başka bir antlaşma daha vardır; 4 Temmuz 1938 tarihli başka bir antlaşmaya göre, iki ülke birbirleri hakkında olumsuz hiçbir politik veya ekonomik saldırılarda yer almayacaklarını belirtmişlerdir (BCA2), (EK-Ğ).

Askeri anlaşmanın imzalanması ve ordunun Hatay'a girmesi tüm Türkler tarafından sabırsızlıkla beklenen bir olaydır (Cumhuriyet Gazetesi, 2 Temmuz 1938, s. 1) (EK-H). 3 Temmuz 1938 tarihinde basında çıkan haberler, gün içerisinde Türk-Fransız Heyetleri arasında imzalanması beklenen antlaşmanın her tarafta büyük sevinç uyandırdığını söylemiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 3 Temmuz 1938, s. 1) (EK-I). Yine basında çıkan haber ve fotoğraflar, önceki gün imza edilen antlaşmalardan duyulan mutluluğun büyük tezahürat ve kutlamalarla yapıldığını göstermektedir (Cumhuriyet Gazetesi, 4 Temmuz 1938, s. 1) (EK-İ).

Aynı günkü başka bir haber ise büyük önem arz etmektedir. İskenderun Sancağı'na girmek için hazırlıklarını devam ettirmekte olan ordunun durumu izah edildikten sonra, on sekiz sene boyunca çekilen acının bitmesinin 'Atatürk'ün eseri' olduğu belirtilmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 4 Temmuz 1938, s. 1). 5 Temmuz 1938'de Türk ordusunun Hatay'a iki koldan (İskenderun ve Kırıkhan) girmesi ise büyük törenlerle kutlanmış, en büyük bayram olarak değerlendirilmiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 6 Temmuz 1938, s. 1) (EK-J). Ayrıca, ordu Antakya'ya girerken Hatay halkı onları "Yaşa Atatürk" diye sloganlar söyleyerek karşılamıştır (Cumhuriyet Gazetesi, 7 Temmuz 1938, s. 1) (EK-K). Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması hedefi fiilen antlaşmalar ve oraya ordunun girmesi sayesinde olsa da, tüm bunları gerçekleştiren kişinin Atatürk olduğu herkes tarafından bilinip, takdir edilmektedir.

İmza edilen antlaşmalar doğrultusunda Fransızlar ile Türkler arasında gerginliğin azalmasından sonra, Meclis seçimleri Ağustos ayında yapılabilmektedir. Seçimlerin neticesinde Türklerin 40 milletvekilliğinden 22'sini elde edebilmeleri

üzerine, 2 Eylül 1938 tarihinde Meclis ilk toplantısını yaparak kurulan bağımsız devlet için 'Hatay Cumhuriyeti' adını kabul etmiştir (Karakoç, 2004, s. 139). İlerleyen tarihlerde Hatay Devleti ile Türkiye Cumhuriyeti arasında hep yakın ilişkiler gözlemlenmiştir. Hatay Meclisi, 1939 senesinin Ocak ayında 'Türk Medeni Kanunu' ve 'Türk Ceza Kanunu'nu kabul etmiştir. Yine de Hatay Devleti'nin isteği hep Türkiye Cumhuriyeti'nin topraklarına dâhil olmaktır. Ne var ki, 29 Mayıs 1937 tarihli antlaşmaya göre Hatay, Türkiye ile Fransa'nın ortak garantisi altında bulunduğu için, Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti'ne ilhak isteği Fransa tarafından bir sorun olarak değerlendirilmiştir. Fakat dönemin mevcut şartları Hatay Devleti'nin isteğinin gerçekleştirilmesine yardımcı olmuştur. 1939 senesinin Mart ayından itibaren Avrupa'da cereyan eden olayların yeni bir savaşa doğru gitmesi, aynı zamanda Türkler ile İngilizler arasında iyi ilişkilerin sürdürülmesi Fransa'yı Türkiye ile Hatay Devleti'nin Türkiye'ye ilhakı konusunda uzlaşmaya yönlendirmiştir (Ulus Gazetesi, 24 Haziran 1939, s. 1) (EK-L). Sonunda, 23 Haziran 1939 tarihinde Fransa ile Türkiye arasında yapılan bir antlaşmaya göre, Hatay Devleti'nin Türkiye Cumhuriyeti'nin topraklarına katılması kabul edilmiştir (Armaoğlu, 2007, ss. 350-351).

4. ATATÜRK VE HATAY

İskenderun Sancağı'nın milli sınırlarımıza katılması Atatürk'ün diplomatik başarıları sonucu olmuştur (Umar, 2000). Bu yüzden, Atatürk tarafından atılan her adımın İskenderun Sancağı ile paralellik kurulacak bir biçimde incelenmesi büyük önem arz etmektedir.

a. Atatürk'ün Sergilediği Kararlı Tutum

1 Kasım 1936 tarihli TBMM açılış nutkundan sonra, Fransa'da Leon Blum Hükümeti'nin Suriye'ye bağımsızlık vaat etmesinin ardından Atatürk Fransız Büyükelçisine şöyle demiştir:

(....) Ben toprak büyütme delisi değilim. Barış bozma alışkanlığım yoktur. Ancak, Antlaşmaya dayanan haklarımızın isteyicisiyim. Onu almazsam edemem. Büyük Millet Meclisi kürsüsünden millete söz verdim, Hatay'ı alacağım. Milletim benim dediğime inanır. Sözümü yerine getiremezsem onun huzuruna çıkamam. Yerimde kalamam. Ben şimdiye kadar yenilmedim, yenilmem. Yenilirsem bir dakika yaşayamam. Bunu bilerek ve sözümü mutlaka yerine getireceğimi düşünerek benim dostluğumu lütfen bildiriniz ve doğrulayınız (Tünay, 1986, s. 459).

Bu sözler Hatay meselesinin Türkiye'nin gündemini oluşturmasının yanı sıra Atatürk'ün sergilediği kararlı tutumun da bir örneğidir. Kendine ve ulusuna güvenen

bir lider olarak, hedefe giden yolda geri adımı kabul etmeyerek her hamlesi ile sonuca ulaşmaya çalışmaktadır. 1 Kasım 1936 tarihinde, Fransa'nın haklarını Suriye'ye devretmesi Atatürk tarafından bu gelişmenin olumsuz sonuçlanacağını öngörülebilmesi sayesinde İskenderun Sancağı'nın kaybedilmemesi adına farklı bir tutum ile ele alınmaya başlanmıştır. Son gelişmenin tehlikesi önceden sezilmiştir. Tehlike sinyallerinin daha da büyüüp bütün özellikleri ile bir kriz durumu oluşturmasını önlemek adına 'kriz yönetimi uygulaması' tatbik edilmeye başlanmıştır. Burada amaç, hedefe ulaşmak için engel yaratabilecek olan tehlikeyi oluşturan unsurları ortadan kaldırmaktır. Amaç; İskenderun Sancağı'nın öncelikle bağımsızlığını kazanması, daha sonra ise ana vatana dâhil olması şeklinde izah edilecek olunursa, tehlike de İskenderun Sancağı'nın yönetim hakkının Suriye'ye geçmesi şeklinde açıklanabilir. Böylesi bir tehlike ile karşılaşmamak için de Fransa ile Suriye arasında imzalanan ve manda yönetimine son veren antlaşmanın kayıtsız şartsız izlenmesi yerine Türkler tarafından haklarını arama ve kriz yönetiminin başarılı olabilmesi için iyi şekillenmiş bir stratejinin oluşturulması gereklidir. Sergilenen tutum aynı zamanda bir problemin çözülmesi için izlenilen yol olarak da yorumlanabilir.

Yine Fransa'nın Suriye'ye Suriye üzerindeki haklarını devredeceğinin söylenmesi üzerine Atatürk'ün bu meseleyi ne kadar önemseydiğini belirten ve ciddiyetini gözler önüne seren bir demeci vardır. Atatürk bu kararlı tutumunu şöyle belirtmiştir:

Bu benim şahsî meselemdir. Keyfiyeti Büyükelçiye tâ bidâyetle açıkça ifade ettim. Dünyanın bu durumunda, böyle bir meselenin Türkiye ile Fransa arasında müsellâh bir ihtilafa müncer olması katiyen vârid değildir. Fakat ben bunu da hesaba kattım ve kararımı vermiş bulunuyorum. Şayet ufukta, bu yolda binde bir ihtimal belirirse, Türkiye Cumhuriyeti reisliğinden ve hatta Büyük Millet Meclisi azalığından çekileceğim ve bir ferd olarak bana iltihak edecek birkaç arkadaşla beraber Hatay'a gireceğim. Oradakilerle el ele verip, mücadeleye devam edeceğim (İnan, 1991, s. 133).

Bu sözler ile Atatürk hem Hatay Meselesi'nin kendi meselesi olduğunu söyleyerek ne kadar önem arz ettiğini belirtmiştir hem de karar verme mekanizmasının nasıl işlediğini izah etmiştir. Strateji oluşturulurken 'düşünmek ile yapmak' arasında çok ince fakat bir o kadar da önemli bir çizgi olduğu belirtilmiştir. Atatürk bu noktada aklından geçenleri sadece söylemiş değil, aynı zamanda bunlara karar da verdiğini ekleyerek kararının yapacağı adımlara dâhil olduğunu açıklamıştır. Bu karar öylesine ciddidir ki Hatay Türklerinin bağımsızlıklarına kavuşmaları uğruna gerekirse cumhurbaşkanlığından bile çekilerek yine de

kendisine inananlar ile hedefe giderken izleyeceği yolda devam edeceğini belirtmiştir.

Hatay'ın statüsünün belirlenmesi için seçim yapılacağı daha önce belirtildiği gibi, Fransızların çoğunluğun Türk çıkmaması için çeşitli önlemler aldığı da belirtilmiştir. Bunun üzerine Türkiye Cumhuriyeti de bir takım önlemler almıştır. 20 Şubat 1937 tarihinden itibaren hem seçimlerdeki çoğunluğu sağlamak, hem de yakın tarihte kurulacak olan Hatay Devleti'nde görev almaları için, öncelikle memurlar olmak üzere Türkiye'de yaşayan Hatay doğumlular 1938 senesinin başından itibaren Hatay'a gönderilmiştir (Pehlivanlı, Sarıay, ve Yıldırım, 2001,). Kısaca; bahsi geçen memur ya da serbest meslek sahibi kişiler 1938 senesinin Ocak ayına kadar Hatay'a gideceklerdir, ayrıca ailelerini de yanlarında götürebileceklerdir (BCA6), (EK-M). Bununla beraber, Hatay'a gittikleri gibi ilk iş olarak Hatay vatandaşlığına geçeceklerdir. Son olarak da, memuriyet terfileri düzenli yapılacak, maaşları da düzenli ödenecektir (BCA7), (EK-N); (BCA8), (EK-O). Burada önemli olan nokta şudur: Bütün bu kararları alan kişi Mustafa Kemal Atatürk'tür. Bu durumda; Hatay'da seçimlerin kazanılması için çoğunluğun gelmesini sağlamak adına oradaki vatandaş sayısını arttırmak Hatay'ın bağımsızlığı hedefi için bir gerekliliktir. Bahsi geçen gereklilik, stratejiye yön veren kişi yani lider tarafından etraflıca düşünülmüş, süreçte aktif olan kişilerin motivasyonu yüksek olsun diye her türlü yardım sunulmuştur. İzah edilen noktalar detaylı ve başarılı şekillenmiş bir strateji olarak değerlendirilebilir.

b. Atatürk'ün 'Asım Us' İmzasıyla 'Kurun' Gazetesinde Çıkan Yazıları

Atatürk, Hatay Meselesi'nin şahsi meselesi olduğuna değindikten ve bunu hem tüm ulusa hem de tüm dünyaya açık bir şekilde izah ettikten sonra zaman zaman basında kendi kaleminden çıkan yazılara yer verilmesini uygun görmüştür. 22 Ocak 1937 ile 27 Ocak 1937 tarihleri arasında Kurun gazetesinde 'Asım Us' adı altında birebir kendi cümleleri yayımlanmıştır (Kocatürk, 1992, ss. 367-368). Kurun Gazetesi'nde çıkan yazıların kendi kaleminden çıktığı Atatürk'ün şu cümlesi ile izah edilebilir: *"1937 senesinde Hatay meselesiyle uğraşıyordum. Fransızların tutumları üzerine Kurun Gazetesinde (Vakit Gazetesi olarak da bilinmektedir) Asım Us'un imzasıyla beş makale yayınladım"* (Akşit, 1981, s. 226). Bu zaman aralığında başmakale olarak tüm ulusa seslenen şahsi fikirleri Hatay Meselesi'ne yön veren önemli unsurlardan biridir.

TASNİF DIŞI

22 Ocak 1936 tarihli başmakalede, önceki gün Cenevre’de toplanan Milletler Cemiyeti konseyinin hala Hatay Meselesi’ni görüşmeye başlamamaları üzerine aktif bir tutum gözlemlenmektedir. Konuya ilişkin rahatsızlıklar 1921 tarihli Ankara Antlaşması’na değinilerek açıklanmıştır. Ankara Antlaşması’nda İskenderun Sancağı’na ait ‘özel bir idareden’ bahsedilmesine karşın ayrı bir bayrağın varlığından hiç bahsedilmemesi Atatürk’ü rahatsız etmiştir. Önceden Ankara Antlaşması izah edilirken de değinildiğı gibi ‘özel bir idareye’ karar verilirken, aynı zamanda Türk Bayrağı’na benzer bir bayrağın olacağına da karar verilmiştir. Fakat 1936 senesinde bahsi geçen gelişmeler cereyan ederken bu husustan hiç bahsedilmemesi Atatürk tarafından olumsuz değerlendirilmiştir.

Aynı zamanda, Paris anlaşmalarından giderek uzaklaştığına da değinilmiştir çünkü Suriye ve Lübnan bağımsızlıklarını kazandıkları halde İskenderun ve havalisinden halen ‘manda’ şeklinde bahsedilmektedir. Atatürk konuşmasında Fransız devlet adamlarının sorunun çözülmesini neden bu derece çıkmaza sürdüklerini sorgulayıp, sorusuna kendi yorumunu ekleyerek devam etmektedir. Atatürk, Fransız devlet adamlarının hem bir ülkenin nasıl idare edileceğini bilmediklerine değinmiş hem de bu devlet adamlarının Hatay Meselesi’ne milli bir ilgi gösteren Türkiye Cumhuriyeti’nin gerekirse haklarını korumak ve kollamak adına sergileyebileceğı hareketlerin de farkında olmadıklarına değinmiştir. Konuşmanın sonunda ise, Fransa’yı idare eden devlet adamlarının artık fikirlerine saygı ve güven duyulmadığı için diğer devletlere seslenilmektedir. Söz konusu devletler dünya barışının sağlanması için Fransa’nın gerekli olduğuna inanıyorlar ise, dünya barışını sağlamak artık onların elindedir. Fransa’nın dostu ve yandaşı olan bu devletlerin arzu edilmeyen olayların gerçekleşmemesi adına içinde bulunulan durumu iyice tartarak hareket etmelerinin istendiğı ifade edilmektedir (Us, 1937a) (EK-Ö).

23 Ocak 1937 tarihli başmakalede, Fransa’da dışışlerinden sorumlu kişiler yüzünden Fransa’nın kendisine yandaş olan bir dostunu kaybedebileceğı söylenerek Fransa için ‘zavallı’ sıfatına yer verilmiştir. Dışışlerinden sorumlu Fransız devlet adamlarına hitap şeklindeki kinayenin fark edilmemesi mümkün değildir. Bu kişilerin, Fransız inkılâpçıların gerçekleştirmeye çalıştığı fikir ve özgürlük emellerini takip etmedikleri vurgulanarak Fransız Devrimi’nden sonra ülkeden kovulan papazlara benzedikleri yazılmıştır. Atatürk’ün yazdığı bu cümle çok önemlidir çünkü devlet adamlarının kendi menfaatleri doğrultusunda ilerleme yolundaki ülkeleri kendi egemenlikleri altına almaya çalıştıklarını söylemiştir. Böylesi bir cümlenin seçilmesinin nedeni ise hürriyet ve istiklallerine kavuşmak için çabalayan Hatay Türklerine Fransız askerlerinin uyguladıkları zulümlerdir. Fransa’nın özgürlük, eşitlik

ve kardeşlik olan üç ana esasının bu hareketlerle uyumlu olmadığı da eklenmiştir (Us, 1937b) (EK-P).

24 Ocak 1937 tarihli başmakalede, Türkiye Cumhuriyeti'nin şeref ve haysiyetini koruyacağına değinilmiştir. Ayrıca, Türkiye Cumhuriyeti'nin Osmanlı Devleti'nin devamı olarak algılanmasının yanlış ve tehlikeli olduğu da eklenmiştir. Bu makalede izah edilmek istenilen husus, Türkiye Cumhuriyeti'nin hiçbir zaman Fransa'yı zor duruma sokmak gibi bir niyetinin olmadığı, takip ettikleri siyasette de böylesi bir tutuma rastlanamayacağıdır. Ne var ki, Türkiye Cumhuriyeti dış siyasetini sadece Fransa'yı düşünerek değil diğer devletleri de göz önünde bulundurarak belirlemiştir. Bu gerçeği Fransa'nın anlaması, anlayamıyor ise kendisine yandaş devletler tarafından anlatılması gerektiğine değinilmiştir. Eğer diğer devletler tarafından bu gibi bir tavır sergilenmeyecek ise, Türkiye'nin dostluklarına önem verdiği söz konusu devletlerin Türklerin Fransa tarafından haklarının çiğnenmesine bir itirazları olmadığı düşünülecektir ki bu noktada da Türkiye Cumhuriyeti hakkını kendisi korumayı bilecektir (Us, 1937c) (EK-R). Atatürk burada ister Fransa, ister ise diğer devletler Türkiye'nin yanında olsun ya da olmasın, Türkiye Cumhuriyeti'nin her şekilde menfaatlerini koruyacağını söyleyerek kararlı tutumundan bir ödün vermemiştir. Bu tutum, amacın gerçekleşmesi için gerekli istikrarın sağlanmasını kolaylaştıran bir özelliktir.

25 Ocak 1937 tarihli başmakalede hükümetten hesap sorulmaktadır. On beş gün önce İsmet İnönü Hatay Meselesi'nin çözüme kavuşması için on beş gün kadar beklenmesi gerektiğini söylemiştir ve de aradan bu vakit geçtiği için Atatürk aslında İsmet İnönü'den bir açıklama beklemektedir. Durumun vaziyetinin ne olacağı hakkında ne Fransız basınından ne de dünya basınından sağlanacak bir haber rahatlık sağlamayacaktır. Bunun nedeni bir zamanlar bu kaynaklardan alınan bilgilere hep inanılması fakat asla sözlerin gerçekleşmemiş olmasıdır. Bu yüzden Türkiye Cumhuriyeti'nin ileri gelenlerinin sözleri çok önemlidir, onların sözlerine ihtiyaç duyulmaktadır (Us, 1937ç) (EK-S). Atatürk burada İsmet İnönü'nün sözüne hiçbir devlet adamının sözüne güvenilmediği kadar güvenileceğini ifade ederken aynı zamanda da hükümete çok büyük bir sorumluluk yüklemektedir. Mesele milli bir mesele olduğu için herkesin bu şekilde düşünmesi sağlanarak medya aracılığı ile ortak bir fikir yaratılarak uğruna savaşılacak bir istek oluşturulmuştur.

26 Ocak 1937 tarihli başmakalede anlaşma projesi önceki gün imzalanamadığı için anlaşmanın son şeklinin gerçekleşmesini önleyen kişiler 'sinsi' olarak değerlendirilmiş, Türkiye'nin asla aldatılamayacağı kesin bir üslup ile ifade

edilmiştir. 1921 senesinden beri Türkiye ile Fransa arasında devam etmekte olan bu mesele son zamanlarda diğer devletlerin de yardımıyla bir sonuca varacak gibi görünmektedir fakat ne yazık ki çeşitli diplomatik güçlükler yüzünden henüz bir uzlaşmaya varılamamıştır. Fransa'nın Türkiye'yi asla aldatamayacağı, böylesi bir düşüncenin ise kendilerini gülünç ve acınacak bir hale getireceği söylenmiştir. On beş günlük sürenin bitmesinin üstünden iki gün geçmiştir ve de Türk milleti hala bir cevap beklemektedir. Makalenin son paragrafı ise çok daha keskindir. *“Türkiye Cumhuriyeti Hatay Meselesi'nde haklı olan taraftır. Bu husus milli bir meseledir. Kimin sözünün sayılacağı bu hakikat doğrultusunda şekillenmelidir. Türkiye Cumhuriyeti bu meseleye girerken durumu her yönüyle tartmıştır ve buna göre tezini savunmaya devam etmiştir. Bu noktadan sonra, Türk tezini tanınmaması beklenmedik sonuçlar doğurabilir”* (Us, 1937d) (EK-Ş). Atatürk *“Hala İntizar”* başlığı koyarak bir yandan Türk milletinin bu meseleye olan inanç ve beklentilerinin asla bitmeyeceğini vurgulamış, diğer yandan da hem Türk Hükümeti hem de Fransız Hükümeti üzerinde baskı uygulamıştır. Ayrıca, Atatürk Hatay Meselesi için gösterilen kesin tutumun ani bir karar olmadığı ve de Hatay'ın bağımsızlığa kavuşması hedefi için her türlü olasılığın muhakemesinin yapıldığına değinmesi hedefi gerçekleştirmek için izlediği yolun iyi şekillenmiş olduğuna işaret etmektedir.

c. Sağlığından Ödün Vermesi ve Atatürk'ün Hasta iken Gerçekleştirdiği Güney Gezisi

Atatürk'ün sağlığı Hatay'ın uzun süredir bağımsızlığına kavuşamaması nedeniyle olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu gerçek Atatürk'ün Afet İnan'a yazdığı mektuplardan birinin birkaç cümlesi ile açıkça izah edilebilir. 1936 senesinin Ocak ayında, daha henüz 1 Kasım 1936 tarihli Meclis Açış Konuşması'ndaki kesin tavır ilgili devletlere belli edilmeden önce Atatürk şöyle demiştir: *“Son günlerde Hatay meselesi beni çok işgal etti, yordu, üzdü. Bir an evvel Doktor Tevfik Rüştü Aras ile görüşmek için, ani bir karar ile İstanbul'a geldim..”* (Afetinan, 1989, s. 34).

Fransa ile diplomatik yollarla gerçekleştirilen görüşmeler Hatay Meselesi'ni aradan uzunca bir süre geçmesine rağmen ne yazık ki olumlu bir safhaya taşıyamamıştır. Üstelik Fransa ile Suriye Fransa'nın Suriye üzerindeki haklarını Suriye hükümetine devreden bir antlaşmaya dahi imza atmıştır. Bunun üzerine Atatürk, ani aldığı bir karar ile İstanbul'a hareket edip Güney Anadolu'ya bir gezi düzenlemiştir (Erkal, 1988, s. 24). Güney Gezisi'nde kendisini çok yorması yüzünden Atatürk'ün rahatsızlığı artmıştır. O dönemde, son derece halsiz olmasına karşın bu geziye çıkması hastalığı tetiklemiştir. Bunun sonuçlarının ne olacağını kestiremediği için, ayrıca hastalığın ne ölçüde ilerlediğini henüz etrafındaki doktorları

dahi tam olarak tespit edemediklerinden, arka arkaya dört gün arayla önce Mersin’de, sonra Adana’da yaptırdığı resmigeçitler ve bu törenleri ayakta Mehmetçiği selamlayarak izlemek isteği, bir bakıma sonun başlangıcı olmuştur. (Karakoç, 2004, s. 136). Örneğin Mersin’deki tören esnasında, ayakta ancak on dakika kadar dayanabilmiş, fenalık geçireceğini anlayınca Mehmetçiğe ‘marş marş’ komutu vermek zorunda kalmıştır. Asker tören alanını koşarak terk etmiştir. Buna rağmen ve kısa süren bir dinlenmenin ardından o günkü tören sonrası programı aynen uygulamış, doktorların ‘derhal Ankara’ya dönülmeli’ teklifini reddetmiştir. Bu görüntüler ne yazık ki yakın geleceğin de habercisi olmuştur. Beraberindeki heyetin tüm uyarılarına rağmen, bu gezi önceden yapılan plan gereğince eksiksiz uygulanmış, kısa kesilip acilen geri dönülmesi talepleri Atatürk tarafından reddedilmiştir. Fakat bunun doğal sonucu olarak 25 Mayıs 1938 günü Ankara’ya döndüğünde Atatürk artık çok zor yürüyebilir duruma gelmiştir (Soyak, 1973, s. 646). Atatürk’ün Genel Sekreteri Hasan Rıza Soyak, bu durumu “... *Bu çok yorucu ve yıpratıcı hareketi ile maddi hayatını altı-yedi yıl daha uzatabilmek şansını da sıfıra indirmiştir*” şeklinde ifade etmektedir (Soyak, 1973, s. 646).

Atatürk’ün ağır hasta olmasına rağmen gerçekleştirmiş olduğu bu gezi Kılıç Ali’nin anılarında ‘Mersin ve Adana’da Ölümle Dans’ olarak adlandırılmaktadır. 24 saatin 23 saatini dinlenerek geçirmesi gereken Atatürk, Fransız gazetecilerin kendisinin felç geçirdiğini ve ölüm döşeginde olduğunu yazmaları üzerine sinirlenmiş, Mersin’e gitmeye bunun üzerine karar vermiştir. Mersin’e giderken trende Atatürk “*Şişmanladım. Pantolon bakın dar gelmeye başladı. Onun için bollandırmaya mecbur kaldım*” demiştir (Turgut, 2008, s. 345-346). Hâlbuki Atatürk’ün aldığı bu kilolar iyiye alamet değildir. Dinlenmesi gerekirken kendini çok yormasından dolayı rengi ve görünüşü kötüye gitmektedir. (Turgut, 2008, s. 346). Atatürk’ün Mersin’deki törenin erken bitmesi için vermek zorunda kaldığı ‘marş marş’ emri, ne kadar acı çektiğinin bir göstergesidir. Sağlığı pahasına çıkmış olduğu bu gezi ise Hatay Meselesi’ne verdiği önemi belirtmektedir.

Güney Gezisi tamamlandıktan sonra Ankara’ya döndüğünde kendisini karşılamak için istasyona giden Falih Rıfkı Atay, trenden inen Atatürk’ün garın salonuna kadar yürümek için bile zorlandığını ifade etmiş, ayakta duramadığını belirtmiştir. Gerçekten de bu karşılama esnasında yanında bulunan Şükrü Saracoğlu, Falih Rıfkı Atay’a “*Falih, Atatürk’ün derisinin rengine bak. Bu bir ölü rengi...*” demiştir (Atay, 1980, s. 489). Bu ifade, içinde bulunulan durumu en yalın şekilde açıklamaktadır. Bu olaydan aylarca önce, (Şubat 1938), bu kez Bursa’dan dönerken Gemlik’te bindiği gemide rahatsızlanıp sofrayı terk edecek, yanına gelen

arkadaşı Ali Fuat Cebesoy'a "...bu bir başka hastalık... Bildiğimiz hastalıklardan değil bu... Akşam şerifleri hayırlar olsun!" diyecektir. Atatürk hastalığının ne derece önemli olduğunun farkındadır (Atay, 1980, s. 489). Buna rağmen, yine de Güney Gezisi'ne çıkmış, Hatay için oluşturduğu stratejiyi uygulamadan hayata veda etmek istememiştir.

Bu geziye çıkılmasının nedeni diplomasiden yararlanılabilecek her türlü imkânın değerlendirilmesine rağmen istenilen sonuca ulaşılamamasıdır. Strateji izah edilirken de değinildiği gibi, eğer izlenilen strateji istenilen hedefe ulaşmakta başarılı olamıyor ise, bu noktada bir kriz oluşmaktadır. Kriz durumunun üstesinden gelmek için uygulanan kriz yönetimine başvurulması da kaçınılmaz olmuştur. Kriz yönetimi ile strateji aynı anlama gelmemektedir fakat her ikisi de bir hedefi gerçekleştirmek adına yürütülmektedir. 9 Eylül 1936'da Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlığını vereceğini söylediği tarihten itibaren uygulanan kriz yönetimi dönemi, İskenderun Sancağı'nın bağımsızlığını hedef alan stratejinin bir bölümü olarak değerlendirilebilir. Diplomatik yollar sayesinde İskenderun Sancağı'nın hala bağımsızlığına kavuşamaması ve Atatürk'ün ne istediğini kesin bir dille izah etmesine rağmen Fransa'nın tutumunda bir değişiklik olmaması üzerine, Türkiye güç gösterisine başlamaya karar vermiştir. Yumuşak ve sert olarak iki farklı boyutta incelenen 'güç' kavramının yumuşak boyutu bu şekilde askıya alınmış, 'sert güçten' yararlanılmaya karar verilmiştir.

6 Ocak 1937 tarihinde İstanbul'dan başlayan Güney Gezisi'ne; Başbakan İnönü, Genelkurmay Başkanı Çakmak ve Bakanlar Kurulu üyeleri Eskişehir'den katılmıştır (Öymen, 2007, s. 401). Gezinin Türk basınındaki yansıması, "*Haklarımızı korumaktan aciz değiliz. Onurumuzu korumak zorunluluğu bizi savaşa zorlarsa bunun sorumluluğu Fransa'ya ait olacaktır*" şeklinde olmuştur (Us, 1937c). Aynı zamanda, yine Türk basınında Hatay'da bulunan Fransız Yüksek Komiseri Durieux'yü eleştiren yazılar da yer almaktadır. Basında Fransa'ya karşı böylesi sert bir tutumun izlenilebilmesinin Türkiye açısından bir nedeni vardır: Türkiye, Fransa'nın Almanya'nın Ren Bölgesi için yeni bir savaşa girmek istemediğini biliyordu. Bu yüzden, Hatay bölgesi için de tekrar bir savaşa girmek istemeyeceğinin farkındadır (Öymen, 2007, s. 401). İzah edilen bu hareketler, Atatürk'ün dünyada gerçekleşen olayları yakından izlemesi ve değerlendirmesi, bu sayede de kendi hedefi için atacağı adımın zamanını iyi kullanması sayesinde şekillenmiştir. Stratejide 'düşünmek' ile 'yapmak' arasında ince bir çizgi olduğuna değinilmiştir. Burada, çizginin diğer tarafına geçmek yani düşünmeden yapmaya geçmek için

uygun zamanın kullanılması zorunludur ki atılan adımlar olumsuz sonuçlanmayarak hedefe giden yolda aşama kaydedilebilsin.

Bu gezinin önemi şu şekilde kısaca değerlendirilebilir: Bahsi geçen Güney Gezisi'nden kısa bir süre sonra, 20 Ocak 1937 tarihinde, Türk tezi desteklenmiş, Hatay'da ayrı bir statünün oluşturulmasına karar verilmiştir. Ayrıca, İngiltere'nin İskenderun Sancağı'nı desteklemesi aynı zamanda Atatürk'ün bu konuya ne kadar önem verdiğini kavranmasından kaynaklanmıştır.

ç. Hatay'ın Bağımsızlığına Kavuşması ve Atatürk

Hatay'ın statüsü Cenevre'de onaylandıktan sonra, Atatürk Tevfik Rüştü Aras'a çektiği bir telgraf ile kendisini kutlamış, elde edilen sonucu "Türk ideal ve iradesinin, milletler arasında başka bir ufuk açarak ulaştığı bir başarı" olarak değerlendirmiştir (CA1), (EK-T). Yine tebrik için çektiği başka bir telgrafta ise, Başvekil İsmet İnönü'ye şöyle demiştir:

Başarılmış olan milli davada takib olunan medeni ve insani usule, arsiulusal layık olduğu kıymetin verileceğine şüphe yoktur... Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nin bu siyaset kavrayışının dünyada sulh ve huzur isteyen ve bunun icabı tabisi olan halkseverliği şiar edinmeyi fazilet bilen bütün dünya milletince taktirle karşılanacağına şüphe yoktur... Türkiye Cumhuriyeti, haklı olduğuna kâni bulunduğu millî davasını, büyük ve adil hakem heyeti olmasını arzu ettiği ve bu sıfat ve selahiyetinin daha çok çetin meseleler halinde en yüksek kudret ve kuvveti haiz olmasını temenni eylediği Cemiyet-i Akvam'a bırakılmakla insanlık namına isabetli bir harekette bulunmuştur (CA2), (EK-U).

Bu telgraf ile Atatürk, Hatay'ın ana vatana kavuşmasının çağdaş medeniyetlere uyan bir politika izlenerek, barış ve hukuk unsurları sayesinde başarıldığını vurgulamıştır. Yine İsmet İnönü'ye çekilen bir başka telgrafta, Atatürk tarafından dünya barışına verdiği öneme değinilmiş, millî dava çözüme ulaştırılmaya çalışılırken dünya barışının bozulmaması takdirle karşılanmıştır (CA3), (EK-Ü).

Atatürk; Hatay'ın bağımsızlığına kavuşmasını ise "*Hatay milli meselemizin dostça tedbirlerle müsbet neticeye ulaştırılmasından duyulan sevinç yerindedir*" diyerek basın yoluyla milletin teşekkürlerine cevap vermiştir (Cumhuriyet Gazetesi, 7 Temmuz 1938, s. 1).

23 Mart 1923 günü Atatürk'ün Adana'ya yaptığı bir gezide Hatay'ın başka bir devletçe işgalinde olmasından dolayı duyduğu üzüntüyü siyah çarşaflar giyerek mutsuzca anlatan genç kızın duyguları anılmıştır. Matemli genç kızın Atatürk'ü sözleriyle derinden etkilediği ve Atatürk'ün genç kız konuşmasını bitirdikten sonra

“*Kırk Asırlık Türk Yurdu Düşman Elinde Esir Kalamaz*” diyerek konuya duyduğu ilgiyi halka açıkça belirttiği izah edilmiştir. İşte, ordunun Hatay’a girdiği sırada, Atatürk’ün o meşhur sözleri anılmış, basında şöyle bir habere yer verilmiştir: “*Hatay’ın matemli kızı kara elbiselerini yırtarak dün ay yıldızla kavuştu*” (Cumhuriyet Gazetesi, 8 Temmuz 1938, s. 1).

Hataylıların bağımsızlıklarını gösteriler ile kutlamaları, hedeflerine tamamen kavuştukları şeklinde değerlendirilmemelidir. Bağımsızlık sadece ana vatan topraklarına katılabilme hedefinin başarılı sonuçlanabilmesi ve kriz durumunun sona erdirilmesi için gerekli ön adımdır. Hataylıların bu düşüncesi, Hatay Türklerinin 30 Ocak 1936 tarihinde Atatürk’e yazdıkları bir mektup ile açıklanabilir:

Ulu Önder; gösterdiğiniz büyük alaka ve yüksek maharet neticesi olarak mukadderatımızın tayini için Fransızların hükümetimizle müzakereyi kabul ettiğini sevinçle, iftiharla gazetelerde okuduk. Biz Hataylıları ana vatana ilhaktan başka her hangi bir şekil ise ne tatmin eder, ne de milli varlığımızı korur (CA4), (EK-V).

Başka bir deyişle, Hataylılar tarafından isteklerinin sadece bağımsızlık temin etmek değil, ana vatan topraklarının bir parçası haline gelmek olduğu Atatürk’e bildirilmiştir.

Atatürk, Hatay bağımsızlığına kavuştuktan sonra Hatay ile olan ilgi ve alakasını kesmemiştir. Tayfur Sökmen, Hatay Millet Meclisi tarafından Hatay Cumhurbaşkanı seçildikten sonra, kendisine çektiği tebrik ve Hatay’ın yeni idaresi altında huzurlu olmasını dilediği telgraf bunu desteklemektedir (CA5). Tayfur Sökmen’in Cumhurbaşkanı olarak seçilmesi de zaten Atatürk’ün izlediği yolun bir başarısıdır çünkü seçimlerin yapılması incelenirken Atatürk’ün seçim zamanından önce Hatay doğumlu kişileri bölgeye göndermek istemesi sadece oradaki çoğunluğu sağlamak için değildir. Bu kişiler aynı zamanda Hatay’ı yönetecek olan kişiler olacaklardır. Bu sayede Meclis Tayfur Sökmen’i zaten yakından tanıyor olduğu için zorluk çekmeden Cumhurbaşkanı’nı seçebilmiştir. Tayfur Sökmen ise Atatürk tarafından iyi tanınmakta ve isteklerinin kendisiyle aynı olduğu bilinmektedir. Kısacası, Hatay bağımsızlığına kavuştuktan sonra orada gerçekleşen olaylar yine fiilen olmasa da, olaylara yön vermesi bakımından Atatürk’ün isteği ve becerisi doğrultusunda gelişmiştir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Strateji, gerçekleştirilmek istenilen bir hedef doğrultusunda birtakım güç, kaynak ve çabanın kullanılma güdümü ile bu doğrultuda nasıl bir yol izleneceğine yön verilmesi için uygulanan görüş, hareket ve düşünce tarzıdır. Strateji, sadece çeşitli alanlarda başvuru olan bir yöntem değildir. Hayatın tüm alanlarında farklı nedenlerden ötürü gerçekleştirilmek istenilen bir amaç doğrultusunda başarılı ve planlı olmak adına bir strateji gerçekleştirilmektedir. Stratejinin bilimsel olduğu kadar sanatsal yönü de vardır. Bunun açıklaması stratejinin bilim mi yoksa sanat mı olduğu hakkında hala bir uzlaşmaya varılamamış olmasıdır. Modern strateji, siyasi amaçlara ulaşmak için eldeki gücün kullanımı ya da eldeki gücün kullanılma tehdidi ile ilgili uygulamaları kapsamaktadır. Ayrıca strateji, politika doğrultusunda tespit edilen hedeflerin gerçekleştirilmesi için takip edilecek yolu planlamak ve uygulamak için oluşturulmaktadır. Bu yüzden, politika stratejiyi şekillendiren bir unsur olarak da izah edilmeye başlanmıştır.

Bir stratejinin oluşturulması demek konuya ilişkin bir krizin yaşanmayacağı anlamına gelmemektedir. Tehlikenin önlenmesi için duruma karşılık verilmesi, bununla beraber karar vericilerin dikkatlerini olabildiğince etkin şekilde tutmaları gerekmektedir. Açıklaması yapılan bu durum bir kriz durumunda ne yapılacağı olarak da izah edilebilir. Kriz yönetiminin temel amaçlarından biri kriz sinyallerinin ortaya çıkması ya da sezilmesi durumunda kriz ortamını önlemektir. Esas amaç olası bir krizden kaçınmak olsa da eğer tüm çabalara rağmen bir kriz ortamına girilmiş ise, bu noktadan sonra artık en az zararla kriz ortamının son bulması için uğraşılmaktadır.

Stratejide düşünmek ile yapmak arasındaki ince bir çizgi vardır. Çeşitli alternatiflerin düşünülmesi gerekmektedir fakat hangisinin uygulamaya koyulacağına karar vermek zor bir süreçtir. Karar vermenin 'bir problemi çözmek ya da bir fırsattan yararlanmak için ne yapılacağının düşünüldüğü süreç' olarak da nitelendirildiği göz önünde bulundurulduğunda, lider ile kriz arasında da bir paralellik olduğu gözlemlenmektedir. Kriz, "istenilen hedefe ulaşılmasına engel olan bir durum" olarak izah edilmiştir. Karar verme süreci de bir problem çözme olarak açıklandığından, krizde ne yapılması gerektiğine liderin yön verdiği söylenebilir.

Lider hem elindeki gücü dengeli bir oranda kullanmasını bilen, hem de çevresini etkileyen kişidir. Bununla beraber, lider, bütün yaptıklarının arkasında

TASNİF DIŞI

güçlü bir şekilde durabilmelidir. Liderlik hedeflere ulaşılabilmesi adına moral birliğinin sağlanması ve korunması olarak tanımlandığı için; liderlik, insanları ikna ederek, insanlara istediklerini yaptırabilme sanatı olarak da değerdendirilebilir. Aynı zamanda, bir lider yetkilerini kullanarak çevresindeki kişiler adına karar alan kişidir. Liderin iyi fikirleri ve bilgileri amaca ulaşılmasında olumlu bir etki sağlamaktadır. Lider ve grup üyeleri yetenekli olsalar bile, eğer grup üyelerinin motivasyonu yüksek değıl ise, liderin etkili özellikleri bile amaca ulaşılmasını kesin sağlayamayabilir. Grup üyelerinin de lider ile birlikte yeteneklerini liderin belirttiği hedef doğrultusunda araç olarak kullanmaya gönüllü olmaları gerekmektedir.

Bu tezde Hatay'ın ana vatana katılmasında uygulanan strateji analiz edilmiştir. Böylesi bir incelemenin yapılabilmesi için Hatay'ın ana vatana katılmasında uygulanan strateji ile stratejiye yön veren olaylar arasındaki etkileşim göz önünde bulundurulmuştur. Strateji; dinamiktir, sürekli gözden geçirilmeyi gerektirmektedir. Hatay'ın ana vatana katılması stratejisinin analizi için öncelikle Hatay'ın Türkiye Cumhuriyeti topraklarından nasıl ayrıldığı incelenmiş, daha sonra ise stratejinin dayanak noktasını oluşturan bir gereklilik olan Hatay'ın bağımsızlığına kavuşmasının nasıl gerçekleştiği açıklanmıştır. Hatay'ın ana vatana katılma süreci, Misak-ı Milli'nin ilan edildiği 18 Ocak 1920 tarihinden Hatay'ın ana vatana katılma kararının alınmasına yani 23 Haziran 1939 tarihine kadar uzanan bir olaylar bütünüdür. Bu zaman diliminde, hedefe ulaşılması için tehlikeler gözlemlenmeye başlamasıyla beraber, hedefi gerçekleştirebilmek adına, gerekli zamanlarda “kriz yönetimine” başvurulmuştur. Bu sayede, karşılaşılan veya karşılaşılabilecek olan sorunlar önceden sezinlenebilmiş, hedefe giden yolda mevcut ya da olası tehlikeler alternatif yollardan yararlanılarak çözümlenebilmiştir.

Misak-ı Milli'nin ilan edilişinden Hatay'ın ana vatana katılmasına kadar geçen süre zarfında, Hatay için sürekli kendini yenileyen bir strateji mevcuttur. Söz konusu stratejinin bir hedefi vardır; bu hedef de sadece Hatay'ın bağımsızlığını kazanması ile yetinmek değıl, onun ana vatana geri kazandırılmasıdır. Misak-ı Milli ile İskenderun Sancağı arasında önemli bir bağ vardır: Misak-ı Milli belgesi, İskenderun Sancağı ile ilgili sorunların ya da günümüzde “Hatay Meselesi” olarak da değerdendirilen husus ile ilgili sorunların başlangıç zamanından çözümüne kadar alınan karar ve atılan adımları etkilemiştir.

Hatay Türklerinin geleceği Fransa'nın Suriye'deki mandasını kaldıracağını ilan ettiği tarihten itibaren herkes için endişe uyandırmaya başlamıştır. 1936 senesinin Eylül ayında Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlığını vereceğini ifade

TASNİF DIŞI

etmesinden sonra, Hatay bölgesini, temelleri atılacak yeni Suriye Devleti sınırları içerisinde gördüğü anlaşılmıştır. Bu gelişme Kurtuluş Mücadelesi'ne yön veren ve esas alınan Misak-ı Milli belgesine ters düşen bir husustur. Kırk asırlık Türk topraklarının Suriye Devleti'nin bir parçası olmaması ve yabancı bir devletin hâkimiyeti altına girmemesi Türkler için büyük bir önem arz etmektedir. Böylesi bir amaç ile beraber gerektiği taktirde davanın çözümlenebilmesi için silaha başvurulabileceği ihtimali halk arasında yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu amaç uğruna, tüm Türklerin her türlü fedakârlığı göze aldıkları anlaşılmaktadır.

Fransa, Suriye üzerindeki haklarını Suriye'ye bırakarak, aynı zamanda İskenderun Sancağı üzerindeki tüm hak ve yetkilerini de Suriye'ye bırakmış oluyordu. Bu gelişme çok önemlidir. Çünkü Fransa'nın Suriye üzerindeki manda yönetimini Suriye'ye terk ettiğine ilişkin olan bu antlaşmada İskenderun Sancağı'ndan hiç bahsedilmemektedir. Bunun üzerine, Atatürk duruma müdahale etme gereği duymuştur. Eğer stratejiye yön veren lider tarafından dünyada olup biten gelişmeler düzenli olarak incelenmiyor olsaydı ve de hangi olayların birbirlerini etkileyebileceği üzerine fikirler üretilmiyor olsaydı, göz ardı edilen gerçekler hedefin gerçekleştirilememesi yönünde sonuç verebilirdi.

Silah kullanma fikrinin yaygınlaşmaya başlaması, davanın önderi olan Atatürk'ten kaynaklanmamıştır. Atatürk; öncelikle barışçıl yollarla anlaşmaktan yana olan bir liderdir. Fakat başka çaresi kalmadığı taktirde, gerekirse silah kullanabileceğini belirtmiş olması davanın diğer devletler tarafından değerlendirilmesinde büyük önem arz etmiştir. Atatürk, Hatay Türklerinin milli varlıklarını barış yoluyla sağlamıştır. Bu yüzden Hatay zaferi barışın zaferi, akıl ile mantığın zaferi ya da milletler arasında iyi ilişkilerin korunmasının zaferi olarak da değerlendirilebilir.

Bir strateji oluşturulurken hedefe giden yolda amaçlar ile araçlar arasındaki dengenin iyi kurulması gerektiği bilinmektedir. Hedef, Hatay Türklerinin topraklarının başka bir devletin hâkimiyetine girmemesi iken kullanılan araç hiçbir zaman ilk olarak doğrudan silahlı güç olmamıştır. Her zaman ilk etapta uzlaşma yani diplomasi bir araç olarak kullanılmıştır. Fakat eğer bu şekilde bir başarı elde edilemeyeceği gibi bir endişe oluşuyor ise, bu durumda, başka çare kalmadığı için "sert güçten" yararlanıldığı görülmektedir. Atatürk'ün Kurun Gazetesi'nde yazdığı yazılardaki kararlı üslup bunun bir göstergesidir ki bu da yine stratejinin unsurlarından biridir çünkü daha önce de izah edildiği üzere her zaman hedefe ulaşmak için alternatif yollar oluşturulmalıdır.

TASNİF DIŞI

Atatürk, Avrupa'da siyasi koşulların kendi lehlerine döndüğünden emin olduktan sonra, Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlığını vermeyi planladığı anda, Hatay sorununu hem iç hem de dış kamuoyunda etraflıca düşünülmüş planlarla gündeme getirmeye başlamıştır. Atatürk'ün zamanın Hatay'ın bağımsızlığını kavuşması için uygun olduğunu düşünmesi Paris'te Fransa-Suriye görüşmelerinin yapıldığı zamandır. Ancak, yine de Montreux Boğazlar Sözleşmesi'nin neticelenmesini bekledikten sonra adımını atmıştır.

Stratejide her zaman istikrarlı bir şekilde hareket edilmesi ve de asla hedeften şaşılmaması gerekmektedir. Suriye'ye tanınan hak gibi Hatay'a da bağımsızlıkları için bir hak tanınmasının talep edilmesinden sonra Fransa'nın konuya ilişkin tutumunda bir değişiklik olmaması, liderin ve çevresindekilerin motivasyonunu düşürmüş olsaydı stratejinin gerçekleştirmek istediğı hedef başarılammış olabilirdi. Çünkü hedefe giden yolda izlenen adımlar kısa bir süre zarfında değil, seneler süren bir zamanı kapsamaktadır. Böylesi uzun bir sürede şüphesiz çeşitli olumlu ya da olumsuz gelişmeler olacaktır. Fakat stratejinin başarılı olabilmesi için her zaman alternatiflerin düşünülmesi gerektiğı ya da hedefe ulaşmak için her türlü imkânın ve aracın kullanılması gerektiğı düşünüldüğünde, umutsuzluğa düşmek yerine hedefe bağı kalmanın önemi ortaya çıkmaktadır.

Hatay'ın ana vatana katılması için üç önemli adım vardır. Bunlardan birincisi Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması, ikincisi kriz yönetiminin uygulanması, üçüncüsü ise Hatay'ın sınırlarının belirlenmesidir.

Hatay'ın ana vatana ilhak olabilmesi için; öncelikle Sancak sınırları içerisindeki Türklerin kendi kaderlerini kendilerinin belirleyebilmeleri gerekmektedir. Bunun için de, seçimlerde çoğunluğun sağlanması maksadıyla çeşitli tedbirler alınması zorunlu hale gelmiştir. Bu çerçevede, artık bağımsızlığını sağlamış olan Hatay Devleti'nin kendi hür iradesi ile Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılmak isteğini dünya kamuoyuna açıklaması aşamasına gelinmiştir. Bu amaç doğrultusunda, hem seçimlerde çoğunluğun sağlanması adına Atatürk Hatay doğumlu kişileri seçimlerden önce Hatay'a yollamış, hem de seçimlerin kazanılması sağlandıktan sonra Meclis'in Sancağa gönderilen Hataylılar tarafından oluşturulması için çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bir stratejinin istenilen hedefe ulaşabilmesi iyi düşünülerek hazırlanmayı gerektirdiğinden, Hatay'ın bağımsızlığına kavuşması olmazsa olmaz bir gerekliliktir. Ankara Antlaşması'nın İskenderun Sancağı ile ilgili bahsi geçen hükümleri sayesinde Hatay'ın öncelikle bağımsızlığına kavuşması, daha sonra ise ana vatana katılması gerçekleşmiştir.

TASNİF DIŞI

Ankara Antlaşması Hatay'ın bağımsızlığını kazanması için büyük önem taşımaktadır çünkü bahsi geçen antlaşma ile Fransa hem bu bölgede 'özel bir idare' kurulmasını onaylamış, hem de orada Türk Bayrağı'na benzer bir bayrak bulunmasını, resmi dilin Türkçe olmasını, Türk kültürünün devam ettirilmesini kabul etmiştir. Lozan Antlaşması'nın 16. maddesinin son fıkrası ile Ankara Antlaşması'nın 7. maddesinin kabulü, yine izah edilen bu maddelerin ilerleyen senelerde diğer devletlerce de kabul edilmesi adına önem arz etmektedir. 1926 senesinde Suriye ile İyi Komşuluk ve Dostluk Sözleşmesi'nde 7. madde'nin her şekilde uygulanacağına karar verilmesi İskenderun Sancağı bölgesinin "özel idaresinin" kabulünün devam etmesi için önemlidir. Bu şekilde ilerde Fransa'nın Suriye üzerindeki manda yönetimine son vereceği tarihte İskenderun Sancağı'nın kendilerine bağlı bir bölge olduğunu iddia etme gibi bir olanağı olamamıştır.

Fransa, Suriye'ye bağımsızlığını vereceğini söyledikten ve Montreux Boğazlar Sözleşmesi imzalandıktan sonra 1 Kasım 1936 tarihli Meclis Açış Konuşmasında Atatürk: "*Şimdi Antakya-İskenderun ve havalisi meselesinin çözüm zamanıdır*" demiştir. Bu konuşma ile günümüzde 'Hatay Meselesi' olarak nitelendirilen İskenderun-Antakya ve havalisinden oluşan bölgenin Türkiye Cumhuriyeti için taşıdığı anlam ifade edilmiş, gerekirse her türlü çareye başvurulacağı belirtilmiştir.

Hatay'ın bağımsızlığına kavuşmasına engel teşkil edebilecek olan Fransa'nın Suriye'ye bağımsızlığını vermesi gelişmesi Türkiye'nin stratejisinin ilk aşamasını oluşturan Hatay'ın ana vatana kavuşması hedefi için tehlike arz ettiğinden, son gelişmeler bir 'kriz durumu' olarak değerlendirilmiştir. Hatay'ın ana vatana katılması stratejisinde başarılı olabilmek adına gerekli durumlarda kriz yönetimi stratejisine başvurulmuştur. Fakat kriz yönetimi stratejisi hedefe ulaşmak için uygulanan strateji gibi uzun vadeli bir süreç değildir. Kriz yönetimi stratejisi stratejinin kısa vadeli bir bölümünü oluşturmaktadır.

Hatay'ın ana vatana katılma stratejisinde kriz yönetimi stratejisi 9 Eylül 1936 ile 29 Haziran 1938 tarihleri arasında uygulanmıştır. Bu zaman zarfında 3 farklı kriz durumu gözlemlendiği için 3 farklı zamanda kriz yönetimi stratejisine başvurulmuştur.

Birinci kriz durumu 9 Eylül 1936 tarihinde, Fransa'nın "Suriye'ye bağımsızlık vereceğiz" demesiyle başlamıştır. Bunun üzerine Türkiye, 9 Ekim 1936'da Fransa'ya İskenderun Sancağı'nın bağımsızlığını talep ettiği bir nota vermiştir. 1 Kasım 1936 tarihinde Mustafa Kemal Atatürk'ün Meclis Açış Konuşmasında Antakya İskenderun ve havalisinin memleketin en önemli meselesi olduğunun söylemesi üzerine krizde

TASNİF DIŞI

tırmanma safhasına geçilmiştir. 10 Kasım 1936'da Fransa'nın İskenderun Sancağı'na bağımsızlığını verme yetkisinin kendisine ait olmadığını söylemesi gerginliği daha da arttırmıştır. İlerleyen tarihlerde, Türkiye'nin kararlı tepkisinin değişmemesi üzerine, 14 -16 Aralık 1936 tarihleri arasında Milletler Cemiyeti toplanmış, krizde yumuşama safhasına geçilmiştir. Bu tarihten sonra, mesele artık Türkiye ile Milletler Cemiyeti arasında görüşülecektir. Aynı zamanda, bölgeye gelişmelerin takibi için üç gözlemci ile bir rapor yazıcı atanmıştır. 20 Ocak 1937'de toplanan Milletler Cemiyeti Konseyi İskenderun Sancağı'nın bağımsızlığını desteklemiştir. Kısacası birinci kriz dönemi 9 Eylül 1936 ile 20 Ocak 1937 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. 20 Ocak 1937'den sonra Hatay'ın ana vatana katılması için uygulanan stratejide kriz durumu sona ermiş, Hatay'da ayrı bir statünün varlığının kabul edilmiş, böylece stratejinin gelişimine uygun yeni bir denge oluşmuştur.

İkinci kriz döneminin başlamasından önce Hatay'daki genel durum şu şekilde izah edilebilir. 27 Ocak 1937 tarihinde "Türk Tezi" kabul edilerek hedefe doğru giden yolda olumlu gelişmeler kaydedilmiştir. Milletler Cemiyeti, Hatay'a ait bir anayasa hazırlanması için harekete geçmiş, bunun için bir komisyon kurmuştur. 29 Mayıs 1937'de Milletler Cemiyeti konseyi tarafından anayasa kabul edilmiştir. Bununla beraber, bilinmesi gereken iki önemli karar vardır. Birincisi, Hatay'ın statü ve anayasasının Konsey tarafından ileride bu konuda alınacak bir karar ile yürürlüğe girecek olmasıdır. İkincisi ise, statüyü belirleyecek seçimlerin 15 Nisan 1938 den önce yapılacak olmasıdır. Bu yüzden seçimlerin denetlenmesi için 1937 yazında Milletler Cemiyeti Hatay'a seçim komisyonu göndermiştir. Fakat Komisyonun Fransızlar ile beraber Türkiye'ye danışmadan Türkiye'nin aleyhine maddeler içeren bir Seçim Yönetmeliği hazırlaması üzerine ikinci bir kriz oluşmuştur. Bunun üzerine Türkiye, Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliği'ne itirazlarda bulunarak Konseye Seçim Yönetmeliği'nin Türk Hükümeti ile de işbirliği yapılarak düzenlenmesini söylemiştir. Bahsi geçen bu olaylar yüzünden Sancak statüsünün yürürlüğe girme tarihi gecikmiş, Türkiye ile Fransa arasındaki gerginlik artmış, krizde tırmanma safhasına geçilmiştir. Tırmanma safhasında, 1930 senesinde Fransa ile imzalanmış olan Dostluk Antlaşması 29 Aralık 1937'de bozulmuştur. Krizde yumuşama safhasının görülmesi 31 Ocak 1938'de Milletler Cemiyeti'nin Seçim Yönetmeliği'nde Türkiye'nin isteği üzerine çeşitli düzenlemeler yapması ile olmuştur. Bu noktadan sonra Hatay'ın ana vatana katılması stratejisinin devamı için Türkler, kendilerinden oluşan bir heyetin halk oylaması esnasında Hatay'da bulunarak gözlemci olmaları isteklerini kabul ettirmişlerdir.

TASNİF DIŞI

Üçüncü ve son kriz dönemi 1938 senesinin Nisan ayında Milletler Cemiyeti komisyonunun gözetiminde başlayan seçimlerin Hatay'da yürürlüğe girmesinin zorlaştırılması ile olmuştur. Hatay'daki Fransız temsilcisi seçimleri önlemek için çeşitli girişimlerde bulunmuş, Fransızlar ise Hatay'daki azınlıkları Türklere karşı kışkırtmışlardır. Bunun üzerine, basın yolu ile Türkiye ve Fransa arasındaki ilişkilerde gerginlik yaratılmış, krizin tırmanma safhası başlamıştır. Buna ek olarak, Atatürk, hasta olmasına ve hastalığının en kritik aşamasında olmasına rağmen, 1938 senesinin Mayıs ayında orduları denetlediği güney gezisine çıkarak güç gösterisinde bulunmuştur. Son olarak da, 17 Haziran 1938'de Türk Hükümeti Fransız Hükümeti'ne ve Milletler Cemiyeti'ne protestolarda bulunmuştur. İzah edilen son gelişmeleri takiben Fransa'nın İskenderun Sancağı'nın bağımsızlığını önemsemeyen tutumu değişmiş, Milletler Cemiyeti Seçim Komisyonu'nun çalışmalarına ara vermesinin istenmesi ile krizde yumuşama safhasına geçilmiştir. Kısacası, 1938 senesinin Nisan ayında takip edilmeye başlanılan kriz yönetimi stratejisi 29 Haziran 1938'de Seçim Komisyonunun Sancak'tan ayrılması ile sona ermiştir.

Hatay'da seçimlerin kazanılması için çoğunluğun gelmesini sağlamak adına oradaki vatandaş sayısını arttırmak Hatay'ın bağımsızlığı hedefi için bir gerekliliktir. Bahsi geçen gereklilik, stratejiye yön veren kişi yani lider tarafından etraflıca düşünülmüş, süreçte aktif olan kişilerin motivasyonu yüksek olsun diye her türlü yardım sunulmuştur. İzah edilen noktalar detaylı ve başarılı şekillenmiş bir strateji olarak değerlendirilebilir.

5 Temmuz 1938 tarihinde Hatay'a giren Türk Ordusu seçimlerin düzenli ve kontrol altında yapılabilmesi için zorunlu görülmüştür ve bunun gereği olarak Sancağa gönderilmiştir. Böylece, seçimler Türk ve Fransız askerlerinin gözetim ve denetimi altında yapılmıştır. Yapılan bu seçimler sonucunda 40 milletvekilinden 22'sinin Türklerden oluştuğu bir meclis oluşmuştur. Bunun sonucunda, bağımsız bir Hatay Devleti kurulmuştur.

Kurulan Hatay Devleti, daha sonra, 29 Haziran 1939 tarihinde oybirliği ile varılan bir kararla Türkiye Cumhuriyeti'ne katılma kararı almıştır. 7 Temmuz 1939 tarihinde ise, 3711 sayılı kanun ile Türkiye Cumhuriyeti'nin bir ili olmuştur.

Atatürk'ün sağlığı Hatay'ın uzun süredir bağımsızlığına kavuşamaması nedeniyle olumsuz yönde etkilenmiştir. Fransa ile diplomatik yollarla gerçekleştirilen görüşmelerin Hatay Meselesi'ni aradan uzunca bir süre geçmesine rağmen ne yazık ki olumlu bir safhaya taşıyamamıştır. Üstelik Fransa ile Suriye Fransa'nın Suriye

TASNİF DIŞI

üzerindeki haklarını Suriye hükümetine devreden bir antlaşmaya dahi imza atmıştır. Bunun üzerine Atatürk, ani aldığı bir karar ile İstanbul'a hareket edip Güney Anadolu'ya bir gezi düzenlemiştir. Güney Gezisi'nde kendisini çok yorması yüzünden Atatürk'ün rahatsızlığı artmıştır. O dönemde, son derece halsiz olmasına karşın bu geziye çıkması hastalığı tetiklemiştir. Bunun sonuçlarının ne olacağını kestiremediği için, ayrıca hastalığın ne ölçüde ilerlediğini henüz etrafındaki doktorları dahi tam olarak tespit edemediklerinden, arka arkaya dört gün arayla önce Mersin'de, sonra Adana'da yaptırdığı resmigeçitler ve bu törenleri ayakta Mehmetçiği selamlayarak izlemek isteği, bir bakıma sonun başlangıcı olmuştur.

Hatay'ın bağımsızlığa kavuşması Atatürk'ün sağlığında başarılmış ise de, Türkiye Cumhuriyeti topraklarına katılması Atatürk'ün vefatından sonra gerçekleşmiştir. Fakat stratejinin uzun vadeli bir süreç olduğu hatırlanacak olunursa; Hatay'ın ana vatana katılmasının tohumları Atatürk tarafından atılmış, stratejiyi Atatürk şekillendirmiştir. Ne yazık ki, uyguladığı stratejinin başarıyla neticelendiğini görmeye sağlık durumu elvermemiştir.

Atatürk, Hatay'ın ana vatana kavuşmasının çağdaş medeniyetlere uyan bir politika izlenerek, barış ve hukuk unsurları sayesinde başarıldığını vurgulamıştır. Atatürk dünya barışına verdiği öneme sık sık değinmiş, millî dava çözüme ulaştırılmaya çalışılırken dünya barışının bozulmaması için çaba göstermiştir.

Atatürk'ün dünyada gerçekleşen olayları yakından izlemesi ve değerlendirmesi, bu sayede de kendi hedefi için atacağı adımın zamanını iyi kullanması sayesinde şekillenmiştir. Stratejide “düşünmek” ile “yapmak” arasında ince bir çizgi olduğuna değinilmiştir. Burada, çizginin diğer tarafına geçmek yani düşünmeden yapmaya geçmek için uygun zamanın kullanılması zorunludur ki atılan adımlar olumsuz sonuçlanmayarak hedefe giden yolda aşama kaydedilebilsin.

KAYNAKÇA

a. Arşiv Belgeleri

BCA1, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 224.510.12

BCA2, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 224.510.11

BCA3, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 222.501.4

BCA4, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 225.515.4

BCA5, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 224.510.9

BCA6, Fon Kodu: 030.18.02.02, Yer No.: 84.70.7

BCA7, Fon Kodu: 030.18.02.08, Yer No.: 82.18.16

BCA8, Fon Kodu: 030.18.01.02, Yer No.: 82.14.10

CA1, A: IV-18-c, D: 74-1, F: 34-2

CA2, A: IV-18-c, D: 74-1, F: 34-14

CA3, A: IV-18-c, D: 74-1, F: 34-15

CA4, A: IV-18-c, D: 74-1, C: 11

CA5, A: IV-15-c, D: 74-1, F: 148

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Devre 5, Cilt: 13, İçtima:2, Sekizinci İnikad, 27 Kasım 1936
Cuma

b. Basılı Eser ve Makaleler

Acuff, F. L. (2005). *Uluslararası Müzakere*. Ankara: Elma Yayınevi.

Ada, S. (2005). *Türk-Fransız İlişkilerinde Hatay Sorunu (1918-1939)*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Adil Dağıstan, A. S. (2005, Mart). Sancak'ın (Hatay) Bağımsızlık Sürecinin İlk Aşaması ve Türkiye. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* , 21 (61), s. 1-47.

Afetinan, A. (1989). *Atatürk'ten Mektuplar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Akad, M. T. (2003). *Strateji Üzerine*. İstanbul: Kastaş Yayınları.

Akçora, E. (1995, Temmuz). Hatay'ın Anavatana İlhak'ının Türk Dış Politikasındaki Yeri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* , 11 (32), s. 379-405.

Aksu, A. (2009). Kriz Yönetimi ve Vizyonel Liderlik. *Journal of Yaşar University* , 4 (15), s. 2435-2450.

Aksu, F. (2008). *Türk Dış Politikasında Zorlayıcı Diplomasi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.

TASNİF DIŞI

- Akşit, İ. (1981). *Atatürk Kendini Anlatıyor*. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş.
- Alp, İ. (2002, Ankara). Misak-ı Milli Hedeflerinin Lozan Antlaşması'na Yansıması. *Türkler*, 16, s. 293-305.
- Armaoğlu, F. (2007). *20. Yüzyıl Siyasi Tarih (1914-1995)*. İstanbul: Alkım Yayınevi.
- Atatürk. (2006). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri* (Cilt 1). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Atay, F. R. (1980). *Çankaya*. İstanbul: Bateş Yayınları.
- Aydinel, S. (2008). *Atatürkçülükte Ulusal Hedef Ulusal Politika Ulusal Strateji*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Aylin Pira, Ç. S. (2004). *Kriz Yönetimi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Blades, J. W. (1986). *Rules For Leadership*. Washington, DC: National Defense University Press.
- Bratton, P. C. (2005, Summer). When Is Coercion Successful? And Why Can't We Agree on It? *Naval War College Review*, 58 (3), s. 99.
- Clausewitz, C. V. (2007). *Savaş Üzerine*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- Cox, D., ve Hoover, J. (2003). *Kızıışan Ortamda Liderlik*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Çakmak, H. (2004). *Uluslararası Krizler ve Türk Silahlı Kuvvetleri*. Ankara: Platin Yayınları.
- Çekiç, O. (2007a). *İmparatorluktan Cumhuriyete 1, Mondros'tan İstanbul'a* (Cilt 1). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Çekiç, O. (2007b). *İmparatorluk'tan Cumhuriyete 3, Sivas'tan Ankaraya* (Cilt 3). İstanbul: Cumhuriyet Kitapları.
- Dağ, A. E. (2009). *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Sözlüğü*. Ankara: Anka Yayıncılık.
- Dedeoğlu, B. (2003). *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*. İstanbul: Derin Yayınları.
- Demir, F. O. (Fall 2008-2009). Kriz Yönetim Stratejileri ve Kriz İletişimi. *FBE Journal*, 10 (11).
- Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat*. Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.
- Doyle, M. W. (2007, Jan-Ma). The John W. Holmes Lecture: Building Peace. *Global Governance* (13), s. 9.
- Durmuş Yalçın, Y. A. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (Cilt 1). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Erçetin, Ş. (2000). *Lider Sarmalında Vizyon*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Erkal, Ş. (1988). Atatürk ve Hatay. *Atatürk Haftası Armağanı*, s. 9-43.
- Erkin, F. C. (1987). *Dışışlerinde 34 Yıl* (Cilt 1). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

TASNİF DIŞI

- Eslen, N. (2005). *Tarih Boyu Savaş ve Strateji*. İstanbul: Truva Yayınları.
- Fenzel, J. (2001, Jan/Feb). Operational Leadership On War's Precipir. *Military Review* (81), s. 55.
- Fisher, R., ve Ury, W. *Evet Dedirtme Sanatı*. (C. Boran, Çev.) İstanbul: İlgi Yayıncılık.
- Gökçül, B. (2005). *Müzakere, Stratejik İlişki Kurma*. İstanbul: Kapital Medya A. Ş.
- Gönlübol, M., ve Sar, C. (1963). *Atatürk ve Türkiye'nin Dış Politikası*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Gray, C. S. (2008). *Modern Strateji*. İstanbul: Truva Yayınları.
- Hart, B. H. (2003). *Strateji dolaylı Tutum*. İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- İnan, A. (1991). *Düşünceleriyle Atatürk*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- J. Boone Bartholomees, J. (2008, June). A Survey of the Theory of Strategy. (J. J. Boone Bartholomees, Dü.) *U.S. Army War College Guide To National Security Issues* , 1, s. 13-43.
- J. Boone Bartholomees, J. (Dü.). (2008, June). Appendix 2: Guidelines For Strategy Formulation. *U. S. Army War College Guide To National Security Issues* , 2, s. 275-280.
- John R. Schermorn, J., Hunt, J. G., ve Osborn, R. N. (2005). *Organizational Behavior*. Wiley International Edition.
- Karakoç, E. (2004). *Atatürk'ün Dış Türkler Politikası*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Kocatürk, U. (1992). *Doğumundan Ölümüne Kadar Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Konuralp, N. A. (1996). *Hatay Kurtuluş ve Kurtuluş Mücadelesi Tarihi*. İskenderun: Hatay Postası Basımevi.
- Küçükşahin, A. (2008, Ocak). Güç ve Güvenlik. *Harp Akademileri* , 8 (22), s. 17-25.
- Leadership in Organizations*. (1988). New York: Avery Publishing Group Inc.
- Lebow, R. N. (2006). Reason Divorced from Reality: Thomas Schelling and Strategic Bargaining. *International Politics* (43).
- Lozan Barış Konferansı, Tutanaklar Belgeler* (Cilt 4). (1972). (S. L. Meray, Çev.) Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Marcelle, G. (Dü.). (2010). *Teaching Strategy: Challenge And Response*. U.S. Army War College.
- Melek, A. (1991). *Hatay Nasıl Kurtuldu*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Mintzberg, H., Ahlstrand, B., ve Lampel, J. (1998). *Strategy Safari*. New York: The Free Press.

TASNİF DIŞI

Mursaloğlu, M. (2009). *Kahraman Ordumuzun Hatay'a Girişi*. Hatay: Color Ofset Matbaacılık.

Mursaloğlu ve Özkanaktı. (2003). *Cumhuriyet'in 80. Yılında İskenderun*. Seçil Ofset Ltd. Şti.

Nye, J. S. (2005). *Dünya Siyasetinde Barışın Yolu Yumuşak Güç*. (R. İ. Aydın, Çev.) Elips Kitap.

Öymen, O. (2007). *Silahsız Savaş*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Öztoprak, İ. (1989). *Türk ve Batı Kamuoyunda Milli Mücadele*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Öztürk, O. M. *Amerika Çökerken Yeni Kutuplaşma*. Fark Yayınları.

Press, H. B. (2008). *Kriz Yönetimi*. İstanbul: Optimist Yayınları.

Press, H. B. (Dü.). (2010). *Stratejiyi Uygulamak*. İstanbul: Optimist Yayınları.

Pehlivanlı, H. (2001). Türk Dış Politikasında Hatay(1918-1939). *Avrasya-Bir Vakfı Asam Yayınları, Türkiye Araştırmalar Dizisi* , 29 (1).

Pehlivanlı, H., Sarınoy, Y., ve Yıldırım, H. (2001). *Türk Dış Politikasında Hatay (1918-1939)*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.

Saral, H., ve Saral, T. (1970). *Vatan Nasıl Kurtarıldı*. Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Selçuk, H. (1972). *Hatay'ın O Günleri*. İstanbul: M. Sucuoğlu Matbaası.

Sezgin, F. (2003). Kriz Yönetimi. *Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* , s. 181-195.

Shea, T. C. (2005). Trabsforming Military Strategy. *Joint Force Quarterly* (38).

Smith, Allen, Stewart, ve WhiteHouse. *Stratejik Görüş Oluşturma*. Ankara: Kara Kuvvetleri Basımevi.

Soyak, H. R. (1973). *Atatürk'ten Hatıralar* (Cilt 2). İstanbul: Yapı ve Kredi Bankası A.Ş. Yayınları.

Soyak, H. R. (2004). *Atatürk'ten Hatıralar*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

Soysal, İ. (1985, Kasım). Atatürk'ün Barışçı Politikası ve Dünyadaki Etkileri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* , 2 (4).

Soysal, İ. (1986). Hatay Sorunu ve Türk-Fransız İlişkileri (1936-1939). *Belleten* , XLIX (193-195).

Sönmezoğlu, F. (Dü.). (1998). *Uluslararası Politikada Yeni Alanlar Yeni Bakışlar*. İstanbul: DER Yayınları.

Sullivan, G. R., ve Harper, M. V. (1997). *Umut Bir Yöntem Olamaz*. İstanbul: BZD Yayıncılık.

Sumer, H., ve Pernsteiner, H. (Dü.). (2009). *Kriz Yönetimi*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

TASNİF DIŞI

Sütçü, O. (2008, Aralık). Stratejik Liderlik. *Yüksek Lisans Projesi*. Kahramanmaraş: Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Anabilim Dalı.

Sökmen, T. (1992). *Hatay'ın Kurtuluşu İçin Harcanan Çabalar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Tanfer, V. (1996, Mart). Atatürk'ün Milli Mücadele'de Halkın Birlik ve Gücünü Toplaması ve Bugüne Uyarlaması. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 12 (34), s. 341-347.

Tarakçı, N. (2005). *Çatışmayı Önleme ve Kriz Yönetimi*. İstanbul: Çantay Yayınları.

Tezkan, Y. (2000). *Siyaset, Strateji ve Milli Güvenlik*. İstanbul: Ülke Kitapları.

Tokmak, İ. (2003, Kasım 10). Liderlik Teorilerinin Tarihsel Gelişimi İçerisinde Karizmatik Liderlik Yaklaşımı ve Bir Model Olarak Mustafa Kemal Atatürk. *Atatürk Haftası Armağanı*, s. 179-198.

Turgut, H. (Dü.). (2008). *Atatürk'ün Sırdaşı Kılıç Ali'nin Anıları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Tünay, B. (1986, Mart). Atatürk ve Hatay. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2 (5), s. 449-463.

Tüz, M. V. (2008). *Kriz Yönetimi*. Bursa: Şah-Mat/Bursa Yayınları.

Uçarol, R. (2008). *Siyasi Tarih (1789-2001)*. İstanbul: Der Yayınları.

Umar, Ö. O. (2000, Şubat 25). Hatay Meselesi ve Atatürk. *Askeri Tarih Bülteni*, s. 71-89.

Umar, Ö. O. (2004). *Osmanlı Yönetimi ve Fransız Manda İdaresi Altında Suriye (1908-1938)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Unat, F. R. *Tarih Atlası*. İstanbul: Kanaat Yayınları.

Us, A. (1937, Ocak 26). Anlaşma Projesi Dün İmzalanamadı. Ne demek! *Kurun Gazetesi*.

Us, A. (1937, Ocak 22). Fransa'nın Dostlarına Hitab Ediyoruz.

Us, A. (1937, Haziran 6). Hatay Zaferinin Büyük Manası ve Atatürk. *Kurun Gazetesi*.

Us, A. (1937, Ocak 25). Hükümete Hitab Ediyoruz: Türk Milletini Yeniden Tenvir Ediniz. *Kurun Gazetesi*.

Us, A. (1937, Ocak 24). Türkiye Cumhuriyeti Şeref ve Haysiyetini, Hak ve Menfaatini Korumanın Yolunu Bilir. *Kurun Gazetesi*.

Varoğlu, A. K., ve Sıgır, Ü. (2008). *İş, Yönetim ve Diplomasi Dünyasında Müzakere*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Yalçın, D., Akbıyık, Y., Akbulut, D. A., Balcıoğlu, M., Köstüklü, N., Süslü, A., ve diğ. (2009). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (Cilt 1). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Yalçın, D., Akbıyık, Y., Özkaya, Y., Bozkurt, G., Akbulut, D. A., Tokgöz, E., ve diğ. (2008). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi* (Cilt 2). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

TASNİF DIŞI

Yarger, H. R. (2008, June). The Strategic Appraisal: The Key To Effective Strategy. *U.S. Army War College Guide To Naational Security Issues* , 1, s. 51-65.

Yılmaz, D. (1998). Misak-ı Milli ve Türk Dış Politikası'nda Musul. *Misak-ı Milli ve Türk Dış Politikası'nda Musul, kerkük ve Erbil Meselesi Sempozyumu* (s. 37-41). Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.

Yılmaz, M. (2000, Ağustos 25). İngiliz Kamuoyu ve Türk Dış Politikası 1922-1938. *Askeri Tarih Bülteni* (49), s. 9-67.

Zürcher, E. J. (2002). *Modernleşen Türkiye'nin Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.

c. Gazeteler

Cumhuriyet Gazetesi, 2 Temmuz 1938.

Cumhuriyet Gazetesi, 3 Temmuz 1938.

Cumhuriyet Gazetesi, 4 Temmuz 1938.

Cumhuriyet Gazetesi, 6 Temmuz 1938.

Cumhuriyet Gazetesi, 7 Temmuz 1938.

Cumhuriyet Gazetesi, 8 Temmuz 1938.

Kurun Gazetesi, 27 Haziran 1938.

Kurun Gazetesi, 28 Haziran 1938.

Ulus Gazetesi, 24 Haziran 1939.

d. İnternet Kaynakları

http://upload.wikimedia.org/wikipedia/tr/thumb/a/ab/370px-iskenderun_%28tr%29.svg.png/280px-370px-iskenderun_%28tr%29.svg.png. 12 Nisan 2010 tarihinde alındı.

<http://aygunhoca.com/images/harita3/mondorosa-gore-isgaller.jpg>. 12 Nisan 2010 tarihinde alındı.

<http://yazarlikyazilimi.meb.gov.tr/Materyal/kastamonu/kasim2008/grup3/kurtulussava si/resimler/guneycephesi-1.jpg>. 12 Nisan 2010 tarihinde alındı.

EKLER**SAYFA**

EK-A: Diğer Taraf'ın Kullanabileceği Müzakere Oyunları	A-1
EK-B: Fransız İşgal Kuvvetlerinin İskenderun'a Giriő	B-1
EK-C: Hatay Bayrağı'nın Bir Kız Öğrenci Tarafından İşlenmesi	C-1
EK-Ç: Ankara Antlaşması'nın Yedinci Maddesi	Ç-1
EK-D: Sancak'ın Toprak Bütünlüğünü Garanti Altına Alan Anlaşma	D-1
EK-E: 29 Mayıs 1937 Antlaşması'nın Çeşitli Hususları	E-1
EK-F: Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın Raporu	F-1
EK-G: 3 Temmuz 1938 Antlaşması	G-1
EK-Ğ: 4 Temmuz 1938 Antlaşması	Ğ-1
EK-H: "Askeri Antlaşma Bugün İmza Edilecek"	H-1
EK-I: "Hatay, İőtiyakla Beklediği Bayramı Bugün Yapacak"	I-1
EK-İ: "Askeri İtilaf Dün Hatay'da İmzalandı"	İ-1
EK-J: "Türk Ordusu Hasretle Kucakladığı Müretteb Mahalleri İşgal Etti"	J-1
EK-K: "Ordumuz Bugün Antakya'da"	K-1
EK-L: Fransa ile Türkiye'nin Hatay Devleti'nin Türkiye'ye İlhakında Uzlaşma	L-1
EK-M: Atatürk'ün Hatay Doğumlu Memurlar Hakkında Aldığı Karar	M-1
EK-N: Hatay'a Gönderilecek Memurlar Hakkındaki Karar	N-1
EK-O: Hatay'a Gönderilecek Memurların Terfileri Hakkındaki Karar	O-1
EK-Ö: "Fransa'nın Dostlarına Hitab Ediyoruz"	Ö-1
EK-P: "Zavallı Fransa"	P-1
EK-R: "Türkiye Cumhuriyeti Şeref ve Haysiyetini Korumanın Yolunu Bilir"	R-1
EK-S: "Hükümete Hitab Ediyoruz: Türk Milletini Yeniden Tenvir Ediniz"	S-1
EK-Ş: "Anlaşma Projesi Dün İmzalanamadı. Ne demek!"	Ş-1
EK-T: Atatürk'ün Tevfik Şükrü Aras'a Telgrafı	T-1
EK-U: Atatürk'ün İsmet İnönü'ye Tebrik Telgrafı	U-1
EK-Ü: Atatürk'ün İsmet İnönü'ye "Dünya Barışını" Konu Alan Telgrafı	Ü-1
EK-V: Hatay Türklerinin Atatürk'e Telgrafı	V-1

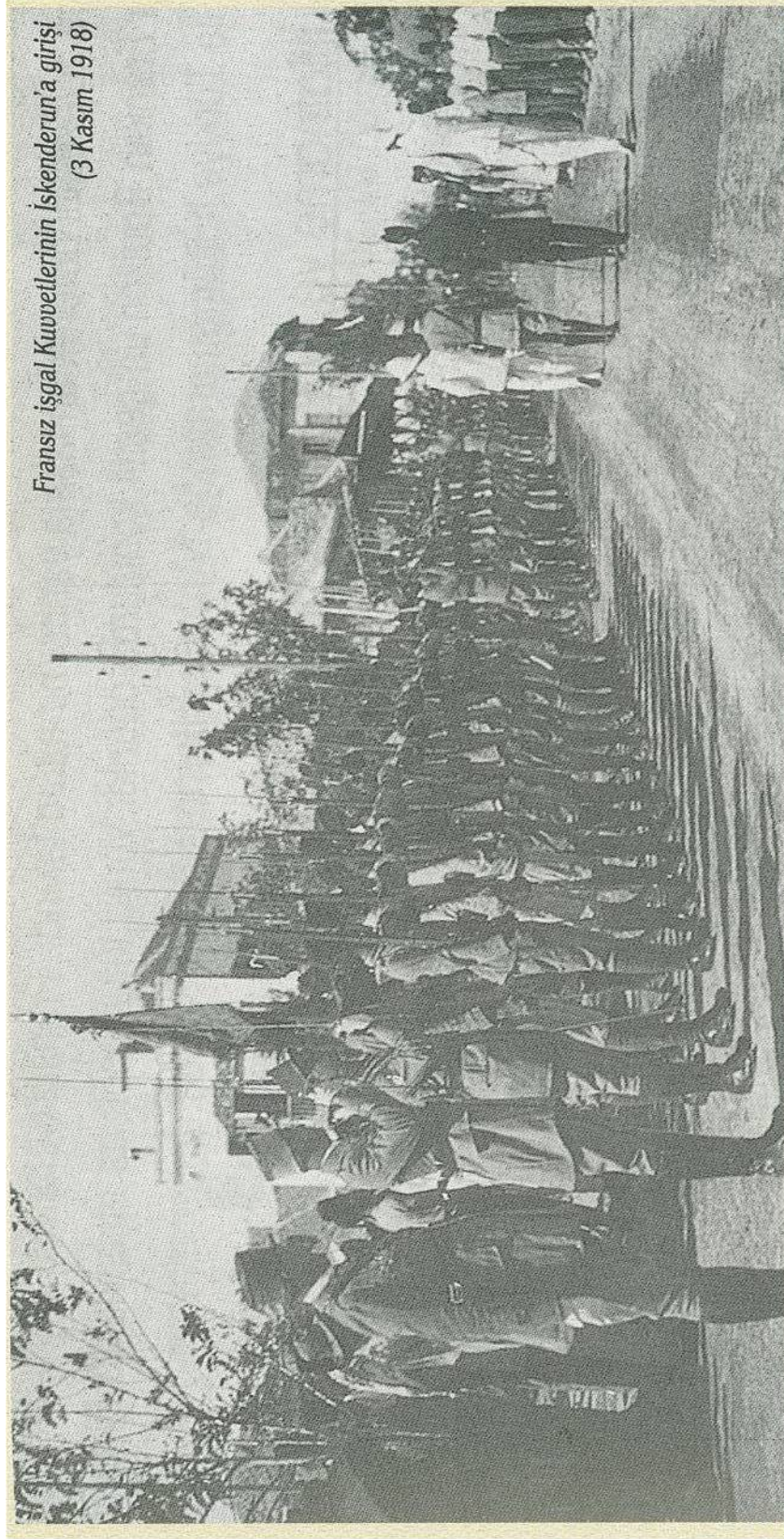
Diğer Taraf'ın Kullanabileceği Müzakere Oyunları¹³

<i>Taktik</i>	<i>Örnek (Ö) ve Tavsiye Edilen Cevap (T)</i>
<i>Kasti kandırma</i>	<i>Diğer Taraf'ın görev ya da ihmal yalanları</i>
<i>Sahte durumlar</i>	<i>T: Birisine güvenmek için bir gerekçeniz yoksa inanmayın</i>
<i>Belirsiz otorite</i>	<i>T: "Tamam. Buna iki tarafın da katılmadığı ortak bir taslak olarak bakalım."</i>
<i>Şüpheli niyetler</i>	<i>T: Ayrıntılar sorun ve Diğer Taraf'ın durumunu ve pozisyonunu iki kez kontrol edin</i>
<i>Psikolojik savaş hali</i>	<i>Müzakereyi olabildiğince kısa sürede sonuçlandırma konusunda bilinçaltı istek duymanız için kendinizi huzursuz hissetmenizi sağlamak üzere tasarlanan taktikler</i>
<i>Stresli durum</i>	<i>Ö: Konuşulacak yer yok; oda çok sıcak ya da soğuk. T: Durumu hemen anlayın ve söyleyin.</i>
<i>Kişisel saldırılar</i>	<i>Ö: Muhalifiniz, kıyafetiniz, görümünüz ("Yolculuktan dolayı biraz yorgun görünüyorsunuz"), statünüz (sizi bekleterek ya da lafınızı keserek) ya da zekânız (konuşulanları tekrarlatarak) konusunda yorum yapar ve ya çok fazla ya da çok az göz teması kurar. T: Bunu fark etmek genellikle son verilmesini sağlar (Örneğin, "John, cümlemi bitirmek istiyorum").</i>
<i>Baskı taktikleri</i>	<i>Yalnızca bir tarafın taviz elde etmesini sağlayacak durumlar yaratmak için tasarlanan pazarlık taktikleri.</i>

¹³ Fisher, R., ve Ury, W. *Evet Dedirtme Sanatı*. (C. Boran, Çev.) İstanbul: İlgı Yayıncılık.

<i>Müzakereyi ret</i>	Ö: Diğer Taraf müzakereye son verdiğini söyler T: Neden müzakere istemediğini sorun. Alternatifler önerin (örneğin, 3. Kişiler aracılığıyla müzakere, özel müzakere).
<i>Aşırı talepler</i>	Ö: Diğer Taraf, sizin daha mantıklı görünecek şekilde taviz vermeniz için baskı hissetmenize neden olacak kadar yüksek taleplerde bulunabilir. T: Onlara taleplerinin (örneğin fiyat) neden makul olduğunu düşündüklerini sorun. Taktiğe dikkatlerini çekin.
<i>Giderek yükselen talepler</i>	Ö: Bir taviz elde etmek ve sonra yeni taleplerde bulunmak ya da eskileri yeniden gündeme getirmek. T: Taktiğe dikkatlerini çekin ve sonra hangi konuları müzakere etmeye devam etmek istediğinizi düşünmek için mola isteyin.
<i>İnatçı ortak</i>	Ö: "Ben kabul ederim ama ortağım (örneğin patronum) kabul etmez." T: Bunu yazılı olarak alın ve/veya inatçı ortak ile doğrudan müzakereye girin.
<i>Hesaplı geciktirme</i>	Ö: On birinci saati beklemek. T: Geciktirme taktiğini ortaya çıkarın ve bunu müzakere edin. Objektif son süreler yaratın (bir başka şirketle müzakereye başlamak gibi).
<i>Kabul edin ya da bırakın</i>	Ö: Bu bir durumdan yararlanmadır-"ya benim dediğim ya da hiçbir" yaklaşımı. T: Görmezden gelin. Ya da açık bir şekilde kabullenin, eğer hiçbir anlaşmaya varılmazsa neler kaybedeceklerini bildirerek bu taktiği kullanmaktan vazgeçmeleri için itibarlarını kurtarıcı bir yol arayın.

Fransız İşgal Kuvvetlerinin İskenderun'a Giriő¹⁴

¹⁴ (Mursaloğlu ve diğ. , 2003, s.17)

Hatay Bayrağı'nın Bir Kız Öğrenci Tarafından İşlenmesi¹⁵

Hatay Devleti Bayrağı'nın Kız Öğrenci Tarafından İşlenmesi (1939)

¹⁵ (Mursaloğlu, 2009, s. 7)

Ankara Antlaşması'nın Yedinci Maddesi¹⁶

*Ankara'da 20 Teşrinievvel 1337/1921 tarihinde imza
edilen Türk-Fransız İtilâfnamesi.*

Maddesi: 7

İskenderon mıntakası için bir usulü idarei mahsusa tesis oluncakdır. Mıntakai mezkûrenin Türk ırkından olan sekenesi harşlarının inkişafı için her türlü teshilâtdan müstefid olacaklardır. Türk lisanı orada mahiyeti resmîyeyi haiz olacaktır.

İmza Protokolü

Bend: 3

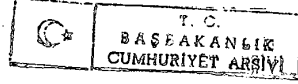
İskenderon ve Antakya mıntakaları için Yusuf Kemal bey orada mütemekkin ehaliye Türk bayrağını ihtiva eden hususî bir bayrak intihab etmek salâhiyetini vermek lâzım geldiğini beyan eder. Menatık mezkûre ehalisine böyle bir salâhiyet tanınmasındaki faideyi teslim eden Fransız murahhası bu hususta hükûmeti nezdinde teşebbüsâtı lâzımede bulunacağını vadededer.

Bend: 8

Türk murahhası atideki talebi serdetmiş ve Fransız murahhası bunu hükûmeti nezdinde müdafaa etmeği kabul etmiştir. İskenderon limanında Türk tebaası emvali ve Türk bayrağı taşıyan sefaînin limandan istifade hususunda serbestii tama malik olmaları lâzım gelir. Bunların

030	10			224	510	12
-----	----	--	--	-----	-----	----

¹⁶ (BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 224.510.12)

Sancak'ın Toprak Bütünlüğünü Garanti Altına Alan Anlaşma¹⁷

Sancağın Tamamiyeti Mülkiyesini Tekeffül Eden Muahede

Traité de Garantie de l'Intégrité Territoriale du Sandjak

Bir taraftan,
Türkiye Reisicümhuru
Diğer taraftan,
Fransa Reisicümhuru

Cemiyeti Akvam konseyi tarafından 27 Kânunusani 1937 de Cenevre'de kabul edilen mukarrerata ve aynı tarihte Konseyce itihaz olunan karara tevfikân,

Sancağın Statüsü ve Ana Yasasına riayeti temin için her iki Hükümetin hangi şekillerde yardımda bulunacaklarını tesbit etmek arzusun- de bulunduklarında,

Salâhiyeti kâmileyi haiz Murahhasları olarak:

Türkiye Reisicümhuru :-

Hariciye Vekili ve İzmir Mebusu
Dr. Teflik Rüştü Aras,

Hariciye Siyasî Müsteşarı, Gazianteb
Mebusu Numan Menemencioglu,

Riyeseticümhur Umumî Kâtibi, Hasan
Rıza Soyak'ı

Fransa Reisicümhuru :

Hariciye Nazırı, Mebus Ivon
Delbos,

Le Président de la République turque
d'une part,
et le Président de la République française
d'autre part,

Conformément à la résolution adoptée à Genève par le Conseil de la Société des Nations le 27 Janvier 1937 et à la décision prise par le Conseil à la date de ce jour,

Désireux d'arrêter les formes dans lesquelles les deux Gouvernements contribueront à assurer le respect du statut et de la loi fondamentale du Sandjak,

Ont désigné pour leurs plénipotentiaires, savoir:

Le Président de la République turque:

M. le Dr. Teflik Rüştü Aras, Député
d'Izmir, Ministre des Affaires Etrangères,

M. Numan Menemencioglu Député
de Gazianteb, Sous-Secrétaire d'Etat
aux Affaires Etrangères,

M. Hasan Rıza Soyak, Secrétaire
Général de la Présidence de la Répub-
lique,

Le Président de la République française:

M. Ivon Delbos, Député, Ministre des
Affaires Etrangères,

- 1 -

030	10			224	510	11
-----	----	--	--	-----	-----	----

¹⁷ (BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 224.510.11)

Hariciye Nezareti Siyasî Müsteşarı,
Mebus Pierre Viennot,

Türkiye'de Büyük Elçi ve Fevkalâde
Murahhas Henri Ponsot'yu
tayin etmişlerdir.

Bu murahhaslar, usulüne muvafık bulunan
salâhiyetnamelerini teati ettikten sonra berveçhi
âti ahkâmı kararlaştırmışlardır:

MADDE 1.

Fransa ve Türkiye Sancağın tamamıyeti mülkiyesini tekeffül ederler.

MADDE 2.

Yüksek Âkid Taraflar, Statû ile tayin olunan
Sancak arazisinin tamamıyeti tehdid edildiği
takdirde birlikde veya ayrı ayrı, Cemiyeti
Akvam Konseyini bilâ tehir haberdar etmeği
teahhüd ederler.

Acil tedbirler alınması iktiza ettiği halde,
Konsey tarafından bir karar ittihazına değin,
Yüksek Âkidler bu hususda aralarında anlaşacaklardır.

MADDE 3.

Sancak arazisine müteveccih bir tecavüz
tehdidi veya herhangi bir taarruz, âcil tedabir
ittihazını zaruri kılsa, Fransa ve Türkiye bu
tehdidi muktazi bîlcümle vasıtalarla önlemeği
teahhüd ederler.

Yüksek Âkid Tarafların Erkânıharbiyeleri,
her iki Hükûmete düşen vecibelerin icrasını
icabında temin için ittihaz edilecek tedabiri
tesbit ve ihzar maksadile doğrudan doğruya
temas halinde bulunacaklardır.

MADDE 4.

Cemiyeti Akvam Konseyi tarafından kabul
edilen metinlerle meydana gelen Sancak rejimine
riayetle mükellef olan Yüksek Âkid Taraflar,
Konsey tarafından bu rejimin tatbikini murakabe
hakkı istimal edilirken, ittihaz edilecek kararlara
riayeti temin için kendilerine yapılacak tavsiyeleri
tatbîke âmade bulunduklarını beyan ederler.

M. Pierre Vienot, Député, Sous-Secrétaire d'Etat aux Ministère des Affaires Etrangères,

M. Henri Ponsot, Ambassadeur Extraordinaire et Plénipotentiaire en Turquie.

Lesquels, après avoir échangé leurs pleins pouvoirs reconnus en bonne et due forme sont convenus des dispositions suivantes:

ARTICLE 1.

La France et la Turquie garantissent l'intégrité territoriale du Sandjak.

ARTICLE 2.

Les Hautes Patries Contractantes s'engagent à saisir sans retard, conjointement ou séparément, le Conseil de la S. D. N., dans le cas où l'intégrité du territoire du Sandjak tel qu'il est défini par le statut, viendrait à être menacée.

Elles se concerteront sur les mesures urgentes qu'il y aurait lieu de prendre en attendant que le Conseil se soit prononcé.

ARTICLE 3.

Dans le cas où une menace d'agression ou une attaque quelconque contre le territoire du Sandjak rendrait nécessaire des mesures d'urgence, la France et la Turquie s'engagent à parer à cette menace par tous moyens appropriés.

Les Etats-Majors des Hautes Parties Contractantes se maintiendront en contact direct pour définir et préparer les mesures à prendre afin d'assurer éventuellement l'exécution des obligations incombant aux deux Gouvernements.

ARTICLE 4.

Les Hautes Parties Contractantes tenues au respect du régime du Sandjak résultant des textes adoptés par le Conseil de la Société des Nations, se déclarent prêtes à donner suite aux recommandations que le Conseil leur adresserait pour assurer le respect des décisions qu'il prendrait dans l'exercice de son droit de contrôle sur l'application de ce régime.

Konseyin bir kararına tevfikân Yüksek Âkid Tarafların icrasına davet olunacakları her hareket iki Hühûmet arasında mukaddem bir anlaşma mevzuunu teşkil edecektir.

MADDE 5.

Konsey kararı ile tesbit edilmiş olan Sancak Statüsüne karşı acil bir tehdid teşkil eder hadiseler zuhur ettiği takdirde Yüksek Âkid Taraflar bilâ teehhur bu vaziyet hakkında bir karar alacaklar ve bundan Konseyi âcilen haberdar etmenin münasib olup olmayacağını takdir edeceklerdir.

MADDE 6.

Cemiyeti Akvam Konseyince alınmış bir kararın icrasını teminen akdedilmiş olan işbu Muahede, Cemiyeti Akvama mevdu vazifeyi tahdid eder mahiyette tefsir edilemeyecek veya Cemiyeti Akvam paktının Yüksek Âkidlere tahmil ettiği vecibelere hâlel getirmeyecektir.

MADDE 7.

İşbu Muahede, mümkün olan en kısa müddet zarfında tasdik edilecek ve tasdiknameler Paris'de teati olunacaktır.

Bu Muahede, tasdiknamelerin teatisi tarihinde meriyet mevkiine girecektir.

Tasdikan lilmekal, her iki Taraf Murahhasları işbu Muahedeyi imza etmişler ve mühürlemişlerdir.

Cenevrede, iki nüsha olarak, bin dokuz yüz otuz yedi senesi Mayıs ayının 29 uncu günü tanzim edilmiştir.

Ivon Delbos
Pierre Vienot
Henri Ponsot

Dr. T. Rüştü Aras
N. Menemencioglu
H. R. Soyak

Toute action que les Hautes Parties Contractantes seraient appelées à exercer conformément à une décision du Conseil ferait l'objet d'un concert préalable entre les deux Gouvernements.

ARTICLE 5.

Au cas où se produiraient des faits constituant une menace immédiate contre le statut du Sandjak défini par la décision du Conseil, les Hautes Parties Contractantes se concerteraient sans retard sur cette situation et apprécieraient l'opportunité d'en saisir d'urgence le Conseil.

ARTICLE 6.

Le présent Traité conclu en exécution d'une résolution du Conseil de la Société des Nations ne pourra pas être interprété comme restreignant la mission dévolue à celle-ci ou comme portant atteinte aux obligations qui découlent pour les Hautes Parties Contractantes du Pacte de la Société des Nations.

ARTICLE 7.

Le présent Traité sera ratifié dans le plus bref délai possible et les ratifications en seront échangées à Paris.

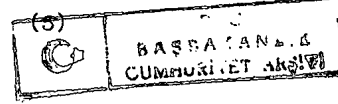
Il entrera en vigueur à la date de l'échange des ratifications.

En Foi de Quoi, les Plénipotentiaires respectifs ont signé le présent Traité et y ont apposé leur sceau.

Fait à Genève, en double exemplaire, le 29 Mai 1937.

Ivon Delbos
Pierre Vienot
Henri Ponsot

Dr. T. Rüştü Aras
N. Menemencioglu
H. R. Soyak

A: Statü.-

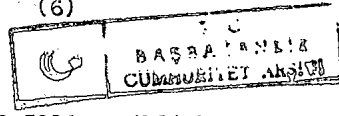
- 1- Sancağın tarifi : Balâda meruz esas prensiplerin I numaralısı ;
- 2- Hali hazır hudutlarının tasdiki ve 12 eylül 1921 tarihli kararname ile Sancakdan ayrılmış olan üç nahiye meselesinin tetkiki ,
- 3- Statüye , esas prensiplerin 3 numaralısının derci ,
- 4- Statüye , esas prensiplerin 4 numaralısının derci ,
- 5- Konseyin kontrolü , konsey delegesinin selâhiyetleri ve saire (esas prensiplerin 5 numaralısına müracaat)
- 6- Askerlikden tecrid statüsü : Statüye, esas prensiplerin 6 numaralısının derci. Konseyin bu husustaki hukuk ve selâhiyetlerinin tetkiki (esas prensiplerin 5 numaralısının son bendine müracaat) ,
- 7- Akalliyetlerin hukuk ve himayesi, istida hakkının istimali,
- 8- İktisadî ahkâm . İskenderun (esas prensiplerin 8 numaralısına müracaat) posta anlaşmaları ,
- 9- Meriyete vaz'ı ve ahkâmı muvakkate .

B: Anayasa.-

- 1- Kuvai umumiye : Teşriî, icraî, Kazaî uzuvların ve bunların selâhiyetlerinin esas prensiplerin I numaralısının gerçevesi dahilinde tayini,
 - 2- Usulu intihab,
 - 3- Lisan meselesi (esas prensiplerin 2 numaralısına müracaat) ,
 - 4- Anayasanın tadiline müteallik usul ,
 - 5- Meriyete vaz'ı ve ahkâmı muvakkate .
- Yukarıda ^{gözet} ~~iş~~ edilen vazifenin ifasına tevessül etmeyi konseye teklife mecbur olduğumu zannediyorum . Konsey mandater Devletle mutabık olarak konseye arzedilmek üzere işbu muhtelif meyzuları tetkiki ve bilhassa Sancağın statü ve anayasasının tahriri için mutahassıs bir komiteye tavzif edebilir . Raportörün , içinde kendi mümessilini bulundurabileceği bu komite raportörle mutabık olarak Konsey Reisi tarafından ihtisaslarına binaen intihab edilmiş azamî altı şahsiyetten mürekkep olacaktır . Komite arzu ettiği takdirde akvam Cemiyeti kâtibi umumiliğinin selâhiyettar servislerle ve icabında daimî mandalar komisyonule istişare edebilir .

030	10			222	501	4
-----	----	--	--	-----	-----	---

5

29 Mayıs 1937 Antlaşması'nın Çeşitli Hususları¹⁸

Konseyin 16 kânunuevvel 1936 tarihli kararına tevfikân tayin edilmiş olan müşahidlerin vekâletleri (Mandat) , işbu karara göre 31 kânunusani 1937 tarihinde hitama ermelidir. Kendilerinden memul faide nazarı itibare alınacak olursa bu müşahidlerin konseyden nihayet 15 mart 1937 tarihinde hitam bulacak yeni selâhiyet almaları lâzım gelir gibi görünür. Bu müşahitler raportöre , geri kalan vezâifin ifası hususunda faideli her nevi malûmatı vermekle tavzif edileceklerdir .

Müşahidlerin coğrafi faaliyet sahaları derpiş edilen tetkikatı karşılamak için bundan böyle icabı nisbetinde tevsi edilecektir . (Cetvelin A 2 numarasına müracaat).

Bu müşahidlerin nisbeten kısa bir zamanda Sancağın statüsünü ve anayasasını tanzim için ve bilhassa ehaliye verilecek teminat hususunda muktazi elemanları bildirecek vaziyette bulunacaklarından şüphe etmiyorum Raportör, mutahassıslar komitesini doğrudan doğruya teşkiki mesailerinden istifade ettirebilmek için müşahitleri cenevreye davet edebilmelidir .

Diğer taraftan derpiş olunan plân mucibince Konsey Fransa ve Türkiye Hükûmetlerinin karargir olan anlaşmaları tanzim etmeğe davet etmelidir. Bu anlaşmalar bilâhara nihai kararın ittihazından evvel konseye tebliğ olunacaktır .

Şurası tekarrür etmiştir ki Sancağın statüsü ve anayasası Konseyin gelecek mutad içtimasında alacağı karara tevfikân en kısa bir müddet zarfında meriyet mevkiine konacaktır . Mandanın hitamına kadar yeni rejimin tatbikinin temini, mandanın icrasile kabil telif olduğu nisbette Fransaya ait olacaktır .

030 10 222 501 4

¹⁸ (BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 222.501.4)

Dahiliye Vekili Şükrü Kaya'nın Raporu¹⁹

T.C.
DAHİLİYE VEKÂLETİ
Emniyet İşleri Umum Müdürlüğü

Şube :

Hâsusi :

Umumi :

- 2 -

lerimizle arzedilmişdi .

Fransızlar son günlerde Türklere ve Türk taraftarlarına karşı yaptıkları tazyiki tahammül edilemeyecek bir tarzda arttırmışlardır . Bu şerait altında Hatay'da Cenevre akorlarının tatbikine kat'iyen imkân olmadığını saygı ile arzedirim.

6 - Başvekâlete, R.C.U.Kâtipliğine ve gereği için Hariciye Vekâletine arzedilmiştir .

Dahiliye Vekili

M.
m.O.

Lingü
30.XII.937
yazı İşlerine
3.I-938

Ş.K.

Karşılık yazılacak Biliye ait olduğu şubenin gün ve sayısının yazılması.

030	10			225	55	4
-----	----	--	--	-----	----	---

22-12-937 8740

3

¹⁹ (BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 225.515.4)

3 Temmuz 1938 Antlaşması²⁰

- 7 -

portées à sa connaissance.-

ARTICLE 13 - Si aux termes des articles 4 et 5 du Traité de Garantie Franco-Turc du 29 Mai 1937, les deux gouvernements sont appelés à se concerter, les Etats-Majors respectifs devront de même, en vue d'arrêter les mesures qu'ils auront à appliquer en commun.

ARTICLE 14 - Une commission mixte turco-française procédera à l'arborescence des limites du Sandjak, telles qu'elles sont définies à l'article 4 du statut. La commission d'arborescence devra commencer les travaux au plus tard 3 mois après l'entrée en vigueur du présent accord et devra achever sa tâche sur le terrain dans le délai d'un an.-

Les frais de la dite commission seront à parts égales à la charge de la Turquie et de la Puissance Mandataire.-

ARTICLE 15 - En vue de la mise au point des dispositions de détail nécessaires, le Commandement militaire Français de BEYROUTH et l'Etat-Major Général de l'Armée Turque établiront tous les 6 mois des contacts d'Etats-Majors.-

ARTICLE 16 - Le présent accord général entrera en vigueur à la date de sa signature.-

Fait à ANTIOCHE le 3 Juillet 1938

Pour l'Etat-Major Français,

Le Général de Division
HUNTZIGER.

Membre du Conseil Supérieur
de la Guerre,
Commandant Supérieur des
Troupes du Levant.

Pour l'Etat-Major Turc

Le Général d'Armée
ASIM GÜNDÜZ.

Deuxième Chef d'Etat-Major,

030	10			224	510	9
-----	----	--	--	-----	-----	---

7

²⁰ (BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No: 224.510.9)

4 Temmuz 1938 Antlaşması²¹

4.7.1938

Türkiye ile Fransa arasında Dostluk
Muhabesi

Türkiye Cumhuriyeti Reisi ve Fransa Cumhuriyeti Reisi,

İki memleketin müşterek menfaatleri uğrunda samimi bir dostlu-
ğun bağlarını sağlamlaştırmak arzusunu güderek,

Bir dostluk muhabesi akdine karar vermişler ve Murahhas olarak:

Türkiye Cumhuriyeti Reisi ,

İzmir Mebusu Hariciye Vekili Dr. Nevfik Rüçdü Aras

Fransa Cumhuriyeti Reisi

Türkiyedeki Fransa Büyük Elçisi Bay Henri Ponsot'yu Murahhas
tayin etmişlerdir. .

Bu Murahhaslar usul ve nizamı uygun görülmüş olan salâhiyet-
namelerini yekdiğerine tevdi ettikten sonra aşağıdaki hususları
kararlaştırmışlardır.

Madde - 1:

Yüksek Âkid Taraflar içlerinden birine karşı müteveccih siyâsi
veya iktisadî hiç bir kombinézona dahil olmamayı teahhüd ederler .

Madde - 2:

Yüksek âkit taraflardan biri, müsâlemetkârane vaziyetine
rağmen bir veya müteaddit Devlet tarafından taarruza uğrasa diğer
Taraflar, ihtilâlin devamı müddetince , mütecavize veya mütecavizlere
ne mâhiyetinde olursa olsun hiç bir yardım ve muavenette bulunmayacaktır.

./.

-3+2645000-

030	10			224	510	11
-----	----	--	--	-----	-----	----

²¹ (BCA, Fon Kodu: 030.10.0.0, Yer No.: 224.510.11)

“Askerî Antlaşma Bugün İmza Edilecek”²²

AVUKATI

Her günde yalınız 10 kuruştur.

Cumhuriyet

İSTANBUL — CAĞALOĞLU

Onbeşinci yıl sayı 5077

Telgraf ve mektup adresi: Cumhuriyet, İstanbul - Posta Kutusu: İstanbul No 346

Telefon: Basmuharir ve evi: 22366, Tahsis: hereti: 34298, İdare ve malhase: 34299 - 34300

Cumartesi 2 Temmuz 1938

Her günde ÇUBUKLU Bahçesinde San'atkar Bayan Safiye ve arkadaşları sevdalarına şayan ediyorlar.

Türk ve Fransız Hariciye Vekillerinin «Cumhuriyet» e verdikleri beyanat

Bone bize dedi ki: «Bu anlaşmanın an'anevi Türk-Fransız dostluğunu takviye edeceğine kaniim.»

Paris matbuatına verilen müşterek beyanat

Paris Elçimiz, Türk - Fransız dostluğunun bu kat'î imtihanından, her zamankinden daha kuvvetli olarak çıktığını söyledi

Fransız gazetelerinin hararetili neşriyatı

Fransız Hariciye Nazırı M. Bone, Paris Büyükelçimiz Süad Davaz, Hariciye Vekilimiz Dr. Bülent Aras

Paris 1 — Havas ajansı bildiriyor: Hariciye Nazırı M. Bone, Türkiye'nin Paris büyükelçisi Süad Davaz'ı kabul etmiştir.

Saat 12.15 te gazeteciler de nazırı odasına alınıp ve M. Bone, hedefi aynık dediklerini yeniden ihya etmek olan Fransa ve Türkiye arasındaki müzakerelerin mes'ud neticesini tebarüz ettirdikten sonra demiştir ki:

«İskenderun davası, iki memleket arasında ki anlaşmazlığa aid muhtelif meseleler hakkında geniş bir fikir teatisi ne vesile vermiştir. İskenderun davasının halli, hakikatte, Türkiye ile Fransa ve Suriye arasındaki münasebetlerin muvazana ve adil bir mahiyet arzylemektedir. İhtilaf, kara-

lık bir anlaşma zihniyetiyle müzakere olunmuştur.

Bu meselelerin likide edilmesi keyfiyeti ve mahallî ihtilafın doğurduğu güçlükler, iyi anlaşılmalı için, Fransız-Türk anlaşmalarını çerçevesi dahiline konulmalıdır. Fransa, 1921 anlaşmalarının, zaman, Samsun Türk unsurlarına hususî bir ziyafet vermekte olduğunu kabul etmiştir. Türkiye de kendi tarafından arazi bakımından alâkadar bulunmadığını tekid etmiştir.

Askerî anlaşma, Fransa ve Türkiye'nin Samsun hakkında beraber üzerlerine aldıkları garantiyi icra etmelerinde şartları tesbit etmektedir.

[Arkası Sa. 9 sütun 3 te]

İstanbul Elektrik idaresi dün işe başladı

Dün bu mutlu hâdise tes'it edildi

Metrolu hani ve Beyazıt elektrik idaresi dünki teyinatın sonra.

İstanbul Elektrik şirketi dün sabah İstanbul Elektrik şirketi'nin Nafia Vekili Ali Çetinkaya'nın başkanlığında bir heyet tarafından bir fotoğrafın alınması ve geçişin etrafı çiçeklerle süslenmiştir.

[Arkası Sa. 9 sütun 4 te]

Askerî antlaşma bugün imza edilecek

Ordumuzun bugün Hataya girmesi muhtemel

Türk kıtaatının Fransız kuvvetlerine tamamen muadil olacağına dair bir protokol imza edildi

Türkiye - Fransa - Suriye işbirliğine dair bir de beyanname hazırlandı

Askerî heyetimiz yarın Antakya'dan hareket ediyor

Türk - Fransız askerî heyeti müzakere halinde

Antakya 1 (a.a.) — Anadolu Ajansının hususî muhabiri bildiriyor: Saat 15 te toplanan Erkânî harbiye heyetleri kat'î anlaş-

ma yapılmıştır. Anlaşma yarın öğle üzeri imza edilecek ve heyetimiz pazar günü hareket edecektir.

Dahiliye Vekilimiz bu sabah geliyor

Vekil gazeteciler tarafından karşılanacak ve şerefine ziyafet verilecek

Ankara 1 (Telefonla) — Dahiliye Vekili ve Parti Genel Sekreteri Sükrü Kaya ve Parti Genel Sekreteri Sükrü Kaya, gerek Baas Birliği Kurulunun hazırlanmasında, gerek Büyük Millet Meclisindeki nutkunda Türk matbuatı ve gazetecileri hakkında izhar ettiği kadiranaşlık hislerine bir güc-

[Arkası Sa. 9 sütun 4 te]

Büyük deniz bayramı

Her tarafta merasim ve şenliklerle kutlanıyor

²² (Cumhuriyet Gazetesi, 2 Temmuz 1938, s. 1)

“Hatay, İhtiyakla Beklediği Bayramı Bugün Yapacak”²³

Askerî anlaşma bugün imza edilecek

Ordumuzun bugün Hataya girmesi muhtemel

Türk kıtaatının Fransız kuvvetlerine tamamen muadil olacağına dair bir protokol imza edildi

Türkiye - Fransa - Suriye işbirliğine dair bir de beyanname hazırlandı. Askerî heyetimiz yarın Antakyadan hareket ediyor

Türk - Fransız askerî heyeti müzakerede halinde

Antakya 1 (a. a.) — Anadolu Ajansının hususî muhabiri bildiriyor: Saat 15 te toplanan Erkânı harbiye heyetleri kat'î anlaş-

ma yapılmıştır. Anlaşma yarın öğle üzeri imza edilecek ve heyetimiz pazar günü hareket edecektir.

Dahiliye Vekilimiz

²³ (Cumhuriyet Gazetesi, 3 Temmuz 1938, s. 1)

“Askeri İtilaf Dün Hatay'da İmzalandı”²⁴

²⁴ (Cumhuriyet Gazetesi, 3 Temmuz 1938, s. 1)

[illegible]

Fransa ile Türkiye'nin Hatay Devleti'nin Türkiye'ye İlhakında Uzlaşma²⁷

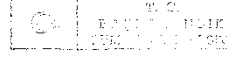
[illegible]

²⁷ (Ulus Gazetesi, 24 Haziran 1939, s. 1)

Atatürk'ün Hatay Doğumlu Memurlar Hakkında Aldığı Karar²⁸

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayı
2
9848

Kararname

10/6/938 tarih ve 2/897I sayılı kararnameye ektir:

Fransız heyeti ile Hatay işlerini müzakere etmek üzere Antakya'ya i-
zam olunan Murehhes Heyet Reisi Orgeneral Asım Gündüz'e 344I sayılı
kanun mucibince verilmesi tekrarr eden gündeliğe ilâveten on Türk
lirası riyaset zammı verilmesi ve heyetin yol, muhabe, ziyafet, oto-
mobil, kırtasiye masraflarının da kabulü; Genelkurmay Başkanlığının
6/7/938 tarih ve 59698 sayılı tezkeresiyle yapılan teklifi ve Maliye
Vekilliğinin 21/7/938 tarih ve 13248/150/4019 sayılı mütalea namesi
üzerine İcra Vekilleri Heyetince 22/7/938 tarihinde onanmıştır.

22/7/938

REİSİCUMHUR

K. Atatürk

Bş. V.

C. Başbakan

Ad. V.

S. Sarıgül

M. M. V.

M. Özalp

Da. V.

S. Kaya

Ha. V.

H. R. Kaya

Ma. V.

S. Sarıgül

Mf. V.

S. Sarıgül

Na. V.

M. Özalp

İk. V.

S. Sarıgül

S. İ. M. V.

S. H. Akatay

G. İ. V.

R. Sarıgül

Zr. V.

S. Sarıgül

030	18	02	02	84	70	7
-----	----	----	----	----	----	---

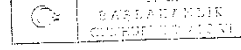
²⁸ (BCA, Fon Kodu: 030.18.02.02, Yer Kodu: 84.70.7)

Hatay'a Gönderilecek Memurlar Hakkındaki Karar²⁹

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayı
2

8315

Kararname

Hataya gönderilecek olan ilâk listede adları yazılı memurların hıızalarında gösterilen tarihlerden başlamak üzere 31/5/-938 tarihine kadar mezun sayılmaları; Sıhhat ve İğtimai Muavenet Vekillığının 16/3/938 tarih ve 60/5622 sayılı teklifi üzerine 3296 sayılı kanuna tevfiқан İcra Vekilleri Heyetinin 18/3/938 tarihli toplantısında onanmıştır.

18/3/938

REİSİCUMHUR

K. Atatürk

Bş. V.

C. Zengin

Ad. V.

S. Sencel

M. M. V.

M. Zengin

Da. V.

S. Zengin

Ha. V.

S. Zengin

Ma. V.

S. Zengin

Mf. V.

S. Zengin

Na. V.

A. Zengin

İk. V.V.

C. Zengin

S. İ. M. V.

S. Zengin

G. İ. V.

R. Zengin

Zr. V.V.

030	18	02	08	82	18	16
-----	----	----	----	----	----	----

²⁹ (BCA, Fon Kodu: 030.18.02.08, Yer No.: 82.18.16)

Hatay'a Gönderilecek Memurların Terfileri Hakkındaki Karar³⁰

T. C.
BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ
MÜDÜRLÜĞÜ
Karar sayı: 2

8229

SEKİNCİ T. C. BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Kararname: 10

BAŞVEKÂLET
KARARLAR DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Hataya gönderilecek olan iliğik listede isimleri yazılı
sivil memur ve müstahdelerin iki sene müddetle mezun sayılması
Millî İktisadî Vekillîğinin 18/2/938 tarih ve 110194/110195 sayılı
teklifi üzerine 3298 sayılı Kanunun birinci maddesine tevfiğin
İcra Vekilleri Heyetinin 23/2/938 tarihli toplantısında onanmıştır.
23/2/938

REİSİCHUR

K. Çetinkaya

Bg. V.

C. Başgöçer

Ad. V.

S. Şenel

M. M. V.

K. Özgür

Da. V.

S. Kaymak

Ha. V.

S. Başgöçer

Ma. V.

S. Şenel

Ml. V.

S. Çetinkaya

Na. V.

A. Çetinkaya

İk. V.

S. Başgöçer

S. İ. M. V.

S. H. Alavut

G. İ. V.

R. Çetinkaya

Zr. V.

630	18	01	02	82	14	10
-----	----	----	----	----	----	----

³⁰ (BCA, Fon Kodu: 030.18.01.02, Yer No.: 82.14.10)

“Fransa'nın Dostlarına Hitab Ediyoruz”³¹

Eden'le Blum karar verdiler
İngiltere ile Fransa
Almanya
yardım edecek
— İkinci sayfa —

Sayısı Her Yerde 3 Kurus

KURUN

20 - 3 Üçü Yıl - Sayı 6838 - 778 - G U M A 22 İnkılâbın 1937

Yarınki sayımız
üçümüzle beraber
24
SAYIFA

Cenevrede dün sarıh bir vaziyet elde edilemedi
— Yazısı 2 nci sayıfada —

Fransanın dostlarına hitab ediyoruz!

Türk efkârı umumiyesi artık Fransız devlet ricalini Hatay meselesinde muhatap olmak kabiliyetinden uzak görüyor

Fransanın başına hernasılsa baş diye üşüşmüş olan bu efendiler

Türk enerjisini takdirden uzak adamlardır

Cenevrede toplanan Milletler Cemiyeti konseyi henüz Hatay meselesini konuşmaya başlamamıştı. Bu son sebebi ilk tahminler hilafına büyük bir aykırılık bulunmuştur. Fransız Başvekil Blum'un Türkiye hariçiyasına idare gahi noktalanmaz olmak üzere bildirilmiş olduğu, mana ve maksat çıkarılması güç avukatıca yazısı da çok haklı olarak Türk efkârı umumiyesini bedbinliğe, kesir ve tensüde götürmüştür. Nasil ki Anadolu Ajansı'nın dünkü kâğıdı gayet açık bir surette bu ruhi ve kâsi haleli tebarüz ettirmiştir.

Halkın halde — Fransız Başvekilin 1921 muahedelerinden bahsederek — bir taraftan — Sınca — diğ. halde aynı muahede içerisinde zikredilmiş olan hayrak meselesine hiç temas etmemesi, sonra Suriye ile Lübnana istiklâl verildiği halde aynı derecede hukukî vaziyeti hâiz olan İskenderun ve havadın için bir veri “menda” şekli tavassut etmesi Paris müzakerelerine nispetle ulaşma yolunda bir ilerleme değil, tam tersi bir gerilemedir. Bunun için Türk efkârı umumiyesi artık Fransız devlet ricalini Hatay meselesinde, hatırlı iki devletin bütün hayrat ve esatı meclislerinde muhatap olmak kabiliyetinden uzak görürse masur tutulmak lâzım gelir.

Ancak Fransız devlet adamlarının bu işi böyle çıkarması sokmaktan maksatları ne olabilir? Doğrusunu söylemek lâzım gelirse biz bunu anlıyoruz. Anladığımızı telahî de göndür: Fransanın başına her nasılsa baş diye üşüşmüş olan bu

efendiler idare etmekle oldukları büyük Fransız milletinin nasıl idare olunacağı bilemedikleri gibi Hatay meselesinde millî aklıka güden yeni Türkiye Cumhuriyetinin haklarını müdafaa ve icadında onları istihlal için göstereceği illî enerjisi de takdirden uzak bulunmaktadı.

Bu itibarla meselemin halî henüz menfil ibre cihetinde ise, bunu sadece Fransız ricalinin kıyasetsizliklerinde ve firasetliliklerinde aramak pek tabiidir. Şu kadar var ki bundan sülhsever beşeriyetin beklemeyişi bir takım hâdiseler çıkarsa vaziyetin mes'uliyetini yalnız Fransanın begende bulunan fakat, yukarıda işaret ettiğimiz gibi, muhatap olmak kabiliyetinden de uzak bulunan üç beş kişinin irtına yüklemek — ten fayda ve mihnet netice beklemek caiz değildir. Birce bu mes'uliyet bu dalgun ve gafil Fransız ricalinden sıyrada Fransız cihan sulhu için kıymetli bir unsur halinde bulundurmamak fikrinde olan ve arzulanan sulh dostluğu ile kendilerini göstermekte bulunan devletleri alkışlar eder. Onun için bir artık Fransız ricaline hitap etmeye — Rum gümilyoruz; bundan sonra yine Fransızların kendi menfaatleri namına dostları ve milletfikilleri olan devletlerin hakikatı yakından gözeterek vaziyeti izlemeye göre — hareket — venedikini istiyoruz.

ASIM US

Konfederasyon için yaptığımız teklif

Nasıl bir hükûmet kurulmasını istedik?

Fransaya verdiğimiz muhtırayı ve cevabını neşrediyoruz

Ankara, 21 (A.A.) — Sınca hakkında bir Türk — Fransız muahedemesinin akdine esas olmaya hizmet edecek prensiplerin ifadesini muhtevi olarak 11 Kânunusani 1937 de hükümetimiz tarafından Fransız Başbakanına verilen muhtırayı aynen neşrediyoruz.

(Sons: Sa. 2 S. 1)

Sokakta dolaşan uygunsuz talebeler

öğretmenler tarafından tesbit edilerek inzıbat meclisine verilecekler

Vekiller Heyeti

Dün saatlerce süren bir toplantı yaptı

Gece yarısı tekrar toplandı

Ankara, 21 (Husul muhahatrimden telefona) — Vekiller Heyeti bugün Bayvekilin başkanlığı altında saat 13 de toplanmış ve toplantı 20.30 a kadar devam etmiştir. Bu toplantıda umumî mufettişlerin kongresi sonunda hazırladıkları plan üzerinde görüşüldüğü sanedilmektedir.

Gece, Cenevre'den gelen en son haberler üzerine Vekiller saat 23 buçukta Bayvekilin yanında Marşal Fevzi Çakmak'la beraber tekrar toplanmışlardır.

Para sisteminizi değiştirmeğ - icum var mı?

Büyük bir kaçakçı şebekesi

adeletin eline düştü

Muhbir şöyle diyor:

Fabrikalar mal çıkarmaz, top top kaçak mal sevkederler

Hatay'da Türkleri tedhiş için Bir Ermeni çetesi teşkil edildi

Türkler müşahitlere: “istiklâl istiyoruz!” diye bağırıyorlar. Düşman bir tercüman onların dediklerin tahriş ediyor

Halep, 21 (Husul) — Fransızlar tarafından Suriyeli Türkleri haddesiz yakın olag kumlarında kendi vasıtalı sayılabilecekleri şahıslara silah tevzi olmaktadır. Bu meydana Anede apertif efradına silah dağıtılmaktadır.

MÜŞAHİTLER İSKENDERUNDA

Sam, 21 (Husul) — Dün öğleye yakın bir taraflı müşahit heyeti anamız la — kenderuna gelerek kendilerine protesto mektubu gönderen Türk kuyüllerinin öeri gelenlerini görmek istemiyordılar.

Müşahit heyeti kuyüllerle daha tevel — den tedhişat yapılarak tedhişat gün — öyle vakti İskenderunda bulunmalarına Fransızlardan istemiyordı. Bu tedhişat Fransızlar tarafından vakti mab — eada gerçekleştirilmiş ve müşahitlerin gel — dikleri gün öyle vakti köyüye tedhişat yapılmaya başlanmıştır. Bu sebeple köy — ülerin hepî bulunamamıştır. Bulunabilenler Doryo'nun dairindeki müşahitler heyeti huzuruna çıkartılmışlardır.

(Sons: Sa. 2 S. 3)

işçilere meslek kursları açılacak

Bu hususta bir kanun projesi hazırlandı

işçilere verdiği paraların vasatısı günde 100 Lira tutan bütün müesseseler kura açmağa mecburdur

Ankara, 21 (Telefona) — Memle — sanayinin muhtaç olduğu elemanların yetiştirilmesi bir devlet meselesi haline gelmiştir.

Yeni kanun layihası memleketin büyük sanayi müesseselerini kendi iç — çilerini yetiştirmek vasıtasıyla mükel — lef kılıyor.

KURSLARI HANGİ MÜESSESELER AÇACAK?

Lâihanın esas hükümlerini aynen bildiriyoruz:

Yurtta çalışan memurlar karış — mak üzere bir senede kullandığı iş —

(Sons: Sa. 2 S. 1)

³¹ (Us, 1937a)

“Zavallı Fransa”³²

Fransız gazeteleri-
nin neşriyatı
Gerilemeyeceğimizi anladılar;
dostluğumuzun fedakârlığına
değeceğini söylüyorlar
— İhsanî saygıyla —

Sayın Her Yerde 3 Kurus

KURUN

20 - 3 Üçüncü Yıl - Sayı 6839 - 778 - CUMARTESİ 23 İkincikanun 1937

Bugünkü savımız
idâremizde herşey
24
SAYIFA

İtalya davamıza sempati besliyor

Zavallı Fransa!

Bugün kendisine pek mütemayıl bir dostunu
daha kaybetmek üzeredir

Fransız Haricîyesinin yeşil masalarında oturanlar

Büyük Fransız inkılâpçıların fikir, hürriyet aşkı ve
ahlâk varisleri midir, yoksa Fransadan kovulan papazları
terakki yolunda yükselen memleketlerde himaye
geltenen müteassıplar mıdır?

“Gaflet ve inadiyle, hayalperestlik ve
cakacılığı ile Fransız milletinin hayati
menfaatlerini payimâl eden müesseseler,”

Paris'te Kedorseğ

Pariste Kedorseğ denilen bir yer vardır ki Fransanın Haricîye
Nazaratı olarak tanınmıştır. Bu yer, aceba, Fransız milletinin ve dev-
letin hakiki menfaatlerini, durediş bir şekilde sezerek, yerinde
metanet ve yerinde suples gösteren uzgören diplomatların çal-
ıştığı mahal midir? Yoksa, bir takım vâhi fikir ve formüllere sap-
lanarak hakikati, dosyaların nazariyatına feda edecek kadar gaf-
let gösteren kısa görüşlü bürokratların mecmâi midir?

İsmi, asırların hatıraları araması karışan Kedorseğ'in yeşil ma-
salarında oturanlar, hukuku beşer beyannamesini negreden büyük
Fransız inkılâpçıların fikir, hürriyet aşkı ve ahlâk varisleri mi-
dir, yoksa Fransadan kovulan papazları, sırf hasis menfaatler için,
terakki yolunda yükselen memleketlerde himaye geltenen ve on-
ların muzir ve yıkıcı faaliyetini müdafaya çalışan müteassıplar
mıdır?

Kedorseğ, şeref ve haysiyet için hayatını istihkak etmekten
çekinmeyen Fransız milletinin, dürüstlük ruhiyle çalışan ve bu mil-
letin haricî siyasetini o suretle idare eden evlâtlarının büroları mı-
dır, yoksa mahiyeti ve hukukiyeti pek şüpheli küçük bir borç
için, diğer milletlerin benliğine taarruz ve donanma kuvvetiyle o
memleketin bir adasını işgal ettiren nobran ve kabadayların yu-
vası mıdır?

Hürriyet ve istiklâl için çırpman Hatay Türklerine, ücretli
Fransız askerlerinin yaptıkları zulümleri okurken bu ve bunun gibi
daha birçok sualler hatırıma hücum etti. Bir tarafta Fransanın haricî
siyaseti, diğer tarafta dürendişlik ve suples, açık fikirlik ve terak-
ki, milletlerin şeref ve haysiyeti. Ne tezat!

Kedorseğ'e bir isim vermek icap ederse, “Gaflet ve inadiyle,
hayalperestlik ve cakacılığı ile Fransız milletinin hayati menfaatleri-
ni payimâl eden müesseseler” namı münaşip olur. Umumi Harbin gar-
hıpları arasında, Avrupa kıtasında kuvveti en fazla gibi görünen Fran-
sa, bugün, 18 sene sonra, Amerika dahil ancak bütün dünyanın
yardımıyla mağlûp edilmiş olduğunu gördüğünü eski muarızının bazı
ceci olacak vaziyete düşmüş, gaflet ve hayalperestliğinden dolayı
eski müttefik olan şimali - garbisindeki komşusunu darlıttıktan son-
ra ondan medet dilemeyeğe başlamış ve şarktaki komşusunun, bir-
tün kendi cîvvelerine rağmen, mütemadi tahkir ve tezelliline maruz
kalmıştır. Neden mi? Bu sualin müheyyel cevabı Kedorseğ'dir.

Zavallı Fransa, bugün kendisine pek mütemayıl bir dostunu
daha kaybetmek üzeredir. “Akalsızlıktan dolayı millete hiyanet”
kollektifyonu zenginleşecek diye Kedorseğ, bilâkaldın sevinebilir.

ASIM US

Vekiller Heyeti toplantısı

Ankara, 22 (Husus) — Vekiller
Heyeti bugün Başvekillik başkanlığın-
da toplanmış ve birçok meseleleri gö-
rüşerek kararlar almıştır.

SANCAKTA petrol bulundu

Bir Fransız şirketine
imtiyaz verildi

Kudüs, 22 (A.A.) — Alman ajanları
bildiriyor:
Beruttan bildirildiğine göre, İskan-
derun sancagında Irak - İngiliz petrol
şirketine ortak olan Fransız şirketine
bir petrol imtiyaz verilmiştir. Yapılan
tecrübeler neticesinde İskanderun san-
cagında zengin petrol madenleri bu-
landığı sabit olmuştur.

Cenevrede husuî temas- lar devam ediyor

Meselenin Konseyde salı günü
görüşülmek ihtimali var

Bir Suriye heyeti gitti

Cenevre, 22 (A.A.) — Anadolu a-
janının husuî muhabiri bildiriyor:
Bugün gene muhtelif heyeti murah-
hasalar arasında meselemiz hakkında
husuî temaslara devam etmiştir. Aras-
bu sabah Amerika sefirini kabul et-
miştir. Meselemiz konseyin rüname-
sinin sonlarındadır. Salıdan evvel ko-
nuşulacağı tahmin olunamaz. Esasen
hayli çetin müzakereleri istilzam eden
bu meselede herhangi bir şekli halle
varabilmek için husuî temaslarda da-
ha bir kaç gün devamına ihtiyaç gö-
rülüyor.

CENEVREYE SURIYEDEN BİR
HEYET GİTTİ

Cenevre, 22 (A.A.) — Anadolu a-
janının husuî muhabiri bildiriyor:
Suriye millîyetlerinden mürekkep ka-
labatik bir heyet buraya gelmiştir.
Heyetin Sancak meselesi hakkında Mil-
letler Cemiyeti başkanlığına bir muh-
tira vereceği bildiriliyor. Heyet-
nin bir kısmı gıpkalı ve sıvı ki-
te, diğer kısmı da memleket ki-
olarak entarilidir.

Bu heyetin başında Dürri
Aslan bulunmaktadır.

İsabetli bir görüş

Millîlet Cemiyeti öyle
dâveci heyettir ki orada bir
leket yapacağı temin et-
se bu heyete emniyet ve
caiz olamaz diyebilir. Bu
Almanların Resn hayran-
yanların Habsistan emrin
üzerine oldu. Buhara
begeriyet hayret etti, kâin
emriyâkileri yapmaları ta-
ti. Şimdi Türk Cumhuria
kûmeti çok baldı ve tar-
amı bu gılışın talikati
olduğunu gördüğü emni-
yük emniyeti vardı. Bu
olacak?

Türkler kendî hal-
...

³² (Us, 1937b)

“Türkiye Cumhuriyeti Şeref ve Haysiyetini Korumanın Yolunu Bilir”³³

Ras Desta
Mareşal Graziani ile
görüşüyor

Roma, 23 (A.A.) — Baş efendi son
Hafta gelmiş olan Ras Desta, mareşal
Graziani tarafından idare edilen geniş
bir askeri hareket karşısında kavgalı
cumhuriyetinde kalmıştır. İtalyanlar
mühtemelen mikanda saldırıya, tük ve bir
top ihtimam etmişlerdir.

Sayın Her Yerde 3 Kuruş

KURUN

20 - 3 Üçüncü Yıl • Sayı 6840 - 780 • P A Z A R 24 İkinci Kânun 1937

Kendi gerine başkasını
imtihana sokmuş
Ankara, 23 (Tefennî) — Osm
İsmailiye Avrupa imtihanında bir ka
dını dınyatır. Ziraat enstitüsü tal
iminden Gazi kendi yerine müfettiş
talimelerinden Bırayı sömüştür.
İşleri de polise teslim edilmiştir.

Türkiye ve Fransa Eden'in Tavassutunu Rica Etti

Türkiye Cumhuriyeti
Şeref ve haysiyetini, hak ve menfaa-
tini korumanın yolunu bilir

Bunu Fransaya ve Fransız siyasetini tenvir etmeye yanaş-
mıyan dost tanıdığımız devletlere söylemek isteriz

Cumhuriyetimize Osmanlı imparator-
luğunun bir temadisi nazarile bakmak
**Hem isabetsiz, hem de
tehlikeli bir meslektir**
üzerinde haklı olarak
durduğumuz bir nokta

Bu sütunlarda sık sık, bahsedegeldiğimiz bir hakikati şimdi bir
kere daha tekrar edelim: Fransa hükümetini müşkül vaziyete sok-
mak, Türkiye Cumhuriyetinin hiçbir zaman hatırdan geçmez. Si-
yasetimizde şimdiye kadar böyle bir zehaba mahal verecek hiçbir
emmare yoktur. Ancak bilinmek lazımdır ki, Türkiye bu emel üze-
rinde yürürken yalnız, Fransanın hatırı için değil, aynı zamanda ha-
tularına çok riayet ettiği başka devlet ve milletlerin dostluklarına da
büyük kıymet verdiği için siyasetini tesbit etmiştir. Bu hakikat
Fransa tarafından anlaşılmıyorsa bunu, kendisine dost devletler sa-
nış surette anlatılmalıdır.

Böyle yapılmıyacak olursa artık, bu o demektir ki dost tanı-
dığımız ve dostluklarına kıymet verdiğimiz o devletler Türk şeref ve
haysiyetine, Türk izzetinefine karşı Fransanın ihmalkâr bir vaziyet
ve meslek takınmasında beis görmüyorlar. O halde biz de gerek
Fransaya gerek Fransız siyasetini tenvir etmeye her nedense yanaş-
mıyan o devletlere Türkiye Cumhuriyetinin kendi şeref ve haysiyeti-
ni kendi hak ve menfaatini korumanın yolunu bildiğini söylemek
isteriz. Ancak için bu şekle dökülmesi Türkiye'yi, hiç de arzu etme-
diği bir siyaset sahasına sevk edebileceği ve bunun tesirleri başta ta-
raflara dokunabileceği endişesidir ki bizi, azamî ihtiyatla harekete
sevk etmektedir. Binaenaleyh meseleyi bu radeye getirmek için
dostlarımızın kendilerine tevccüh eden vazifeyi yapmaları pek lüz-
umlu olduğu kanaatindeyiz. Biz, doşluğa layık ve lazım olduğu ka-
dar hümette, hak ve menfaatlere azamî riayette kusur etmiyoruz.
Fakat Türkiye Cumhuriyetine eski Osmanlı imparatorluğunun bir
temadisi nazarile bakılarak ona karşı dejener bir politika takip
edildiğini ve hâlâ bu sevdada yastıyan diplomatların siyasette hü-
küman olduklarını görürsek bunun yalnız isabetsiz değil aynı za-
manda tehlikeli bir meslek olduğunu söylemekten de kendimizi ala-
mayız.

ASIM US

Udi Nevres dün gömüldü

**Haftada bir
Dünya siyasasına
toplulu bir bakış**

**Türkleri imha
Edebileceklerini
mi sanıyorlar?**

Mataylıların mevcudiyet ve
hakları teminat altına alın-
madıkça bir anlaşma
imkânı yoktur

Acaba Fransızlar “Üç sene sonra
göyle yaparız, böyle yaparız,” gibi söz-
lerle bir intikal idaresi kabul ettirmek
ve bu üç senelik intikal devresinde Ha-
tay Türklerini kahredici tazyiklerle im-
ha edebilecek ümitleri mi besliyorlar?
Eğer böyle ise bu ihtimali kat'iyen ha-
tır ve hayallerinden çıkarmaları lâzım -
dır. Türk davasının esas en kısa bir
zamanında Hatay Türklerinin mevcudî
yetlerini ve haklarını en kuvvetli mad-
de teminat altına almaktır. Aksi takdirde
de herhangibir anlaşma formülüne var-
mak imkânı bir şeydir.

Makalenin tamamı 6 tıncı sayıdadır

Başın

**Dün Cenevre'de İngiliz Harici
Nazirinin bulunduğu
Bir Hususî Toplantı
Daha Yapıldı**

Litvinof Dr. Aras'la görüştü

**Fransız gazetelerinin neşriyatı
Mesele gittikçe karı-
yor diyorlar**

**Türk - İtalyan yaklaşma
Fransızları telâşa verdi**

(Yazın 2 nci sayı)

İstanbul sokaklarında haş: Sultanahmet meydanı

Evvelki gece sabaha karşı başlayan
kar, dün fasıllık bir surette devam et-
ti. Kandilli rasat evinin verdiği malî-
mata göre dün saat 14 te barometre
777, en çok hararet sıfırından yukarı 1,
en az hararet sıfırından altında 2,5 derece

İdi. Rüççe Yıldız ve Po-
yede 15 metre sürüşle ça-
Karnı bugün de yağın-
dır. Karadenizde başlan-
gece dümmiş vapur seferleri
etmişlerdir.

**Moskova'da Radek
muhakemesi başla**

³³ (Us, 1937c)

“Hükûmete Hitab Ediyoruz: Türk Milletini Yeniden Tenvir Ediniz”³⁴

B. Musolini
Marita Trabiusa gidecek
Trabius 24 (A.A.) — Bir faşist toplantısında Trabiusgarp, valisi marşesi Balbo Trabius ile Bingazi arasında deniz boyunca giden büyük yollar kıyısı resmini yapmak üzere B. Musolininin marita buraya geleceğini söylemiştir.

Sayısı Her Yerde 3 Kuruş

KURUN

20 - 3 ProÜ Yıl • Sayı: 6841 - 781 • PAZARTESİ 25 İkticikânun 1937

B. Hitler
Londraya gidecekmis
Londra 24 (A.A.) — Sunday Reiter gazetesinin Berlin muhabirinin bildirdiğine göre bu ayın otuzunda süryeseği bir notukta B. Hitler kral abtusu Georgiou tay gıyme marasiminde bulunmak üzere Londraya gideceğini bildirmesi ihtimal dahilindedir.

Hükûmete hitabediyoruz:

Onbeş gün bekleyin dediniz, bekledik. Onaltıncı günde yiz. Vaziyet nedir? Ne oluyor, ne olacaktır?

Türk milletini yeniden tenvir ediniz!

Günü biten intizar

Bağvekil İsmet İnönü on beş gün evvel C. H. P. Meclis grubunda Hatay meselesi üzerinde konuşurken şöyle demişti:

— On beş gün bekleyiniz.

Biz bu sözü Cumhuriyet hükûmeti teşebbüsünün umut verici bir hedefe erişmesi maksadile makul yollarda sükûnet, sabır ve ıddiyet ile çalışmasına mani olabilecek umumî bir Türk heyecanını muvakkaten durdurmak için bir devlet emri olarak telâhiki ettik.

Türk milleti emniyet ettiği büyüklüğünün ve devletinin her emrini yüksek ıhtisat ile kurguları; netekim on beş gün bitmiş, on altıncı güne girmiş bulunuyoruz. yine bekliyoruz. Ney? Türkiye Cumhuriyeti namına bütün Türk milletine on beş gün intizar tavsiye eden büyük devlet adamız İsmet İnönünün yeni sözlerini il.

Türk milleti bugünden sonraki hareketini yine o sesin vereceği talimata uyuracaktır. Gergi Cenevrede Hatay meselesi üzerinde vukubula gelmekte olan temakların, münakşelerin, münakaşaların varabileceği neticeler artık ötedenberi hakikat üzerinde duran Türkiye görüşleri ile zaten hakikati görülebilecekleri tahmin olunan büyük devletlerin geniş ve derin görüşlerinin geniş öküde yaktığı göstermektedir. Ne yazık ki buna rağmen hâlâ biz Türkler kendimizi tereddütten kurtarıp kolaylıkla görülebilecek açık müşbet sahaya geçmiyoruz.

Bunun sebebini biz Türklere değil, bizi, Türkleri asırlardan beri aldatagelmekte olan bir eski siyasetin Türkiye Cumhuriyet devleti üzerinde tazelendirilerek, tavlandırılarak yürütülebileceği sebkü-mağzlığında hâlâ anıd olanlara sormalıdır.

Mesele böyle kafalı bir adamın misal mi istersiniz: İşte Klod Farer! Yine Fransız olan akıllı bir muharir bu zavallının bu kadar akademik bir cahil olabildiğini taaccip ile zikretmedi mi? Bu Klod Farer bizim bütün Türk matbuat âleminin yakından tanıdığı İsmet de Atatürk ile karşı karşıya geldiği zaman bayılarak onun dizlerine çıkmış ve kendisini kolonyaya serpererek aytılan Atatürke bayınlığının sebebini de şöyle izah etmişti:

— Size ve Türklüğe karşı ifa için bana verilen vazifemin ne kadar hainane ve cahilâne olduğunu sizinle karşı karşıya gelir gelmez düşünmek ve bunu düşünmekten mütevellit nedamet beni sizin ayaklarınız dibinde bayıttı.

Bu gecmiş bir vakıdır. Fakat tarihi bir hakikattir. Yagmakta olan Klod Farerin henüz hatırası yerinde ise şüphesiz bunu en güzel kendisi söylemiştir. O hikâyetin izahını bizde öna bırakırız.

Biz Türk - Fransız dostluğu için böyle bunakların sözleri ve bunların zavallı kafasına uyanların teşebbüs ve faaliyetleri ile reel bir neticeye varılabileceğini asla düşünmedik. Daima ehemmiyet vermek istediğimiz nokta yüksek Fransız milleti içinde Fransızın mondyal menfaatlerini, hususile şarktaiki durumunun emniyet faktörlerini takdir edebilecek makul ve düündü insanların bulunabileceğidir. Bir de, bu dünya müşterek hayatı dünya sakinlerinden herhangi mevcudiyetin kendi başına bagını kullanmaksızın ihlâle cesaret edemeyeceğini pek iyi bildiğimizdendir.

Simdi ne olmuştur? Ne oluyor? Ve ne olacaktır? Buna dair henüz hiçbir şey bilmiyoruz. Hiçbir şey! Ve bu sorularımızın cevaplarını ne Fransız matbuatından, ajanslarından ve ne de dünya matbuatı ne ajanslarından aldığımız haber ile tatmin edemeyiz. Mazur görülmeliyiz. Çünkü bu nevi haber ve havadider ile o kadar çok aldatıldık ki kimizden: “Ey cihan, bize bir şey telkin etmektense hiçbir şey bilmiyoruz.”

Hatay meselesi nikbin bir devreye girmiş bulunuyor

Hatay Milletler Cemiyetinin altında ayrı bir varlık olacak

Cenevre, 24 (Husud muhabirimizden) — Bugün pazar olmasına rağmen Türk delegeleri çalışmaktadır. Fransız delegeleri Lyon'a gitmişlerdir. Resmî Türk mahafili Hatay meselesinde bugüne elde edilen neticeler hakkında hiçbir söz söylememekte ise de her tarafta bariz bir nikbinlik havası vardır. Türk ve Fransız beyetleri arasında saaz esaslar üzerinde mutabakat hasıl olduğu anlaşılmaktadır. Deveran eden şayialara göre Fransız delegeleri şunuktan kabul etmişlerdir:

- 1 — İnkaderun sancığı Milletler cemiyetinin garantisi altında olarak ayrı bir mevcudiyet olacaktır. Mülakâtı Hatay ile Suriye arasında yalnız park, gümrük ve haricî temsil bakımından bir anlaşma bulunacaktır.
- 2 — Sancığın polis ve jandarması olaca kve kanunvesasisini kendisi yapacaktır.
- 3 — Sancak gayri askeri hale konacaktır; Sancak ahalisinden asker alınmayacaktır.
- 4 — Sancığın harice karşı tamamıyeti Türkiye ile Fransanın müsterek garantisi altında bulunacaktır.
- 5 — Sancak için kabul edilecek muvakkat rejimden kat'î rejime geçmek için Fransız - Suriye müşahedesinde neticete girmesi, yani üç sene geçmesi beklenmeyecektir.

Türk ve Fransız delegeleri arasındaki münakşeler her iki tarafca muhtasam sabırla tutulmak suretile cereyan etmektedir. Yardım sonra (yani salı günü) Hatay meselesinde Milletler cemiyeti komseyinde münakşere edilmesi ihtimali kuvvetlidir. Türkiyeye dost olan devletlerin Hatay meselesinde iki taraf arasında ulmak için büyük gayretler sarfettikleri söylenmektedir.

KURUN — Husud muhabirimiz tarafından verilen bu haberî memnuniyetle kaydediyoruz. Bu malumat diğer kaynaklardan gelen haberleri az çok teyit eder mahiyette olmakla beraber bugünkü basmakalemlide pek açık olarak aındığı gibi gerek nikbinane, gerek bedbinane olan haberlerin hepsini ihtiyatla karşıyor ve bu hususta hükûmet arafından resmî beyanla memleket efkârıumumiyesinin tenvir edilmesini bekliyoruz.

Günlerin peşinden:

Mrs Simpson'un benzeri

Amerikada Madam Simpson'a benzeyen bir kadın keşfedilmiş. Buu duyan herkes kadın görmek merakına düşmüş için Madam Simpson'un benzeri derhal vaziyetten istifade etmiş, el yanzile imasını kavi fotoğrafları eltiğey dolar mukabilinde satmağa başlamıştır. Bu yitiden kadın bir iki hafta içinde zengin olmuştur.

Bu dünyada insan denilen mahûlün hareketlerindeki parabete kudul yok. Anaba Madam Simpson'a benzeyen diye inçaplı fotoğrafları eili dolar cıvımlar bu fakârların için şayısı.

Fırına ve kar

İki vapur karaya oturdu

³⁴ (Us, 1937ç)

“Anlaşma Projesi Dün İmzalanamadı. Ne demek!”³⁵

Sayısı Her Yerde 3 Kurus

KURUN

20 - 3 Ünlü Yıl - Sayı: 6842 - 782 - S A L I - 26 İkinci Kânun 1937

Başın

Yaban Ödeği

Yazan: Refik Ahmet Sevengül

— Üçüncü sayfada —

Başın

Tiyatro Ve İradet Sanayi

Yazan: Osman Şevki Ünlüoğlu

Tuzakçı Karp Tuzak

Yazan: Kadriye Kefik

— Dördüncü sayfada —

Anlaşma projesi dün imzalanamadı

Ne demek!

Son anlaşma şeklini tefsiri güç formüllerle
**Suya düşürmeğe çalışan
sinsiler mi var?**

Türkiye aldatılamaz!

Fransızlar bizi aldatabileceklerini sanırlarsa bir
defa daha gülünç ve acınacak hale düşerler

Hâlâ intizar!

Dün (Günü Biten İntizar) başlığı altında yazdığımız yazılar millette okunmuştur. Bugün orada bahsettiğimiz sayılı günlerin on yedincisini yaşıyoruz. Yine bu sebepten bu yazılarımızın üstüne de (Hâlâ İntizar) başlığını koyuyoruz. Bunda haksız olmadığımız şu günlerde cihan efkârı umumiyesince anlaşılacak hakikatleri gösterecektir.

Biz bu satırları yazarken şüphe edilmemelidir ki Cenevrede cereyan edelmekte olan müzakere ve münakaşaları, bundan fazlası olarak Ankaranın Hatay meselesi üzerinde bütün ciddiyetle durum, düşünce ve kararını anlamamış ve sezmemiş değildir. Cenevrede Fransız murahhas heyeti ile karşı karşıya bulunan Türk murahhas heyetinin bütün devletler yüksek mümessilleri ile çevrelenmiş oldukları halde hâlâ müşkül barikatlarla karşılaştıklarını ve hakikatte temelsiz olan bu maniaları yıkmak için kafa ve nefes tükettiklerini tahmin ediyoruz. Yoksa iş daha çok zaman evvel aydınlatılır ve şüphesiz dünya bundan çok büyük huzur ve memnuniyet duyardı.

Dünkü makalemizde Cumhuriyet Hükûmetinden verilmesini rica ettiğimiz izah ve tenvirin de bu dakikaya kadar gecikmesinin manasını burada aramak lazımdır.

Ne demek? Fransa ile Türkiye arasında on beş sene evvelinden başlayıp bugüne kadar sürtünme halinde devam edip gelen ve son birkaç gün zarfında büyük dostlarımızın makul bir hal tarzına sokmak için sarfettikleri gayretler sayesinde bir anlaşma yoluna girer gibi görünen, fakat bütün Fransız matbuatınca Türk - Fransız dostluğunun bir tezahürü olmak üzere izah edilmek istenilen Hatay meselesine ait son anlaşma şeklini hâlâ bir takım tefsiri güç diplomatik formüllerle suya düşürmeğe çalışan sinsiler mi var?

Biz bu yazıyı yazarken mütemadiyen zihnimizi işgal eden soru budur. Fakat bu sorunun cevabını bulmağa yarar hiçbir kat'i matlûmatta malik de bulunmuyoruz.

Ancak Fransızlar Türkleri gayet müsait davranışlarını cihan efkârı umumiyesine gösterir görünürken çok mühim ve esaslı olduğu halde teferrüata ait ufak bir mesele zamanı uyandıran bir noktayı kolaylıkla kabul ettirilebileceği farzedilen bir formülle Türkleri ve onun dostlarını aldatabiliriz zehabına düşerlerse işte o vakit Fransız murahhasları bir defa daha gülünç, yalnız gülünç değil, biraz da acınacak hale düşerler. Fransa ve bütün dünya şu hakikati bilmekte gecikmemelidir: Türkiye Cumhuriyeti Hükûmeti aldatılır bir varlık değildir. Onu aldatabiliriz zehabında bulunan

Türk - İtalyan müzakere'leri

Gelecek ayın üçünde
başlayacak

Ankara, 25 (A.A.) — İyi malûmat alan mahfeller, Doktor Rüştü Arslan Kont Ciano arasındaki mülakatın 3 gubatta Milanoda yapılacaklarını zanetmektedirler.

İtalyanın Montreux konferansına iltihakı iki devlet arasında bu mülakat esnasında hiç şüphe, şiz temas edecekleri mühim meselelerden birini teşkil etmekte dir.

Cenevre Fransız ve Türk murahhasları bir arada soldan sağa: Dr. B. Menemencioğlu Delbos ve Viot
(Yazısı 2 inci sayfada)

Profesör Mahmut Esat Bozkurd'un bir konferans

Bütün dünya bilmelidir ki..

“Atatürk sağlam, her zamankinden dıpdırır, İnönü de içimizden
Türk milleti onların emrind yekvücuttur.”

(Yazısı 2 inci sayfada)

İstanbul d'ünkü büyük hali

K A R

Bir asır içinde yazılmış

En Güzel Aşk Hikâveleri

³⁵ (Us, 1937d)

Atatürk'ün Tevfik Şükrü Aras'a Telgrafı³⁶

İstanbul, 27 İkinci Kânun 1937.

Excellence Aras

Ministre Affaires Etrangères Turquie

Genève

(İsviçre)

10126A	10126A	10126A
10126A	10126A	10126A
10126A	10126A	10126A
10126A	10126A	10126A

A	IV-18-c
D	74-1
F	34-2

Hatayın varlığı Cenevrede tasdik olunurken göndermiş olduğunuz telgrafı aldım .

Türk ideal ve iradesinin, milletler arasında başka bir ufuk açarak tecelli ettirdiği bu başarı münasebetile kıymetli çalışmanızın yüksek değerini bir kere daha takdir ettim .

Sizi ve gayretli murahhas arkadaşları tebrik ederim .

K. Atatürk

Aslı gibidir

Yazıldı
27-5-1937 Saat: 23:15

Aras'ın ve Atatürk'ün cevabı telgrafının
A. S. na dikte edildi

27-5-1937 Saat: 17:30

³⁶ (CA, A: IV-18-c, D: 74-1, F: 34-2)

Atatürk'ün İsmet İnönü'ye Tebrik Telgrafı³⁷

Başvekil İsmet İnönü'ne

A	IV-18-c
D	74-1
F	34-14

Hatayın mukadderatını tayin eden kararın Konseyden çıkmış olduğunu, Hariciye Vekilimiz'in şimdi aldığı telgrafnamesind anladım . Ba arılmış olan millî davada takib olunan medenî ve insanî usule, arsiulusal layık olduğu kıymetin verileceğine şüphe yoktur . Bu eser, Cümhuriyet hükümetinin millî meseleler üzerinde ne kadar şaşmaz bir dikkatle durduğunu ve onları en makul tarzlarda intaç için cesaret ve ferağatle hareket ve faaliyet geçebilecek enerji ve kabiliyetle bulunduğunu gösteren yeni bir örnek olmuştur .

Türkiye Cümhuriyeti Hükümetinin bu siyaseti kavrayışının dünyada sul ve huzur isteyen ve bunun icabı tabiisi olan hakseverliği şiar edinmeyi fazilet bilen bütün dünya milletince taktirle karşılanacağına şüphe yoktur . Türkiye Cümhuriyeti, haklı olduğuna mani bulunduğu millî davasını büyük ve adil hakem heyeti olmasını arzu ettiği ve bu sıfat ve selâhiyetinin daha çok getin meseleler hallinde en yüksek kudret ve kuvveti haiz olmasını temenni eylediği Cemiyeti Akvam'a bırakılmakla insanlık namına isabetli bir harekette bulunmuştur . Bu suretle medeniyet namına da yüksek bir vazife ifa etmiş olmakla sadece taktir ve tebrike şayandır . İçten ve hakikaten bağlı olduğudostlukları rencide etmeksinin millî meselenin hallini, Cemiyeti Akvam konseyinde eyi bir neticeye vardırmaq hususunda gösterdiği yüksek kıyasat durediş ve vekarından dolayı Türkiye Cümhuriyeti Hükümetini ben de sureti mahsusada tebrik ederim . Bu tebrikime teşekkürlerimi de ilâve ederek bütün İcra Vekilleri ve Büyük Erkânı Harbiye Reisi arkadaş-larınıza tebliğ buyurmanızı rica ederim .

K . Atatürk

³⁷ (CA, A: IV-18-c, D: 74-1, F: 34-14)

Atatürk'ün İsmet İnönü'ye "Dünya Barışını" Konu Alan Telgrafı³⁸

İsmet İnönüne

A	IV-18-c
D	74-1
F	34-15

1 - Cümhuriyet Hükûmetinin , yüksek millî dava ve menfaatları unutturulamaz bir dikkatle daima göz önünde tuttuğunu ve onları , cihan sulhunu bozmadan ve Türk milletine zarurî olmadıkça külfet yükletmeyen tarzda nasıl istihşal edebileceğini göstermiş olan yeni muvaffakiyetinizi tebrik ederim .

2 - En yüksek itimadımıza liyakatını ; millî hedeflerimizi, Cümhuriyet Hükûmetinin isabetli karar ve talimatlarını⁸ iyi anlayan bir ferasetle tatbîk, takib ve intağ edegelmekte mümtaziyetini gösteren Hariciye Vekilimiz Dr. Ares'i ve onunla beraber çalışan değerli arkadaşlarımızı , bu yeni başarılarından dolayı , sureti mahsusada takdir ve tebrik etmek isterim .

3 - Ancak bütün bu takdir ve tebriklerime⁸ yegâne itiraf etmeme müsaade buyrulmasını rica ederim ki bugün için intağ olunduğunu gördüğümüz mesele , Türkiye efkârı umumiyesini , onun derin millî heyecanını ve bilhessa Hataylı Türk kardeşlarımızı tam manasile tatmin etmiş sayılmaz. Bu natamam neticeyi Türkiye Cümhuriyeti kabul etmiş ise bunun sebepleri derhal Türk ve cihan efkârı umumiyesinde izah bulmalıdır.

İzah şudur : Türkiye cümhuriyetinin, her şeyden evvel, ötedenberi ilân ettiği gibi, "yurtta sulh, cihanda sulh" prensibine ne kadar sadık olduğunu göstermekteki hayırşahlığı ve ısrarındır. Yine Türkiye Cümhuriyetinin, cihanda sulhun istikrarına çalışan büyük dostlarının, insani faaliyetlerini, her ne suretle olursa olsun felce uğratmakta âmil olmak istemediğidir . Mühim olan bir nokta da , Türklerin , yine cihan sulh ve refahı için ve bir de unutulmaz kıymetli bir tarih hatırası, yani Türk-Fransız dostluğunun kuvvetlenmesi içindir ki çok mütevazı olduğunu

³⁸ (CA, A: IV-18-c, D: 74-1, F: 34-15)

Hatay Türklerinin Atatürk'e Telgrafı³⁹

1013341

Halaskar Ulu Önder Ata Türkin yüce hatına

A	IV-18-c
D	74-1
F	11

Biz Hatay Türkleri mütarekenin acı ve karanlık günlerinin icap ettirdiği her türlü zulüm ve tazyık altında can geçiştirerek gireriz ve didişirken zulmet ve ümitsizlik içerisinde beliren durumımıza koştuk. Millî, misak dahilinde olduğumuz beşaret ve iradenizden aldığımız kuvvetli imenla açtığınız halas ve saadet çığırında yürüye gürüye nihayet kurtuluş yolunun kenarına geldik.

Ulu Önder; gösterdiğiniz büyük alaka ve yüksek muaheret neticesi olarak mukadderatımızın tayini için Fransızlar hükümetimizle muzakereyi kabul ettiğini sevinçle, ıftiharla gazetelerde okuduk. Biz Hataylıları anavatana iltihaktan başka her hangi bir şekli idare ne tatmin eder, ne de millî varlığını korur.

Senelerdenberi yapılan tecrübeler bu hakikati bütün açıklığı ile tezahur ettirdiği halde sırf anavatanın yüksek siyasetine uygun hareket etmiş olmağımız için bu defalık Fransızların alakalarının tamamen kat'i ile tam müstakil ve muhtar bir idare altında bulunmak mecburiyetinde kaldık. Kurulacak muhtar bir idare Türkiye'nin kontrolü altında olmazsa aynı feci akıbatla karşılaşacaktır. Umumî bizi bizden daha iyi düşünen, koruyan yüce varlığımıza, tensip ve iradenize amadeyiz. Hataylıların sonsuz şükran ve tazimatını yüce tinize arz ederek mübarek ellerinizden periz. Ulu Önder. 30-11/1930

Antalya - İskenderun ve havaları. Halkın birleşik idare heyeti.

Abdülhamit Bakır T. Minier Mehmed Tev. Ş. Şahin Balan
 Abdullah Mursologlu Sami Azmi Ezer Selim Selim

³⁹ (CA, A: IV-18-c, D: 74-1, C: 11)

ÖZGEÇMİŐ

1984 yılında İstanbul'da doğdu. 2003 senesinde Lycée Saint-Benoit Lisesi'nden mezun oldu. 2008 senesinde Koç Üniversitesi'nden "Uluslararası İlişkiler" bölümünden mezun oldu. 2008–2009 eğitim ve öğretim yılında Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü'nde Harp Tarihi ve Strateji Yüksek Lisans Programına başladı. Halen yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

(BU SAYFA BOŞ BIRAKILMIŞTIR.)